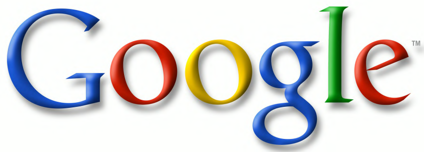
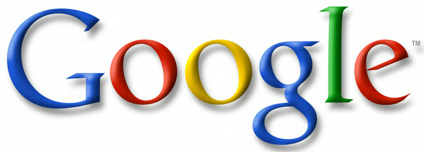
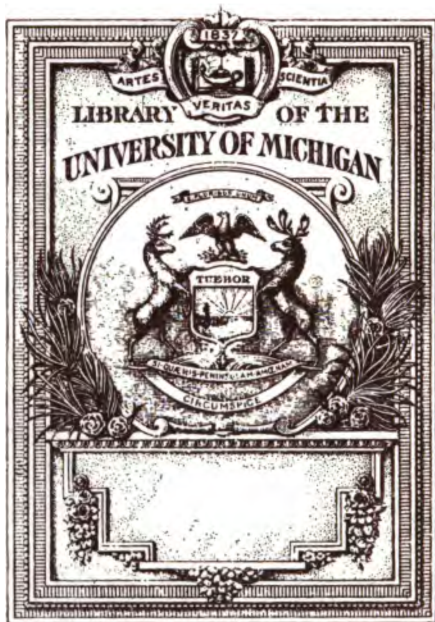
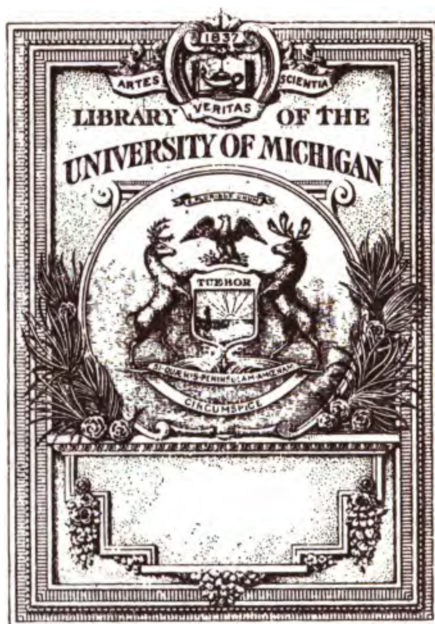

Google

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

TIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCXCIII.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. Bedenkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, by het overleeveren der Petitien voor den Jaare MDCCLXXXV. *Bewilliging van zes Gewesten. Naadruklyke taal door Staaten van Holland te deezer gelegenheid gevoerd, over de Consenten en Furnissementen. De Dank-, Vast- en Bededags Uitschryving gaf hoop op Vrede. Deeze daagt op; doch de binnenlandsche Onlust blyft volduuren. Vertoog van zyne Hoogheid, te zyner Verdeediging. Middelen tot 's Lands Verdeediging door den Stadhouder opgegeeven. Hoe men dit Vertoog wydverschillend beoordeelde. Beantwoording van dit Vertoog door Staaten van Friesland. Voorstel van zyne Hoogheid by Staaten van Holland.* XXVI. BOEK.

XXVI. BOEK.

Ontworpe Publicatie des Stadhouders. Deeze vergroot het misnoegen. Schiedams Raadslag over deeze Publicatie. De Gezwoore Gemeente te Zwolle verzet zich tegen het laaten afkondigen derzelve. Schryven der Staaten van Overysfel deswegen aan zyne Hoogheid. Raadslag eens Staatslids van Friesland over die Publicatie. Wat in Zeeland deswegen voorviel. Onderzoek op de oproerige Beweegingen in Holland bepaald en JOANNES GERARDUS LUYKEN *tot Advocaat Fiscaal aangesteld. Nadere beschikking op de Regtsbehandeling der Oproerigen ten Plattenlande. Nadere en striktere Publicatie in Holland tegen oproerige Beweegingen, en het draagen van Leuzen. Mishandeling deezer Publicatie in 's Gravenhaage. Medailles met de Afbeelding des Stadhouders als Leuzen gebruikt en verboden. Voorzorgen in 's Gravenhaage gedraagen tegen den Verjaardag van haare Koninglyke Hoogheid. Oproerige beweegingen in die Hofplaats op den vierden van Herfstmaand. De twee Pensionarissen* DE GYZELAAR *en* VAN BERCKEL, *nevens hun Gezelschap, door Krygsvolk begeleid. Drie Huizen de glaazen ingesmeeten. Raadslag over de beveiliging van 's Gravenhaage by Staaten van Holland. Besluit hier op. Schikking op het doen van Ronden door Gecommitteerde Raaden. De Stadhouder beklaagt zich hier over by Staaten van Holland. Deeze blyven by hun Besluit, en maaken nadere beschikking op de Wagten. Bepaalingen op het*

het verleenen van Patenten en Attaches, door Gecommitteerde Raaden. Brieven des Konings van Pruisſen aan hun Hoog Mogenden en aan Staaten van Holland, over het voorgevallene omtrent zyne Hoogheid. Verſlag wegens het Commando in 's Gravenhaage uitgebragt. Staaten van Holland beantwoorden den Brief des Konings van Pruisſen. Geraaktheid van dien Vorst over deezen Brief. Holland oordeelt dat deeze zaak dit Gewest alleen betrof. Gevoelens eeniger Gewesten op dit ſtuk. Brief van zyne Hoogheid over het Staatsrapport het Commando betreffende. Men blyft by het genomene Beſluit omtrent het Commando in 's Hage volharden. Zyne Hoogheid houdt dit Beſluit als niet genomen, of ingetrokken. Gedagten over de geringe Meerderheid, met welke dit Staatsbeſluit genomen was. Beſluit over den Eed van het Escadron Gardes du Corps. Verandering in de Vaandels van de Hollandſche Gardes te voet. Beſluit omtrent die Vaandels en de Ringkraagen der Officieren. Tekens van Souverainiteit by hun Ed. Gr. Mogenden aangenomen. Haare Koninglyke Hoogheid vertrekt met de Vorstlyke Kinderen na Friesland. Zyne Hoogheid na Breda. Oproerige Beweegingen by zyn vertrek. Deeze begeeft zich desgelyks na Friesland. Oproerige Beweegingen by zyn vertrek. Een vervaardigd Verzoekſchrift om de wederkomst van zyne Hoogheid in 's Gravenhaage te bewerken. Onderzoek, wegens de Agterſtallen der Verpondingen op de zogenaamde Koningsgoederen aangeraaden. Verſlag van dit onderzoek,

XXVI. BOEK.

Bedenking op andere Staatsschulden van het Stadhouderlyk Huis. Zyne Hoogheid bedankt voor zyn Beurt in de begeeving der Ampten by Gecommitteerde Raaden. Het Genootschap VOOR 'T VADERLAND *in 's Gravenhaage ontmoet tegenwerking. Het Hof van Holland en de Magistraat kanten 'er zich tegen aan. Uitslag van het Verzoekschrift der Genootschapsleden by het Hof en de Magistraat. Te Dordrecht willen de Goede Luiden van Achten de Verkiezing eens Burgemeesters aan zich behouden. Werkzaamheden des Genootschaps* DE VRYHEID *aldaar, en Eere 't zelve aangedaan. Staat der Dordrechtsche Schutterye. Het Genootschap met dezelve vereenigd. Het Genootschap van Wapenhandel te Delft ontmoet veel wederstands. Nadere Verbintenis der Leden. Ongunstige en streelende Bejegeningen diens Genootschaps. Een ander tegen het eerste overgestelde Genootschap van Wapenhandel opgerigt. Oneenigheden over het draagen van zwarte Cocardes aldaar. Het Adres van drie honderd en elf Burgers te Leyden ontworpen kan de ondersteuning der Vroedschap niet verwerven.* PIETER VAN SCHELLE, *des misnoegd, neemt afscheid van 't Genootschap des Wapenhandels.* FR. AD. VAN DER KEMP *volgt deszelfs spoor.* C. P. CHASTELEIN *doet het desgelyks. Men vaart te Leyden egter voort met het bewerken der Grondwettige Herstelling. Voorstel van Delft op eene Vergadering van Schutteryen en Gewapende Genootschappen*

te

te Leyden. 't Leydsche Ontwerp hier uit gebooren. Artykelen daar in ter overweeginge voorgesteld. Onderscheidene Beoordeelingen van dit Ontwerp. Adres der Leydsche Burgerye om Anthony Dirk van den Santheuvel *tot Raad te krygen. Zonder inleevering van dit Adres wordt die Heer tot Raad verkooren. Het voorstel om de stem der Raadsleden voor de Burgery geheim te houden, te Leyden verworpen. Jonkheer* van der Does, *Heer van Noordwyk, verzoekt om verschooning aan de Regeering te Leyden over het inbrengen van Gevangenen met Krygsvolk. De Schuttery te Leyden krygt van de Regeering nieuwe Vaandels. De Studenten te Leyden rigten een afzonderlyk Genootschap van Wapenhandel op. De Wapening bloeit te Amsterdam. Veelvuldige staatkundige Geschriften. De Boekverkooper* Arends *te Amsterdam gevangen, en in eene Geldboete beslaagen.* Verlem *en* Hespe *in de Gevangenis. Vonnis over hun uitgesprooken. Zy vervoegen zich by het Hof van Holland, worden geslaakt. Voordeelen en Eerebetooningen hun verleend. De Boekverkooper* Schuurman *in boete geslaagen, en gebannen. Regenten uit verscheide Gewesten houden te Amsterdam Vergaderingen, De Begeeving der Ampten ter Admiraliteit te Amsterdam trekt deeze aan zich. Voorstel door* de Lange van Wyngaarden *te Gouda gedaan, wegens de Regeeringsbestellinge. Men neemt te dier Stede een gunstig Besluit om de Ampten aan In-*

XXVI. BOEK.

hoorelingen te geeven. Het oogmerk, om een Corps Stads Artilleristen op te rigten, gelukt niet. De Commissie te Rotterdam beklaagt zich over 't weinige dat zy kon uitvoeren. Staatsbesluit ten voordeele van dezelve. De Oproerigheden daar eene wyl voorgekomen. Oproerige Beweegingen by de aankomst van haare Koninglyke Hoogheid. Oproerigheden by de aankomst van den Stadhouder. Wat er omtrent de gevangene CATHARINA MULDER, CORNELIA SWENK *en* CLASYN VERRYN *gebeurde. Waarschuwing en Voorziening afgekondigd. Publicatie tegen Brandstichting. Het verbeteren der Schutterye door veelen noodig gekeurd. De daar toe gemaakte schikkingen door anderen gewraakt. De verandering komt, naa veel vertraagens, tot stand. Het Genootschap van Wapenhandel* DE PALMBOOM *opgerigt. Een Genootschap van Aankweekelingen vaart af. De Burgers verrigten den openbaaren Wapenhandel met goedkeuring der Regeeringe. Voorstel by de Admiraliteit op de Maaze, dat geene Amptenaaren te gelyk Regeeringsposten zouden bekleeden. Onder eenige bepaalingen in een Besluit veranderd. Een verder strekkend verzoek, omtrent de Amptenaaren en Regenten, niet ingewilligd. De Hoofd officier* GEVERS *oordeelt, dat de Verkiezingen der Regenten, volgens de oude Privilegien en Octroyen, moeten geschieden. Aandrang van dit Voorstel. Door de Meerderheid van de hand geweezen. Oneenigheden in den Briel-*

le

le over de Wapenhandel. Prysvraag door een Genootschap Alkmaarsche Burgeren uitgeschreeven. De Wapenhandel aldaar begunstigd. Een Genootschap van Wapenhandel te Hoorn. Het voorgevallene te Vianen omtrent een Vaandel des Genootschaps. Vergadering van Schutters en Genootschappen te Utrecht. Verslag deswegen door de Gelastigden van Delft. Nationaal Adres aan Staaten van Holland daar ontworpen. Derde Vergadering van Genootschappen te Utrecht. Acte van Verbintenis tot handhaaving der Republikainsche Constitutie. Hoe het toeging met derzelver tekening. Kort algemeen verslag van de Burgersocieteiten. Onderscheiden beoordeeld. Hoe men wilde dat dezelve moesten zyn geschetst. Wat men van derzelver waarde of onwaarde te houden hebbe. XXVI. BOEK.

Wy moeten te rug keeren tot den aanvang des Jaars MDCCLXXXV, om den toedragt der zaaken, binnen 's Lands, van nader by, te beschouwen. Die zelfde tooneelen van Oneenigheid en Verwarring zullen zich aan ons oog opdoen, en sterker rollen dan immer werden 'er gespeeld. In een tyd dat Eensgezindheid hoogst noodig was, zien wy de toorts van Tweedragt zwaayen, en de gloeiende vonken van verderf alomme verspreiden. De stoffe, die ons te verwerken staat, is verre van de aange- 1785. Stoffe van dit Boek.

XXVI. BOEK. naamste; doch, daar zich geene andere aanbiedt, moeten wy ons dier moeilyke taake getroosten.

1785. Hoedanig zyne Hoogheid en de Raad van Staaten 's Lands toestand inzagen en voorstelden, kunnen wy eeniger maate afneemen uit de Petitie voor dit Jaar aan de Bondgenooten gedaan. Naardemaal Staaten van *Friesland*, omtrent de Staaten van Oorlog, voor de Jaaren MDCCLXXXIII en MDCCLXXXIV, goedgevonden hadden Afwyzinge te doen, en, op hun verzoek tot Herstel hier van; geen Besluit was ingekomen, bleeven zy in twyfel hangen of het wel noodig zou weezen, nieuwe Staaten van Oorlog, voor het Jaar MDCCLXXXV, aan hun Hoog Mogenden, en door dezelve aan de Hooge Bondgenooten, aan te bieden, uit de gegronde vrees, dat die voorstellen, even als de voorige, niet evenredig zouden aangenomen, en diensvolgens de daar op gebragte Quotas, by alle de Gewesten, niet voldaan en daar op ingebragte zwaarigheden niet geweerd worden. Doch in aanmerking genomen hebbende, de groote verandering, in den Jaare MDCCLXXXIV, voorgevallen, daar de Republiek, op eene onverdiende wyze, werd bedreigd, met eenen geweldigen aanval, tot derzelver ondergang, van wegen zyne Keizerlyke Majesteit, waar tegen onwederspreekelyk, ter afweeringe van dien, alles gemeenschaplyk moest worden opgezet, en byeengebragt, moesten zy zich verzekerd

Beden kingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten by het overleeveren der Petitien voor 1785.

kerd houden, dat, in deeze tydsomſtandigheden, alle de Bondgenooten, zonder uitzondering, met eenpaarige ſchouders, de Lasten, die tegen de zo zeer gevreesde en aannaderende Onheilen moesten gedraagen worden, wel zouden willen te berde brengen, zonder thans op derzelver Finantieele Intresſen te blyven ſtaan.

Dit, en om meerder verwarring te vermyden, hadt hun bewoogen de gewoone en buitengewoone Staaten van Oorlog wederom aan te bieden; te meer om dat 'er, in die beide Staaten, volgens daar toe genomene Beſluiten van hun Hoog Mogenden, aanmerkelyke verandering tot vermindering zou moeten plaats vinden, en ook met den Jaare MDCCLXXXV, de tegemoetkoming aan *Zeeland*, nu twee maal zeven Jaaren op den Staat van Oorlog gebragt, zou ten einde loopen. Waar uit ten vollen de noodzaaklykheid bleek, dat de Bondgenooten, met allen ernst, de hand aan 't werk ſloegen, tot het herzien en vastſtellen der Quotås, voortaan by ieder Gewest te draagen, en op te brengen, als zonder welke bepaaling de Republiek, zelfs in de allervreedzaamſte tyden, onbeſtaanbaar zou zyn.

Zy vonden zich genoodzaakt te verklaaren, dat door die ongelukkig opgekomen tyden, in welke de Uitgaaven zo merkelyk waren vermeerderd, en de Inkomſten zo zeer verminderd, de Ge-

XXVI. BOEK. 1785. neraliteits Finantien en Kasse zich zodanig gedrukt vonden, dat dezelve in geenen deele in staat waren om in eenig vermeend bezwaar van iemand der Bondgenooten, op wat wyze men zulks zou willen aanzien, eenige verdere Verligting te kunnen toebrengen, zo als tot hier toe was geschiedt; naardien, integendeel, de Finantien zelfs eerder Versterking zouden noodig hebben: vooral wanneer by *Friesland* voortduurende werden ingehouden de 330000 Guldens jaarlyks, die, volgens de plegtigste overeenkomst, tot voldoening der Intressen van de voor dat Gewest opgenomene Sommen, als anderzins, geregeld hadden behooren opgebragt te worden; waar van, zints den Jaare MDCCLXXXII, niets gekomen en de schuld tot weinig minder dan één Millioen geklommen was.

Vervolgens, van het op de been brengen en houden eener behoorelyke Legermagt, tot verdeediging van het Vaderland, spreekende, wilden zy gaarne bekennen, dat de bereidwilligheid der Bondgenooten zich wel vertoond hadt; doch konden niet nalaaten 'er by te voegen, dat men noch kon, noch behoorde te verzuimen om de Legermagt van den Staat tot een vry grooter getal en sterkte te brengen, in deeze hachlyke en gevaarlyke tyden zo hoognoodig, niet alleen ter bekwaame Bezetting van zo veele Vestingen als zouden dienen verdeedigd te worden; maar om tevens eene

Ar-

Armée, of ten minsten een respectabel Corps, te velde te kunnen brengen, als zonder 't welk het Vaderland en deszelfs Bezittingen, nimmer, naar behooren, konden beschermd, veel minder het indringen van den Vyand belet worden. Hier op hielden zy daarom ten sterksten aan. XXVI. BOEK. 1785.

Wegens het bezorgen der Frontieren en Magazynen, waar omtrent men zo veele Beschuldigingen ten laste van den Raad van Staaten hadt ingebragt, op eene wyze waar van men nimmer een voorbeeld zou aantreffen (*), beriepen zy zich op hunne *Memorie van Consideratien en Elucidatien* aan hun Hoog Mogenden overgeleeverd (†). Zy wilden nogthans niet verbergen hoe dit maal de eerste reize niet was, dat de Raad van Staaten, wegens vermeend of voorgeewend verzuim der Frontieren en Magazynen, by hun Hoog Mogenden was aangeklaagd geworden; zulks was, integendeel, wanneer de zaaken der Republiek bezwaarende, en als gevaarlyk, voorkwamen, en dezelve van buiten door eene voornaame Mogenheid werd aangevallen, het noodlot van de Raad geweest, dit kon ten vollen blyken uit de Jaaren MDCCXLV en de twee volgende, die zo

(*) Men slaa hier na onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 323—356.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 359.

XXVI. BOEK. 1785.

zo niet erger, de tegenwoordige zeer naby kwamen, als wanneer de beschuldiging van verzuim ten dien opzigte, en vooral ook omtrent *Vlaanderen*, zo hoog was gereezen, dat de Raad van Staaten, te zyner verdeediging, in den Jaare MDCCXLVI aanmerkte, „ van het stuk „ der Fournissementen der Gewesten, „ tot het in staat brengen van 's Lands „ Frontieren, en byzonder in *Vlaanderen*, „ niet te kunnen afstappen, zonder de „ Bondgenooten te waarschuwen van al„ le de gevolgen, welke zouden kunnen „ opkomen, by ontstentenis van 't be„ hoorelyk in staat stellen van dat Fron„ tier, met protestatie van daar voor niet „ responsabel te willen zyn, het dik„ wyls gebeurende, dat men, als de ge„ meene zaak niet voordeelig ging, „ dan de schuld wilde leggen op die „ geenen, die daar van de Directie heb„ ben, zonder te begrypen, dat de Re„ proche eigenlyk geattribueerd moest „ worden aan die geenen, die, naa zo „ menigvuldige Adhortatien, manqueer„ den in 't betaalen van 't geen waar „ toe zy, uit kragte van de Unie, ver„ pligt waren." —— Terwyl de Uitkomst van die klagten, naa dat deswegen by hun Hoog Mogenden een behoorelyk onderzoek was gedaan, hier op nederkwam, dat de Raad van Staaten van allen verzuim ontlast werd en vrygesprooken, zo als zeer omstandig bleek uit de Secreete Resolutie hunner Hoog Mo-

Mogenden van den zeventienden van Grasmaand MDCCXLVII. —— Aan een nader onderzoek der nu onlangs ingediende Memorie van Confideratien en Elucidatien door de Bondgenooten wilde de Raad van Staaten zich nimmer onttrekken; maar, met volle gerustheid, afwagten, wat hun Hoog Mogenden, met de gezamenlyke Bondgenooten, dien aangaande verder zouden gelieven goed te vinden en te besluiten (*). XXVI. BOEK. —— 1785.

Wat

(*) Deeze *Memorie*, over welke wy breeder gesprooken hebben, in het VII. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 359, werd, ingevolge van een Staatsbesluit by Staaten van *Holland* den 24 van Slachtmaand des voorleeden Jaars genomen, ter overweeginge aanbevolen aan de Heeren DE GYZELAAR, VISSCHER en DE KEMPENAAR, Penfionarisfen van *Dordrecht*, *Amfterdam* en Ordinaris Gedeputeerde van *Alkmaar*, en den Raadpenfionaris VAN BLEISWYK; die dit ftuk daadlyk ter hand namen, en eene zeer uitgewerkte *Memorie van Confideratien* opftelden, dienende tot wederlegging van die, waar op de Raad van Staaten zich hier beriep. —— Een Memorie wel vervaardigd; maar nimmer by *Holland* ingeleeverd: om dat, gelyk wy uit vastgaande befcheiden weeten, dezelve niet volkomen afwas, toen de Heer PIETER PAULUS, Secretaris dier Commisfie, met den aanvang van Grasmaand des Jaars 1785, tot Raad en Advocaat Fiscaal van het Collegie ter Admiraliteit op de *Maaze* werdt aangefteld, en hy dezelve, eerst eenigen tyd daar naa, kon afmaaken. —— Ten anderen, en vooral, om dat men de verwydering niet grooter wilde doen worden: daar men zag, dat de Raad van Staaten, naa het gedaan Rapport, hoe zeer dezelve gemeend hadt daar op in *eeniger voege* te moeten antwoorden, evenwel *in de daad* aan den Inhoud van dat Rapport begon te voldoen, door de Frontieren in beter ftaat te ftellen, ten minften zo

XXVI. BOEK. 1785. Wat de zaaken van de Zee betrof, gelyk de Yver, welken de Bondgenooten tot herstel daar van, in korte Jaaren, hadden aangewend zeer aanmerkelyk en ten hoogsten te pryzen was, zo behoefde de wensch en het verlangen niet verder te gaan, dan dat de Bondgenooten, met allen ernst, in die oogmerken bleeven volharden; waar toe echter ook volstrekt noodig zou zyn het vaardig opbrengen van de Penningen daar toe verzogt en bestemd, en wel volgens de Quotas der onderscheidene Gewesten over welkers agterzyn de Collegien der Admiraliteit gezamenlyk zich, weinig maanden geleeden, zo hooglyk beklaagd hadden, en tot welkers Betering niet te spoedig kon beslooten worden, tot voorkoming van de ongelukkige gevolgen, welke anderzins, ten ondienste van den Lande, daar uit zouden moeten ontstaan (*). Na-

zo veel de tydsomstandigheden toelieten, en Geschut te doen aangieten en aankoopen; te meer daar het Ministerie van den Raad geheel veranderd zynde, het te wagten was, dat 'er by den Raad andere Maatregelen zouden worden gevolgd. — Wy hebben deeze nadere ontworpen *Memorie van Consideratien, met de Bylagen*, onder 't ooge gehad en geleezen; doch, om bovengemelde redenen, en ook dewyl zulks ons uitdruklyk verzogt is, zullen wy daar van geen verder gebruik maaken. Het genoeg oordeelende deeze gelegenheid waargenomen te hebben om te vermelden, dat dezelve, schoon nooit overgeleeverd, weezenlyk bestaat.

(*) Met de Admiraliteit in *Friesland* was het zo deerlyk gesteld, dat dezelve zich onvermogend verklaar-

Namen de gezamenlyke Bondgenooten, XXVI.
de zaaken van de Zee zodanig ter har- BOEK.
te, gelyk *Holland* zich daar omtrent ge-
kweeten hadt, deeze aandrang was on- 1785.
noodig geweest; zyne Hoogheid en de Raad van Staaten konden deswegen niets nadruklyker verzoeken en wenschen, dan dat alle Gewesten dit zo loflyk voetspoor, zo veel mogelyk, zouden gelieven na te volgen; ten einde de Admiraliteits Collegien uit hunne zo groote verle-

klaarde om een Fregat in dienst te brengen: dewyl de Mastenmaakers en Touwslaagers volstrekt weigerden eenige verdere Leverantien te doen, en verzogten zy alle hunne Schepen, noch in dienst, te mogen afdanken en opleggen: zo hun Hoog Mogenden geen middel wisten tot spoedige en kragtdaadige hulpe. *Resol. Gen.* 1. Nov. 1784. *Resol. van Holl.* 20. Mey 1785. Veel viel 'er over de Wanbetaaling deezer Admiraliteit te doen. *Resol. van Holl.* 29. Juny 1785. — Om zich voor zulk eene ongelegenheid te hoeden, schreeven de Raaden en Ministers van het Collegie ter Admiraliteit te *Amsterdam*, aan Staaten van *Holland*, dat dezelve zich, in 't vervolg, zeer bezwaard; ja buiten staat, zouden vinden; om, naar den gewoonen Regel, zo dra hun Ed. Groot Mog. in de Petitien toestemming gedraagen hadden, de noodige aanstalte tot *alles* te maaken; maar zich zouden moeten bepaalen tot het geen voor welks vergoeding daadlyk staat kon worden gemaakt. De Quota van *Holland* was reeds meer dan besteed aan de Uitrusting van een Oorlogschip, en zou de Uitrusting der Fregatten moeten gewaagd worden op 't geen zou inkomen van de overige Gewesten; die deels, niet toestemden in de Eischen ten dienste van de Zee gedaan; deels schoon toegestemd hebbende, de Uitreiking inhielden tot dat op de Petitien eenpaarig zou zyn besloten. *Resol. van Holl.* 14. July 1785.

XXVI. BOEK. 1785.

legenheid te redden en de zo noodzaakelyke Zeemagt in haare kragt en sterkte te kunnen bewaaren, en, des noods, te vermeerderen (*).

Bewilliging van des Gewesten.

Overysſel, *Gelderland* en *Stad en Lande* ſtemden in de toen gedaane Petitien toe; desgelyks *Zeeland* en *Utrecht*: dan deeze beiden in 't vooruitzigt, dat de nieuwe Regeling der Aandeelen van elk Gewest op handen was. *Friesland* deedt de oude Afwyzingen, en ſtemde in geen hooger Opbrenging dan van *f* 8-13-10 in het Honderd te betaalen (†).

Nadruklyke taal van *Holland*, te deezer gelegenheid gevoerd, over de *Conſenten* en *Furnisſementen*.

Staaten van *Holland*, die, in den voorleeden Jaare, by hunne bewilliging in de Petitien, zo ſterk geſprooken hadden (§), vonden zich weder genoodzaakt, om thans eene niet min nadruklyke taal te voeren. Naa eenige aanmerkingen van minder belangs, waren zy, overgaande tot onderwerpen, die de hoogſte aandagt verdienden, gelyk zy zich woordlyk uitdrukten „ verpligt, om, by deeze gele-„ genheid, voor het Bondgenootſchap „ open te leggen, hunne gevoelige aan-„ doening en regtmaatige bekommering „ over de alleszins ongeregelde, gansch „ verwarde, en wanſtaltige gedaante, „ waar in het hoogwigtig ſtuk der Conſen-„ ten

(*) *Reſol. van den Raad van Staaten* 24. Dec. 1784.

(†) *Reſol. Gen.* 11. en 19. April en 6. Mey 1785 *Reſol. van Holl.* 27. Mey 1785.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 9.

„ ten en Contributien, tot de gemeene XXVI.
„ Defensie, zich veel te zigtbaar ver- BOEK.
„ toont; daar de welgegronde en zo dik-
„ werf-herhaalde klagten van hun Ed. 1785.
„ Groot Mogenden, tegen over hunne
„ Mede-Bondgenooten, niet langer tot
„ de traagheid en agterlykheid van derzelver Consenten en Furnissementen
„ op de *Petitien tot de Zee* bepaald konnen worden; neen maar, in het generaal, en zonder onderscheid, zich uitstrekten tot alle zodanige zaaken, welke van de meeste en sterkste invloeden op alle de hoognoodige middelen ter bescherming van het dierbaar Vaderland zyn moeten. —— Daar de steeds verwylde, gebrekkige en ongave Consenten der meeste Provincien —— de nieuwe en gevaarlyke Stelling, welke meer en meer stand grypt, als of de verpligting tot prestatie en zuivering van een gedraagen Consent, op eene of andere Petitie, dan eerst en niet eerder gebooren wordt dan wanneer die Petitie, met bewilliging van alle de Bondgenooten, tot Conclusie is gebragt —— de buitengewoone uitstap van eenen anderen Bondgenoot, door de eigendunklyke vermindering van zyn Aandeel in de Lasten der Unie —— zo veele onderscheidene objecten voor oogen stellen, waar van de ernstige beschouwing, altoos, en ten allen tyde, maar vooral en voornaamlyk op het tydstip dat de Republiek met een ge-

XXVI. BOEK. 1785.

„ weldigen aanval gedreigd wordt, de „ gevoeligste aandoening moet verwekken.

„ Dat, met opzigt van de Furnissementen tot de zaaken van de Zee, „ daar aan, in het voorleeden Jaar, door „ *deeze Provincie alleen* meer dan *acht en vyftig Tonnen Gouds* zyn te koste „ gelegd; welk aanzienlyk Furnissement „ nog binnen de eerste Maanden van „ dit Jaar met over de *twaalfmaal honderd duizend Guldens* is vermeerderd; „ dat daar tegen de Betaalingen der andere Provincien, hoe zeer, geduurende het voorige Jaar, wel eenigermaate toegenomen, egter zeer weinig strekkende zyn tot inkorting van het ontzaglyk beloop der steeds opgehoopte „ agterstallen, door dezelfde Provincien „ aan de respective Admiraliteiten verschuldigd, en welke Restanten tot een „ hoogte gesteigerd zyn, dat ze tot een „ grievend en ondraaglyk bezwaar voor „ die Collegien zyn geworden, waar „ onder dezelve, zonder eene prompte „ voorziening, welhaast buiten alle activiteit gesteld, geheel zouden moeten „ bezwyken. Daar dezelfde Provincien, „ al verder, by aanhoudenheid het oor „ weigeren te leenen aan de billyke en „ op voorige exempelen gegronden *voorslag* ter Generaliteit gedaan, en met „ het appui van hun Hoog Mog. circulaire Missive gesecondeerd, daar toe „ ingerigt, ten einde het zo bezwaarde „ Fonds van het verhoogde Last- en

Veil-

„ Veilgeld uit gecontracteerde Schulden XXVI.
„ gered, en het totaal bederf zou voor- BOEK.
„ gekomen worden van een Fonds, het
„ welk tot andere noodige uitgaven ge- 1785.
„ schikt, zedert eenige Jaaren, ter oor-
„ zaake van de gebrekkige en onvrugt-
„ baare Consenten van de *non-equipee-*
„ *rende* Provincien, door menigvuldige
„ daar op geadsigneerde Betaalingen bo-
„ ven maate gedrukt en overlaaden is
„ geworden.

„ Dat de verregaande Ongelykheid in
„ het stuk der Consenten en Contribu-
„ tien, al voor lang plaats gehad heb-
„ bende, thans ten top is gereezen, en
„ de verderflyke uitwerkingen daar van
„ op 't gevoeligst ondervonden worden,
„ *in een tyd* daar het op spoedig beraa-
„ men, en daadlyk in het werk stellen,
„ van alle meest vigoureuse en kragtdaa-
„ dige maatregelen, ter gemeene bevei-
„ liging, meer dan ooit moest aanko-
„ men.

„ Dat het gebeurde in deeze dagen
„ aanleiding gegeeven hebbende tot de
„ zo nadruklyke Aanmaaningen, door
„ hun Hoog Mogenden by eene circu-
„ laire Misfive van den tienden Februa-
„ ry laatstleden, aan de Heeren Staaten
„ der *zes andere Provincien* geaddresseerd,
„ een duurzaam Monument in de Staats-
„ registers zal opleeveren van den vol-
„ vaardigen yver, met welken deeze Pro-
„ vincie aan de Pligten van het Bond-
„ genootschap, in de ruimste uitgestrekt-

 „ heid

XXVI. BOEK. 1785. „ heid, en met opoffering van al haar Financieel vermogen, steeds heeft voldaan: wyl daar uit ten eeuwigen dage zal blyken, hoe deeze Provincie, die door het doen van zwaare en telkens vermeerende *Overbetaalingen* den last van den laatst geëindigden Zee-oorlog heeft moeten draagen, als nu, by het ontstaan der tegenwoordige Onlusten, haar Geldkas terstond wederom geopend, en haare *op eigene Provinciaale kosten* welverzorgde Arsenaalen en Magazynen, ten behoeve van het Bondgenootschap, *niet* gesllooten heeft gehouden; en hoe *deeze Provincie de eerste* geweest is, die niet slegts in de onlangs ingekomene Petitien *gaaf* geconsenteerd; maar ook reeds op dezelve, byzonder op die tot de Legerlasten, notabele Sommen heeft opgebragt, en zulks *in een tyd*, dat door geene der geconsenteerd hebbende Provincien *heller* of *penning* op dezelve nog was gefurneerd geworden.

„ Dat dit geavanceerde meer dan genoeg is om de akeligste denkbeelden te vormen van eene *gesteldheid*, welke, langer voortgaande, van die schroomlyke gevolgen zou moeten zyn, dat het waggelend Gebouw van de Unie, door inwendige gebreken aangetast, en ondermynd, eerlang zal instorten, en het Gemeenebest, zelfs zonder eenigen aanstoot van buiten, tot den oe-

„ ver

„ ver van een gewisſen ondergang ge-
„ bragt worden.
„ Dat *eene gesteldheid* van dien aart
„ de ſerieuste aandagt tot zich moet
„ trekken, en het geheel onverantwoor-
„ delyk zyn zoude, langer te draalen
„ met het aanwenden van die middelen,
„ waar door de ſteeds toeneemende wan-
„ orde en verwarring in de materie der
„ *Conſenten en Furnisſementen tot ſteun*
„ *van de algemeene zaak*, op de kragt-
„ daadigſte wyze geſtuit, en die gedug-
„ te *kwaal* in zyne ſources en oorzaa-
„ ken ontdekt, naauwkeurig onderzogt,
„ en met den wortel uitgeroeid worde.
„ Dat het aan hun Ed. Groot Mo-
„ genden geenzins is te wyten, dat een
„ zo gewigtig onderwerp, niet reeds
„ voor een geruimen tyd, by de hand
„ genomen is, en de Deliberatien daar
„ over, met den vereischten ſpoed,
„ voortgezet zyn geworden; dat *daar*
„ *toe* de herhaalde Inſtantien van wegen
„ *deeze Provincie* hebben geſtrekt, en dat
„ ook hun Ed. Groot Mogenden *daar*
„ *toe*, in 't byzonder by Reſolutie van
„ vyftien November des voorleden Jaars,
„ zich bereid hebben verklaard om met
„ de verdere Bondgenooten te treeden
„ *tot* de Reviſie der Provinciaale Quo-
„ tas — *tot* het onderzoek der Finan-
„ cien van de Generaliteit, — mitsga-
„ ders *tot* het beraamen der noodige mid-
„ delen van Redres en Verbetering om-
„ trent de onderſcheide *Pointen*, de ge-

XXVI. BOEK. 1785.

„ neraale Defensie zo te Water als te „ Land concerneerende, en by gemelde „ Resolutie distinctlyk opgenoemd, ter„ wyl hoogstdezelve te gelyk voorge„ steld en geïnsteerd hebben, dat, tot „ dit omslagtig werk, twee Personeele „ Commissien, uit weinig Leden be„ staande, benoemd mogten worden (*).

„ Dat dit gedaane voorstel als nu ein„ delyk tot die Maturiteit gebragt zyn„ de, dat de voorzeide Commissien „ eerstdaags gedecerneerd staan te wor„ den (†), hun Ed. Groot Mogenden „ zich vleyen met de gegronde hoop, „ dat het gewenscht vrugtgevolg daar„ van zal zyn, dat welhaast zodanige „ nuttige en heilzaame ontwerpen voort„ gebragt zullen kunnen worden, dewel„ ke met cordaate en vrugtbaare beslui„ ten van de gezamenlyke Bondgenoo„ ten bekragtigd, aan het Verlangen van „ hun Ed. Groot Mogenden en aan de „ Exhortatien van hun Hoog Mogenden „ zullen voldoen, en waar door tevens „ voorgekomen zal worden, dat, op dit „ Gewest, nimmer toepasselyk zal zyn, „ het geen van ouds ten aanzien der „ magtigste Volkeren en Staaten, als „ onfeilbaare voortekenen huns Onder„ gangs, voorspeld is; dat men naamlyk

„ tot

(*) Men zie over dit stuk, gegrond op *Zeelands* Voorslag, onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 48. enz.

(†) Zulks geschiedde op den vierden van Mey. *Resol. Gen.* 4 Mey. 1785.

„ tot die noodlottige tyden was genaderd; waar van men zeggen moest, „ *dat, naar maate de Kwaalen van het* „ *Staatslichaam toenamen en verergerden,* „ *de afkeerigheid en tegenstand van het ge-* „ *bruik der gepaste* HULPMIDDELEN, „ *in gelyken graad aangroeiden, en ver-* „ *meerderden, en dat dus de* KWAALEN „ *even zeer als de* REMEDIEN *ondraa-* „ *gelyk waren geworden* (*).

De Dank- Vast- en Bededags Uitschryving gaf hoop op Vrede.

Eenige verzagting in dit drukkend leed, eenige hoop van beterschap, scheen zich op te doen, wanneer men de Uitschryving van den Algemeenen Dank- Vast- en Bededag deezes Jaars inzag, en dezelve aanmerkte als geschikt om des Ingezetenen eene getrouwe schets van 's Lands gesteltenisse te geeven. Immers lieten 's Lands Vaderen zich daar in hooren „ Ongelukkige omstandighe- „ den hebben ons Gemeenebest onder- „ hevig gemaakt aan gevaarlyke Onee- „ nigheden, welke, indien zy ten erg- „ sten uitgeloopen waren, of nog uitlie- „ pen, niet nalaaten konden, onzen On- „ dergang te verhaasten. —— Nog maar „ even ontslaagen van een verderflyken, „ en door verscheide bykomende redenen „ verzwaarden Oorlog met eenen Nabuur, „ van wien de Republiek dit in geenen „ deele verdiend hadt, wotdt onze Staat, „ door eenen anderen magtigen Vorst, „ wien ook daar toe nimmer de minste re-

„ den

(*) *Resol. van Holl.* 21. April 1785.

XXVI. BOEK. 1785.

„ gegeeven was, overvallen met een
„ reeks van Vorderingen, op zulk een
„ toon en wyze ingerigt, dat wy, op
„ het voorstel daar van naauwlyks iets
„ anders konden rekenen overig te zyn,
„ dan deeze onbedenkelykste keuze, om,
„ of de Waardigheid en de onbetwist-
„ baare Regten van dit Gemeenebest te
„ eenemaal op te offeren, of wel eenen
„ geweldigen Oorlog te vreezen, welke
„ misschien geheel *Europa* in vuur en
„ vlam zoude zetten, en waar van de
„ uitkomst in haare allergedugtste gevol-
„ gen, niet genoeg te voorzien was. —
„ De zamenloop van twee zulke ver-
„ schriklyke Gevaaren, ieder van welke
„ alleen genoeg zou zyn om het bloei-
„ endste Volk in den grond te helpen;
„ en die daarenboven elkander eene ver-
„ dubbelde kragt tot onzen geheelen On-
„ dergang byzetten, gaat gepaard met
„ de vermindering onzer Commercie,
„ Fabrieken en Trafieken; terwyl de zo
„ schadelyke Veepest nog zo ongelukkig
„ blyft voortduuren.

„ Dan daar de binnenlandsche Onlusten
„ en Beweegingen, door GODS gunsti-
„ ge verhoeding, niet gehad hebben alle
„ de verderflyke gevolgen, welke men
„ heeft moeten vreezen; daar is het van
„ buiten dreigende Gevaar, onder GODS
„ zegen, door de voorzigtige Standvas-
„ tigheid der hooge Regeering, en de
„ zeer nadruklyke Tusschenspraak der
„ veel vermogende Vrienden van dit

Ge-

„ Gemeenebest, ten minsten zo verre „ aan 't staan gebragt, dat men over de „ gedaane Vorderingen in Onderhande- „ ling heeft kunnen komen, en wy niet „ zonder hoop zyn hetzelve eindelyk „ geheel afgekeerd te zullen zien, be- „ houdens onze Onafhangelykheid en al- „ lerweezenlykste Regten van den Koop- „ handel, als anders, welke met ons „ Bestaan en Voortduuring onafscheide- „ lyk verknogt zyn."

Deeze daagt op; doch de binnenlandsche Onlust blyft.

Deeze ingeboezemde hoop, wegens den Vrede van buiten, erlangde haare vervulling, gelyk wy, in het laatst voorgaande Boek, den loop des zogenaamden Keizerlyken Oorlogs tot den Vrede toe beschryvende, vermeld hebben; doch de binnenlandsche Rust was en bleef nog verre te zoeken. De wydgaapende Verwydering scheen veeleer nog grooter te zullen worden dan zich ter heelinge te schikken.

Vertoog van zyne Hoogheid te zyner Verdeediginge.

By de beraadslaagingen van 's Lands hooge Magten, tot het verdeedigen van *Staats Vlaanderen* en *Staats Brabant*, als mede van *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overysfel* en *Stad en Lande*, leeverde zyne Hoogheid een breedvoerig Vertoog in by hun Hoog Mogenden, bestemd om zyn gehouden Gedrag te ontvouwen, te verdeedigen, en opening te geeven van 't geen hy meende tot Verdeediging des Lands noodig te zyn.

Alles wat Hem, zedert vier of vyf Jaaren, wedervaaren was, de uitslag van

XXVI. BOEK. 1785. de daar tegen aangewende poogingen, en toebereidzels, welke Hy dagelyks zag maaken, om hem al mede verantwoordelyk te ſtellen voor de gevolgen van 's Lands tegenwoordige geſteldheid, gaf Hem zamengenomen eene regtmaatige bekommering, dat hy thans niet gelukkiger zou zyn, dan te vooren in het wegneemen van de ingeboezemde Vooroordeelen, het herſtellen van het geſchonden Vertrouwen, en het herwinnen van de Liefde van 's Lands Ingezetenen, in de veertien eerſte Jaaren zyner Beſtuuringe zo ongeſtoord genooten, en op welke hy zich durfde vleien als nog de billyke aanſpraak niet verlooren te hebben. —— Hier kwam by, dat men zich beſchuldigd ziende van zwaare euveldaaden, welke door een opeengeſtapelde reeks van allerlei rampen min of meer geloof gevonden hadden, bezwaarlyk kon ſlaagen in het bewyzen zyner Onſchuld, zonder teffens aan te wyzen den oorſprong, waar uit die rampen daadlyk geſprooten zyn, en dat in dit Zyn geval die aanwyzing niet gemaklyk kon plaats hebben, zonder gevaar te loopen van verdagt en beſchuldigd te worden van den toeleg om Zyne eigene Verdeediging te doen dienen tot het bezwaar van anderen.

Aan den anderen kant kon Hy voor zich zelven niet verbergen, dat, hoe zeer Hy ook mogt uitweiden in het verſlag der omſtandigheden, welke dienen kon-

konden om zich een waaragtig denkbeeld te vormen van den gevaarlyken toestand van de Republiek, 't zy men de gesteldheid van haare buitenlandsche Belangen, of wel haare inwendige Gesteltenis beschouwde, Hy deswegen niets meer zou kunnen te berde brengen, dan aan Zyne Landgenooten en aan vreemde Natien, zedert vier of vyf Jaaren, door de Nieuwspapieren, en door andere middelen, (over welker geoorloofd- of ongeoorloofdheid Hy zich thans niet zou uitlaaten,) volkomen kenbaar geworden was.

XXVI. BOEK. 1785.

Hy hadt, wel was waar, te minder reden om zich te vleyen, dat ééne nieuwe Verdeediging meer zou uitwerken dan 't geen Hy te vooren uit noodweer verpligt geweest was aan de Hooge Bondgenooten voor te draagen; daar Hy eigenlyk gesprooken niets te zeggen hadt, dan 't geen aan de Hooge Bondgenooten, en zelfs aan de meeste Ingezetenen deezer Landen genoegzaam bekend was, of behoorde te zyn; doch, overtuigd dat het niet zo zeer Onkunde was, waar aan Hy de geweldige tegen Hem opgevatte Vooringenomenheden en Vooroordeelen, die zulk een milde bron voor Hem geweest waren van allerhande Onaangenaamheden, te danken hadt, dan wel aan gebrek van Oplettenheid, waar door veelen van Zyne Landgenooten, zo in als buiten de Regeering, belet worden om onder het zelfde oogpunt,

en

XXVI. BOEK. — 1785. en in éene reeks nevens elkanderen te beschouwen omstandigheden, die niet van een gescheiden behooren te worden, oordeelde hy niet alleen vryheid te hebben; maar zelfs meer of min aan zich zelven, aan Zyn Huis, ja zelfs aan het Vaderland, verschuldigd te zyn, om aan hun Hoog Mogenden, in een kort bestek voor te draagen, een egt en waaragtig Tafereel van zyne Sentimenten en Bedoelingen, van de Gevolgen, welke Hy zich als nog verbeeldde dat zy zouden gehad hebben, indien het Hem waare vergund geworden om alle de Bondgenooten en Staatsleden van derzelver nutheid voor de belangen van het Vaderland te overtuigen, en van de Gevolgen, die 'er uit het niet omhelzen der door Hem, met de heilzaamste inzigten, voorgeslaagene Maatregelen, waren voortgevloeid.

Zyn oogmerk was geenzins, met de voordragt van dit alles, om iemand, wie hy zy, te beledigen, noch om eenige Vooringenomenheden in te boezemen tegen de Sentimenten en Bedoelingen der geenen, die de belangen van het Vaderland met een ander oog hadden ingezien, dan Hy; maar Hy begreep, dat het Hem geoorloofd moest zyn, om aan de Hooge Bondgenooten onder 't oog te brengen, dat, wel verre van dat de rampen, die het Vaderland in den tegenwoordigen critieken toestand gebragt hadden, aan Hem zouden mogen geweeten wor-

worden, dezelve, integendeel, naar den Mensch gesprooken, geen plaats zouden gegreepen hebben, indien zyne Voorslagen waren omhelsd geworden. Hy begreep, dat Hem zulks niet kon betwist worden, vooral zedert dat die Voorslagen, door allerhande wegen en middelen, in het haatlykst daglicht gesteld en tot het dagelyks onderwerp gemaakt werden van verregaande Beschuldigingen, kwaadaartige Spotternyen, en beledigende Verguizingen.

Hier om bepaalde Hy zich tot het neemen eener nieuwe Proeve van die geoorloofde Zelfsverdeediging, welke Hy aanzag als even zo gepast, en zo noodzaaklyk, en zelfs in Zyn geval, (uit hoofde van de gevolgen, die uit de aanvallen tegen Hem voor de dierbaare belangen van het Vaderland gesprooten waren,) nog noodzaaklyker dan wanneer men door eenen onverdienden aanval zich in leevensgevaar gebragt ziet.

Zyne Hoogheid klimt op tot zaaken en omstandigheden, betrekking hebbende tot de eerste tyden zyns Stadhouderlyken Bewinds „ niet om te beweeren," gelyk hy zich uitdrukt, „ dat Wy ge-„ trouwer geweest zyn in het bedoelen „ en bevorderen der Belangen van het „ Vaderland dan die geenen wier denk-„ wyze van de Onze verschilde; maar „ om, uit dien schakel van Gebeurte-„ nissen, te doen opmerken, dat, wel „ verre van dat Onze inzigten in die

„ Be-

XXVI. BOEK. 1785.

„ Belangen zouden verdienen om aan „ schadelyke Bedoelingen te worden toe„ geschreeven, dezelve, in tegendeel, „ door de uitkomst, op het volkomenste „ zyn gejustificeerd geworden."

Het stuk is te breed om hier geheel plaats te vinden; alleen tekenen wy 'er uit op, hoe de Stadhonder zich beroept op zyne gedaane en vergeessche poogingen van den aanvange af, om, hoe zeer de Vrede voor onzen Staat het hoogstwenschlyk goed is, de Land- en Zeemagt, tot zulk eene hoogte op te voeren als kon strekken om den Staat te behouden by eene volkomene Vryheid en Onafhangelykheid van andere Mogenheden, en denzelven te beveiligen tegen het gevaar van, zyns ondanks, te moeten afgaan van die Onzydigheid, die alleen overeenkwam zo met het Handel- als met het Staatkundig- Belang van de Republiek. —— Hoe hy de Toetreeding tot de Gewapende Onzydigheid, zonder genoegzaame zekerheid, dat 'er voor de Republiek de gewenschte vrugten van zouden kunnen geplukt worden, en het verleenen van onbepaalde Convoyen, eer de Republiek in staat ware om dezelve volkomen te beschermen, hadt afgeraaden, om een Oorlog te vermydenin welken het Gemeenebest gedompeld werd, op een tyd, dat het genoegzaam geheel onvoorzien was van al het noodige, zonder onderscheid, om denzelven met eenige hoop op een gelukkigen uitslag, of lie-

liever zonder vrees voor een geheelen ondergang, te voeren. —— Hoe Hy, dien Oorlog uitgeborsten zynde, niets verzuimd hadt van alles wat dienen kon om de middelen van Verdeediging te doen aangroeijen, en om 'er het best mogelyk gebruik van te maaken, en dat, bygevolg, alle die klagten van Inactiviteit en Werkloosheid, met welken men Hem haatlyk hadt tragten te maaken, moesten worden toegeschreeven of aan Ongeneegenheid jegens Hem, of aan Begeerte tot Verandering in den Vorm der Regeeringe deezer Landen, of aan Onkunde en mangel aan Ondervinding in het geen betrekking heeft tot het voeren van eenen Oorlog ter Zee.

Thans bevondt Hy zich wederom in 't gevaar; dat, even gelyk de ongelukkige Uitslag des jongst geëindigden Oorlogs ter Zee, en de daar op volgende allerschadelykste en vernederendste Vrede, niet, (zo als egter hadt behooren te geschieden, indien men de regelen van Billykheid en Regtvaardigheid hadt willen in 't oog houden,) aan den genoegzaam weerloozen staat van 's Lands Zeemagt, en aan gebrek van toereikende hulp, maar aan Zyn Bestuur en aan Werkloosheid, ja zelfs aan nog doemwaardiger oorzaaken was toegeschreeven; zo ook thans wederom ten Zynen laste zou gelegd worden, de Uitslag des Oorlogs, met welken de Staat bedreigd werdt, indien dezelve nadeelig is, of de nadee-

XXVI. BOEK. 1785. len van den Vrede, tot welken de Republiek veelligt, door haare zwak- en weerloosheid en door gebrek aan bystand van buiten, zich zal genoodzaakt zien.

Alle de poogingen welken hy dagelyks zag aanwenden om de Gemoederen der Landgenooten meer en meer voor te bereiden tot het ontvangen van deeze indrukken, gevoegd by de ondervinding van het voorleedene, en het gegrond vooruitzigt, dat de Oorlog, zo dezelve doorging, by mogelykheid niet zou kunnen gevoerd worden, zonder dat meer dan één der Hooge Bondgenooten, door eene niet ongegronde bekommering voor het dreigend gevaar, openbaare bewyzen zouden geeven van Ongenoegen over het gemis van die middelen tot beveiliging, op welken ieder der Bondgenooten, die het zyne in de lasten der Unie opbrengt, een onbetwistbaar Regt heeft.

Dit alles noodzaakte Hem om voor hun Hoog Mogenden den staat der zaaken open te leggen, en te toonen, dat de geringheid der Landmagt het onmogelyk maakte om alle de posten, of zelfs de meest blootgestelde, te bezetten: zo 'er geen kans ware om de Armée van den Staat, zeer spoedig, tot eene gepaste hoogte te brengen, door het overneemen van vreemde in den Krygshandel ervaarene Troepen, of zich van den zeer spoedigen daadlyken Bystand van magtige Mogenheden te verzekeren.

Bereidvaardig zou Hy geweest hebben

ben om de Bevelen der Hooge Bondgenooten uit te voeren waren zy hem gegeeven geworden, om terstond, naa het Opontbod des Keizerlyken Gezants voordeel te doen met de meerderheid, welke de Landmagt van den Staat nog hadt boven de Keizerlyke Krygsbenden, die zich toen in de *Oostenryksche Nederlanden* bevonden, om dus het Toneel des Oorlogs, althans in den aanvang, verder van de Grenzen van den Staat te verwyderen; die Bevelen waren agtergebleeven, uit voorzorge, en de niet ongegronde vrees, dat de Vyandlykheden van deeze zyde aangevangen alle vergelyk onmogelyk, en den bystand van het *Fransche* Hof minder waarschynlyk maaken mogten; doch het gevolg hier van zou zyn, dat Hy de Wapenen van den Staat niet wel anders dan op het Grondgebied van den Staat, en verweerender wyze, zou kunnen gebruiken, en dat het, in de onzekerheid, waar de eerste aanval zou geschieden, en of 's Lands Bezittingen niet aan verscheide kanten te gelyk zouden worden aangetast, niet mogelyk zou zyn om voor alles te zorgen.

XXVI. BOEK. 1785.

Met dit alles zou Hy den moed niet opgeeven; maar, by aanhoudenheid, alle Zyne Vermogens, met Getrouwheid en Yver, besteeden, tot Verdeediging van het Vaderland, indien Hy gelukkig genoeg mogt weezen, dat alle de Ingezetenen van dit Gemeenebest regt dee-

XXVI. BOEK. 1785. den aan de Liefde tot het Vaderland, waar mede Hy bezield was, niet verkoeld of verminderd door de drukkende onaangenaamheden, van allerlei aart, onder welken hy gebukt ging. —— Maar, buiten zyn schuld, geheel onvoorzien van de noodige middelen, op eene onverdiende wyze mistrouwd, veragt, bespot, beschuldigd en afgeschilderd als een eerloozen Verraader van zyne eigene Belangen, en van die des Vaderlands, zouden hun Hoog Mogenden zich niet kunnen verwonderen over Zyne Vreeze van zich op nieuw bloot te stellen aan het gevaar van aan niemand der Bondgenooten te kunnen voldoening geeven, en verantwoordelyk gemaakt te worden voor alle die Onheilen en Verliezen, welke het Hem thans niet mogelyk zou zyn voor te komen, nu de Oneensgezindheid der Bondgenooten belet hadt het in tyds neemen der maatregelen, die alleen in staat waren om de Republiek te beveiligen tegen het gevaar van 'er aan blootgesteld te zyn.

„ By aldien," laat zyne Hoogheid hier op volgen, „ 'er geene mogelykheid is „ om, of Hulptroepen van andere Mo„ genheden te bekomen, of om den noo„ digen Bystand te verwerven van mag„ tige Nabuuren, zal gewisselyk de Re„ publiek niet alleen op den duur niet „ bestand zyn tegen zulk een magtig „ Vorst, als die, met welken zy thans

„ in

„ in Onmin is; maar zelfs onder den
„ eersten aanval moeten bezwyken, en
„ dus genoodzaakt worden, of om aan
„ 's Keizers Eischen, hoe groot, hoe
„ ruineus ook voor de Republiek, te
„ moeten voldoen; en door de vermin-
„ dering van haar vermogen en door
„ het besnoeien van de voornaamste tak-
„ ken van haare Welvaard, een goed
„ deel van haare Vrienden onnut of zelfs
„ tot last te worden, of toe te stemmen
„ in Schikkingen en Cessien, die dat onge-
„ luk wel voor eenen tyd opschorten;
„ doch haar egter aan 't zelve altoos
„ geëxponeerd laaten zullen. — Maar
„ ook dit zullen wy Ons niet te ver-
„ wyten hebben; daar wy, zonder ee-
„ nige andere bedoeling, van het begin
„ onzer Administratie af, het bestendig
„ daar op hebben toegelegd om Ons Va-
„ derland te stellen in dien staat, dat
„ het, aan niemand reden van Ongenoe-
„ gen geevende, op zich zelven bestaan
„ konde, van niemand afhangelyk ge-
„ maakt wierd; maar, door wederzyd-
„ sche voordeelige Alliantien regt be-
„ kwaam om Bystand te eischen, wan-
„ neer het onregtvaardiglyk wierd aan-
„ gerand."

Middelen tot 's Lands Verdeediging door Hem opgegeeven.

Naa eene betuiging van zyne Bereid-willigheid om van Zynen kant alles op te zetten tot Redding en behoud van 't Vaderland, deedt de Capitein Generaal een twee-ledigen voorslag, om terwyl men bezig was

XXVI. BOEK. — 1785. met raadpleegen over het daadlyk oprigten van ligte Krygsbenden; waar mede nog eenige maanden zouden verloopen, eenige Troepes by een te brengen, die den dienst van ligte Troepes eenigzins zouden kunnen betoonen, en 's Lands Ingezetenen, zo veel mogelyk, tegen ſtrooperyen beveiligen, als mede, om, in weerwil van het gering aantal Krygsvolk der Republiek, in vergelyking van 't geen 'er tot dekking der meest blootgeſtelde Vestingen en Grensplaatzen vereischt wordt, een Corps d'Armée te kunnen by een en in het veld brengen, om naar maate van de voorkomende omſtandigheden, te kunnen worden aangewend ter plaatze waar zy 't meeste nut zouden kunnen doen, om alle de Ingezetenen van Steden en Provincien van de Republiek, zo veel met den tegenwoordigen ſtaat der zaaken eenigzins kon overeengebragt worden, te doen deelen in het genot van die Beſcherming, op welke een ieder hunner een gelyk Regt hadt.

Tot deeze einden wilde Hy, uit de onderſcheidene Regimenten Cavallerye, Dragonders, en Nationale, Duitſche en Walſche Infanterie, een Corps van omtrent duizend Man ligte Troepen oprigten. — Ten anderen ſtelde hy voor, om, daar zints eenigen tyd, veelen van 's Lands Ingezetenen hunnen yver betoond hadden om zich in den Wapenhandel te oefenen, die Wapenoefening te

te doen dienen tot Verdeediging van het Vaderland. Zyns oordeels konden de geheele Burgeryen in de Steden en op de Dorpen, niet zonder grooten ondienst dier Steden en Dorpen, daar uit getrokken worden, om zich te laaten gebruiken, waar het gevaar het grootste was, of zou kunnen worden; dan hy verbeeldde zich dat men van die Wapenoefeningen meer nuts zou kunnen trekken, als in ieder Gewest een zeker aantal strydbaare Mannen, uit de Burgery genomen, by een trok om te dienen tot Bezetting van die Steden en Vestingen, elk in zyn Gewest, die als het Frontier en de sterkte van elk Gewest werden aangemerkt. De Compagnien daar uit, op een beschreeven voet, geformeerd, zouden nooit, zonder uitdruklyke toestemminge der Heeren Staaten van elke Provincie, buiten haare eigene Provincie getrokken; maar in Bezetting in de Frontieren van elk Gewest gelegd kunnen worden, om dezelve, te gelyk met de Troepes van den Staat, onder bevel van den Gouverneur, Commandeur of Commandeerende Officier, te helpen bewaaren en verdeedigen. Hier door zou Hy gelegenheid bekomen, om de Bezettingen van die Steden en Vestingen zo veel te verminderen, dat Hy daar van een min of meer aanzienlyk Corps d'Armée zou kunnen byeenbrengen, om in het open Veld de vyandlyke aanvallen af te wagten; en de minst voorziene Gedeel-

XXVI. BOEK.

1785.

XXVI. BOEK. 1785.

tens der Republiek eenigzins te beveiligen (*).

Hoe men dit Vertoog beoordeelde.

Een soortgelyk lot als de Memorie in den Jaare MDCCLXXXII door zyne Hoogheid overgeleeverd, wedervoer (†), bejegende dit Verdeedigend Vertoog, 't welk, niet min dan die Memorie overal, op alle mogelyke wyzen, verspreid werd. Veelen verhieven het hemelhoog, anderen spraaken 'er met de uiterste veragting van, en kon het, zo min als het voorige Verdeedigschrift, de heftigste schriftlyke aanmerkingen ontgaan der Schryveren van die dagen (§).

Beantwoording van dat Vertoog door Staaten van Friesland.

De opgave van 't geen men te wederlegginge aanvoerde, loopt te breed uit voor ons Geschiedblad; doch kunnen wy niet voorby, het een en ander te ontleenen uit het Antwoord der Staaten van *Friesland*, kort daar naa in 't licht gegeeven; zodanige plaatzen en gezegden aanroerende, als meest der Tegenpartye in 't oog liepen. —— *Zy konden voor zyne Hoogheid niet ontveinzen, dat de wyduitgebreide Vooraffpraak van den Brief aan hun Hoog Mogenden geschreeven, de Redeneeringen daar in vervat; de Daaden daar in gesteld; de Gevolgen daar uit getrokken; de Besluiten daar uit opgemaakt, hun, in den hoogsten graad, had-*

(*) *Resol. Gen.* 19. Jan. 1785.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 285.

(§) *Post van den Neder-Rhyn* IV. D. bl. 1299. 1324. 1327. 2329. VII. D. bl. 5. 32. enz.

hadden getroffen, en in de onvermydelyke noodzaaklykheid gebragt, om, (dewyl zyne Hoogheid dien Brief aan het geheele Bondgenootschap hadt toegeschikt, en zy dus niet voorby konden, zich zulks mede aan te trekken,) op eene aan cordaate Regenten en vrye *Friezen* passende wyze, die de innerlyke bewustheid gevoelden, dat zy hunne Pligten, jegens hun Vaderland, en hunne Committenten betragt hadden, te antwoorden op alle die Stellingen, die hun, op eene meer of min ingewikkelde wyze, voorkwamen te strekken, om de rampen, waar onder ons Vaderland, zedert eenige Jaaren, zo bitter gedrukt was, en nog gedrukt werd, daar aan toe te schryven, XXVI. BOEK. 1785.

Dat het uwe Hoogheid (dit zyn de woorden) *niet heeft mogen gebeuren deszelfs poogingen met eenen gewenschten uitslag bekroond te zien: vermids daar door ons Vaderland aan geene buitenlandsche Oorlogen geexponeerd en door geen binnenlandsche Tweespalt zou zyn beroerd geworden; maar dat het by deszelfs Vryheid, Vrede, Onafhangelykheid, en Welvaard geconserveerd, in allen gevallen in behoorelyken staat van Defensie gehouden, en tot den hoogsten top van Luister en Voorspoed gebragt zou zyn! En dat, by gevolg, alle die rampen, die aan de Republiek, zedert weinige Jaaren, zyn overgekomen, en die haar nog verder te vreezen staan, niet, zonder de hoogste Onregtvaardigheid, aan uwe Hoogheid kunnen worden ten laste gelegd.*

XXVI. BOEK. 1785.

„ Wy betuigen," laaten zich daar op Staaten van *Friesland* hooren, „ voor „ God en het Vaderland, wars te zyn „ van allerlei verdenkingen, imputatien en „ reproches, en dezelve nimmer te willen „ gebruiken; maar die te verfoeien! Doch „ wy willen voor U Hoogheid niet ver- „ bergen, dat wy in de bovengemelde „ uitdrukkingen eene duidelyke inculpa- „ tie vinden van het gedrag der Hoo- „ ge Regeering! —— Immers wie an- „ ders dan de Regenten hebben U „ Hoogheid kunnen beletten *deszelfs be-* „ *doelingen te bereiken*, *en deszelfs poo-* „ *gingen met den gewenschten uitslag be-* „ *kroond te zien!* —— Aan wie anders „ dan de Regenten wordt dus de *buiten-* „ *landsche Oorlog*, en de *binnenlandsche* „ *Tweespalt* toegeschreeven? —— Wie „ anders dan de Regenten hebben dus „ de *Vryheid*, *Vrede*, *Onafhangelykheid* „ en *Welvaard van den Lande*, in de waag- „ schaal gesteld. —— Wie anders dan „ de Regenten hebben deszelfs *Defen-* „ *sie* verwaarloosd? Wie anders, einde- „ lyk zyn de Oorzaaken der *tegenwoor-* „ *dige Rampen*? —— Wy weeten gee- „ ne intermediaire uitlegging te bedenken, „ die de Regenten vry houdt van de „ blaam, hun in deeze bovengemelde uit- „ drukkingen aangewreeven. En daar „ ons dezelve zo gevoelig treft, zyn wy „ aan Ons zelven, aan onze Eer en Goe- „ den Naam, aan onze Waardigheid en „ aan het Vertrouwen onzer Ingezete-

nen

„ nen verschuldigd, ons van dezelve te zuiveren." XXVI. BOEK. 1785.

Ten dien einde haalen zy het gedrag der Regenten van *Friesland* van vroegeren tyde op, ter aantooninge, dat zy nimmer de heilzaame en met 's Lands Welzyn overeenstemmende Bedoelingen en Poogingen van zyne Hoogheid hadden tegengegaan; maar veel eer ondersteund, zo veel als het vermogen van dat Gewest en deszelfs goede Ingezetenen kon toelaaten.

Zy kenden zich vry van *ingeboezemde Vooroordeelen* veroorzaakt en gevoed te hebben, veel min aan *schending van Vertrouwen* schuldig te zyn; en betuigden nimmer den *toeleg* gehad te hebben, *van Hunne eigene Verdeediging te doen dienen tot bezwaar van anderen.*

„ Deeze gevoelens," om der Staaten eigene woorden te bezigen, „ Doorl. „ Vorst! zyn de eenigste Gronden, en „ waaragtige Oorzaaken, die ons weder- „ honden hebben, om in het breede te „ beantwoorden de *Justificatoire Memorie* „ van den zesden October MDCCLXXXII. „ Wy hebben niet willen daar in zoe- „ ken, veelmin vinden, directe inculpa- „ tien tegen onze Regeering en Gedrag; „ en hebben aan de eene zyde gemeend, „ dat een voorzigtig stilzwygen voor U „ Hoogheid niet ongunstig zyn zou, „ en Hoogstdezelve ten klaarsten over- „ tuigen van onze Moderatie, Agting, „ Consideratie. Aan den anderen kant

XXVI. BOEK. 1785.

„ agteden Wy het beneden onze Waardigheid, van Ons in te laaten met de Opstellers derzelve, aan welkers insidieuse Inzigten, verleidende Taal, en verderflyke Principes, Wy dit stuk *alleen* toeschreeven! Wy hoopten, dat Ons Gedrag, U Hoogheid, van wiens braaven en Vaderlandlievenden Inborst Wy Ons wel verzekerd willen houden, overreden zou, van de nadeelige gevolgen, welke de mesures naa zich zouden sleepen, die aan U Hoogheid gesuppediteerd werden, door den kring van Raadslieden, waar mede U Hoogheid schynt gecircumvenieerd te zyn, en die noch de genegenheid, noch de agting, noch het vertrouwen der Natie bezitten, of verdienen. —— Doch nu, daar men, onder den dekmantel eener moderate Zelfverdeediging, onder het voorwendzel van twee Voorstellen te doen, die zeker eenen zo omslagtigen aanloop niet behoefden, U Hoogheid, op nieuw heeft weeten aan te zetten om zaaken leevendig te maaken, die een gemaatigde voorzigtigheid liever zou hebben laaten rusten, en dat op eene wyze, geschikt om de goede Ingezetenen, omtrent het Gedrag hunner Regenten te ontrusten; moeten Wy, tot ons leedweezen, in onze Verdeediging voortgaan." —— In deeze neemen zy stuk voor stuk op de Gevallen door zyne Hoogheid bygebragt; doch welker ver-

vermelding ons te lang valt, en op herhaalen van reeds in 't breede geboekte zaaken zou nederkomen. XXVI. BOEK.

Alleen moeten wy 'er nog uit ontleenen, hoe Staaten van *Friesland* zich laaten hooren, over de meer algemeene betuigingen in het Vertoog des Prinsen; *dat alle die klagten van Inactiviteit, en Werkloosheid, met welken men zyne Hoogheid hadt tragten haatlyk te maaken, moesten worden toegeschreeven* — of aan *Ongenegenheid jegens zyne Hoogheid* —— of aan *Begeerte tot Verandering in de Vorm der Regeering deezer Landen* — of aan *Onkunde en Inexperientie in het geen betrekking heeft tot het voeren van een Oorlog ter Zee.* 1785.

„ Dat," zeggen zy hier op, „ de klagten over *Inactiviteit* en *Werkloosheid*, „ uit den boezem der geheele Natie „ voortgekomen zyn, en alle kenmerken eener volledige Volksftem hebben „ gehad, is zo bekend, zo klaar, en zo „ wereldkundig, dat het geen bewys noodig heeft. Het is dus, voor eerst, „ de geheele Natie, die hier beschuldigd „ wordt van Ongenegenheid voor U „ Hoogheid. —— Wy kunnen dezelve, „ voor zo verre onze Provincie aangaat, „ gerustlyk en volkomen van die aangewreevene blaam vryspreeken. U Hoogheid was het voorwerp, niet alleen „ van de Genegenheid; maar ook van „ de Liefde der *Friezen*, en dat zonder „ eenige distinctie. Die gevoelens zouden onafgebrooken gebleeven zyn, zo „ 'er geene distinctie ware opgekomen,

waar

XXVI. BOEK. 1785.

„ waar door de Genegenheid voor U „ Hoogheids Persoon wel dezelfde bleef; „ maar de Goedkeuring van alle U „ Hoogheids handelwyzen, minder al„ gemeen exteerde. De eerste oorzaa„ ken deezer afgekeurde handelwyzen „ min of meer ontdekt zynde, moesten „ noodwendig die Genegenheid verflaau„ wen.

„ Dan nimmer is alhier aan U Hoog„ heid Persooneel toegeschreeven het uit„ voeren van demarches, die de goed„ keuring der Natie konden, noch mog„ ten, wegdraagen. Nimmer is uwe „ Welmeenenheid, uwe Liefde tot het „ Vaderland, by rechtgeaarte *Friezen*, „ in twyfel getrokken; maar zy hebben „ voor lange betreurd, en betreuren nog „ dagelyks, dat Vleien, dat Onkunde „ van 's Lands en deezer Provincie rech„ te belangens, dat Eigenbelang, en dat „ onbepaalde Heerschzugt zo klaarblyk„ lyk doorstraalen in de zulken, die U „ Hoogheid omringen, die door U Hoog„ heid als Raadslieden gebruikt, en met „ Hoogstdeszelfs Vertrouwen vereerd „ zyn geweest en nog worden.

„ Tegen die alleen is het Ongenoe„ gen ingerigt. De zwaarwigtige Bedie„ ningen, en de gewigtige Bezigheden, „ waar mede U Hoogheid overlaaden is, „ vorderen zekerlyk bystand; doch wel„ ke Raadslieden daar toe gebruikt wor„ den, kan voor de Natie nimmer on„ verschillig zyn. De zulken alleen zyn „ haare Agting en U Hoogheids Charac-

„ ter

„ ter waardig, die doorkundig, onpartydig, vry van eigenbelang, onbeschroomd in het cordaat zeggen der Waarheid, alle de raadslagen, die de demarches, welke U Hoogheid aan derzelver raadgeeving onderwerpt, toetzen in de weegschaal der Pligten, die U Hoogheids eminente Charges Hem opleggen, en die het waaragtig belang van het Vaderland, het welzyn der Ingezetenen, en de bewaaring van Vryheid en Vrede tot doelwit hebben, wier bepaalingen alleen daar op uit zyn, en die dus in den volkomensten en rechtgeaarden zin, de belangens van het Vaderland, als onschendbaar aan die van U Hoogheid verknogt, daar U Hoogheid toch met dat Vaderland moest staan of vallen, betragten.

„ Dat, al verder, die *klagten over Inactiviteit* toegeschreeven worden aan *Begeerte tot Verandering in de Vorm der Regeeringe deezer Landen*, is eene niet minder onbeweezene en gehazardeerde Stelling. Wy bepaalen ons hier wederom tot onze Provincie, alwaar, noch by de Regeering, noch by de Ingezetenen, iets verrigt is, 't welk een voorneemen aanduidt van de wettige, constitutioneele en bezwooren Vorm van Regeering te willen veranderen. —— De Besluiten by Ons genomen, draagen de kenmerken weg van Herstelling van goede Ordè, van

„ Af-

XXVI. BOEK. 1785.

„ Afschaffing van Abuizen, van Herneeming van wettige, constitutioneele, en nimmer afgestaane Regten; maar zy beademen niets, dat naar Verandering der wettige Regeeringsvorm zweemen kan. En, zo 'er al, hier of daar, zulke verderflyke Grondbeginzelen smeulen mogten, zo vertrouwen Wy, en alle braave Ingezetenen van *Friesland*, volkomen op de werkzaamheid, kundigheid, trouw en regtvaardigheid van het Hof Provinciaal alhier, 't welk, meer dan ooit zyn alouden roem waardig, de zekere waarborg is van de gerustheid der Ingezetenen, van de bewaaring der Constitutie, van de handhaaving der Wetten, van het uitoefenen van Regt en Geregtigheid, en van het waaken tegen alle onderdrukking of verkorting van ieders Regten van den grootsten af tot den kleinsten toe. —— Als getrouwe Voorstanders van 's Lands Vryheden, Beschermers van 's Lands Rust, Bewaarders van het billyk Ontzag aan de Regeering verschuldigd, zal het Hof, naar behooren, weeten te waaken, tegen alles, wat tot Verandering in de wettige Vorm der Regeeringe aanleiding zou kunnen geeven.

„ Eindelyk worden die klagten toegeschreeven aan *Onkunde en Inexperientie in het geen betrekking heeft tot het voeren van eenen Oorlog ter Zee.* —— Wy hebben beweezen, dat men door

„ de

„ de Klaagers alhier niet anders verstaan kon dan de geheele Natie. Hier uit volgt, dat dus de geheele Natie aan die Onkunde en Inexperientie laboreert, en wilde men by strikte gevolgtrekking argumenteeren, zou men hier uit de suppositie kunnen trekken, dat U Hoogheid, en die van zynen Raade alleen van die algemeene Onkunde en Inexperientie vrygesprooken moeten worden. Dan om dit overeen te brengen met de even voorgaande bekentenis, dat 'er fouten en gebreken in het Bestuur der Zeezaaken kunnen plaats gehad hebben, laaten wy gaarne aan de pennen, door U Hoogheid gebruikt, ter betooginge over."

Niet weinig, om 'er dit, 's Lands tegenwoordigen toestand betreffende, nog by te voegen, vonden zich Staaten van *Friesland* getroffen door 't gestelde van zyne Hoogheid, wegens een vyandlyken inval in de *Keizerlyke Nederlanden*, ten tyde van de Meerderheid onzer Landmagt boven die des Keizers in dien oord. Zy vonden den geheelen zamenhang dier plaatze „ eer geschikt om te Onvredenheid en Verdenking te baaren, dan om in het Gedrag der Regenten, als welgedaan, te berusten. Om niet aan te dringen, dat de Souveraine Regeering des Lands, in hunne Handelingen en Besluiten, ter bewaaring van de Republiek, de Goedkeuring

„ van

XXVI. BOEK. 1785.

„ van U Hoogheid even min van noo-
„ den, als de Afkeuring daar van te
„ dulden heeft; zo is het zonneklaar en
„ evident, dat, indien de Republiek een
„ dergelyke demarche gehasardeerd hadt,
„ zy reeds op dat oogenblik alle de gru-
„ welen van den Oorlog zou ondervon-
„ den hebben, en wel verre van het
„ *Theater van den Oorlog* van de Fron-
„ tieren van den Sraat te verwyderen,
„ zouden wy hetzelve nu in het hart
„ onzer Provincien zien. De Keizer
„ zou toch den marsch zyner Troepes
„ verhaast, en waarschynlyk derzelver
„ aantal vermeerderd, en dan direct in
„ het hart der weerlooze Land-Provin-
„ cien indringende, ons onherstelbaare
„ slagen toegebragt hebben; terwyl wy,
„ door eene hostile aggressie zyne Ma-
„ jesteit in het volkomenste Regt zou-
„ den gesteld hebben, om, reclameeren-
„ de het Tractaat van *Versailles* van den
„ eersten May MDCCLVI, de Kroon
„ van *Frankryk* te noodzaaken om Hem
„ de daar by gestipuleerde Hulptroepes
„ te leeveren. —— En waar zou het
„ dan met de Republiek heen gaan?
„ Het volkomenste Verderf moest haar
„ onvermydelyk noodlot worden. Het
„ blykt dus klaar, dat de Opstellers der
„ Missive of onkundig waren van de
„ Verbintenissen tusschen de Hoven van
„ *Parys* en *Weenen* exteerende, of kwaad-
„ willig in het verbergen der Gevolgen,
„ welke uit hoofde dier Verbintenissen

„ ons

„ ons over het hoofd hingen, zo wy, XXVI.
„ door eenen vyandlyken aanval het *Ca-* BOEK.
„ *sus Fœdris* daar stelden (*)."

Weinig dagen naa het schryven van 1785.
den Brief des Stadhouders, waar op men Voorstel
zo veel te zeggen vondt, en waar over van zyne
Staaten van *Friesland* de bygebragte aan- Hoogheid
merkingen maakten, welke geen gerin- by Staaten
gen ingang vonden by veelen der Land- van *Holland*.
zaaten, verscheen zyne Hoogheid ter
Vergaderinge der Staaten van *Holland*,
doende een Voorstel, 't geen wy met de
eigene woorden moeten opgeeven; de-
wyl de uitdrukkingen in 't zelve gebe-
zigd, aanleiding gaven tot bedenkingen,
die wy vervolgens geen plaats kunnen
weigeren, om door de spreekendste be-
wysstukken te doen zien, hoe de Ver-
bittering, wel verre van te verbeteren,
van tyd tot tyd verergerde. 't Voorstel
in geschrifte begreepen, luidde.

„ De Principes van Moderatie, Zagt-
„ zinnigheid, en waare Vaderlandsliefde,
„ welke ik bestendig getoond heb aan te
„ kleeven, in weerwil van de grootte,
„ de langduurigheid, en het gewigt der
„ Beledigingen, met welke ik dagelyks
„ verongelykt worde, hebben my geter-
„ mineerd; om aan de Natie bekend te
„ maaken de waaragtige Sentimenten van
„ myn Hart, en om alle Lands Ingeze-
„ te-

(*) Men zie deezen geheelen Brief van 26. Feb. 1785. in de *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 321. enz.

XXVI. BOEK. 1785.

„ tenen te vermaanen tot Rust, Harmonie en Gehoorzaamheid. Ik heb niet willen afzyn UEd. Groot Mogenden by deezen aan te bieden een Afschrift van het Stuk, 't welk ik, met dat oogmerk heb doen vervaardigen, en waar van ik eerstdaags de Eere zal hebben het noodige aantal gedrukte Exemplaaren te doen toekomen, met verzoek om het zelve, zo ras mogelyk, ter Publicatie en Affictie te willen doen verzenden aan de Magistraaten en Geregten der Steden en Plaatzen in Uwer Ed. Groot Mogenden Provincie; en meene van de Landsvaderlyke Zorg en Regtvaardigheid van UEd. Groot Mogenden te mogen verwagten, dat Hoogstdezelven wel zullen willen zodanige mesures neemen, dat het kwaad niet verergere, door het oefenen van al te veel gestrengheids tegen zulken, die niets anders verrigt hebben, dan daaden, die op zich zelven aangemerkt, noch misdaadig, noch ongeoorloofd zyn; maar alleen zodanig kunnen geworden zyn door bykomende omstandigheden, ten zelfden tyde, dat een vrye en ongehinderde loop zou gelaaten worden aan zodanige ruststoorende, haat, tweedragt en wantrouwen verwekkende middelen, waar van het misdaadige niet afhangt van tyden en gelegenheden; maar die uit haaren eigen aart, regelregt, strydig zyn tegen de Godlyke, zo wel als

„ te-

„ tegen de Menschlyke Wetten, die in „ alle welgeregelde Landen en Staaten „ in gebruik zyn."

XXVI. BOEK.

1785.

Ontworpe Publicatie des Stadhouders.

De Publicatie zelve, om de eigenste reden als het Voorstel hier noodig geheel af te schryven, luidt. „ Wy Willem, by de Gratie Gods Prins van „ *Oranje* en *Nassau* enz., doen te weete, „ dat, zedert eenigen tyd, onder de In„ gezetenen deezer Landen ontstaan is „ een geest van Partyschap, door wel„ ken aan eenigen van onze Landsge„ nooten, tegen Onzen Persoon en Be„ stuur wantrouwen en ongenoegens zyn „ ingeboezemd, die voor Ons geweest „ zyn van de onaangenaamste gevolgen. „ Dat anderen van 's Lands Ingezetenen „ zich door den stroom der opgevatte „ Vooringenomenheid niet hebbende laa„ ten wegsleepen, zich veroorloofd heb„ ben uiterlyke Vertooningen, tegen wel„ ke de Hooge Overheid, in zommige Pro„ vincien, noodig geoordeeld heeft voor„ zieninge te doen. Dat, in weerwil „ derzelven eenigen van 's Lands Inge„ zetenen daar in voortvaaren, waar door „ aanleiding genomen wordt, om zo „ valschlyk als kwaadaartiglyk uit te „ strooijen, en te verspreiden, dat door „ Ons of van Onzenwege de goede Ge„ meente zou worden opgeruid tot Op„ roer, met het dwaaze en alzins be„ spotlyke oogmerk, om het Gezag, „ wettiglyk op Ons gedevolveerd, op „ eene onwettige wyze, te vermeerde-

 „ ren;

XXVI. BOEK. 1785.

„ ren; ja zelfs te verwisselen voor de „ Souverainiteit over deeze Landen, en „ dat uit zodanige aanblaazingen van Ons „ of van Onzenwege zouden gesproeten „ zyn die Beweegingen, welke hier en daar, „ in zommige Plaatzen van de Repu- „ bliek, van tyd tot tyd, zyn bespeurd „ geworden.

„ Dat Wy in ervaaaring zyn geko- „ men, dat in verscheide Plaatzen en in „ verschillende Provincien, de Ingezete- „ nen, inzonderheid ten Platten Lande, „ weigeren te gehoorzaamen aan de ge- „ woone Bevelen van de Hooge Over- „ heid om zich in den Wapenhandel te „ oefenen, en in staat te stellen om, te- „ gen een buitenlandschen Vyand zich, „ des noods, te kunnen defendeeren. „ En alzo Wy, inzonderheid in den cri- „ tieken en gevaarlyken toestand, waar „ in de Republiek zich thans bevindt, „ door den Oorlog, met welken dezelve „ op nieuw bedreigd wordt, niets aan- „ zien als gevaarlyker en naadeeliger „ voor de waare belangen van het dier- „ baar Vaderland dan Partyschappen, on- „ derling Mistrouwen, Verdeeldheden, „ en ongehoorzaame Wederspannigheden „ aan de Bevelen van 's Lands wettige „ en gebiedende Overheid; en 'er Ons, „ aan den anderen kant, ook ten hoog- „ sten aan gelegen ligt, dat wy noch „ verdagt, noch met grond beschuldigd „ worden van den toeleg, om eenige „ schadelyke en oproerige Beweegingen

„ te

„ te willen favoriſeeren, veel min te XXVI. BOEK. 1785.
„ doen gebooren worden; daar het Ons
„ al verder hoogstſmertlyk moet vallen,
„ wanneer onze Landsgenooten zich,
„ om Onzenwille, door het gebruik van
„ verkeerde en onbetaamelyke middelen,
„ in gevaar brengen van ſchade en ſchan-
„ de, en alle de geſtrengheid der Juſti-
„ tie te moeten ondergaan; en daar Wy;
„ wel verre van de Kleur van onzen
„ Naam immer te hebben willen doen
„ dienen tot eene Leuze van Oproer en
„ Ongehoorzaamheid, zo als wy het
„ hartzeer gehad hebben, dat zy daar
„ voor is verklaard geworden, nooit ie-
„ mand, met genoegen, daar mede heb-
„ ben zien pronken, dan die zich dis-
„ tingueerde door liefde tot Vryheid,
„ Eendragt en Gehoorzaamheid en daar
„ door betoonde een waare Vriend te
„ zyn zo van Ons als van het Vaderland.

„ Zo is 't, dat Wy het ten uiterſten
„ nuttig en noodig geoordeeld hebben,
„ alle de Ingezetenen der Republiek by
„ deezen te informeeren van Onze waa-
„ re Gevoelens en Bedoelingen, daar
„ heenen gaande, dat Wy niet alleen
„ geene grootere maate van Gezag ver-
„ langen, dan aan Ons wettiglyk com-
„ peteert, en door de Heeren Onze Prede-
„ ceſſeuren is gepoſedeerd geweest; maar
„ zelfs dat Wy, den uiterſten afkeer
„ hebbende van het doen van inbreuk
„ op de Souverainiteit en Vryheid van
„ een Land, wiens Vrymaaking en On-

XXVI. BOEK. 1785. „ afhangelykheid, de grootste Eertytel „ is van onze Voorouderen, die geenen, die op de eene of andere wyze, „ heimlyk of in 't openbaar, zouden mogen tragten, eenige onwettige Vermeerdering van dat Gezag aan s te „ doen defereeren en opdraagen, (byaldien 'er waarlyk, tegen Ons vermoeden, zodanige inzigten by den eenen „ of anderen zouden mogen huisvesten,) „ niet zouden kunnen aanzien als Onze „ waare Vrienden, noch als de waare „ Vrienden van den Vryen Staat der „ *Vereenigde Nederlanden*; dat Wy niets „ met meerder yver begeeren en verlangen, dan eens wederom, in dit Ons „ Vaderland, onder alle deszelfs Inwoonderen, te zien herleeven, die Harmonie en Eensgezindheid, zonder welke „ het gevaar, uit eenen buitenlandschen „ Oorlog spruitende, nog considerabel „ moet toeneemen; allen Lasteraaren den „ mond te stoppen, de waare Liefhebbers des Vaderlands te vereenigen; en „ alle Onze Landsgenooten te overtuigen, van Onzen yver en opregte begeerte om het Vaderland uit alle deszelfs nooden, zo ver Ons vermogen „ reikt, onder den bystand van God „ Almagtig te redden, en hetzelve tot „ het hoogst mogelyke toppunt van Luister, Voorspoed, Welvaaren, Vrede, „ Vryheid en Onafhangelykheid te brengen.

„ Dat

„ Dat Wy aan deeze wettige en met „ Onze genegenheid zo zeer als met „ Onzen pligt overeenkomſtige middedelen, en geenzins aan de onbetaamelyke wegen van Oproer, Muitzugt, „ Ongehoorzaamheid, en Wederſpannigheid, verlangen ſchuldig te zyn de „ Agting en Liefde van Onze Landsgenooten, die Ons zo onontbeerlyk is, „ om Ons te bemoedigen in de gewigtige Post, waar in Wy door de Godlyke Voorzienigheid geplaatst zyn; „ dat Wy, daarom, ten hoogſten afkeurende alles wat ſtrekken kan om de „ zo noodige en wenschlyke Harmonie „ te ſtooren, of liever het herſtel daar„ van te beletten, de Wetten en Bevelen der Hooge Overheid te ſchenden, „ en Burgertwisten aan te ſtooken, allen en een iegelyk der Ingezetenen „ van deeze Republiek willen verzogt, „ vermaand en gewaarſchuwd hebben, „ om zich te onthouden van alle licentieuſe en aanſtootelyke Discoursſen en „ Geſchriften, mitsgaders van alle oproerige Beweegingen, en van het geen „ verder aanleiding geeven kan tot het „ onderneemen van feitlyke Buitenſpoorigheden en ſtooringe van de gemeene Rust; maar, integendeel, zich, in „ allen opzigte, te gedraagen zo als het „ aan ſtille, vreedzaame en gehoorzaame Ingezetenen tegen over hunne „ Overheden betaamt.

XXVI. BOEK. 1785.

„ En, op dat deeze Onze Gevoelens „ ter kennisse komen van de geheele „ Natie, verzoeken Wy, dat deeze al- „ omme worde gepubliceerd en geaffi- „ geerd, ter plaatze waar men gewoon „ is Publicatie en Affictie te doen (*)."

Deeze voorgestelde Publicatie vergroot het misnoegen.

Wel verre dat dit aan Staaten van *Holland* overgeleeverde, en aan de andere Bondgenooten toegezondene Stuk met eenen Brieve van gelyken inhoud als het Geschrift Staaten van *Holland* met Afdrukken daar van ter hand was gesteld, de uitwerking baarde, welke de Stadhouder betuigde te bedoelen, diende 't zelve tot brandstoffe van het vuur des misnoegens, zo in *Holland* als in andere Gewesten. Om niet alles op te haalen, wat deswegen voorviel, zal eenen en anderen ingeleeverden Raadslag en Staatsbesluit by te brengen genoegzaam weezen, en uitwyzen met welk een oog dat gedeelte van 's Lands Regeering, 't geen niet in de maatregelen des Stadhouders tradt, dit bestaan beschouwde.

Schiedams Raadslag over die Publicatie.

't Leedt maar weinig dagen of de Afgevaardigden der Stad *Schiedam*, die wy meermaalen het eerste woord in dergelyke gelegenheden, ten deeze tyde, hoorden voeren, hadden last om, uit naam der Regeeringe, voor te draagen; „ dat „ zy met leedweezen hadden ontvangen „ de waaragtige Sentimenten van zyne

„ Hoog-

(*) *Resol. van Holl.* 31. Jan. 1. Feb. 1785.

„ Hoogheid, die met al vry wat circumspectie dienden te worden overwoogen; dewyl het scheen als of zyne Hoogheid intentie hadt om openlyk, voor 't oog van de gansche Natie, de Bevelen van den Souverain te taxeeren, en het draagen van Oranje Strikken en Linten, door Hoogstdenzelven Souverain verklaard voor Oproerleuzen, en even daarom ten strengsten verboden, als iets onverschilligs, veel min misdaadigs, of ongeoorloofds, te beschouwen; ja, wat meer was, om de Oranjekleur, vlak tegen het begrip van hun Ed. Groot Mogenden aan, als een Teken van gedistingueerde uitmuntende Liefde voor het Vaderland te proclameeren.

„ Terwyl hun Ed. Groot Agtbaaren, met byzondere opmerkzaamheid, hadden gadegeslaagen de verzwyging der *Omstandigheden* door zyne Hoogheid bedoeld, die eigenlyk het misdaadige der Beweegingen, naar het begrip van zyne Hoogheid, zouden te weeg brengen — mitsgaders van de ruststoorende, haat, tweedragt en wantrouwen verwekkende *Middelen*, aan welken, als door den Souverain, met een stilzwygend genoegen, de vrye loop zou worden toegelaaten.

„ Dat, dewyl alle die bedekte Gevoelens niet anders konden worden geconsidereerd dan als zo veele Insinuatien om de Directie van den Souve-

XXVI. BOEK. 1785.

„ rain te taxeeren; en dat de geproponeerde Waarschuwing het middel mogt worden genaamd om de harten der Ingezetenen van hunnen wettigen Souverain af te trekken, de Beweegingen te vermeerderen, de Tweedragt te vergrooten, en de oproerige Factie meer en meer te doen aangroeijen: hunne Principaalen van gedagten zouden weezen, *dat de Waarschuwing, door zyne Hoogheid overgelegd, door hun Ed. Groot Mogenden, expresselyk zou behooren te worden gedisapprobeerd en afgekeurd, en onwaardig verklaard om met eene Sanctie van hun Ed. Groot Mogenden te worden bekragtigd.*

„ En gemerkt dat hun Ed. Groot Agtb. wel willen adopteeren, dat het Stelzel van die Propositie en Waarschuwing, even als de *Acte van Consulentschap*, de geboorte schuldig was aan Eigenbelangzoekende en Landberoerende Raadgeevers, en het wenschlyk zou zyn, dat deezen mogten ontdekt en éens voor al van den Persoon van zyne Hoogheid verwyderd worden, zy zich verpligt geoordeeld hadden in overweeging te geeven, of hun Ed. Groot Mogenden niet zouden kunnen goedvinden in een besogne te doen examineeren, op welke beste wyze, en door welke geschikte wegen en middelen, de Aanvoerders of Opstellers van de gemelde Propositie en Waarschuwing, zouden kunnen ontdekt

„ dekt worden? Ten einde als dan daar „ naa zodanig te resolveeren als geoor- „ deeld zal worden te behooren (*).” — — Voorts schynt dit Stuk by Staaten van *Holland* geheel ter zyde gelegd; daar zy hunne eigene Maatregels namen, ter demping der oproerige Beweegingen.

XXVI. BOEK.

1785.

De Gezwoore Gemeente te *Zwolle* verzet zich tegen het laaten doen dier Publicatie.

De Gezwoore Gemeente te *Zwolle* de Waarschuwing, op naam van zyne Hoogheid uitgegeeven, in de Nieuwspapieren gezien en vernomen hebbende, dat men ten oogmerke hadt dezelve in *Overysfel* te doen afkundigen en aanplakken, oordeelde zich verpligt te verklaaren, dat zy het doen van Publicatien van die natuur, door of op naam van iemand buiten den Souverain, aanzag en hieldt voor een inbreuk op de Regten van de Souverainiteit, en eene daad, waar toe niemand bevoegd was; waar om zy verzogt, dat zulk eene Bekendmaaking in *Zwolle*, en het Regtsgebied dier Stede, geen plaats mogt hebben, en verder dat Schepenen en Raaden alle poogingen geliefden aan te wenden om te beletten dat zulks in *Overysfel* niet mogt geschieden.

Schryven der Staaten van *Overysfel* hier over aan zyne Hoogheid.

Naar den wensch der Gezwoore Gemeente te *Zwolle* viel dit uit. Immers Staaten van *Overysfel* zonden, in Lentemaand, den Stadhouder eenen Brief, om de bedenkingen, by hun gebooren, by het overweegen van den Brief tot gelei- de

(*) *N. Nederl. Jaarb*, 1785. bl. 186

XXVI. BOEK. 1785. de dienende van de Afdrukken der Publicatie, als mede van het Verdeedigschrift die Bondgenooten toegezonden, aan zyne Hoogheid op te geeven. Niet onduister, merkten zy aan, kon daar uit worden opgemaakt, dat zyne Hoogheid die Beweegingen, tegen welken de Staaten van verscheidene Gewesten reeds geoordeeld hadden, als tegen gedugte beginzelen van Oproer, te moeten waaken, verkoos te beschouwen als daaden, die op zich zelven aangemerkt, noch oproerig, noch misdaadig waren, en het strenglyk straffen van dewelken tegen de Regtvaardigheid zou aanloopen; als mede dat zyne Hoogheid de droevige Verdeeldheden, welke deeze Republiek, nu zedert veele Jaaren, hadt moeten ondervinden, gaarne zou willen toeschryven aan de Tegenkanting, welke zyne Hoogheid in deszelfs maatregelen van de zyde der Regeering hadt moeten ondervinden, en niet aan die Werkloosheid van de Uitvoerende Magt, waar tegen niet alleen door de Regenten; maar ook door het beste en verlichtste gedeelte der geheele Natie, zulk eene algemeene Stem was aangeheeven; eene Stem door het vergeefsch verspillen van zo veele Millioenen in den *Engelschen* Oorlog, en den schroomlyk vervallen staat van alles, dat tot Verdeediging aan de Landzyde dienen moest, genoegzaam geregtvaardigd.

Zy verkoozen niet te onderzoeken in hoe verre de toegezonde Publicatie, en over

over 't geheel de maatregels door zyne Hoogheid genomen, gevolgd wordende, dezelve geschikt waren om het daar by opgegeevene oogmerk te bereiken, te weeten de Rust en Harmonie onder de Ingezetenen van den Staat, en de Gehoorzaamheid van de Ingezetenen aan hunne wettige Overheden te herstellen, of aan te kweeken. „ Dan zy hadden," dus luidt hun woordlyk schryven, „ niet „ mogen naalaaten hunne verwondering „ daar over te betuigen, dat zyne Hoog„ heid in 't begrip hadt kunnen vallen, „ dat Wy zouden condescendeeren om „ eene Publicatie, zonder onze Concur„ rentie of Voorkennis ingesteld, waar „ over Ons, door het drukken en na „ elders verzenden door de gansche Re„ publiek, de Deliberatie was afgesnee„ den, en die den Naam van uwe Hoog„ heid, tegen alle gewoonte, en tegen „ alle analogie van onze Constitutie aan „ het hoofd droeg, te laaten emanee„ ren: en Wy willen gaarne vertrou„ wen, dat uwe Hoogheid, by deezen „ verneemende, dat Wy door zulk eene „ condescendence zouden agten aan On„ ze Digniteit te kort te doen, in 't „ vervolg, zich met diergelyke Voor„ slagen aan ons niet zal addresseeren.

„ Ondertusschen hebben wy uwe Hoog„ heid wel willen informeeren, dat Wy „ de Commotien in andere Provincien „ ontstaan, en ook by Ons, schoon in „ eene geringe maate, bespeurd, als ee-

XXVI. BOEK. 1785.

XXVI. BOEK. 1785.

„ ne zaak van die natuur beschouwd „ hebben, welke de ernstigste en ook „ wel degelyk strenge maatregelen van „ Ons vorderde, en dat Wy, ten ge- „ volge daar van, eene Publicatie heb- „ ben gearresteerd en geëmaneerd, zo „ als wy gemeend hebben met de om- „ standigheden best te zyn geschikt.

„ Hartlyk wenschen Wy, dat de poo- „ gingen zo door Ons, als van de an- „ dere Bondgenooten, steeds efficacieus „ mogen bevonden worden om de Com- „ motien geheel te verydelen, en niet „ minder, dat het Wantrouwen, ten „ aanzien van U Hoogheids verrigtingen „ en bedoelingen, waar over Uwe Hoog- „ heid zich beklaagt, eerlang mogen ces- „ seeren; waar toe wy oordeelden voor „ al te kunnen strekken, zo U Hoog- „ heid, ingevolge van het verlangen der „ geheele Natie, mogt gelieven te ver- „ kiezen zich te ontdoen van die ver- „ keerde Raadslieden, waar aan Wy in „ 't byzonder deeze Demarche, nevens „ zo veele andere Abuisen, als waar over „ de Natie gevoelig is, attribueeren; en „ dat U Hoogheid daar en tegen zich „ geliefde te voorzien van cordaate Raads- „ lieden, die het gemeene Belang boven „ hunne particuliere Inzigten prefereer- „ den, en het daar op toeleiden, dat de „ poogingen van U Hoogheid met die „ der Staaten der respective Provincien „ instemden, op dat alzo het Vertrou- „ wen en de Eendragt moge worden

„ her-

„ hersteld en bestendig blyven, waar toe „ wy met alle onze Vermogens opregtlyk „ betuigen te willen medewerken, om al- „ zo het lieve Vaderland nog voor ver- „ dere onheilen te bewaaren, en, onder „ GODS zegen, wederom tot voorigen „ bloei te brengen (*).

Raadslag van een Lid der *Friesche* Staatsvergadering, over die Publicatie.

Een der Leden ter Staatsvergadering van *Friesland* wordt gezegd nog sterker taal gevoerd en voor zynen Raadslag uitgebragt te hebben, dat de Publicatie niet alleen by dat Gewest niet behoorde te geschieden; maar dat aan zyne Hoogheid behoorde geschreeven te worden, dat het hun Ed. Mogenden aangenaamer zou zyn door *daaden*, dan door *woorden* van zyne Hoogheid te verneemen dat hy met de beginzelen van *Moderatie* bezield was. — Dat in *Friesland* geene aanmaaningen tot Rust en Gehoorzaamheid der Ingezetenen te pas kwamen; naardemaal zy gerust en gehoorzaam waren aan de wettige Bevelen der Hooge Overheid. —— Dat hun Ed. Mogenden veel min konden goedvinden eene Publicatie, op Naam van zyne Hoogheid, te doen, als welke tot het doen van Publicatien nooit geregtigd was geworden: weshalven dezelve de goede Ingezetenen geenzins zou verbinden. —— Dat hun Ed. Mogenden, al

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 528. en 717. De nadruklyke Publicatie der Staaten van *Overyssel*, waar van de Brief gewaagt, is daar bl. 719. te vinden.

XXVI. BOEK. 1785.

al verder, zich volgens de Procuratien, waar op zy door 's Lands Ingezetenen gevolmagtigd zyn, den loop der Justitie noch kunnen, noch vermogen te stremmen, of de straffen der Wetten, in byzondere gevallen, te verzagten. Dat zy ook daar toe, in gevalle van oproerige Beweegingen, boven dat gezegde, volstrekt ongeneegen zyn; maar zich verwonderen, dat zyne Hoogheid zich openlyk tot Voorspraak van dezelve opwerpt, waar omtrent hun Ed. Mogenden derzelver nadere Raadpleegingen aan zich voorbehouden: dan dat zy van zyne Hoogheid, binnen acht dagen, vorderen eene nette en naauwkeurige bepaaling van 't geen zyne Hoogheid wil verstaan hebben, door de *rustverstoorende middelen*, aan welke, naar het voorgeeven van zyne Hoogheid, alhier eene vrye loop zou worden gelaaten; want dat de Souverain deeze woorden, volgens derzelver natuurlyke betekenis opvattende, dezelve moet aanmerken als ten hoogsten beledigend voor de handhaaving der Justitie (*).

Wat in *Zeeland* deswegen voorviel.

Met meer koelheids werd deeze Publicatie by Staaten van *Zeeland* ontvangen. De Stad *Goes* bragt als haaren raadslag in, dat zyne Hoogheid behoorde voorgehouden te worden, hoe, tot heden, binnen dat Gewest, in de plaats van een

Geest

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 62.

Geest van Oproer en Partyschappen; niets dan een gezegende Rust onder de Inwoonders en Burgers bespeurd werd, zo dat nergens door den Souverain eenige maatregelen, tot bewaaring van de inwendige Rust, of het tegengaan van kwaade oogmerken, hadden moeten genomen worden. Dat zy daarom het onnoodig en onvoeglyk oordeelden, om met zodanig een Stuk, als zyne Hoogheid hadt toegezonden voor uit te loopen en door hetzelve te laaten afkondigen en aanplakken, de goede Gemeente in te boezemen als of hun Ed. Mogenden haar Gevoelens en Gedrag wantrouwden: weshalven zy zwaarigheid moesten maaken om aan het verzoek van zyne Hoogheid te voldoen. —— De overige Staatsleden waren ongelast, en bleeven zulks, uitgenomen *Veere*, de Afgevaardigden van welke Stad in de maatregelen traden door die van *Goes* voorgesteld (*).

XXVI. BOEK. —— 1785.

Onderzoek op de oproerige beweegingen, bepaald en J. G. Luyken tot Advocaat Fiscaal aangesteld.

Ten zelfden dage, wanneer zyne Hoogheid deezen zo veel gerugts verwekkenden Voorslag deedt, en die van veelen gewraakte Publicatie overleeverde, bewoogen de veelvuldige oproerige Beweegingen ten Plattenlande (†). Staaten van *Holland* Gecommitteerde Raaden te volmagtigen, om een naauwkeurig onderzoek

(*) *Not. van Zeel.* 7. en 24. Maart 1785.

(†) Wy hebben van dezelve reeds eene schets gegeeven in het VII. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 300

XXVI. BOEK. 1785. zoek te doen op het gehouden gedrag der Baljuwen binnen dit Gewest, in alle Streeken waar oproerige Beweegingen hadden plaats gehad; en byzonder of dezelve aan hunnen pligt hadden voldaan, dan in hoe verre zy daarin nalaatig geweest waren; om voorts naaspeuring te doen omtrent de Belhamels en Opstookers van de gezegde oproerige Beweegenissen; teneinde dezelve met ten eersten mogten gevat, en na *'s Gravenhaage* overgebragt worden, om, anderen ten voorbeelde, op het gestrengst aan den Lyve, en naar eisch van zaaken, met den Dood te worden gestraft. Verder werden de Gecommitteerde Raaden ten zelfden dage gemagtigd, om tot dit Onderzoek en de Geregtshandelingen, die daar uit ontstaan zouden, zich te bedienen van den Advocaat Mr. JOANNES GERARDUS LUYKEN, onder den titul van *Advocaat Fiscaal*, met zodanige andere Persoonen, tot Beampt-schryvers, als noodig zouden mogen worden geoordeeld; en eindelyk nog, om met zyne Hoogheid ten spoedigsten te overleggen, hoedanige Com-

pag-

304. als mede VIII. D. bl. 370. Meerder daar van zou op een verveelend herhaalen van dezelfde hoogstaanstootlyke Oproerigheden uitkomen. Men zogt elkander, in dit de Overheid hoonend bedryf, te overtreffen. 't Was overal 't zelfde schandelyk spel, op een ander Tooneel door andere Acteurs. De ingeleeverde klagten ter Staatsvergaderinge spreeken. Men zie bovenal wegens het Land van *Voorne*, *Resol. van Holl.* 8. Feb. 1785.

Rein. v. Vinkeles ad viv. del. et sculp.

pagnien, en uit welke Frontieren, naa 's *Gravenhaage* zouden kunnen worden geschikt, om aan de Justitie, des noods, de vereischte sterke hand te bieden (*). — De Heer LUYKEN ontving aanstonds kennis van dit, met eenpaarige stemmen, genomen Staatsbesluit; doch verkreeg daags daar naa, ten zynen verzoeke, by Gecommitteerde Raaden eenen tyd van vier en twintig uuren, om zich op de aanvaarding van deeze moeilyke Post te beraaden; en gaf vervolgens by Geschrifte aan Gecommitteerde Raaden in overweeging, of het, in de zeer ruime en voordeelige omstandigheden, welke zyn Beroep hem opleeverde, en die hy, by de aanvaarding der hem opgedraagene Commissie, geheel zou moeten laaten vaaren, wel van hem te vergen was, dat hy, door eene onbepaalde aanvaarding van deeze Commissie, 'er nopens het vervolg alles aan waagde, en of hy, integendeel, van de billykheid der Staaten, en Gecommitteerde Raaden, niet met een vast vertrouwen zoude mogen verwagten, dat het in allen gevalle eerst daarheenen zoude bestuurd worden, dat hy teffens vereerd wierde met eene voortduurende Commissie voor het vervolg; ten einde alzo op eenen vasten voet zyn bestaan te houden; ten minsten hy nam de vryheid het beraamen van eene daartoe

XXVI. BOEK. — 1785.

(*) *Resol. van Holl.* 21. Jan. 1785.

XXVI. BOEK. 1785. toe gepaste en voor hem geschikte maatregel aan de ernstige overweeging van Gecommitteerde Raaden aan te beveelen; met verdere byvoeging, dat hy zich tot het vooraf opperen van eene voor hem zo gewigtige bedenking verplicht achtte, tot voorkoming van gevolgen, die welligt voor hem op eene onherstelbaare wyze noodlottig zouden knnnen weezen, en waar aan hy vastelyk vertrouwde, dat noch Staaten, noch Gecommitteerde Raaden, hem by deeze gelegenheid zouden willen blootstellen. Gecommitteerde Raaden gaven van dit hun voorgekomene ten zelfden dage kennis aan de toen nog vergaderde Staaten, die daarop terstond eenpaarig besloten *uit byzondere consideratie, en om de redenen, haar Ed. Groot Mog. in faveur van den Advocaat* LUYKEN *permoveerende*, aan denzelven, by voorraad, en ter tyd en wyle, dat hy van eene convenabele Post zoude weezen voorzien, toe te leggen eene Jaarwedde van zes duizend Guldens (*). De Advocaat Mr. REINIER VAN SPAAN wierd aangesteld tot Geheimschryver van het Officie-Fiscaal, CORNELIS SCHEFFER tot Klerk van het zelve Officie, en vervolgens in Lentemaand MDCCLXXXVI, ARY VAN DER MEER tot Drosfaart van Gecommitteerde Raaden benoemd, naa dat op den drie en twintigsten van Sprok-

(†) *Resol. van Holl.* 2. Feb. 1785.

Sprokkelmaand van dat Jaar de Commissie van den Advocaat Fiscaal LUYKEN, met betrekking tot zaaken, waar in Gecommitteerde Raaden, uit kragte van hun Berigtschrift, by *præventie* regt doen, door de Staaten in eene voortduurende Commisſie was veranderd (*).

Nadere beschikking omtrent de Regtsbehandeling der Oproerigen ten Plattenlande.

Dit Collegie van Gecommitteerde Raaden, in den aanvang van Sprokkelmaand MDCCLXXXV terstond werk gevonden hebbende met verscheidene Boeren, die toen reeds op de Voorpoorte gevangen zaten, en door een Detachement Ruiters derwaards van *Benthuizen* waren overgekragt, in het byzyn van den Advocaat Fiscaal te verhooren, gaf daar naa aan Staaten van *Holland* in bedenking, of de belangens der Justitie niet eenigermaate vorderden, dat op Plaatzen, alwaar de Baljuwen zich van hunnen pligt kweeten, de Regtsoefening gelaaten werd aan den dagelykschen Regter, alwaar men ook de de Getuigen, beter dan in *'s Gravenhaage*, by de hand konde hebben, en de Gevangenen tegen dezelve, met minder omslag, dan wanneer zulks in *'s Gravenhaage* gedaan wierd, zou kunnen vergelyken. Dit schryven van Gecommitteerde Raaden bragt de voorgestelde verandering in het Besluit, op den laatsten van Louwmaand

(*) *Resol. van Holl.* 23. Feb. 1786. en *Resol. van Gecomm. Raaden* 2. Maart 1786.

XXVI. BOEK. 1785.

maand genomen, te wege; mits de Baljuwen, door welke eenige der Belhamels en Aanstookers gevat waren, en nog gevat zouden worden, als mede de Hooge Vierschaaren van derzelver Districten, zouden gehouden en verpligt zyn, om alle de stukken en papieren, tot zodanige zaaken behoorende, voor het stryken van het Vonnis, aan Gecommitteerde Raaden te doen toekomen, om daar op de bedenkingen van den Advocaat Fiscaal te verneemen (*).

Nadere en striktere Publicatie in *Holland* tegen oproerige Beweegingen en Leuzen.

Ondanks deeze en verscheide andere voorzorgen en maatregelen vernamen Staaten van *Holland* in die zelve Maand (*) uit een brief van Gecommitteerde Raaden, dat veele Op- en Ingezetenen, byzonder ten Plattenlande, zich niet ontzagen, om, door het eigendunklyk opsteeken van Vlaggen op de Toorens van de Kerken, het openlyk draagen van Leuzen van Partyschap of Oproer, waar toe byzonder de Oranjekleur misbruikt werd, mitsgaders door het noodzaaken van anderen, om dezelve te draagen, en wyders door het aanrigten van allerhande oproerige Beweegingen en Zamenrottingen, meest onder het geschreeuw van *Hoezee! Oranje boven!* zich, met kleinagting van hun Hoog en

(*) *Resol. van Holl.* 8. Feb. 1785.

(§) Zie *Resol. van Holl.* 23. Feb. 1785. en onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 997.

en Souverain Gezag, aan eene opzettelyke stooring van de gemeene Rust schuldig te maaken; als mede dat men, op verscheide Plaatzen, deeze en geene Voorbereidzelen vervaardigde tot het toestellen en begaan van luidrugtige of in het oog loopende bedryven, die, in de thans zo zeer beroerde omstandigheden van tyden, welligt zouden kunnen overslaan tot verregaande buitenspoorigheden, die de allergedugtste gevolgen naa zich zouden kunnen sleepen, en de veiligheid der In- en Opgezetenen, op eene onherstelbaare wyze, in de waagschaal brengen, indien daar tegen niet ten spoedigsten nader werd voorzien, en zelfs zulke ondernemingen, die, onder het bedrieglyk kleed eener onschuldige Vrolykheid vermomd, listig konden worden in 't werk gesteld, ten einde ook onnozelen te misleiden, en tot het pleegen van oproerige bedryven in te wikkelen, niet in derzelver eerste beginzelen wierden tegengegaan.

XXVI. BOEK. 1785.

Weshalven Zy, onverminderd de voorgemelde Publicatie, nader goedvonden, mits deezen.. „ als nog ieder en een iegelyk zeer ernstig te vermaanen, om zich als stille In- en Opgezetenen te gedraagen, en zich ten zorgvuldigste te wagten van alle Oproerige Gesprekken, Beweegingen en Zamenrottingen, en van alles, dat verder, onder den bedrieglyken schyn van Vrolykheid, of onder wat voorwendzel het ook zou

XXVI. BOEK. 1785.

„ mogen weezen, tot ſtooring van onderlinge Rust en Eendragt aanleiding „ zou kunnen geeven. Verbiedende Zy „ ten dien einde wel expresſelyk het uitzetten van Vlaggen, zo op de Toorens, Kerken, en Moolens, als uit andere, 't zy Publyke, 't zy Particuliere „ Gebouwen; mitsgaders van de Schepen, Jachten, en Schuiten, binnen de „ Steden of Plaatzen, of eenige Binnen-Havenen liggende; als mede het „ doen van Illuminatien; het draagen van „ eenigerhande Tekenen of Leuzen van „ Party ſchap of Oproer, van welke kleur „ die zouden mogen weezen; en in het „ byzonder het draagen van Oranje Cocardes, Strikken, Linten, Papieren, en „ van alle Vercierzelen van Oranjekleur, „ hoe ook genaamd, voor zo verre de„ zelve tot hier toe niet naar behooren „ waren gewettigd, en alleen zouden die„ nen voor Tekenen of Leuzen van Par„ tyſchap of Oproer. Verbiedende Zy „ in 't generaal mede wel expresſelyk „ allen Getier, Geſchreeuw, of Getrom„ mel; gelyk mede al het willekeurig en „ eigendunklyk ſchieten langs de wegen, „ of ſtraaten; mitsgaders alle openbaare „ of in 't oogloopende Bedryven, van „ welk een aart of natuur die zouden „ mogen weezen, welke eenige aanlei„ ding zouden kunnen geeven tot het „ verwekken van Commotie, Combus„ tie, of onbehoorelyke Zamenrottingen

van

„ van Volk; alles voor de Overtreeders
„ op pœne van Hunne hoogste Verontwaar-
„ diging, en dat dezelve, als Verstoor-
„ ders van de Publyke Rust, zonder
„ eenige oogluiking, aan den Lyve, en,
„ naar exigentie van zaaken, zelfs met
„ den Dood zouden worden gestraft, hoe-
„ danige straffen in 't byzonder ook plaats
„ zouden hebben ten aanzien van de zo-
„ danigen, die, offchoon zelven de voor-
„ schreeve daaden niet helpende plee-
„ gen, nogthans anderen door Beloften,
„ Bedreigingen, het geeven van Geld,
„ of op eenige andere wyze, daar toe
„ zouden hebben mogen aangezet. —
„ En, op dat de zodanigen te eerder zou-
„ den kunnen ontdekt worden, gelasteden
„ Zy allen en een iegelyk, aan wien ee-
„ nigerhande voorstel tot het pleegen van
„ eenige der bovengemelde daaden ge-
„ daan, of aan wien tot zodanig ein-
„ de eenige beloften, geschenken, geld-
„ geeving of bedreiging geschied zou mo-
„ gen zyn, hetzelve terstond tot ken-
„ nisse van de Justitie te brengen, op
„ pœne van anders als Medepligtigen te
„ zullen worden gestraft; beloovende
„ Zy, integendeel, aan de Ontdekkers
„ van zulke verderflyke voorstellen en
„ aanhitzingen eene volkomene Impuni-
„ teit of Bevryding van Straffe, ten aan-
„ ziene van 't geen zy, uit kragte en
„ ter inwilliging van zodanige misleidin-
„ gen, strydig met deeze Orders, be-
„ reids zouden hebben mogen gedaan

XXVI. BOEK. 1785. „ of ondernomen." —— De Ridderschap verklaarde dit aan te zien (*).

Mishandeling deezer Publicatie in den *Haage*. Dan de toomelooze moedwil holde thans sterk genoeg, dat dezelve eenige Afdrukzels deezer Publicatie, te zyner beteugeling strekkende, op eene vuilaartige wyze, met drek besmeerde, en andere afscheurde. Welke openbaare schennis van en indragt tegen de Souverainiteit van deezen Lande, in de Plaats waar dezelve haare hooge Vergadering houdt, de strengste Straffe verdiende, waar om Gecommitteerde Raaden onmiddelyk eene belooning van honderd Gouden Ryders beloofden aan den Ontdekker van den Daader of Daaders, en zelfs den Medepligtigen straffoosheid (†).

Medailles als Leuzen gebruikt en verboden. Geen groote vindingrykheid was 'er noodig om iets te verzinnen, 't welk letterlyk niet in der Staaten Afkondiging verboden was, en egter even zeer tot bereiking van muitzugtige bogmerken kon strekken. In *'s Gravenhaage* werd eene groote menigte Medailles, met de Afbeelding des Stadhouders, verkogt, geschikt tot Onderscheidings- en Herkennings Tekens. Gecommitteerde Raaden stelden in *'s Gravenhaage* op het draagen hier van dezelfde straffe als op andere Leuzen. Men durfde deeze Publicatie niet alleen afscheuren; maar boven een derzelven een Geschrift

(*) *Resol. van Holl.* 18. 22. en 23. Feb. 1785.
(†) *Resol. van Holl.* 2. Maart 1785.

ſchrift plakken van eenen aanſtootelyken inhoud. Hier op werden ſcherpe naavorſchingen gedaan, zonder de Daaders te ontdekken: wel werd 'er een Jongen, van niet ouder dan dertien Jaaren, gevat, om dat hy Pasquillen hadt aangeplakt en ook afgeſchreeven; als mede een Kruidenier, die alles, wat hy verkogt, in Oranje Papieren pakte, en zyn Venſters en Vaten met Papieren van die kleur vercierd hadt. —— In *Rotterdam* vondt de Regeering zich genoodzaakt dergelyke Medailles, als in *'s Gravenhaage* verboden waren, desgelyks te verbieden (*).

XXVI. BOEK. —— 1785.

Strafoefeningen eeniger Boeren, die zich in de laatſte Beweegingen te *Benthuizen* gemengd hadden, in *'s Gravenhaage*, met veel ſtaatlykheids en voorzorgs volvoerd, konden, zo min als de ſterke Waarſchuwingen tegen Oproer, dien geest in de Hofplaats dempen. Voor eene nieuwe uitbarſting was men bekommerd by de aannadering des Verjaardags van haare Koninglyke Hoogheid, op den zevenden van Oogstmaand. Hier om werden, van wegen Gecommitteerde Raaden, 's daags te vooren, bevelen gegeeven tot verſterking van de Hoofd- en Grenadiers-wagten; de Officieren kreegen last naa vyf uuren niet van de wagten afwee-

Voorzorgen in *'s Haage* gedraagen tegen den Verjaardag van haare Koninglyke Hoogheid,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 396. 403. 438. *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 234.

XXVI. BOEK. 1785.

weezig te zyn, en 's avonds, ook den geheelen nagt door, Rondens te doen gaan; mogende geene Soldaaten, Dragonders of Ruiters, naa tien uuren, zich op ſtraat vertoonen (*).

Oproerige Beweeging in 's Haage den 4. Sept.

Schoon 'er toen niets voorviel, was de volgende Maand getuigen van Beweegenisſen in *'s Gravenhaage*, die, om derzelver hooggaanenheid en gevolgen, eene breeder melding verdienen. Op den vierden van Herfstmaand bevonden zich op de Paradeplaats eenige Leden van verſcheide Exercitie-genootſchappen van andere Plaatzen, in gezelſchap van Perſoonen tot het *Haagſche* Exercitie-genootſchap behoorende, zommigen voorzien met de kennelyke Tekenen dier Genootſchappen. Op de Parade zelve viel niets van aanbelang voor; doch, de Parade aftrekkende, werden zy eerst van eenige Jongens, en daar op van eene groote meenigte Volks gevolgd, die op hun aandrong; eenigen uit den hoop ſchreeuwden *Weegluis! Weegluis!* (†). Eenigen der beſchimpten begaven zich op een ſtoep, waar een Soldaat van de *Hollandſche* Garde een derzelven, die de kleeding van het *Leydſche* Exercitie-genootſchap aanhad, beſpotte. Een Lid van het *Haagſche* Exercitie-genootſchap, trok zyn degen,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 403. 999.

(†) Deeze was eene zeer gebruiklyke Scheldnaam aan de Leden der Exercitie-genootſchappen, in die dagen, toegevoegd.

gen, hier over reezen woorden; een Burgerman, die deezen degen wilde vasthouden, geraakte met een der Beschimpten aan 't vegten, en werdt aan 't hoofd gewond. XXVI. BOEK. 1785.

Onder het voortgaan groeide de hoop des Volks aan; ook vervoegden zich by de bovengemelde Lieden anderen van hun gezelschap, door het gedrang van hun afgeraakt. Het schelden hieldt aan, die den degen getrokken hadt, ging met dezelve in de schede, dien als een wandelstok in de hand houdende, voort; doch werd dezelve hem kort daar op ontweldigd. Zy begaven zich in zeker huis, en vertoefden 'er tot dat de Drossaart van den Hove, verwittigd van 't geen 'er gaande was, hun daar opzogt, en voor het Huis veel Volks vergaderd vondt. Zy verkoozen, om, vergezeld van den Drossaart, en gevolgd van de Dienaars, zich na zekere Herberg te begeeven. De Procureur Generaal, en vervolgens de Heeren Commissarissen van den Hove, door den Drossaart, kennis van het voorgevallene gekreegen hebbende, stelden terstond order, dat de Beledigden behoorelyk na het Hof geleid wierden, om daar hunne klagten te hooren. Een groote menigte volgde hun, zonder overlast te doen: deezen leden zy ook niet in het heenen gaan van het Hof na het huis van den Procureur Harteveld, schoon de menigte welke hun volgde, aangroeide, en zy geen gebruik hadden verkoozen te maaken van het

hun

XXVI. BOEK. 1785. hun aangeboode geleide. Nogthans werden zy in 't oog gehouden door Geregtsdienaars des Onderschouts; doch, deeze vertrokken zynde, pleegde men aan het Huis diens Procureurs eenige balddaadigheden door het gooijen met vuiligheid en steentjes.

De Makelaar VOOGD van *Schiedam*, een der Vreemdelingen, door twee *Hagenaars*, die hem den weg na zyn Rydtuig zouden wyzen, vergezeld, werd door veelen, die voor het Huis des Heeren HARTEVELD stonden, gevolgd; deeze hoop vermeerderde; zy werden gescholden, met steenen gesmeeten, en vonden lyfberging in een Huis, waar zy, agter uitgelaaten, van elkanderen geraakten. De beide *Haagenaars*, hier niet veel volks vindende, redden zich door sterk loopen; doch de *Schiedamsche* Maakelaar zogt zyne veiligheid in een Huis; daar aanbellende, werdt hy niet ingelaaten, en de menigte schoolde zamen. Hier moest hy de verregaandste mishandelingen verduuren van een Persoon, in 't groen als een Jaager gekleed, en van een armen Jongen, waar naa een jong Vrouwspersoon hem een slag met een Paraplui gaf. Een eenig Man redde dien mishandelden, en bragt hem in veiligheid in de *Stadsherberg*; waar de Drossaart een der gevlugte *Haagenaaren*, die zich in het huis eens Timmermans verborgen hadt, vergezeld door den meerge-

gemelden Procureur en nog een *Hage-naar* bragt, niet zonder voor *Weegluizen* gescholden en met vuiligheid geworpen te worden; terwyl zy een Soldaat, die op een hunner aanviel, vatten (*). XXVI. BOEK. 1785.

Een Dienaar van den Procureur Generaal door den Drosſaart in de Stadsherberg aangetroffen, en aan de deur geplaatst, om den aandrang tegen te gaan, zag zich genoodzaakt met zyn rotting aan een Soldaat een ſlag toe te brengen, en kreeg van denzelven een houw in den rok; die hem daar op een ſlag op 't hoofd gaf; eenige Omſtanders ſleepten den Soldaat weg; men wierp een ſteen door de glazen.

De Procureur Generaal, van wegen den Drosſaart kundſchap bekomen hebbende van het voorgevallene by de Stadsherberg, met verzoek om byſtand van Krygsvolk, begaf zich, zonder tydverzuim, na de Militaire wagt, en verwierf denzelven, onder welker geleide de gevatte Soldaat na de Voorpoort gebragt werd: de Makelaar VOOGD, met den Procureur HARTEVELD, en de twee andere *Hagenaars* gingen, onder 't zelfde geleide, derwaards: eenige ſteenen wierp men na 't wagentje

(*) Dit Vrouwsperſoon werd kort daar naa gegeesſeld, en voor tien Jaaren uit *Holland* en *West-Friesland* gebannen, en de Soldaat verweezen tot vier dagen op water en brood te zitten, en het betaalen van de kosten der Juſtitie. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1423.

XXVI. BOEK. 1785.

je, waar op zy zaten. Naa een kort verblyf by den Cipier van de Voorpoorte, vervoegden zy zich met den Drossaart, zonder onder den weg eenige feitlykheden te ontmoeten, na het Huis van den Procureur Generaal; 't zelve bleef door eenige Menschen van vooren en agteren bezet, waarom deeze Persoonen het niet geraaden vonden zich van daar te begeeven. De Procureur Generaal zondt na de Ruiterwagt om bystand, die hem verleend werd; doch eer dezelve kwam vertrokken de onrustbaarende omringers, en konden de op dien dag meest mishandelden zich ongestoord op straat begeeven (*).

Twee Pensionarissen en hun Gezelschap, door Krygsvolk begeleid.

Deeze beweegenissen baarden dien Zondag in *'s Gravenhaage* zeer veel ongerustheids. Twee Pensionarissen DE GYZELAAR en VAN BERCKEL waren, nevens andere Heeren en hunne Vrouwen, ter verlustiging, na den *Leydschendam* gegaan. Zeker Pensionaris, getuigen van 't geen 'er in de Hofplaats omging, werd bedugt, dat aan zyne Amptgenooten, met hun Gezelschap, zomtyds, by hunne wederkomst, eenig leed mogt wedervaaren. Het gevreesd gevaar, vermeerderd door de onbeschofte taal tegen die Heeren uitge-

(*) De Berigten, wegens dit voorgevallene, wyd uit een loopende, hebben wy den veiligsten weg ingeslaagen met ons te bedienen van 't Verslag door 't *Hof van Holland* enz. aan de Staaten van *Holland* den 29. Nov. 1785. toegezonden.

geslaagen, droeg hy den Raadpensionaris voor. Een bende Krygsvolk wagtte daar op de wederkomst van het Jacht af. Derzelver vertoon verwekte by de aankomst niet weinig ontzettings in een Gezelschap onkundig van de onverwagt opgekomene beweegenissen, voor welker ongeziene gevolgen zy beveiligd, onder dit geleide t'huis kwamen.

XXVI. BOEK. —— 1785.

De verhooren, wegens deeze Oproerigheden waren, zo voor het Geregt van *'s Gravenhaage*, als voor het *Hof van Holland*, menigvuldig. Inmiddels smeulde dat zo ligt opblaakend vuur onder de assche, en borst uit in den nagt tusschen den zevenden en achtsten van Herfstmaand, door het balddaadig inslaan der glazen van drie Huizen, toebehoorende aan by 't Graauw gehaate Persoonen. — Gecommitteerde Raaden beloofden 's anderen daags duizend halve Gouden Ryders aan den Ontdekker van de Daaders van dit geweldig insmyten der glazen, en 't geen verder, in den afgeloopen nagt; by die gelegenheid was voorgevallen, met toezegging van strafloosheid aan den Medepligtigen (*).

Drie Huizen de glazen ingesmeeten.

De gewelddaadige Oploop en verregaande Zamenrottingen, die by herhaaling, op den vierden van Herfstmaand, plaats

Raadslag over de Beveiliging van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1275. 1278. Medegedeelde Berigten.

XXVI. BOEK. — 1785. den *Haag* by Staaten van *Holland*.

plaats gegreepen en verscheide uuren geduurd hadden, bewoog de Afgevaardigden van *Haarlem* om ter Staatsvergaderinge deswegen hun leedweezen en verontwaardiging te kennen te geeven: dewyl het, schoon zy niet konden bepaalen wat de waare oorzaak geweest was, nogthans ten klaarsten bleek, dat de Veiligheid en Rust van den *Haage*, op eene strafbaare wyze, gestoord en openbaar geweld gepleegd was. — *Zy* meenden, dat, om de gevaarlyke gevolgen, welke hier uit zouden kunnen voortvloeijen, by tyds, voor te komen, en de openbaare Veiligheid deezer Plaatze voor een ieder te herstellen en te behouden, en om in 't byzonder de Residentie Plaats van hun Ed. Groot Mogenden tegen allen geweldigen overlast te beveiligen, het van de uiterste noodzaaklykheid zou weezen, dat hun Ed. Groot Mogenden, door eene spoedige en kragtdaadige Voorziening, hunne hoogstgaande verontwaardiging deswegen lieten blyken, gepaste middelen ter beveiliging deeden werkstellig maaken, en in 't byzonder Hoogstderzelver aandagt vestigden op een naauwkeurig Onderzoek, hoe het mogelyk geweest ware, dat in eene Plaats als deeze, dusdanige Zamenrottingen en Oproer, zulk een geruimen tyd, ongestoord hadden kunnen voortduuren.

Zy vonden zich onvermydelyk verpligt in overweeging te geeven, of hun Ed. Groot Mogenden niet zouden kunnen

nen

ven goedvinden eene Publicatie vast te stellen en uit te geeven, waar by, in den *Haage*, alle Zamenrotting, op zwaare straffen, verboden, en allen Geweld, aan wien het ook weezen mogt, 't zy in Persoon, Huizen en Goederen aldaar gepleegd, ten strengsten aan den Lyve, en zelfs, naar bevind van zaaken, met de Galg bedreigd werd. XXVI. BOEK. 1785.

Voorts Gecommitteerde Raaden te gelasten om naauwkeurig Onderzoek te doen, wat de oorzoek mogt geweest zyn, dat het gemelde Oproer zo lang hadt kunnen aanhouden; op wat wyze de Justitie werkzaam geweest was om de Rust te herstellen; en welke middelen tot behoudenisse der Veiligheid in den *Haage*, verder zouden kunnen werkstellig gemaakt worden, en van dat alles nader verslag te doen aan hun Ed. Groot Mogenden.

En, eindelyk, Gecommitteerde Raaden te bevelen en volmagtigen om, hangende de Raadpleegingen van hun Ed. Groot Mogenden, van tyd tot tyd, door den *Haage* de noodige Patrouilles te laaten doen, om alle onbehoorelyke Zamenrottingen te beletten, mitsgaders de Overtreeders van gemelde Publicatie op te ligten en onder bewaaring van Gecommitteerde Raaden te stellen.

Voor deeze betoonde oplettenheid en yver, tot de zo noodige herstelling der Ruste, werden de Afgevaardigden van *Haarlem* bedankt. Het Besluit viel vol- Besluit hier op.

XXVI. BOEK. 1785.

komen overeenkomstig met hun Voorstel. De Ridderschap zag het bepaalde wegens het laaten doen van Ronden, zo als het daar lag, aan.

Schikking op het doen van Ronden gemaakt door Gecommitteerde Raaden.

Staaten van *Holland*, by welken, zonder Herziening, een stap van dien veel inhebbenden aart gedaan was, vergaderden wederom op den avond van denzelfden dag. De gestelde bevelen, omtrent het uitzenden van Ronden aan Gecommitteerde Raaden, en 't daaromtrent voorgevallene gaf aanleiding tot deeze buitengewoone Vergadering. — De Raadpensionaris las een brief voor, waar in Gecommitteerde Raaden betuigden, onmiddelyk naa het ontvangene Staatsbesluit, den bevelvoerenden Officier van de Hoofdwagt voor zich ontboden, en dien afgevraagd te hebben, welke Orders hy hadt op het uitzenden van Patrouilles? Op diens antwoord, dat, volgens last van zyne Hoogheid, alle Avonden en tweemaal 's nagts Patrouilles uitgevaardigd, en, by buitengewoone omstandigheden, dezelve vermeerderd werden, hadden zy hem gelast om, overeenkomstig met het goedvinden der Staaten, dagelyks tegen het vallen van den avond Rondens uit te zenden, en daar mede, van uur tot uur, aan te houden, tot 's morgens ten zes uuren, en daar van aan den Generaal SANDOZ kennis te geeven; ten einde daar toe, des noods, de Wagt te verdubbelen; mitsgaders, om, indien 'er Zamenrottingen van Menschen of beledigingaanrigtende Lieden mogten gevonden

den worden, de daar aan ſchuldigen in de Hoofdwagt op te brengen, en deswegen kennis te geeven aan Gecommitteerde Raaden. 't Geen gemelde Officier hadt aangenomen. — Zyne Hoogheid, uit den Capitein van de Hoofdwagt deeze Schikking vernomen hebbende, verzogt, dat Gecommitteerde Raaden weder mogten byeenkomen, gaf zyne verwondering te kennen, deedt zyn beklag, en verzogt, ingevalle zy van het verrigtte niet konden afgaan, nog deezen avond hun Ed. Groot Mogenden zamen te roepen: gelyk zy by deezen deeden.

De Stadhouder beklaagt zich daar over by Staaten van *Holland*.

De Stadhouder in die Avondvergadering verſcheenen, betuigde zyne verwondering over deeze nieuwigheid, „ en dat „ het," om zyne eigene woorden te gebruiken, „ hun Ed. Mogenden behaagd „ hadt, dergelyke Orders, in een tyd dat „ Ik alhier preſent was, direct en bui- „ ten my, aan den Capitein van de „ Hoofdwagt te geeven, daar Ik van be- „ grip was, dat de eer hebbende van „ Gouverneur en Capitein Generaal dee- „ zer Provincie te zyn, Ik die geen „ was, door wien de Orders aan het „ Garniſoen behoorden gegeeven te wor- „ den, en dat dus hun Ed. Mogenden, „ volgens het gewoon gebruik, my had- „ den behooren kenniſſe te geeven van „ de intentie van U Ed. Groot Mogen- „ den, wanneer Ik niet nalaatig zou „ weezen om alle mogelyke precautien „ te doen neemen, en alle noodige Or-

 „ ders

XXVI. BOEK. 1785.

„ ders aan het Garnisoen te geeven, ten „ einde alle desorders voor te komen en „ alle attroupementen te beletten; dat „ Ik my aan het getuigenis van alle de „ Leden van het Collegie gedroeg, of „ Ik niet altyd bereid was geweest, om, „ op verzoek van hun Ed. Mogenden, „ de noodige mesures te neemen tot „ stuiting van allen moedwil en desor„ ders, zo hier als in andere Plaatzen, „ binnen deeze Provincie. Doch Hee„ ren Gecommitteerde Raaden begry„ pende, dat zy, volgens het voorschrift „ van de Resolutie door U Ed. Groot „ Mogenden, op heden genomen, ver„ pligt waren die Orders, met voorby„ gaan van den Gouverneur en Capitein „ Generaal deezer Provincie, direct aan „ den Capitein van de Hoofdwagt te „ geeven, heb ik niet kunnen afzyn hun „ Ed. Mogenden te verzoeken, de Ver„ gadering van U Ed. Groot Mogen„ den, nog heden by den anderen te „ convoceeren, om my gelegenheid te „ geeven van myne bezwaaren aan U „ Ed. Groot Mogenden met allen eer„ bied voor te draagen, hebbende Ik in„ middels order gesteld, dat de Hoofd„ wagt versterkt is, en alle Patrouilles „ uitgezonden zyn, volgens de intentie „ van U Ed. Groot Mogenden.

„ Ik vind my verpligt, zo tot voor„ koming van alle confusie, welke uit „ het geeven van Orders, buiten ken„ nisse en communicatie van den Gou-

„ ver-

„ verneur en Capitein Generaal deezer XXVI.
„ Provincie, commandeerende het Garni- BOEK.
„ soen alhier, als tot maintien van de Reg-
„ ten, my in bovengemelde Qualiteiten, by 1785.
„ U Ed. Groot Mogenden geconfereerd,
„ Hoogstdezelven te verzoeken, om,
„ wanneer U Ed. Groot Mogenden ee-
„ nige voorzieninge gelieven te doen,
„ waar toe de adsistentie der Militie noo-
„ dig is, my, als Gouverneur en Capi-
„ tein Generaal deezer Provincie, van der-
„ zelver intentie te verwittigen, op dat
„ Ik dan, dien conform, de noodige Or-
„ ders geeven kan, om dezelve exacte-
„ lyk te doen uitvoeren, en naakomen;
„ terwyl U Ed. Groot Mogenden my
„ altyd volvaardig zullen vinden om aan
„ derzelver gemanifesteerde intentie, vol-
„ gens myn Pligt, in myne Qualiteiten,
„ te voldoen, gelyk Ik in het byzonder
„ nimmer, en in geen geval gehesiteerd
„ heb, of in gebreeke gebleeven ben, om
„ ook zo dikwyls als de Justitie, ter
„ bewaaring van de goede Orde, speci-
„ aal gelast en gequalificeerd, eenige ad-
„ sistentie heeft verzogt of verlangd, de-
„ zelve oogenbliklyk te verleenen, of te
„ doen verleenen.

„ Ik hou my verzekerd, dat de in-
„ tentie van U Ed. Groot Mogenden
„ niet zyn kan om my te depossideeren
„ van het Commando der Militie, my
„ als Gouverneur en Capitein Generaal
„ deezer Provincie door U Ed. Groot
„ Mogenden gedefereerd, en vleye my
„ dus, dat Hoogstdezelve my daar by

XXVI. BOEK. 1785.

„ zullen maintineeren, en van my requireeren, om door de Militie, alhier „ Garnisoen houdende, de behulpzaame „ hand te doen bieden, tot stuiting van „ allen moedwil en desorders, wanneer „ Hoogstdezelve deeze adsistentie noodig „ zullen oordeelen."

Staaten van *Holland* blyven by hun besluit.

Dit voorstel des Capitein Generaals baarde geene verandering in het Staatsbesluit ten dien dage genomen. Men verstondt daar by te volharden; het verrigtte der Gecommiteerde Raaden, ten uitvoer van 't zelve, goed te keuren en te pryzen; als mede die Heeren byzonder te volmagtigen om den bevelvoerenden Officier van de Hoofdwagt nog deezen avond voor zich te ontbieden, en ernstig aan te maanen, de Orders hem deezen naamiddag, uit naam van hun Ed. Groot Mogenden gegeeven, stipt en met alle naauwkeurigheid na te komen, zonder aan eenige Orders, daar mede strydig, van wien ook dezelve aan hem zouden mogen gegeeven worden, eenigzins te gehoorzaamen; met volkomene magtsverleening aan Gecommitteerde Raaden, om ten opzigte van de verdere Voorzieningen, die, tot bewaaring van de Rust, in '*s Gravenhaage* zouden worden vereischt, zodanige schikkingen te maaken als zy best oordeelden (*).

Nadere beschikking op de Wagten.

Welhaast vonden zy gelegenheid om van deeze magtsverleening gebruik te maaken: want, ondanks de Afkondiging van

(*) *Resol. van Holl.* 8. Sept. 1785.

van het ſtreng Plakaat, ging men voort XXVI.
met beſchaadiging aan de Huizen toe te BOEK.
brengen. Men beraamde of men tegen ———
het pleegen van dergelyke verregaande 1785.
Feitlykheden, behalven, door de reeds geſtelde Orders, niet zou voorzien, met het uitzetten van Piquetten, als mede het neemen der beledigden, en in hun geval verkeerende Perſoonen, in de Beſcherming van hun Ed. Groot Mogenden. Den Luitenant Generaal SANDOZ gaven zy, by de overleevering van de Beſluiten in de twee laatſte Vergaderingen der Staaten van *Holland* genomen, last, om aan hunne Vergadering de gewoone Raporten dagelyks te doen bezorgen; en zo ſpoedig mogelyk in geſchrifte zyne gedagten op te geeven, wegens de wyze op welke eenige Piquetten Ruitery en Voetvolk, tot weering van alle ongeregeld- en feitlykheden, met de meeste vrugt, zouden kunnen gebruikt en op aangeduide plaatzen in *'s Gravenhaage*, geplaatst worden. — Deeze ſchikking beraamd zynde, met eene buitengewoone belooning voor ieder Piquet, gaf de Luitenant Generaal SANDOZ op de Parade daar van de noodige kennis, met aanmaaning om van deeze gunſtige Schikking een goed gebruik te maaken, en zich voor het misbruik van ſterken drank te wagten. De Piquetten ieder uit zes en negentig man beſtaande, werden van 's avonds ten zes uuren tot 's morgens

XXVI. BOEK. 1785. ten zes uuren uitgezet, en gingen in ſterke Ronden. — Voor ongeregeldheden te *Scheveningen*, by het uitzeilen der Haaringſchuitjes, op den veertienden van Herfstmaand bedugt, bevalen zy den Heer SANDOZ Ruitery derwaards te zenden, en, des noods, geweld met geweld te keeren.

Bepaalingen op het verleenen van Attaches en Patenten, door Gecommitteerde Raaden.

Wanneer de Raadpenſionaris Gecommitteerde Raaden kennis gaf van het oogmerk zyner Hoogheid, om, op de tydingen van den aanmarsch der *Oostenrykſche* Troepen, uit *'s Gravenhaage*, eenig Paardenvolk, en van het voorſtel om uit *Rotterdam* het Bataillon van ONDERWATER te doen uittrekken, ſtelden zy vast, „ dat voortaan geen Attaches of „ Patenten nopens Militie, elders dan in „ den *Haage* Garniſoen houdende, door „ een der Leden van het Collegie zou„ den getekend, noch door den Secre„ taris mogen geëxpedieerd worden, dan „ naa voorafgaande deliberatie en con„ ſent van ten minſten vyf Leden; en „ voor zo veel het Garniſoen in den „ *Haage* betrof, niet anders dan met „ voorkennis en aggreatie van hun Ed. „ Groot Mogenden." — Alle deeze Schikkingen en Beſluiten der Gecommitteerde Raaden droegen de goedkeuring der Staaten van *Holland* weg (*).

Zo

(*) *Reſol. van Holl.* 14. Sept. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1288—1294. 1301.

XXVI. B.OEK. 1785.

Brieven des Konings van *Pruisfen* aan hun Hoog Mogenden en de Staaten van *Holland*, over het voorgevallene omtrent zyne Hoogheid.

Zo ras Gecommitteerde Raaden het bevel over de Krygsbezetting, in de Verblyfplaats van 's Lands Souverain, tot zich genomen, en aan den Luitenant Generaal SANDOZ bevelen, buiten kennis van den Capitein Generaal, gegeeven hadden, fnelde een Postbode van zyne Hoogheid na *Berlyn*. FREDERIK DE II. dien wy reeds meermaalen voor zynen Neef hoorden fpreeken, zondt twee Brieven, den achttienden van Herfstmaand gedagtekend, herwaards; een aan hun Hoog Mogenden, en een aan Staaten van *Holland* byzonder gerigt. —— In de eerfte verzoekt zyne *Pruisfifche* Majefteit de Bondgenooten, „ om, in de „ tegenwoordige onaangenaame voorval„ len tusfchen beiden te treeden, en „ zich, zo wel by de Staaten van *Hol*„ *land*, als by de Staaten der verdere „ Gewesten, daar het noodig mogt zyn, „ om het yverigfte aan te melden; ten „ einde de Erfftadhouder by de Hem „ éénmaal erflyk toegeftaane Voorregten „ rustig gelaaten, het aan Hem ontnome„ ne weder gegeeven, en eene volko„ mene goede eensgezindheid weder daar „ gefteld mogt worden."

Meer byzonder drukte hy zyne gevoelens uit by Staaten van *Holland*, en fchreef in deeze bewoordingen. „ Naa „ de Verzekering Ons door de Alge„ gemeene Staaten der *Vereenigde Neder*„ *landen* gedaan, in Hoogstderzelver ant„ woord van den dertigften Augustus

XXVI. BOEK. 1785.

„ des voorleeden Jaars (*), hebben wy „ ons verzekerd gehouden, dat 'er, in „ geene der Vereenigde Provincien, meer „ aan gedagt werd, om aan den Heer „ Erfstadhouder, Prins van *Oranje* en „ *Nassau*, in het bezit der aan Hem een- „ maal opgedraagene regtmaatige Voor- „ regten, eenige afbreuk te doen. On- „ ze verwondering en leedweezen was, „ derhalven, des te grooter, wanneer Wy, „ tegen alle verwagting, verneemen moes- „ ten, dat men Hem Heer Erfstadhou- „ der onlangs het Commando van het „ Garnisoen van den *Haag* heeft afge- „ nomen, 't welk toch onbetwistbaar tot „ de Charge van eenen Erfstadhouder „ en Capitein Generaal behoort; en dat „ het zich al verder zo laat aanzien, als „ of men Hem van de weezenlykste en „ gewigtigste Voorregten van het Erf- „ stadhouderschap, het een voor, het an- „ der naa, zoekt te ontzetten, en niet „ anders dan den blooten Naam, en een „ Schynbeeld daar van over te laaten.

„ Dewyl Wy nu geheel niet van mee- „ ning zyn Ons in de interieure om- „ standigheden van Uwen Vryen Staat „ in te laaten; noch UEd. Groot Mo- „ genden in de uitoefening van Hoogst- „ derzelver Souveraine Regten te pre- „ venieeren; maar, in tegendeel, van „ derzelver Billykheid en Liefde tot de „ Ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 82.

„ Geregtigheid, overtuigd zyn, zo zullen UEd. Groot Mogenden Ons ook niet verdenken, wanneer wy aan het Noodlot van eenen Ons zo nabestaanden Vorst, en deszelfs Huis, niet onverschillig kunnen zyn: te meer daar wy Ons verzekerd houden, dat de Heer Erfstadhouder, geene de minste gelegenheid nog oorzaak tot eene zo harde en onverdiende Behandeling, zal gegeeven hebben; maar veel eer alles doet wat mogelyk is om zyne hooge Charges naar waarde te bekleeden, het welzyn van den ganschen Staat te bevorderen, het vertrouwen en de genegenheid der gezamenlyke Heeren Staaten te verdienen; waar toe Wy Hem ook, by ieder gelegenheid, bestendig aanmaanen.

„ En gelyk Wy, boven dien, aan den Welstand en Rust van eene zo aanzienlyke en ons zo naby gelegen Republiek, een zo groot en opregt aandeel neemen, zo verzoeken en vermaanen Wy UEd. Groot Mogenden by deezen nogmaals ernstig, ons nog houdende aan 't geen Wy, in den voorleeden Jaare aan de Algemeene Staaten geschreeven hebben; dat zy, met ter zyde stelling van al het geen tot hier toe, veelligt uit misverstand, of verhaasting, is voorgevallen, zich met den Heer Erfstadhouder op eenen beteren en vriendschaplyken voet gelieven te zetten; de voormaalige geluk-

„ kige

XXVI. BOEK. 1785.

„ kige Eensgezindheid en het weder-
„ zydsch Vertrouwen te herstellen; den
„ Heer Erfstadhouder in de rustige Uit-
„ oefening van de aan Hem en zyn Huis
„ eenmaal erflyk afgestaane Voorregten
„ en Prerogativen van Erfstadhouder,
„ Capitein en Admiraal Generaal te laa-
„ ten; Hem daar in niet verder te stoo-
„ ren; maar, in tegendeel, het geene
„ Hem ontnomen is weder te geeven.

„ Mogten UEd. Groot Mogenden nu
„ ten beste van haare Provincie, voor-
„ neemens zyn, in het bestuur der open-
„ baare en interieure zaaken, eenige daar
„ toe geschikte veranderingen te maa-
„ ken, zal het Hoogstdezelve niet moei-
„ lyk vallen zich deswegen met den
„ Heer Erfstadhouder, zonder krenking
„ zyner Regten, te vereenigen: terwyl
„ Hy zich gewis tot al wat billyk en voor
„ den Staat meest voordeelig is, gewillig
„ toonen zal, wanneer UEd. Groot Mo-
„ genden zich daar omtrent maar met
„ Hem zullen gelieven te verstaan.

„ Konden Wy, door Onze Bemidde-
„ ling, daar aan iets toebrengen, en wil-
„ den UEd. Groot Mogenden Ons daar
„ omtrent derzelver Vertrouwen gunnen,
„ dan kunnen Hoogstdezelve verzekerd
„ zyn, dat wy zulks, niet alleen als een
„ Aanverwant van het Huis van *Oranje*
„ en *Nassau*, maar ook als een waar en
„ opregt Vriend en Nabuur van den
„ Staat der *Vereenigde Nederlanden*, met
„ zo veel yvers als waare onpartydig-
„ heid

„ heid en opregte genegenheid verrigten „ zullen (*). XXVI. BOEK.

De Gelastigden tot het onderzoek deezes Briefs van den Koning, bragten eerlang in 't midden, hoe de Onderstelling, dat het Commando van het Garnisoen in den *Haage* aan den Erfstadhouder en Capitein Generaal, uit hoofde van deszelfs *Charges* zou toekomen: noch met den aart der zaake, noch met de Commisfie, waar by deeze hooge Bedieningen aan zyne Hoogheid waren opgedraagen, kon worden overeengebragt: want het sprak van zelfs, dat in de Residentie-plaats van den Souverain, niemand *buiten denzelven*, eenig Oppergezag over het Krygsvolk, daar in Bezetting liggende, kon eischen. Dat *'s Gravenhaage* als de Residentie-plaats van hun Ed. Gr. Mogenden, den wettigen Souverain van deeze Provincie, steeds was aangemerkt, en diensvolgens, by een Staatsbesluit van den vierden en vyfden Maart des Jaars MDCLXXII, verklaard, dat het Garnisoen aldaar aan niemand anders, dan aan hun Ed. Groot Mogenden en derzelver Gecommitteerde Raaden, gehoorzaamheid schuldig is, of betoonen mag: mitsgaders, dat het geeven van het Wagtwoord, en alle andere tekenen van Gezag over de Militie aldaar, aan dezelve Heeren Gecommitteerde Raaden, dan ook *privativelyk* moeten verblyven.

1785. Verslag wegens het *Commando* in den *Haage* uitgebragt.

Hier

(*) *Resol. van Holl.* 28. Sept. 1785.

XXVI. BOEK. 1785. Hier tegen kon in geen aanmerking komen, dat het oprigten van het Stadhouder- en Capitein Generaalschap van deeze Provincie, dit Staatsbesluit van zelve zou hebben doen vervallen; naardemaal men dan te gelyk zou moeten veronderstellen, dat de Heer Stadhouder, door deeze Verheffing, boven hun Ed. Groot Mogenden zelve zou verheeven zyn: 't welk niet alleen tegen den aart van de Souverainiteit van Hoogstdezelven strydig zou weezen; maar ook met de Commissie van zyne Hoogheid, zo wel als Erfstadhouder of Erfgouverneur als van Capitein Generaal: by welke hy wel uitdruklyk, aan *het Goeddunken van hun Ed. Groot Mogenden* in alles wordt onderworpen.

Geene Staatsbesluiten van hun Ed. Gr. Mogenden waren 'er voor handen by welken zy te kennen hadden gegeeven van het vastgestelde in den Jaare MDCLXXII, op eenigerlei wyze, te willen afgaan; of zich te hebben willen ontdoen van eenig gedeelte van het Oppergezag, of de onbetwistbaare Regten aan de Souverainiteit zo onmiddelyk verknogt. De Staatsregisters weezen het tegendeel uit. Wanneer zy, aan den Hertog van BRUNSWYK, geduurende des Stadhouders Minderjaarigheid, het Representantschap van Capitein Generaal deezer Provincie opdroegen, was by een uitdruklyk Artykel bepaald, dat hy de Gardes en verdere Militie in den *Haage*, de Residentie-plaats van hun Ed. Groot Mogenden, zou *laaten*

ten

ten aan hunne Orders, en die van hunne Gecommitteerde Raaden, en dat dezelve aan niemand anders zouden mogen gehoorzaamen; en zou diensvolgens het Wagtwoord, en alle verdere Tekenen van Gezag over de Militie, verblyven aan Gecommitteerde Raaden.

XXVI. BOEK. 1785.

Wilde men, ondanks dit alles, zich nog verbeelden, dat het Commando van het Krygsvolk in den *Haage*, zyne Hoogheid toekwame, dan konden zy niet anders zien dan dat men zou behooren te bewyzen, dat dit Bevelhebberschap aan den Capitein Generaal deezes Gewests, door hun Ed. Groot Mogenden, by een nader byzonder Staatsbesluit, zou zyn opgedraagen, en wel zodanig, dat Hoogstdezelven, schoon Souverain van deeze Provincie zynde, op eene onvoorbeeldige wyze, zich zouden hebben ontdaan van de Magt om, in hunne eigene Residentieplaats, rechtstreeksche bevelen aan het Garnisoen aldaar te geeven, en, wanneer zy zulks noodig mogten oordeelen, voor hunne eigene veiligheid zorge te draagen.

Voorts merkten zy aan, dat het stuk van het Commando over het Krygsvolk in den *Haage*, door den stap zyner *Pruissische* Majesteit, van een veel kiescher natuur, dan te vooren, was geworden: want dat, byaldien het geen desaangaande *met oogluiking* zou mogen zyn *gepasseerd*, nu voor een *Uitsluitend Regt* zou worden gehouden, zodanig dat hun Ed. Gr. Mogenden zelve de Faculteit niet zouden

XXVI. BOEK. 1785. behouden; om over dit Commando, *naar goeddunken* te beschikken; en zelfs vreemde Mogenheden daar over zouden worden ingeroepen, als dan, huns oordeels, aan de Souverainiteit van hun Ed. Gr. Mogenden eene allergevoeligste *atteinte* zou worden toegebragt; mitsgaders den Heer Erfstadhouder aldus niet alleen op een *egalen voet* met hun Ed. Groot Mogenden; maar zelfs in een staat van *Superioriteit* boven Hoogstdenzelven, in *dat opzigt*, zou worden gesteld; ten minsten aangemerkt worden in zodanig een *staat van Onafhangelykheid* van hun Ed. Groot Mogenden geplaatst te weezen, dat de *Verschillen*, tusschen beide deeze zo genaamde Partyen, ontstaande, vatbaar zouden weezen voor de *Tusschenkomst* of *Mediatie van Vreemde Mogenheden*, en alzo, op de volkomenste wyze, een *Imperium in Imperio*, binnen deeze Provincie, zou worden vastgesteld.

Zy oordeelden, dat de zaaken, tot zulk een uiterste gebragt zynde, uit aanmerking van de schroomlyke gevolgen, de spoedigste en kragtdaadigste Voorziening vorderden; dat Gecommitteerde Raaden zouden gelast worden zich voortaan stipt te gedraagen naar den Inhoud des Staatsbesluits van den Jaare MDCLXXII dat men op deeze nedergelegde gronden aan zyne *Pruisfische* Majesteit zou schryven; en van dit Antwoord Opening geeven aan de Algemeene Staaten.

Over-

1785. Staaten van *Holland* beantwoorden den Brief des Konings van *Pruissen*.

Overeenkomstig met dit begrip der zaake was de ontworpen Brief aan den Koning van *Pruissen*. Naa den hoofdinhoud des hun gezonden Briefs opgehaald te hebben verklaaren zy, dat, voor zo veel de Berigten aan zyne Majesteit gegeeven, op een algemeenen en onbepaalden voordragt van zaaken uitliepen, het hun niet wel mogelyk was om dezelve, van stuk tot stuk, te beoordeelen, en na te gaan, of ook, zonder hun weeten, en tegen hunnen wil, hier of daar iets mogt zyn ondernomen, waar op in 't byzonder by zodanig een algemeenen voordragt mogt zyn gedoeld: „ maar," vervolgen zy, „ dit kunnen Wy Uwe Majesteit, met eene cordaate openhartigheid, waar van de waarborgen van zelven gelegen zyn in die Billykheid en Liefde tot de Geregtigheid, welke Uwe Majesteit Ons openlyk toekent, verzekeren, dat, hoe zeer Wy ook overtuigd zyn van de Noodzaaklykheid tot Herstelling van verscheide tot onheil van den Lande strekkende Abuizen en Inkruipingen, en hoe zeer Wy ons niet mogen onttrekken om hier aan mede te werken, Wy egter nimmer de hand hebben geleend, of daar aan leenen zullen, dat iets tegen onze gewettigde Constitutie, of de wettige Regten van den Heer Prins Erfstadhouder, of van iemand anders, worde vastgesteld."

Deeze welmeenende verklaering ge-

XXVI. BOEK. 1785. noeg oordeelende om alle verkeerde indrukzelen, door de verkeerde en zo 't scheen geheel onbepaalde Berigten veroorzaakt, uit te wisschen, komen zy nader tot het Staatsbesluit van den achtsten van Herfstmaand, waar door zy de bekende en onbetwistbaare Regten van den Erfstadhouder zouden verkort hebben. Omtrent dit Staatsbesluit konden zy den Koning even stellig verzekeren, dat noch de inhoud, noch de bedoeling van 't zelve, iets in zich bevatte, of bevatten kon, 'twelk in 't minste met de deswegen gedaane opgaven zou overeenstemmen, of daar toe zelfs betrekking hebben.

„ Het zyn," schryven zy verder, „ alleen de Egards voor Uwe Majesteit, „ die ons tot deeze nadere Explicatien „ aanzetten, schoon Wy anders, indien „ Wy in eenige Discussien hier van Ons „ konden inlaaten, *vry wat meer redenen* „ aan Onzen kant zouden hebben om „ ons *gevoelig* te toonen over de Denk„ beelden, welke men aan uwe Maje„ steit, ten aanziene deezer Onze Reso„ lutie schynt te hebben gegeeven; als „ waar door in effecte wordt in twyfel „ getrokken, of Wy, die de onbetwist„ baare Souverainiteit in deeze Provin„ cie bekleeden, *wel bevoegd* zouden zyn „ geweest, om, tot Onze eigene Vei„ ligheid, en tot demping van oproeri„ ge Beweegingen, die onder Ons oog „ zelfs plaats hadden, het Collegie van „ onze Gecommitteerde Raaden, 't welk

uit

„ uit zynen aart en natuur geschikt is, XXVI. BOEK. 1785.
„ om daar tegen te waaken, en tot wel-
„ ke Deliberatien de Heer Prins van
„ *Oranje* mede toegang heeft, te quali-
„ ficeeren; om van de hier zynde Mili-
„ tie, meest al uit Onze Lyfgardes be-
„ staande, door het employeeren van Pa-
„ trouilles uit dezelve, zodanig gebruik
„ te maaken, waar door de gestoorde
„ Rust hersteld zou kunnen worden.

„ Geenzins kunnen Wy daarom ook
„ vermoeden, dat de Prins Erfstadhou-
„ derzelve zodanige Informatien, by wege
„ van beklag over Ons, aan Uwe Maje-
„ steit zou hebben doen toekomen, daar
„ Wy in dien Prins al te veel kennis
„ van onze Constitutie, en verknogtheid
„ aan de betrekkingen, waar in dezelve
„ Hem ten aanzien van Ons stelt, moe-
„ ten supponeeren, dan dat Wy Hem in
„ staat zouden kennen om eene dergely-
„ ke demarche te doen, waar door, naar
„ ons inzien, de gronden zouden wor-
„ den gelegd tot een Systema, 't welk,
„ zo het geadmitteerd werd, naauwlyks
„ den *blooten Naam* en *het Schynbeeld* van
„ Souverainiteit voor ons zou overlaaten.

„ By een Vorst, gelyk Uwe Maje-
„ steit, die de Regten onbetwistbaar en
„ onafscheidelyk aan alle Souverainiteit
„ vastgehegt, zo wel weet te appretiee-
„ ren, zouden wy de Considerație, waar
„ mede Hoogstdezelve Ons wel wil ver-
„ eeren, notoirlyk moeten verliezen, in-
„ dien Wy niet voor die aan Ons indis-

XXVI. BOEK. 1785.

„ putabel toebehoorende Regten niet al„ len ernst waakten, en, integendeel, „ derzelver aanweezen, door deeze of „ geene schikkingen, omtrent het een of „ ander gedeelte daar van, lieten vermin„ deren. — Om dezelfde reden ver„ trouwen wy ook, dat zyne Hoogheid, „ dit ons Systema zal billyken, en zich „ wel zal willen overtuigd houden, dat „ Wy, gelyk Wy nogmaals op het pleg„ tigste verzekeren, niet in staat zyn, „ om ten zynen opzigte, de gevoelens „ van Billykheid en Regtvaardigheid, „ waar door wy steeds Onze Regeering „ zoeken te doen caracteriseeren, eenig„ zins te verloochenen; maar, in tegen„ deel, niets yveriger bedoelen, dan om „ de heilzaame vrugten te vermenigvul„ digen, welke de rigtige uitoefening „ der hooge Charges, die in Ons Ge„ meenebest in 't generaal, en in deeze „ Provintie in 't byzonder, aan welge„ dagten Prins zyn toevertrouwd, tot „ het algemeen welzyn van den Lande „ en van de Ingezetenen eenigzins zou„ den kunnen produceeren.

Volgens gedroegen zy zich aan den Brieve van hun Hoog Mogenden in Oogstmaand des voorleeden Jaars, met hunne bewilliging, aan zyne *Pruissische* Majesteit geschreeven.

De Ridderschap verzogt een Afschrift van het Verslag, voor zo verre het Commando over het Garnisoen in den *Haage* betrof; dit deeden ook de verdere

Le-

Leden, uitgenomen die van *Haarlem*, *Leyden*, *Alkmaar*, *Schoonhoven* en *Purmerende* die het geheele Verslag toestemden. Men bepaalde den ontworpen Brief aan den Koning van *Pruisfen* af te zenden. Dan de Ridderschap betuigde, dat zy, in geenen deele medegestemd hebbende tot het neemen van zodanige Besluiten als in de Brieve van zyne *Pruisfische* Majesteit bedoeld werden, ook de beantwoording daar van geheel aan de verdere Leden overlieten (*).

Geraaktheid des Konings van *Pruisfen* over deezen Brief.

Over deezen Brief betoonde zyne Majesteit zich ten hoogsten geraakt, blykens een Vertoog door zynen Gezant den Baron VAN THULEMEYER, de volgende Maand by hun Hoog Mogenden ingediend: Immers zag de Koning met leedweezen, „ dat Staaten van *Holland*,
„ verre van eenige aandagt te geeven op
„ zyne vriendlyke aanbieding, ten voor-
„ deele van den Prins van *Oranje*, nog
„ een sterker Besluit genomen hadden,
„ dan dat van den achtsten van Herfst-
„ maand, alles met verzekering aan den
„ Koning, dat men geen eenigen stap
„ zou toestaan, strydig met de wettige
„ Regten van den Erfstadhouder. ——
„ De Besluiten waren gegrond op voor-
„ beelden, gehaald uit tyden, dat het
„ Stadhouderschap opgeheeven was, of
„ ten tyde der Minderjaarigheid van den
„ tegenwoordigen Prins van *Oranje*. Voor-
„ beelden, welke weinig toepasfelyk schee-
„ nen

(*) *Resol. van Holl.* 5. Nov. 1785.

XXVI. BOEK. 1785. „ nen op het tegenwoordige geval. Nie„ mand zou zeker aan hun Ed. Gr. Mo„ genden het volle Regt van Souverai„ niteit ontkennen, en in 't byzonder „ over hunne Troepen; maar men zou, „ aan de andere zyde geen regt aan „ den Prins van *Oranje* doen, indien „ men Hem beschuldigde van daar aan „ ooit afbreuk gedaan, of gehaakt te „ hebben, om het Militair Gezag af te „ trekken van de Bevelen der Over„ heid. —— Het scheen, ondertusschen, „ dat, volgens de Constitutie der Repu„ bliek, in de tegenwoordige gesteld„ heid, de uitvoerende Magt, in het „ Militaire gedeelte der Regeeringe, ge„ steld was in handen van den Capitein „ Generaal, en dat door Hem de Or„ ders van den Souverain aan de Troe„ pen moesten gegeeven worden. . . .

„ De Prins van *Oranje* hadt, ten al„ len tyde, de pligten zyner Charge „ met naauwkeurigheid, en met de uiter„ ste zorge geoefend; op den vierden „ van Herfstmaand niets verzuimd in 't „ geen hy kon en moest doen. De op„ roerige Beweegingen, in den *Haage* „ ontstaan, konden geen reden of gele„ genheid geeven om den Prins het Com„ mando van den *Haage* te ontneemen, „ en hetzelve over te draagen aan een „ Officier, ondergeschikt aan de bevelen „ van den Capitein Generaal. Het scheen „ eer zeker, dat men met een zo ster„ ken en zo min noodzaaklyken maat„ regel aan te neemen, zonder drin-

„ gen-

„ gende en genoegzaame beweegredenen, XXVI.
„ weezenlyk te kort zou doen aan de BOEK.
„ Waardigheid en 't Gezag, aan de Emi- ———
„ nente Charge, erflyk toevertrouwd aan 1785.
„ den Prins van *Oranje*, door een so-
„ lemneele Acte, zo van wege de Pro-
„ vincie *Holland*, als van de andere.
„ Men zogt een Staatsbesluit in stand te
„ doen blyven, welk het Stadhouder-
„ schap, en de bediening van Capitein
„ Generaal tot een enkelen Naam, en
„ tot een enkelen Schyn bragt, terwyl
„ men verklaarde, die geheel te willen
„ handhaaven. —— De Prins van *Oran-*
„ *je* hadt geene klagten aan den Koning
„ gedaan. Het was bekend dat de aan-
„ gehaalde stappen ook in geenen deele
„ de geheele toestemming van de Natie
„ in 't algemeen hadt weggedraagen, noch
„ ook van alle de Regenten in de Pro-
„ vincie van *Holland*. Deeze daaden
„ waren bekend in geheel *Europa*, en,
„ indien de Stadhouderlyke Voorregten,
„ in meer dan ééne Provincie, met eene
„ zo edele als Vaderlandsgezinde stand-
„ vastigheid werden gehandhaafd en toe-
„ gejuicht, zag de Koning met aan-
„ doening, dat onder het getal Leden
„ der Regeeringe, welke de Staaten van
„ *Holland* uitmaaken, eenigen misschien
„ door vooroordeel weggesleept, door
„ misverstand, of door al te groote zêle,
„ geen agt scheenen te geeven op 's
„ Konings tusschenkomst, noch op het
„ Huis van *Oranje*, 't welk van alle ty-
„ den der Republiek dienst beweezen hadt.

XXVI. BOEK. 1785.

„ Zyne Majesteit vleidde zich, on-
„ dertusschen, dat deeze wyze van den-
„ ken niet die was van eene geheele Na-
„ tie zo agtenswaardig als de *Holland-*
„ *sche.* Hy twyfelde niet of hun Hoog
„ Mogenden, welker Vergadering het
„ Middelpunt en de Stem der Raadplee-
„ gingen is van de Leden der Unie,
„ zouden beter op prys stellen de Vriend-
„ schap van eene nabuurige Mogenheid,
„ welke in meer dan ééne gelegenheid,
„ voor de Republiek nuttig geweest was,
„ en nog meer zyn kon. Nooit kon de
„ Koning onverschillig zyn wegens het
„ Lot van het Doorlugtig Huis van *Oran-*
„ *je*, 't welk Hem zo na bestondt, in 't
„ welk hy eene Prinses gesteld hadt,
„ welke Hem zo lief was, en het van
„ gelyke moest zyn voor de geheele Re-
„ publiek, wegens haare Deugden en
„ groote Vermogens, waar mede zy be-
„ gaafd is, en door de uitmuntende Op-
„ voeding, welke zy aan Haare Kinde-
„ ren geeft. . . . .

„ Het was, in deeze regtmaatige ver-
„ onderstellig dat zyne Majesteit hun
„ Hoog Mogenden verzogt, en met ver-
„ trouwen van hun kant verwagtte, dat
„ zy, overeenkomende hunne gevoelens,
„ zo verlicht als Vaderlandsch gezind,
„ meer regts zouden doen aan den Ko-
„ ning, en aan den Prins van *Oranje*; dat
„ zy, op 't kragtigste, zich zouden toe-
„ leggen om, zo in de Provincie van *Hol-*
„ *land*, als elders, waar de omstandig-
„ heden het zouden kunnen vereischen,

„ om

„ om de al te overhaastende maatregels XXVI.
„ te doen ophouden; om door hunne BOEK.
„ wyze raadslaagen en door hun invloed, ——
„ de zo noodzaaklyke Eendragt te her- 1785.
„ stellen, welke zo openlyk in 't binnen-
„ ste verbrooken was, om dus eene al-
„ gemeene Bevrediging der Partyen te
„ weeg te brengen, als mede maatregels
„ en schikkingen te maaken, en vooral
„ den Prins van *Oranje* in staat te stel-
„ len om zich van zyne Functien te kun-
„ nen kwyten, welke aan zyne Eminen-
„ te Charges gehegt zyn, en waar me-
„ de Hy, volgens de *Primordiaale Con-
„ stitutie* van den Staat bekleed is, voor
„ het waare welzyn, en 't genoegen
„ der geheele Natie. —— De Koning
„ was desgelyks geneegen om zyne goe-
„ de Officien te gebruiken, indien men
„ het noodig of nuttig oordeelde, zelfs
„ met medewerking van Mogenheden,
„ waar mede de Republiek in Vriendschap
„ stondt, tot vereeniging der verschillen-
„ de Partyen, door een Accomodement
„ en bestendige Schikking, overeenko-
„ mende met de belangens van den Staat."

Holland oordeelt dat deeze zaak dit Gewest alleen betrof.

Zes Gewesten verzogten Afschriften van dit Vertoog; dan de Afgevaardigden van *Holland* verklaarden van begrip te weezen, dat deeze zaak geheel niet ter tafel van hun Hoog Mogenden behoorde: naardemaal dezelve zich bepaalde tot een stuk, te eenemaal Huishoudelyk, rechtstreeks en byzonder de Souverainiteit van hun Gewest betreffende, en daar van op geenerlei wyze afgetrokken, noch volgens de

XXVI. BOEK. 1785.

de Constitutie der Regeering, eenigzins aan de Raadpleegingen der Algemeene Staatsvergadering onderworpen kon worden (*).

Gevoelens eeniger Gewesten over dit stuk.

Zeeland gaf eerlang, over den Brief des Konings van *Pruisfen*, en het Besluit by *Holland* wegens het Gebied over de Krygsbezetting in *'s Gravenhaage*, zyn gevoelen te kennen; naamlyk, dat de zaaken ter Algemeene Staatsvergadering daar heen behoorden gewend te worden, dat Staaten van *Holland*, by hun Hoog Mogenden een verslag inleeverden aangaande de onderwerpen in geschil tusschen Hun en zyne Hoogheid: ten einde hun Hoog Mogenden in staat te stellen om te overwegen of die onderwerpen in hunnen aart en omstandigheden, zodanig waren, dat zy hunne goede diensten tot bemiddeling, met vrugt, zouden kunnen aanwenden: die daar op inmiddels zyne Koninglyke Majesteit van *Pruisfen* van deezen stap, by wyze van een antwoord in voorraad, zouden kunnen verwittigen. —— *Zierikzee* stemde hier in niet mede; maar wilde den Brief des Konings van *Pruisfen*, raakende de Regten van den Stadhouder, op den voet van *Holland* beantwoord hebben. —— Staaten van *Stad en Lande* oordeelden, dat, byzonder met betrekking tot het voorgevallene omtrent het Commando in den *Haage*, het hun thans niet geschikt voorkwam de verdiensten daar van uit te pluizen, noch ook in

(*) *Resol. Gen.* 9. Dec. 1785.

in hoe verre hun Ed. Groot Mogenden, zich der Regten, der Tusſchenkomst van vreemde Mogenheden, en der Overweeginge der Staaten van hun en andere Gewesten, zogten te onttrekken; doch zy hoopten en vertrouwden vastlyk, dat, ſchoon door beginzelen van oproerige Beweegingen, of eenige voorkomende bedenkingen, dat zyne Hoogheid een Oppergezag over de Militie, onafhangelyk van den Souverain, zoude willen uitoefenen, hun Ed. Groot Mogenden waren bewoogen geworden, om, voor eene wyle tyds, het Commando over de Troepen in den *Haage* aan zich te trekken, egter de zaak ten ſpoedigſten in dien ſtand zou worden gebragt, dat al het wantrouwen, zo het bevoorens mogt zyn opgevat, verdween, en ten eerſten zodanige ſchikkingen zouden gemaakt worden, waar door deeze zo veel gerugtsmaakende Gebeurtenis niet min naar genoegen van hun Ed. Gr. Mogenden, als van zyne Hoogheid zou aan een einde gebragt, en de verzekering van eerbiedige hoogagting voor zyne *Pruisſiſche* Majeſteit met ſpreekende daaden bevestigd worden (*).

Omtrent den Brief aan den Koning van *Pruisſen* hieldt zich *Gelderland* aan 't beſluit in Bloeimaand des voorigen Jaars (†) terwyl CAPELLEN TOT DE MARSCH

(*) *Not. van Zeel.* 30. Jan. 1786. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 90. 91. 118. 119. 149.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 86.

XXVI. BOEK.

1785.

Marsch liet aantekenen, dat hy zich geheel gedroeg aan het uitmuntend Antwoord der Staaten van *Holland* aan zyne Majesteit. —— *Friesland* was van gevoelen, dat genoeg voldaan was aan het verzoek des Konings, met het overneemen der Stukken door de byzondere Gewesten, en het daar door in overweeging brengen in derzelver Vergaderingen. Ook was het verzoek in 's Konings Brief gedaan, niet toepasselyk op het gebeurde in *Friesland:* waarom zy zich konden beroepen op het vroegere Antwoord door hun gegeeven (*). — Wat het Commando over de Bezetting in *'s Gravenhaage* betrof, oordeelden Staaten van *Friesland* zich niet bevoegd, eenigzins te beslissen, dit, volgens de Gronden der Unie, eene zaak zynde, louter tot het Huishoudelyke van *Holland* behoorende (†).

Brief van zyne Hoogheid over het Staats-Rapport het Commando betreffende.

Ten zelfden tyde dat zyne *Pruissische* Majesteit zich, op eene zo uitdruklyke wyze, ten voordeele van den Prins Erfstadhouder liet hooren, en 't aan de uitkomst aanbeval om te zien, wat deeze nieuwe poogingen zouden uitwerken, en wat prys het Gemeenebest op zyne Vriendschap zou stellen: terwyl zyne gevoelens onveranderlyk bleeven; maar geëvenredigd aan het billyk antwoord, 't welk

(*) *Resol. Gen.* 24. Oct. en 5. Dec. 1785. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1480. Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 88.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 261.

welk hy zou ontvangen, vooral met opzigt voor de rechtmaatige agting, welke hy voor het Huis van *Oranje* verzogt, zondt zyne Hoogheid aan Staaten van *Holland* eene *Memorie van Consideratie omtrent het Staats-rapport uit het Groot Besogne over het Commando van het Garnisoen van den Haag van vier November*, MDCCLXXXV, vergezeld van eenen Brief aan hun Ed. Groot Mogenden, als mede van een rondgaanden aan de Burgemeesteren en Regeerders der Stemhebbende Steden. — In deeze Brieven beklaagt zich de Stadhouder over de behandeling Hem aangedaan, met betuiging, dat de onbepaalde en ongefundeerde gronden by 't gemelde Staatsbesluit gelegd, de verkeerde denkbeelden nopens de Souveraine Regten van hun Ed. Groot Mogenden in 't zelve aan Hem toegekend, en de gevolgen uit het een en ander afgeleid, van dien aart waren, dat hy dezelve met geen stilzwygen kon laaten voorbygaan. —— Men hadt de zaak zodanig voorgesteld als of Hy eisch gemaakt hadt op een Oppergezag over het Krygsvolk in *Holland*, boven en onafhangelyk van hun Ed. Groot Mogenden: op deeze veronderstelling was men voortgegaan met het voorwenden eener noodzaaklykheid om de Regten der Souverainiteit tegen Hem te handhaaven, en te verdeedigen, en het doen van den voorslag om het Commando van het Garnisoen in den *Haag*, door Hem en zyne Voorgangers al-

XXVI. BOEK.

1785.

XXVI. BOEK. 1785. altoos en onafgebrooken uitgeoefend, met kennis en toestemming niet slegts van hun Ed. Groot Mogenden; maar volgens de duidelykste Staatsbesluiten, Overdragten en vastgestelde Orders, hem te ontneemen, en te schikken op een gelyken voet als zulks geweest was, ten tyde, dat *Holland* zich zonder Gouverneur en Capitein Generaal bevondt; ja, zo als hetzelve gebragt was in dat byzonder tydperk, wanneer men, tot ondersteuning van het *Eeuwig Edict* van den Jaare MDCLXXVII, meende alle denkbeelden van de Waardigheid eens Stadhouders en Capitein Generaals voor altoos te moeten laaten vaaren, en alle aanleiding tot eenig Militair Commando en Gezag zorgvuldig voor te komen.

Tot volkomen wegneeming van deeze onderstellingen en beschuldigingen hadt Hy de ingediende Memorie doen vervaardigen; waar in hun Ed. Groot Mogenden, behalven de gronden en redenen van zyn Gevoelen, tevens zouden blootgelegd vinden zyne ontwyfelbaare erkentenis van het Oppergezag en de hoogste Regten hunner Ed. Groot Mogenden over de Militie, zo wel in geheel *Holland*, als over het Garnisoen in den *Haag*.

Zonder te treeden in de ongerymde gevolgen en verwarringen, welke uit het Systema in het Staatsverslag aangenomen, zouden voortvloeijen, kon hy voor hun Ed. Groot Mogenden niet verbergen,

naauw-

naauwlyks te begrypen, hoe Hy, zonder zyn eigene Eer en hooge Waardigheden, waar mede Hy in naam en by erflyke overdragt van hun Ed. Groot Mogenden was bekleed, in de waagschaal te stellen, zyn Residentie in den *Haag* bestendig zou kunnen houden, indien dat zelfde Systema een daadlyk bestaan kreeg (*).

Men blyft by het genomen Besluit omtrent het *Commando.*

Deeze Memorie was zeer uitgebreid, vergezeld van twaalf Bylaagen, ging van stuk tot stuk na de gronden, waar op het Staatsverslag steunde, en poogde dezelve omverre te werpen. De overweeging daar van by de byzondere Steden, die het Staatsverslag niet aangenomen hadden, veroorzaakte zeer verschillende meeningen: doch nergens liep dit hooger dan te *Amsterdam:* waar de Meerderheid en Minderheid van den Raad hunne Gevoelens ter Staatsvergadering inbragten en zogten te doen gelden (†). Het eindelyk gevolg was, dat de Meerderheid der Staatsleden besloot, op de gron-

(*) *Resol. van Holl.* 7. Dec. 1785. Deeze Memorie werd, naar de vrye Schryfwyze van dien tyd, ontleed en bestreeden in openbaare Schriften. Zie *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 899.

(†) *Resol. van Holl.* 15. Maart 27. 28. April 17. Mey 1786. Men vindt die leezenswaardige stukken byeen in de *Verzameling van stukken in de zaak van het Commando over het Garnisoen in den Haag* 1786. Men zie ook *Eene Verhandeling, over het Systema van de Meerderheid der Vroedschap der Stad Amsterdam, raakende het Commando* in den *Post van den Neder-Rhyn*, IX. bl. 123.

XXVI. BOEK. 1785. gronden in het Verslag van het Rapport, Gecommitteerde Raaden te gelasten, „ zich voortaan, nopens het Garnisoen in den *Haag* stiptlyk te gedraagen naar den inhoud van hun Ed. Gr. Mogenden Resolutie van vier en vyf Maart MDCLXXII met relatie tot alle poincten daar in vervat (*)."

Zy-

(*) *Resol. van Holl.* 27. July 1786. Dit Staatsbesluit, waar over zo veel te doen viel, was woordelyk van deezen inhoud. *Op het gemoveerde van eenige Leden, is na rype deliberatie, by eenpaarige Resolutie van de Ridderschap, Edelen en Steden, tot onderlinge gerustheid, gedecreteerd ende vastgesteld, gelyk gedecreteerd en vastgesteld wordt mits deezen, dat de Compagnien Lyfguardes van haar Ed. Groot Mogenden, ende de vier ordinaris Compagnien Paarden, alhier Guarnisoen houdende, mitsgaders ook alle zodanige verdere Militie, als in tyd van extra-ordinaris voorvallenden nood in de Residentie-plaats van haar Ed. Groot Mogenden gebragt zouden mogen worden, onder niemands bevel als van haar Ed. Groot Mogenden, en van de Heeren derzelver Gecommitteerde Raaden staan zal, ook geduurende haar verblyf aldaar aan niemand anders als aan haar Ed. Groot Mogenden, en de meergemelde Gecommitteerde Raaden gehoorzaamheid zal schuldig zyn ofte pareeren mogen, directlyk of indirectelyk, in eeniger maniere: dat ook dien aangaande het Wagtwoord, en alle andere Tekenen van Gezag over de voorschreeve Militie, privative zullen verblyven aan de Heeren Gecommitteerde Raaden zonder dat hetzelfde respect aan iemand anders zal mogen worden overgegeeven, ofte aan iemand, wie ofte van wat Caracter, Functie of Digniteit in de Politie ofte in de Militie hy ook zoude mogen weezen, eenige Acte van Commandament ofte Gezag daar over ooit of ooit toegelaaten worden, en dat daar van een Artykel in de Instructie van welgemelde Heeren Gecommitteerde Raaden ingelyfd zal worden,*

Zyne Hoogheid, van dit genomen Besluit, verstendigd, beklaagde zich, by eenen Brieve, dat men met de geringe Meerderheid van éene Stem, aan zyn Persoon en aan de Hooge Waardigheden met welke hy, door hun Ed. Gr. Mogenden bekleed was, zulk eene zwaare grieve hadt toegebragt. In hetzelve betuigde hy niet stilzwygende te kunnen berusten, „ zonder zich openlyk te „ verklaaren, als een Persoon, die geen „ prys stelde op het Vertrouwen van „ hun Ed. Groot Mogenden, noch op „ zyn eigen Eer, en zonder zich even „ daar door, ongeschikt te maaken om „ de overige niet min gewigtige deelen „ van de Eminente Waardigheden op „ hem gedevolveerd, zodanig waar te „ neemen, dat de gansche Natie zich „ veilig, en met de noodige Liefde en „ Agting, op Hem zou kunnen verlaaten. „ Zy geliefden het Hem dus niet ten „ kwaade te duiden, dat Hy eene Resolutie, zo vernederend voor de Trouwe van het Huis, waar uit Hy gesprooten was, en welks voetstappen „ Hy altoos getragt hadt na te volgen, „ moest blyven aanmerken als of dezelve, ten zynen opzigte, nooit genomen „ of ingeroepen ware; behoudens, nogthans, den schuldigen eerbied voor alle Resolutien van hun Ed. Groot Mogenden, waar by zyne Eer en Regten „ niet werden aangeraakt.

XXVI. BOEK.

1785.

Zyne Hoogheid houdt dit Besluit als nooit genomen, of ingetrokken.

Dan

XXVI. BOEK. 1785.

Gedagten over de geringe Meerderheid, met welke dit Staatsbesluit genomen was.

Dan de Tien Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende* hielden de zaak, als by het voorgaande Staatsbesluit *Staatsgewyze* afgedaan; terwyl de Ridderschap, *Delft*, *Amsterdam*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, by haare vroegere Aantekeningen bleeven, en *Hoorn* verklaarde 'er niet in gestemd te hebben (*). — Het verwekte niet weinig opziens, dat eene zo kleine Meerderheid van *tien* tegen *negen* Staatsleden, zulk een Besluit daar stelde; doch men merkte op, dat het de geringe Meerderheid van ééne Stem niet ware, met welke het Gevoelen van den Capitein Generaal door hun Ed. Groot Mogenden verworpen was, niettegenstaande de Notabelste Staatsleden, 't zelve, gelyk men boven al in de Nieuwspapieren buitenslands gezonden las, hetzelve zouden omhelsd hebben: want dat, schoon 'er niet meer dan *Tien Stemmen* éénpaarig zich geuit hadden om het Commando in den *Haage* aan Gecommitteerde Raaden op te draagen, daar uit niet volgde, dat de *Negen* overigen, waar onder zich zeker *twee zeer Notabele Leden* bevonden, de Eischen des Capitein Generaals zouden gebillykt hebben, dit was 'er, huns oordeels

deels

(*) *Resol. van' Holl.* 17. Aug. 1786.

deels, zo verre af, dat van die *Negen* Leden, niet minder dan *Acht*, hoe zeer die dan ook als hun Raadslag uitgebragt hadden, om aan den Capitein Generaal, op eene naar hunne gedagten klaar genoeg bepaalden voet, het Commando over het Garnisoen in den *Haage* te laaten, niet te min het Systema van zyne Hoogheid, in zyn geheel genomen, en zo als het door denzelven werd voorgesteld, even zeer als de andere *Tien*, hadden verworpen; terwyl die *Acht Leden* zelfs hadden moeten betuigen, daar in Stellingen te hebben aangetroffen, welke zy, (uitwyzens het *Amsterdamsche* Besluit, waar aan zich *Zeven* Leden gedroegen,) „ als zeer gevaarlyk voor het Welzyn, „ de Vryheid en de Constitutie van den „ Lande moesten beschouwen." —— Het waren de Heeren van de Ridderschap of wel de Meerderheid van dat Lichaam, „ die," gelyk Twaalf aanzienlyke Staatsleden zich uitdrukten, „ meer als de „ Voorspraaken van den Stadhouder en „ deszelfs Raadgeevers, dan als de Handhaavers der Souverainiteit, konden beschouwd worden," welke het Stelzel van den Capitein Generaal geheel omhelsden (*).

Besluit over den Eed van het *Escadron*

Wanneer, by de daadlyke uitvoering van dit Staatsbesluit, veelen van het *Escadron Gardes du Corps*, zwaarigheid maak-

(*) *Verzameling van Stukken in de zaak van het Commando over het Garnisoen in den Haag.*

XXVI. BOEK. 1785. *dron Gardes du Corps.*

maakten te gehoorzaamen, van wegen den Eed, aan zyne Hoogheid gedaan, merkten de Gelastigden tot het onderzoek deezer zaake, ten opzigte van dien Eed aan; „ dat zonder op den speciaalen in„ houd van denzelven te letten, het „ voor den Souverain, den Staat van „ den Lande, en ook voor de Ingezete„ nen zeer gevaarlyk en van verre uit„ ziende gevolgen zou zyn, wanneer „ een gedeelte der Troepen van den „ Staat, hoe klein en gering het ook „ zou mogen weezen, buiten den ge„ woonen Eed aan den Lande gedaan, „ nog door een particulieren Eed aan „ een byzonder Persoon, op eene clan„ destine en eigendunkelyke wyze, bui„ ten alle communicatie met den Souve„ rain, zou mogen zyn verbonden; en „ aan welken ongeoorloofden handel ook „ alleen kon en moest worden toege„ schreeven de aanleiding tot het gerop„ perde bezwaar omtrent de voldoening „ en obedientie aan de Orders van hun „ Ed. Groot Mogenden Zy oordeelden, „ dat gemelde Eed, door de Officieren „ en Gemeenen van dat Escadron zou „ behooren te worden geannulleerd en „ gecasseerd; als mede dat de Officieren „ en Gemeenen, die denzelven hadden „ gepresteerd, daar van zouden behoo„ ren ontslaagen te worden. En zou de „ commandeerende Officier van dit Esca„ dron aan 't zelve nader voorstellen, „ dat het de serieuse wil en begeerte

„ van

„ van hun Ed. Groot Mogenden was, XXVI.
„ dat de Orders door de Heeren Gecom- BOEK.
„ mitteerde Raaden gesteld op den vyf-
„ den van September MDCCLXXXVI, 1785.
„ stiptelyk werden nagekomen; en om,
„ in 't byzonder de Officieren en Ge-
„ meenen hoofd voor hoofd af te vraa-
„ gen, welke dien aangaande derzelver
„ meeningen en begrippen waren, met
„ verderen last aan den commandeerende
„ Officier, om de zodanigen van het
„ voorschreeve Corps, die eenige zwaa-
„ righeid zouden maaken, om de voorsz.
„ Orders punctueel en zonder eenige re-
„ serve of limitatie, te agtervolgen, te
„ houden voor gelicentieerd."

Overeenkomstig hier mede viel het Staatsbesluit; en kreeg de bevelvoerende Officier, de Collonel A. P. VAN DER CAPELLEN teffens last om alle zodanige Orders, Reglementen, of andere Dispositien, onder welke benaaming ze zouden mogen zyn, byzonder dit Escadron betreffende, aan Gecommitteerde Raaden ter hand te stellen, die ze ten spoedigsten, met hunne bedenkingen daar op, ter tafel van hun Ed. Groot Mogenden over moesten brengen. — De Ridderschap wedersprak dit Staatsbesluit: dan de Heer VAN WASSENAAR VAN STARRENBERG stemde 'er in toe. *Delft*, *Brielle* en *Medemblik* bewilligden niet; *Hoorn* hadt zich in de raadpleegingen op dit stuk niet ingelaaten. By de tien Steden die zich een Tegenaantekening voorbehielden op de

XXVI. BOEK. 1785. Aantekening der niet instemmende Staatsleden, voegden zich thans *Amsterdam* en *Rotterdam* (*).

Verandering in de Vaandels van de *Hollandsche* Gardes te voet.

De vier Vaandels der *Hollandsche Garde te voet* voerden, volgens de oorsprongkyke instelling, een *Rooden Leeuw op een Geel Veld* (†); dan in dit Veldteken was eene trapswyze verandering gekomen, zints den Jaare MDCCLXVI. Eerst werd het Wapen van *Holland* 'er afgelaaten; en een *Arm met een Zwaard*, onder de Spreuk *Pugno pro Patria* met de *Vorstlyke Wapens* in de hoeken daar in geschilderd; vervolgens deezen *Arm* aan de eene, het *Vorstlyk Wapen* aan de andere zyde gebruikt en het Vorstlyk Cyfer in de hoeken; eindelyk bekleedde het *Vorstlyk Wapen* de eene, het Vorstlyk Cyfer, de andere zyde, en het *Pugno pro Patria* de hoeken; een der Vaandels was *Wit* en de drie overige *Oranje* (§). — De Ringkraagen der Officieren droegen desgelyks de Wapens van zyne Hoogheid.

Met welk een oog Staaten van *Holland* dit thans aanzagen, blykt uit hun genomen Staatsbesluit, waar in zy zich op deeze wyze laaten hooren, „ dat, in de tegenwoordige gesteldheid van tyden, „ eene verdubbelde aandagt vereischt „ wierd op alles, wat maar eenige aanleiding

(*) *Resol. van Holl.* 14. Sept. 14. en 19. Oct. 1786.
(†) AITSMA op 't Jaar 1654.
(§) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 361.

„ leiding zou kunnen geeven, om het XXVI.
„ wettig Gezag van den Souverain te BOEK.
„ verminderen, zorgvuldig te vermyden; ——
„ ten einde dus zo veel te beter de 1785.
„ Authoriteit van den Souverain te hand-
„ haaven, en alle denkbeelden, als of
„ de Opperste Magt maar gedeeltlyk by
„ 's Lands Staaten berustte, by een ie-
„ der af te snyden, en dat byzonder
„ met betrekking tot de Lyfgardes van
„ hun Ed. Groot Mogenden, agtereen-
„ volgende zaaken waren voorgevallen
„ en schikkingen gemaakt, niet overeen-
„ komende met hunne waare bestem-
„ ming, zodanig dat, hier in verder toe-
„ gegeeven wordende, hun Ed. Groot
„ Mogenden zich al ligtlyk zouden bloot-
„ gesteld zien, dat hunne eigene Lyf-
„ garde zich niet meer voor de zodani-
„ ge zou aanmerken, en dus de zeker-
„ heid, welke de Souverain met regt
„ rekenen moet daar in voor zich, en
„ tot dekking zyner Raadpleegingen, te
„ kunnen stellen, aanmerkelyk los en
„ wankelbaar zou maaken, terwyl het
„ daarom, en uit aanmerking van de
„ fluctueerende denkbeelden, waar in de
„ Lyfgardes door verscheide Uitwendig-
„ heden schynen geraakt te zyn, niet
„ anders dan het veiligst en het meest
„ overeenkomstigst met den aart hunner
„ Destinatie kan gerekend worden, dat
„ de Vaandels, die zy te volgen heb-
„ ben, zo wel als de Ringkraagen der
„ Officieren, voortaan alleen met zulke
„ Wapens worden voorzien, die hun

XXVI. BOEK. 1785.

„ Officieren gestadig het waare oogmerk „ hunner instelling kunnen herinneren, „ zonder dat by hetzelve Regiment ee- „ nige andere Wapens, tot uitwendige „ Tekens gebruikt worden."

Besluit omtrent die Vaandels, en de Ringkraagen der Officieren.

Ingevolge hier van kreegen Gecommitteerde Raaden last om, uit naam van hun Ed. Groot Mogenden, voor deeze keer, aan dit Regiment nieuwe Witte Vaandels, beschilderd aan de eene zyde met het *Wapen van Holland*, en aan de andere met een *Gewapenden Arm met een Zwaard*, en de Spreuk *Pugno pro Patria*; en moesten de Ringkraagen der Officieren desgelyks met het *Wapen van hun Ed. Groot Mogenden* voorzien worden. — Wanneer de Ridderschap verklaarde in dit Besluit, zo als het daar lag, niet te kunnen treeden, vorderden de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Monnikendam* en *Purmerende*, die Heeren af, de gronden en redenen voor deeze handelwyze aan den dag te leggen (*). — Die nieuwe Vaandels werden, met een deftige aanspraak, in Sprokkelmaand des volgenden Jaars, overgeleeverd, als mede de veranderde Ringkraagen (†).

Tekens van Souverainiteit by hun Ed. Gr. Mo-

Om verder de Tekenen van Souverainiteit, zints een geruimen tyd verdonkerd, weder in 't oog te doen schitteren, werd op het Binnenhof een Gebouw

(*) *Resol. van Holl.* 28. Sept. 1785.
(†) *N. Neder. Jaarb.* 1786. bl. 175.

bouw vervaardigd over de Vergadering der Staaten van *Holland*, tot een nieuwe Hoofdwagt, en bepaald, dat de Wagten aan hun Ed. Groot Mogenden, by het in- en uitgaan der Vergaderinge, de volle Krygseer zouden bewyzen; en in 't geweer komen, wanneer de Raadpensionaris op en van het Hof ging, als mede ten tyde dat Gecommitteerde Raaden vergaderden. —— Staande de Vergadering der Staaten van *Holland* zouden de Krygslieden aan niemand anders dan aan de Leden dier Vergaderinge Krygseere mogen bewyzen; en geduurende de week dat zy vergaderden, moest altoos eene Compagnie Cavallery, met de Standaart de Wagt betrekken, en de hun voorgeschreevene Eerbewyzingen afleggen. Ook zou de zogenaamde *Stadhouderlyke Poort*, door welke niemand, van welk Character ook, buiten den Stadhouder vermogt te ryden, voortaan, geduurende der Staaten Vergadering, even als de andere Poorten en Toegangen van het Binnen Hof, moeten geopend blyven. —— Het *Rotterdamsche* Jacht, 't welk de Afgevaardigden dier Stad, in Wynmaand, na de Staatsvergadering bragt, voerde, in stede van eene *Prinse Vlag*, waar mede het gewoonlyk vercierd was, een *Staaten Vlag*; een voorbeeld welhaast door andere Steden gevolgd (*).

XXVI. BOEK.

1785.

genden aangenomen.

Mid-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1422. 1423. en 1659. Voor 't Jaar 1786. bl. 121. 184.

XXVI. BOEK.
——
1785.
Haare Koninglyke Hoogheid trekt, met de Vorstlyke Kinderen, na *Friesland*, zyne Hoogheid na *Breda*.

Midderwyl was haare Koninglyke Hoogheid, met de Vorstlyke Kinderen en verder gevolg, in Herfstmaand, na *Friesland* vertroken om het Jubilée der Hoogeschoole te *Franeker* by te woonen; doch zyne Hoogheid ging, op de gerugten van het naderen des Keizerlyken Krygsvolks, na *Breda*, last geevende aan den Luitenant SANDOZ om hem na die Stad te volgen: waar op Gecommitteerde Raaden besllooten, het bevel over 't Krygsvolk in *'s Gravenhaage*, als deeze derwaards de reis aannam, aan den Generaal Major VAN KRETSCHMAR op te draagen. —— By eenen Brieve vroeg de Capitein Generaal, aan Staaten van *Holland* beschikking te mogen maaken over het Escadron *Gardes du Corps*, als mede over de *Gardes Dragonders*, de laatsten met agterlaating der Zieken en Recruten. Hy kreeg ten antwoord, dat het Escadron geschikt zynde tot een Lyfgarde van zyne Hoogheid, de Vorst daar over hadt kunnen beschikken, zonder zodanig een verzoek aan hun Ed Groot Mogenden, dat zy ook in het vertrek der *Gardes Dragonders* uit *'s Gravenhaage* wel konden verstaan; doch het moest met Zieken en Recruten en in 't geheel geschieden. Van beider vertrek kwam niet (*).

Deeze begeeft zich

De zaaken met den Keizer schikten zich, gelyk wy hier boven vermeld hebben

(*) N. *Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1300.

ben (*) in zulker voege, dat de denkbeelden van Kryg weeken: weshalven zyne Hoogheid welhaast van *Breda* weder te rug kwam, en in Wynmaand mede de Reis na *Friesland* aannam. Wanneer hy, by de *Spanjaards Brug*, in 't Jacht zou ſtappen, was eene groote menigte Volks daar omſtreeks verzameld, 't welk, den Prins van *Oranje* verwelkomende en begroetende, de ſtoutheid hadt om onder den ſchyn van Vrolykheid, zodanig een Geſchreeuw en Getier aan te rigten, en aanleiding te geeven tot onbezonne daaden en ongeregeldheden, by de onlangs uitgevaardigde Plakaaten van den Souverain ſtrenglyk verboden, dat Baljuw en Welgebooren Mannen van *Rhynland* tegen die openbaare en in 't oogloopende bedryven en zamenrottingen, tot oproerige Beweegingen ſtrekkende, eene geſtrenge Waarſchuwing uitgaven (†). Zeer verſchillenlend, en veel al hoogst ongunſtig, waren de denkbeelden, wegens deeze Reis na *Friesland* en *Groningerland* gekoesterd (§).

XXVI. BOEK.

1785.

desgelyks na *Friesland*. Oproerige Beweegingen by zyn vertrek.

Wat in deeze Gewesten en op den weg van daar na het *Loo*, het Vorstlyk Gezin bejegende, ſtaat ons elders te boeken: hier moeten wy optekenen, dat het Afzyn van 't zelve, uit de gewoone Hofplaats

Een vervaardigd Verzoekſchrift om de wederkomst des

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. 237. enz

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1435.

(§) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 689.

XXVI. BOEK. 1785. Stadhouders in den Haage te bewerken.

plaats, en de vrees van een lang uitblyven, schoon nu en dan wykende voor de hoop op een spoedig wederkeeren, aanleiding gaf tot het opstellen, en ter onderschryving voorleggen van een Verzoekschrift, ingerigt aan de Burger Krygsraad van *'s Gravenhaage*, om met de gezamenlyke Schutters een Verzoek aan de Magistraat te doen; ten einde deeze, hun Verzoek aan Staaten van *Holland* mogt ondersteunen, om af te gaan van het genomen Besluit, waar door het Commando over de Bezetting in den *Haage* den Stadhouder ontnomen was, om dus voor te komen, dat de Burgery, door dit wegblyven des Prinsen, niet langer nadeel leede. Een aantal van honderd en twintig Persoonen hadt het ondertekend; doch de Regeering, liet zo ras dezelve des kennis kreeg; daar op onderzoek doen, stuitte den voortgang, en belette den Krygsraad het tekenen (*).

Ongetwyfeld leeden veelen in de Hofplaats, en inzonderheid een deel der Winkeldoende Burgeren, niet weinig, door 't langduurig gemis der Verteeringen van 't Stadhouderlyk Huis; doch merkten zommigen aan, dat *'s Gravenhaage*, indien men, door de onveiligheid der Hooge Vergaderingen, dezelve na elders verplaatste, geheel en al bedorven, en als een Plaats, noch van doortocht, noch van

(*) *N. Neder. Jaarb.* 1785, bl. 1427, 1587.

van koophandel, niets meer dan een arm en vergeeten Vlek zou worden; dat de *Haagsche* Burgers dus het hoogste belang hadden by eene schikking, strekkende tot de zekerheid en het ongestoord houden dier Vergaderingen (*).

XXVI. BOEK. 1785.

Onder andere zaaken den Lande betreffende, die eenen geruimen tyd een vasten en ongestoorden loop genomen en gehouden hadden; doch thans wederstand ontmoeten, kunnen wy niet voorby te melden, dat de Heer VAN BOETSELAAR, Algemeenen Ontvanger van *Holland*, in Herfstmaand, een Verzoekschrift inleeverde om, volgens gewoonte, *Deligent* of Werkzaam verklaard te worden, wegens de door hem gedaane invordering der agterstallige Verpondingen, wegens de Naagelaatene Goederen van wylen WILLEM DEN III. Welke Verpondingen, zedert het Jaar MDCCIII, thans waren opgeloopen tot de som van twee Millioenen, driemaal honderd en drie en zestig duizend Guldens. De Ridderschap was van gevoelen om, naar gewoonte, die verklaaring te verleenen, en de zaak commissoriaal te maaken. Dan de Afgevaardigden van *Dordrecht* merkten, by monde van den Pensionaris DE GYZELAAR, aan, dat zy zich bezwaard voelden, dit op den ouden voet te laaten berusten, dat het eenmaal tyd werd, dit stuk

Onderzoek wegens de Agterstallen der Verpondingen van de zogenaamde *Konings Goederen* aangeraaden.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 694. 695.

XXVI. BOEK. 1785. ſtuk te onderzoeken, en daarom Gecommitteerde Raaden moesten gelast worden, dat werk na te gaan, en hunne bedenkingen en raadſlag deswegen op te geeven; te meer dewyl zy onderregt waren, dat de Lyst der zogenaamde *Konings Goederen*, door nieuw aangekogte Landgoederen merklyk was vermeerderd. Alle de Steden betoonden zich hier voor (*).

Verſlag van dit Onderzoek. Eerlang leeverden Gecommitteerde Raaden den uitſlag hunner naſpeuringen in, en bleek hier by, dat vóór den Jaare MDCLXXIII, niemand ooit, op den Naam van Afſtammelingen van WILLEM DEN I. Vrydom van buitengewoone weezenlyke Lasten gehad hadt; dat Prins FREDERIK HENDRIK, in 't Jaar MDCXLIV, zelfs verklaard hadt, „ dat „ zyne Goederen, in *Holland* gelegen, „ gehouden waren alle Provinciaale Lasten, nevens andere Ingezetenen, te „ draagen;" dat de Verzoeken om Vrydom van die Lasten door den Koning van *Pruisſen*, en ook door den Prins van *Nasſau* gedaan, waren afgeweezen; dat wel dikwyls ondernomen en bepaald was om een einde aan die zaak te maaken, door een minnelyk Verdrag of anderzins, maar dat zulks, tot hier toe, nimmer was geſchied; dat reeds in den Jaare MDCCXXXVII die onbetaalde Lasten

(*) *Reſol. van Holl.* 29. Sept. 1785.

ten ruim één Millioen en honderd vyf en zestig duizend Guldens beliepen: en dat eindelyk de Goederen dier Naalaatenschap van Koning WILLIAM DEN III, van tyd tot tyd, vermeerderd waren, door eenige nieuwe Perceelen nieuwlings door, of ten behoeve van den tegenwoordigen Erfstadhouder, aangekogt (*).

Bedenking op andere Staatsschulden van het Stadhuderlyk Huis.

Eenigen beweerden, omtrent de Goederen door de Gouvernante ANNA, in den Jaare MDCCLIII, van den Koning van *Pruissen* gekogt (†), en waar voor *Holland* aan die Vorstinne zeven honderd duizend Guldens verstrekt hadt, tegen een behoorelyken Schuldbrief, met toezegging eener Rente van twee en een half ten honderd, dat ook van die Intressen tot heden geen Penning zou betaald weezen; doch het bleek, by nader onderzoek, dat de Renten van die zeven Tonnen den Lande opgebragt waren (§).

De

(*) *N. Nederl. Jaarb*, 1786. bl. 120.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR XXII. D. bl. 131. enz.

(§) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 783. vergeleeken met 818. Men wil, dat op den vyftienden van Maart 1766. ter Vergadering van *Holland*, even voor het scheiden, door die van *Delft* werd voorgesteld om die zeven Tonnen Gouds aan zyne Hoogheid te schenken; doch dat die voorslag niet doorging: dewyl één der Leden aantoonde, dat die Penningen hun Ed. Groot Mogenden niet in het byzonder; maar den Ingezetenen der Provincie toebehoorden, en dat zy gevolglyk niet vermogten die weg te schenken; doch dat hy gereed was om zyn aandeel, uit zyne eigene beurs, tot die zevenmaal honderd

XXVI. BOEK.

1785.

Zyne Hoogheid bedankt voor zyn Beurt in de begeeving der Ampten by Gecommitteerde Raaden.

De Begeeving der Ampten stondt thans volgens een Staatsbesluit van *Holland*, aan Gecommitteerde Raaden; ten dien einde waren 'er drie onderscheide Verdeelingen voor dezelve gemaakt, waar onder eene, van die, volgens eene gemaakten Rooster, door de Leden van het Collegie, ieder op zyne beurt, begeeven zouden worden; voor welke beurt zyne Hoogheid bedankte (*).

Het Genootschap *voor 't Vaderland* in *'s Haage* ontmoet tegenkanting.

De strydigheid van begrippen in *'s Gravenhaage* bleek, op het treffendst, in 't geen 'er voorviel omtrent het Genootschap van Wapenhandel, onder de Spreuk VOOR 'T VADERLAND, bestaande uit eenige Suppoosten van het Hof, en Burgers van den *Haage*, opgerigt met toestemming van Gecommitteerde Raaden, die de Officieren zouden aanstellen, en hun de *Koekamp* ter Oefenplaats aanweezen. Ten zelfden tyde verrigtte een aantal Schutteren uit de Burger-compagnien

derd duizend Guldens te betaalen, niet twyfelende of de overige Leden zouden zyn Voorstel volgen; dan toen verloor de Voorslag zyn kragt. De reden van aandrang door die van *Delft* gegeeven was, dat de meeste Goederen, waar toe die Som besteed was, in *Delfsland* gelegen waren. — Wyders, dat, op den derden November des volgenden Jaars, by gelegenheid van 's Prinsen Huwelyk dit Voorstel weder leevendig gemaakt, en vervolgens het aanbod aan zyne Hoogheid gedaan is; doch dat hy, te recht begrypende, hoe zulks zonder den last der Steden niet kon geschieden, 't zelve niet aannam. Zie den *Post van den Neder-Rhyn* als boven.

(*) *N. Neder. Jaarb.* 1785. bl. 1422.

nien den Wapenhandel agter het *Oude Hof* van zyne Hoogheid. Der eerstgemelden bestaan ontmoette openlyke wederspraak, en heimlyke tegenwerking.

XXVI. BOEK.

1785.

Het Hof van Holland en de Magistraat van 's Haage kanten 'er zich tegen aan.

Dan groote verwondering baarde het, dat zy in het *Hof van Holland* en de Magistraat van *'s Haage*, hunne sterkste tegenstanders vonden, en deezen beslooten de hun verleende vergunning, eer zy nog gebruik van de aangeduidde Oefenplaats gemaakt hadden, kragtloos te maaken, door eene Aanzegging, waar in zy betuigden, „ met bevreemding en „ leedweezen vernomen te hebben, dat „ verscheidene Onderhoorigen aan de Ju„ risdictie van den Hove, zich met ee„ nige Burgers van *'s Haage* en anderen, „ (zonder voorkennis en permissie van „ derzelver respective Magistraaten,) „ hadden geaspicieerd tot het formeeren „ van een Corps Gewapende Manschap, „ 't welk publiek verschynen en Mili„ taire Exercitien verrigten zou. — „ Dat het Hof zo wel uit het geen de „ Ondervinding elders geleerd hadt, als „ uit de Adressen aan de Magistraat van „ *'s Haage* gedaan, en door dezelve aan „ den Hove medegedeeld, met reden be„ dugt was, dat daar uit Jalousie, Par„ tyschap en Combustie, alhier, (waar „ de rust, in tegenstelling van 't geen „ in verscheide Steden plaats greep, ta„ melyk was bewaard gebleeven,) stondt „ gebooren te worden, waar van de ge„ volgen te apprehendeeren zouden zyn.

XXVI. BOEK. 1785.

„ Dat het Hof, over zulks, zich verpligt geoordeeld hadt met de Magistraat te coöpereeren, om, zo veel mogelyk, de te vreezen onrust te prevenieeren, en mits deezen aan te zeggen, dat het Hof geenzins met onverschillige oogen zou kunnen aanzien, dat 's Hofs Onderhoorigen, of eenigen van dien, zonder wettige authoriteit, eene Gewapende en Publieke Corporatie zouden oprigten, of helpen oprigten; of ook door in eene associatie met Burgers van *'s Haage* te continueeren, dezelve zouden styven in eene Onderneeming, welke strekken zoude om zich aan de Gehoorzaamheid aan derzelver Magistraat verschuldigd, en aan de Orders, welke voorsz. Magistraat zou goedvinden tot maintien der Rust en goede Orde in de Schuttery te stellen, te onttrekken." —— Eene dergelyke Aanzegging als deeze van wegen het Hof aan de Procureur Harteveld gedaan, geschiedde, van wegen den Magistraat, aan den Boekverkooper Plaat als Bestuurder van 't Genootschap, met last om dezelve aan de Medeleden des Genootschaps of die Leden wilden worden, bekend te maaken: in verwagting dat zy zich naar deeze voorzorge zouden gedraagen. —— Ten zelfden dage stelde de Magistraat van *'s Gravenhaage dagelyksche* in stede van *maandlyksche* en de vrywillige onlangs ingevoerde *weeklyksche* Exercitien vast:

vast: ten einde hier door „ de Schut-
„ ters te beneemen, alle redenen van
„ klagten van zich niet genoeg by hun-
„ ne Compagnien te kunnen oefenen,
„ waarom zy zich dan tot een ander
„ *Gezelschap* begaven — en zou het aan
„ niemand, tot de Schuttery behooren-
„ de, vrystaan zich tot eenige andere
„ Gewapende Publieke Corporatie te be-
„ geeven, of in dezelve zich reeds be-
„ vindende, daar in te continueeren, als
„ zullende zulks door de Magistraat met
„ geene onverschillige oogen kunnen wor-
„ den aangezien."

Uitslag van 't Verzoekschrift der Genootschaps Leden by het Hof en de Magistraat.

Niet weinigen hielden deeze Aanzeggingen als zeer ongevallig voor hun Ed. Mogenden, om het geen sterker naam te geeven. De Leden lieten, zo dra zy kennisse van deeze Aanzeggingen bekomen hadden, af van hun voorneemen om, op de aangeweezene plaats, een aanvang van hunnen Wapenhandel te maaken; doch vonden zich, gelyk natuurlyk te wagten was, nu meer dan voorheen blootgesteld aan de verregaandste beledigingen, schimp- en scheldwoorden, en bleeven de Huizen der voornaamsten niet vry van balddaadigen moedwil, terwyl zy, in meer dan een Geschrift, als Verstoorders der openbaare Rust werden afgeschilderd. De Leden des Genootschaps, 't welk intusschen aangroeide, en de Heeren W. A. Lestevenon van Berkenrode en J. Romswinckel, de eerste wegens

XXVI. BOEK. 1785. *Haarlem* en laatste wegens *Leyden* ter Algemeene Staatsvergadering zitting hebbende, onder de Leden van Eer mogt tellen, vervoegden zich met Verzoekschriften by het Hof en de Magistraat, zich beklaagende over het gedrag ten hunnen opzigte gehouden, over de blaam in de Aanzeggingen hun aangewreeven, met ontvouwing van de waare beweegredenen, die hun tot het oprigten van een Wapenoefenend Genootschap hadden aangezet; en herhaald verzoek tot vryheid in deezen. —— Schoon en het Hof en de Magistraat verklaarden wel agt te willen geeven op de betuiging der Inleeveraaren van geene slinksche bedoelingen te hebben, konden zy egter, hoe onverschillig het op zich zelven zou kunnen gerekend worden, dat de aan het Hof Onderhoorigen en Burgers zich in den Wapenhandel oefenden, uit aanmerking van den zamenloop van tyden en zaaken, en van de gevolgen, welke zulks zou kunnen hebben, het gedaane verzoek niet toestaan: verwagtende dat zy, ingevolge der gedaane verklaaring, wegens hunne oogmerken, zich zouden onthouden van al het geen zou kunnen schynen te stryden tegen de Aanzeggingen hun geschied; dewyl zy van zelve zouden begrypen, dat de voornaame beweegrede van hun verzoek, thans ophieldt; daar de Schuttery ongemeene vorderingen in den Wapenhandel gemaakt hadt,

en nog maakte; hoewel men liet verluiden, dat het den Leden des Genootschaps volstrekt zou verbooden zyn zich in den Wapenhandel te blyven oefenen; hadt zulks geen grond van waarheid (*).

Zodanig was 't in de Hofplaats gesteld; en kan dezelve eenigermaate ten toonbeeld strekken hoe het zich elders in *Holland* toedroeg: doch dewyl ieder Stad, om zo te spreeken, byzondere verschynzels aan den beroerden Staatshemel opleeverde, moeten wy meer byzonder gaan, in het optekenen van de Beweegenissen, de bedoelde of daar gestelde Regeeringsveranderingen, en meer en meer toeneemenden Wapenhandel, drie stukken, die als hand aan hand gingen.

Te *Dordrecht* willen de Goede Luiden van Achten, de Verkiezing eens Burgemeesters aan zich behouden.

In *Hollands* oudste Stad was, van vroegen tyde af, één der vier Burgemeesteren, onder den naam van *Burgemeester der Gemeente*, van de andere onderscheiden geweest, die aan 't hoofd van den Oudraad, ja zelfs van 't Geregt, zat, als Vertegenwoordiger des Volks. Volgens de Privilegien van de Jaaren MCCCCLVI, MCCCCLXXVIII, MCCCCLXXXI en MCCCCXCIV, staat de Verkiezing van dien Burgemeester, aan de Goede Luiden van Achten. Hoe zeer de Staaten de Herroeping deezer Verkiezing door de Burgers, by een Pla-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 835. 836. 933—936. 1302. 1424. *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 395. VIII. D. bl. 659.

XXVI. BOEK. — 1785. Placaat van den Jaare MDCLI, als oproerig verklaarden, en dezelve verboden te handhaaven, onder bedreiging van als Verstoorders der gemeene Rust gestraft te zullen worden, en in derzelver hoogste ongenade te vervallen, werd, egter, in het Jaar MDCLXXIV, toen WILLEM DE III. zich de verkiezing der Burgemeesteren deedt opdraagen, uitdruklyk bepaald, dat die van *Burgemeester der Gemeente* daar van zou uitgezonderd weezen; en deeze overgelaaten aan den Oudraad, die zich reeds het Regt hadt aangemaatigd om ze met de Goede Luiden van Achten te doen, aan welken deeze de aanstelling, als een byzonder Regt, hadt toebehoord. By de Meerderjaarigheid des tegenwoordigen Erfstadhouders was deeze Verkiezing, uit de benoeming van een dubbel getal aan zyne Hoogheid opgedraagen (*). Thans begreepen de Goede Luiden van Achten, die wy voorheen yverig op hunne Regten gesteld zagen in de aanstelling hunner eigene Leden (†), uit naam der Gilden, de vrye verkiezing daar van, volgens het Octroi van 't Jaar MDCLXXIV, te herroepen, en hier door den invloed des Stadhouders op de Regeering te verminderen (§).

De

(*) BALEN bl. 528. 531. 535. 538. VAN DE WALL bl. 729. *Gedenkb.* bl. 62—66.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 257.

(§) *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 59. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 49.

De Bestuurders des Genootschaps van Wapenhandel DE VRYHEID, waar van wy meermaalen gewaagden (*), niet slegts bedagt op alles wat den uitwendigen luister en bloei kon bevorderen; maar voor al ook gezet op de aankweeking van Vaderlandsche Kundigheden, zonder welke de Yveraar voor de Vryheid veelligt een Voorstander van schadelyke verkeerdheden en veragtlyke bedryven wordt, kogten een aantal Afdrukken van het zeer getrokken Werk de *Grondwettige Herstelling van Neêrlands Staatsweezen*, om het onder de Leden ter leezinge rond te zenden (†). —— Intusschen was derzelver getal zodanig toegenomen, dat men zich genoodzaakt vondt'er twee Compagnien van te maaken. Het Genootschap, 't welk zo veel opgangs kreeg, zag zich, by de Afvuuring in Hooimaand, naa voorafgaand verzoek, vereerd met de tegenwoordigheid der Ed. Mogende Heeren Commissarissen Politiek en de Weleerwaardige Heeren Leden van de *Zuid-Hollandsche* Synode, toen te *Dordrecht*, gehouden. Eene Bezending uit de Geestlykheid werd geschikt om het Genootschap voor dit onthaal, volgens een Kerklyk besluit, te bedanken, en de Commissaris Politiek VAN

XXVI. BOEK.

1785.

Werkzaamheden van het Genootschap de Vryheid en Eere 't zelve aangedaan.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 295. VII. D. bl. 307. VIII. D. bl. 255.

(†) Zie de onderscheide Beoordeeling van dit Werk in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 34.

XXVI. BOEK. — 1785. VAN PERSYN noodigde een der Officieren en een der Gecommitteerden van het Genootschap aan zyne tafel in 't Gezelschap der Predikanten (*):

Staat der *Dordrechtsche* Schutterye. De bloei, het aanzien, en de sterkte, tot welke het Genootschap thans geklommen was, trok onvermydelyk de aandagt der *Dordrechtsche* Burgeren. Slegts ééne Schuttery, die van *St. Joris*, was tot haaren voorigen luister hersteld: de twee andere, die der *Kloveniers* en *Heelhaaks* bevonden zich nog in eenen wapenloozen staat, en konden, ondanks haare poogingen, zich uit die laagte niet opheffen. Zelfs hieldt men dit ondoenlyk, zo lang het Genootschap bestondt. De vernederde toestand dier van ouds zo aanzienlyke Schutteryen deedt dus het eerst, by deezen en geenen den stillen wensch gebooren worden, dat het Genootschap mogt ophouden te bestaan, of liever dat het zich met een der Schutteryen vereenigde. Men begon 'er openlyk van te spreeken. Zelfs gaf de Schuttery van *St. Joris* haar hartlyk verlangen tot zulk eene vereeniging te kennen.

Wel-

(*) 't Was op deeze Kerklyke Vergadering dat men, in stede van het Lemma *Oranje* en *Nassau*, in de *Acta* van de Synode in 't Jaar 1748. ingevoerd, stelde *Eerbied van deeze Christlyke Synodus voor de Heeren Staaten van Holland en West-Friesland, mitsgaders het Doorlugtig Huis van Oranje en Nassau.* Dit besloot ook de *Noord-Hollandsche* Synode, ten deezen Jaare gehouden: van welke Vaststellingen de Raadpensionaris ter Staatsvergadering berigt gaf. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 917, 1581.

XXVI. BOEK.

1785.

Het Genootschap met dezelve vereenigd.

Welhaast benoemden de drie Schutteryen eenige Persoonen om deezen wensch aan de Bestuurderen des Genootschaps te openbaaren, en dezelve tot eene Onderhandeling uit te noodigen. Een Voorslag van dat gewigt vereischte ryp beraad. De voorgestelde Vereeniging hadt haare ongunstige en gunstige zyde. Bestuurders werden eindelyk te raade dezelve den Leden voor te draagen. Ze geviel slegts aan weinigen. Ten naauwen noode ontvingen Bestuurders last tot het vraagen van eenige nadere opening, en het geeven van eenig berigt, wegens de huishoudelyke omstandigheden des Genootschaps. —— Flaauwlyk werd de Onderhandeling aangevangen; doch naa eenige kennisgeeving yveriger voortgezet, tot dat in Wintermaand de twee Schutteryen eene rechtstreeksche voorstelling deeden, en voorwaarden van Vereeniging inleeverden. Die der *Heelhaaks* konden niet in aanmerking komen; in tegendeel waren die der *Kloveniers* zeer aanneemelyk. Intusschen verhief de stem voor zulk eene Vereeniging zich hoe langs hoe sterker, en de Leden des Genootschaps betoonden 'er meerder neigings toe. Men begon deeze Vereeniging van den voordeeligsten kant te beschouwen. Onder eigen Banier de nagtwagt te kunnen waarneemen; van uitgestrekter en bestendiger nut te kunnen weezen; eene luistervolle Schuttery te zyn, en teffens door de aanvaarding van

alle

XXVI. BOEK. 1785.

alle deeze waarlyk groote voordeelen, aan den wensch der Burgery te beantwoorden, deeze bedenkingen, die de meeste Leden bewoogen om de Vereeniging te begunstigen, verleenden weldra den Bestuurderen meer vryheids in de onderhandeling, welke van dat gevolg was, dat eerlang de Verbintenis gesloten en het Genootschap DE VRYHEID in de Schuttery de *Kloveniers* hervormd werd. Een overgang, tot uitsteekend genoegen der geheele Burgery, met het gunstigst goedkeurend besluit van den Oud-raad bekragtigd (*).

'T Genootschap van Wapenhandel te *Delft* ontmoet veel tegenstands.

Geheel anders was het te *Delft* gesteld met het Genootschap van Wapenhandel, 't zelve bleef worstelen met veele tegenkantingen van de zyde der Regeerige, en een gedeelte der Inwoonderen: zo moeilyk de Oprigting was (†), zo bezwaarlyk viel de Instandhouding. By de sterke vorderingen, door de Leden in den Wapenhandel gemaakt, was men bedagt geweest op Krygsmans vercieringen, en zich voortaan van Epaulets en Dragons te bedienen, en richtte dezelve in naar de Kleuren van het Stads Wapen zwart en wit, voor welk laatste men zilver verkoos. Die Krygsmans opschik gaf aanleiding tot openlyk misnoegen

(*) PAAPE *Geschiedenis van het Genootschap te Dordrecht* bl. 69—79.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 256.

gen en handdaadigheid, gevolgd van eene Afkondiging der Heeren van de Wet, by welke het draagen van deeze en andere onderscheidings tekenen, op de boete van vyf en twintig Guldens, verboden werd. Deeze cieraaden werden afgelegd. Het draagen van het in een zak gerolde Vaandel, na het huis des Vaandrigs, vergezeld van eenige Leden, verwekte een verbod der Magistraat aan de Leden om met eenige Wapenrusting zich langs straat te vertoonen by partyen uit meer dan vier Persoonen bestaande, veel min het een of ander Teken, gebruikt by gelegenheid eener Exercitie, door geen de allerminste authoriteit gewettigd, gewapenderhand na het een of ander huis te geleiden, onder bedreiging van eene gelyke boete als in 't voorgemelde geval te verbeuren. Men gehoorzaamde.

XXVI. BOEK.

1785.

Nadere Verbintenis der Leden.

Maar dit alles gaf aanleiding dat de Leden zich vaster aan elkander snoerden door eene plegtige Verbintenis, met hunne handtekening bekragtigd. „Zy „verbonden zich," dus luiden de woorden, „om met alle mogelyke bedaard-„heid, voorzigtigheid en verstandig „overleg, doch teffens ook met alle on-„verschrokkenheid, kloekmoedig- en „standvastigheid, op de wettige en met „hunne Vryheid overeenkomende wy-„ze, hunne persoonen, eere, leeven, „regten, en bezittingen te zullen ver-„deedigen, handhaaven en beveiligen,

„ge-

XXVI. BOEK. 1785.

„ gezamenlyk en met vereenigde krag- „ ten. —— Insgelyks verbonden zy zich „ ter verdeediging en tot rugsteuning „ van de Persoonen der hunne Burger- „ regten handhaavende Stads-regenten; „ zo wanneer dezelven, in de bevorde- „ ring en verdeediging van 's Lands waa- „ re Constitutie, eenig leed of hinder „ in hunne persoonen of bezittingen, „ mogt worden toegebragt. Dus ver- „ bonden zy zich tegen allen een iege- „ lyk, 't zy grooten of kleinen, aan- „ zienlyken of geringen, die, of door „ dwingende overheersching, door kwaad- „ aartige wraakzugt, door blinde voor- „ oordeelen, of opzettelyke boosheid, „ iemand hunner of der getrouwe Stads- „ regenten, onverdiend, in hunne per- „ soonen, eere, leeven of regten en be- „ zittingen zouden benaadeelen, bele- „ digen of vervolgen. —— Zy verbon- „ den zich om zulks ten allen tyde te „ doen, het zy gezamenlyk als één Ge- „ nootschap uitmaakende, het zy, dat één „ of meer van hun, als Leden en ter „ zaake des Genootschaps aangevallen, „ vervolgd en beledigd mogten wor- „ den. —— Zy verbonden zich, om „ niet slegts voor hunne competenten „ Regter, voor hunne Stadgenooten; „ maar ook voor geheel *Nederland* en „ de Naakomelingschap, hunne onschuld „ te betoogen, hunne beledigers te noe- „ men, en de heillooze bronnen, waar „ uit alle deeze onaangenaamheden wa-

„ ren

„ ren voortgesprooten, zonder eenige be-
„ wimpeling der zuivere waarheid, zon-
„ der eenig het minste aanzien van per-
„ soonen, met ernst en bescheidenheid,
„ aan te wyzen en open te leggen. —
„ En eindelyk, verbonden zy zich, om
„ op eene betaamelyke wyze, alles wat
„ in hun vermogen was te zullen toe-
„ brengen, ter instandhouding van het
„ Genootschap." — Ten zelfden dage verpligten zich de Leden tot het gebruiken van Binnenlandsche Fabrieken.

Ongunstige en streelende Bejegeningen des Genootschaps.

By de openlyke Wapenoefeningen vondt zich het Genootschap aan veele onaangenaamheden, stoorenissen, en ongeregeldheden blootgesteld. De smalle Gemeente te *Delft* werd soms daar in ondersteund door lieden van de ruwste soort uit *Rotterdam*, *'s Gravenhaage*, *Overschie* en andere nabuurige plaatzen, derwaards heen gevloeid. Ondanks dit alles nam het Genootschap sterk toe; zulks verzoette het leed, en bovenal strekte het tot een streelend genoegen, wanneer, by het sluiten des openlyken Wapenhandels voor dit Jaar, te midden der Krygsverrigtingen, uit eene tent tot gemak der schoone Kunne opgeslaagen, drie bevallige jonge Juffers te voorschyn traden. De diepe stilte, welke alom heerschte, kondigde eene nieuwsgierigheid aan, die welhaast voldoening erlangde; toen zy ieder met een vercierde schotel voor het front traden, en een haarer eene Aanspraak deedt, gevolgd van de uitdeeling der Eerlau-

rie-

XXVI. BOEK. 1785.

rieren, die met verrukking en toejuiching ontvangen, onmiddelyk daar naa op aller hoeden pronkten, terwyl de Hopman eene digtmaatige Dankzegging uitboezemde, door dezelfde Juffer met een dichterlyke Geluk- en Zegenwensch beantwoord.

Een ander tegen het eerste overgesteld. deGenootschap van Wapenoefening opgerigt.

Om deezen tyd kwam 'er te *Delft* een tweede Genootschap van Wapenoefening te voorschyn, door eenigen met den naam van het *Observations Corps*, door anderen met dien van het *Regenten Corps*, doch over 't algemeen met dien van het *Oranje Corps* betyteld. 't Zelve berokkende het eerste Genootschap verscheide moeilykheden. De Leden daar toe behoorende waren gewoon by den Wapenhandel zwarte Cocarden te draagen; ook gingen veelen, buiten den tyd der Wapenoefeninge, met dit cieraad, begrypende dat het niet verboden was, noch ergerlyk voor iemand zyn kon; dewyl verscheide Onbeampte Persoonen, zo wel als de Officieren der Schuttery en Stadsamptenaars dezelve onverhinderd droegen. Dan eenigen, op dit Teken gebeeten dreigden niet te zullen rusten, voor dat deeze Leuzen uit den weg geruimd waren.

Oneenigheden over het draagen der zwarte Cocarden.

Veele onaangenaamheden ontstonden deswegen op de Schutters wagten: een en ander kreeg last om, of de wagt te verlaaten, of de zwarte Cocarde af te leggen, en geen van beide verkiezende, werden zy van de wagt gezet. De gehoon-

hoonde Schutters beklaagden zich daar over by het Geregt; doch vonden geen vlot gehoor. Het Genootschap wilde deezen struikelsteen wegneemen, en gaf der Regeeringe daar van kennis, met betuiging, dat zy, de waare beweegredenen van dit alles kunnende gissen, met angst de gevolgen van deeze te geweldige stappen te gemoet zagen! Dat zy, hoe zeer van hun Regt overtuigd, hoe zeer in staat om dat te kunnen handhaaven, egter begreepen, dat 'er Regten van kleine waardy op zich zelven waren, welkers handhaaving, offschoon met den volkomensten uitslag bekroond, te duur gekogt kon worden. Dat zy, wier bekende bedoelingen en verrigtingen zaaken van het uiterst gewigt en dierbaarst aanbelang voor Stad en Vaderland betroffen, 'er dus wel verre van af waren, om, op eene bekrompen en laaghartige wyze, de rust der Stad te waagen aan eene zo nietige beuzeling, als het draagen eener zwarte Cocarde, waar in zy nooit eenige waarde gesteld hadden, en 't welk nimmer een stuk van aanbelang hadt kunnen worden, zo niet zommige Luiden, by gebrek van weezenlyke oorzaaken, daar in een voorwendzel gezogt hadden, om hunnen onbillyken haat tegen braave Medeburgers bot te vieren: Dat zy daarom, ten einde de Wethouderschap, en de geheele Stad, het vreedzaam doel des Genootschaps zien mogten, het vrywillig en ongevergd besluit genomen

XXVI. BOEK.

1785.

XXVI. BOEK. 1785. hadden, om in deezen van hun Regt af te zien, beschouwende dit als de beste wraak, die zy op hunne laaghartige Party neemen konden, en om teffens daar door te bewyzen, wie waarlyk de Rustverstoorders waren. Zy verklaarden, derhalven, voorneemens te zyn, voortaan geene zwarte Cocardes meer op de Schutterlyke Byeenkomsten te zullen draagen; egter ten nadruklykste aandringende om de beledigde Schutters Regt te doen erlangen, en dat verder de gepaste maatregels mogten genomen worden, om de zulken, die, voor geene edelmoedige gevoelens vatbaar, uit deeze betoonde inschiklykheid zelfs nieuwe stoffe tot ergernis en rustverstooring mogten zoeken, in zodanige laage en verderflyke oogmerken kragtdaadig te stuiten: aangezien vrywillige Opofferingen, gelyk deeze, niet tot in het oneindige konden vermenigvuldigd worden. —— De Wethouderschap betuigde „ ten uitersten „ getroffen en voldaan te zyn, over de „ edele denkwyze van het Genootschap, „ en ten hoogsten sensibel over zulk ee„ne edelmoedige Opoffering; dat zy ook „ daar van op de Wagten zouden laa„ten kennis geeven, en de vereischte „ maatregels neemen, dat niemand der „ Leden des Genootschaps verder zou „ beledigd worden (*).” —— Een aantal

(*) Paape *Geschiedenis van het Genoodschap te Delft* bl. 144. enz. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 918 enz.

tal Burgers van *Delft* en *Delftshaven*, vervoegden zich met een Smeekschrift by Staaten van *Holland*, opgevuld met klagten over verkeerd Bestuur en Misbruiken, en verzogten de ondersteuning der Stadsregeering by het inleeveren (*).

XXVI. BOEK. 1785.

Leyden, schoon niet geheel vry van onrust, voorheen daar zo sterk woelende (†), bediende zich van die meerdere kalmte om eenige stukken, de Grondwettige Herstelling betreffende, voor te draagen, en gedeeltlyk door te zetten. Drie honderd en elf Burgers hadden een Adres ontworpen aan hun Ed. Groot Mogenden — tot het spoedig openen der Generaliteits Kas — tot volledige opening van de gemaakte schikkingen ter verdeediging van het Vaderland, en in 't byzonder van dit Gewest — tot het weeren van onwaardige Staatsdienaaren uit den Raad van Staaten, — en tot het uitwerken, dat de Hertog VAN BRUNSWYK, by de Hooge Bondgenooten ook ter Algemeene Staatsvergadering 's Lands Grondgebied mogt verboden worden. Om dit Adres te ondersteunen werd de Stadsregeering verzogt; doch de groote Vroedschap sloeg het af, by een besluit van den negen en twintigsten van Lentemaand; waar tegen de Raaden J. VAN RO-

't Adres van 311. Burgers te *Leyden* ontworpen, kan de ondersteuning der Vroedschap niet verwerven.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 375.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 264.

XXVI. BOEK. 1785. Royen, F. G. Blok en D. M. G. Heldewier hunne Aantekening aan zich voorbehielden. De vier Gelastigden om dit Verzoekschrift aan Burgemeesteren over te leeveren, kreegen by de teruggave, dit antwoord; en deeden hetzelve in het *Leydsche* Dagpapier plaatzen, „ dat Burgemeesters het ingeleeverde Request van Appui, agtervolgens het „ gedaan verzoek, in de groote Vroedschap hadden gebragt, en dat dienvolgens hun Ed. Groot Agtbaaren, „ daar op serieuslyk hebbende gedelibereerd, zonder te willen in onderzoek „ treeden of het aan Burgeren, die gelyk zy zelve betuigden, een volkomen „ vertrouwen stelden in de waakzaamheid, yver en vaderlyke zorg hunner „ Regenten, voegde, zodanige Adressen „ aan 's Lands Souverainen te maaken, „ niet hadden kunnen goedvinden, zich „ met het inbrengen en appuieeren van „ dat Adres aan hun Ed. Gr. Mogenden te belasten; maar Burgemeesteren gelast, by monde, aan de Overleeveraaren, dit hun Dispositief te kennen te geeven, en teffens het Adres „ weder ter hand te stellen, laatende „ den Ondertekenaaren vry om daar mede, naar goedvinden, te handelen, terwyl uit dit hun gedrag in deezen blyken zou, in hoe verre men op hun „ vertrouwen op hunne Regenten kon „ staat maaken."

Dee-

XXVI. BOEK. 1785. P. VAN SCHELLE des misnoegd, neemt afscheid van 't Genootschap des Wapenhandels.

Deeze teruggave hadt ten gevolge, dat twee Heeren, die tot de Oprichters des Genootschaps van Wapenhanpel voor Vryheid en Vaderland behoorden, op een zeer misnoegden toon, afscheid van dit Genootschap namen. De eerste, Doctor Pieter van Schelle, drukte zich in deezer voege uit: „ Wel verre van onze zo heilzaame oogmerken, ten nutte der Burgerstaat, te „ bereiken, vinden wy ons, in 't midden „ van onze onvermoeide poogingen, in „ 't midden zelfs van onze streelendste „ vooruitzigten, op het onvoorzienst, „ gestuit. Veel zal ik 'er niet van zeggen, het voorgevallene hier en elders, „ geduurende de laatste weeken, is bekend. Het laat zich aanzien, dat de „ zaaken der Burgery welhaast een keer „ zullen neemen, die niet te verwagten „ was geweest; en, daar misschien zulk „ eene gebeurtenis voor de deur staat, „ in wat staat zyn de zaaken? — By „ veele Regenten heerscht wantrouwen; „ by de meesten der zogenaamde Fatsoenlyke Lieden een valsch Point „ d'honneur, eene vrees, dat hunne geringe Medeburgers zich nevens hun „ verheffen zullen; en eindelyk by het „ gros der goede Burgery eene laauwheid en besluiteloosheid, die hunne „ Vyanden in de hand werkt, en alle „ poogingen van haare Voorstanderen „ verydelt. Voornaamlyk wantrouwt „ men die geenen, die, of geduurig,

XXVI. BOEK. —— 1785.

„ of nu en dan, wanneer hunne omſtan„ digheden zulks toelieten, getoond heb„ ben, het hunne te willen toebrengen „ tot bevestiging van 's Lands waar Ge„ luk. Daar ik nu, in zulk een ſtaat, „ volſtrekt van begrip ben, van geen „ nut meer te kunnen zyn; daar het „ dwaasheid zou weezen, te willen bly„ ven poogen nu alles zamenloopt om „ dat poogen te dwarsboomen; daar het „ eindelyk eene onzinnige handelwyze „ zou weezen zich, zonder hoop op ee„ nig goed gevolg, in gevaar te ſtellen, „ wat zeg ik? — op te offeren, is myn „ beſluit genomen, dat, naamlyk, van „ my aan alle publieke zaaken te ont„ trekken en tot de ſtille rust van een „ belangloos Burger weder te keeren. — „ Ik ſtaa, derhalven af van de plaats, „ die ik, in uwe Vergadering, geduu„ rende eenigen tyd, met genoegen, be„ kleed heb; ik ſtaa af van myne Lid„ maatſchap, leg de Wapenen neder, „ en verzoek, dat myn Naam op de „ Lyst der Schutteren moge geroijeerd „ worden. —— Met leedweezen, met „ wederzin, doe ik deezen ſtap; maar de „ tegenwoordige toedragt der zaaken, „ ten minſten zo die onverwagt niet ee„ nen beſlischten anderen keer neemen, „ dwingt my, op myne rust, myne vei„ ligheid, en het belang van myn Huis„ gezin, bedagt te zyn."

F. A. v. D. KEMP volgt dit

Der *Doopsgezinden* Leeraar, FR. AD. VAN DER KEMP bedankte, door dezelfde redenen bewoogen, voor het Hono-

noraír Lidmaatschap, en gaf, by openbaaren Geschrifte, van dit zyn bedryf kennis, „ Waren," in deezer voege schreef hy, „ waren de onvermoeide poo„ gingen, met welke ik, Jaaren agter„ een, ook toen nog weinigen moeds „ genoeg hadden om openlyk hunne „ goedkeuring my te kennen te geeven, „ het welzyn van myn Vaderland, der „ Ingezetenen Vryheid en Regten, ge„ heel belangloos behartigde, minder be„ kend, ik zou my dan misschien ver„ moeijen, om den stap, tot welken „ geen morren eener misleide Menigte, „ geen diep gezette wrok van Groo„ ten, my noodzaaken konde, tot wel„ ken ik nu worde gedrongen, te regt„ vaardigen. —— Nu weeten het Bur„ gers en Regenten, myne aanzienlyke „ Vrienden, en niet min vermogende „ Vyanden, in deeze Republiek, wee„ ten het, en hebben, meer dan éëns, „ aan myne beginzelen en bedoelingen „ hulde beweezen; terwyl de laatsten „ zomtyds de kragt der Waarheid in „ den mond der Vryheid ondervon„ den. —— 't Is voor my voldoende, „ hier by te voegen, dat ik my nim„ mer tegen den Heere Stadhouder ver„ zette, alleen om Hem te vernederen; „ noch minder om, door het vernietigen „ der Stadhouderlyke Magt, een broozen „ Zetel op te rigten voor weinige zwak„ ke Aristocraaten; in alles bedoelde ik „ aan het misbruikt Gezag paalen te zet-

XXVI. BOEK. 1785. zelfde spoor.

XXVI. BOEK. 1785.

„ ten, in alles 's Volks Heil op eenen „ meer zekeren voet te vestigen, en „ deszelfs verloorene of vervreemde Reg„ ten, met medewerking der waardige „ en geëerbiedigde Regenten, overeen„ komstig de Constitutie, aan 't zelve te„ rug te schenken. — *Utrecht*, (*) *Hol„ land*, ja *Leyden* zelf! leert my, dat ik „ my te vergeefsch gevleid heb en in my„ ne gunstige verwagtingen ben bedroo„ gen. Ik ben nutloos geworden! My„ ne betrekkingen van Man en Vader, „ en 't geen ik my zelven ben verschul„ digd, verpligten my, om my voort„ aan aan alles te onttrekken, en den „ kring myner werkzaamheid tot die van „ myn Huisgezin en Vrienden te ver„ naauwen; en ingevolge van dit wel„ bekookt besluit, heb ik reeds voor „ myn Honorair Lidmaatschip onder het „ Genootschap *Voor Vryheid en Vader„ land*, aan welks vorming, instandbren„ ging en onderhouding ik geen gering „ aandeel hadt, bedankt, gelyk ik hoo„ pe, dat deeze myne openlyke verklaa„ ring my voor alle aanzoeken en raad„ pleegingen, omtrent publicke zaaken, „ in vervolg, zal beveiligen, ten ware de „ zaaken des Vaderlands onverwagt een „ gunstiger keer mogten neemen,"

Het

(*) Hoe het ten deezen tyde te *Utrecht* gesteld was, zal ons Geschiedblad vervolgens ontvouwen.

C. P. CHASTELEIN doet het desgelyks.

Het ſpoor van deezen Arts en Leeraar drukte de Heer C. P. CHASTELEIN. De Aanſpraaken, der twee gemelde Heeren, baarden veel opziens en verwonderings. Een Heer, die onder de Letteren E. L. I. zich aanduidde als *Een Leydsch Ingezeten*, poogde door een Antwoord, gerigt aan de Leden des door hun verlaaten Genootſchaps, en verdere welmeenende Ingezetenen en Burgeren der Stad *Leyden*, dit hun beſtaan als ongegrond, als ontſtaande uit al te grooten en onberaaden yver, en als berispenswaardig te doen voorkomen; dan hy vondt zyn Wederſtreever in *een Lid der Directie Commisſie*, welken hy niet onbeantwoord liet (*).

Men vaart egter te *Leyden* voort met het bewerken der Grondwettige Herſtelling.

Verre was het ondertusſchen van daar, dat men te *Leyden* het voort- en doorzetten der bedoelde Grondwettige Herſtelling liet ſteeken. In Wynmaand werd, te dier Stede, eenige dagen lang, eene Vergadering gehouden, beſtaande uit Afgezondenen der Schutteryen en Genootſchappen in *Holland* en *West-Friesland*, voor de Vryheid huns Vaderlands gewapend, ingerigt om de middelen tot eene onderlinge Verſtandhouding en Eenſtemmigheid te beraamen.

Tot

(*) Men vindt de Aanſpraaken, als mede de daarop gevolgde Antwoorden en Wederantwoorden, geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 622—641.

XXVI. BOEK. 1785.

Voorstel van *Delft* op eene Vergadering van Schutteryen en Genootschappen te *Leyden*.

Tot bevordering van dit oogmerk deeden de Afgevaardigden des *Delftschen* Genootschaps, een uitvoerig Voorstel, bevattende een Ontwerp van Vereeniging, tot bevordering eener Grondwettige Herstelling; ten einde een soort van Algemeenen Regel te vestigen; om daar door te wege te brengen, dat alle welmeenende Vaderlanders, zo die reeds Leden deezer Verbintenisse waren, of verder tot dezelve mogten toetreeden, door dergelyke Grondbeginzelen bezield, en op vaste en beredeneerde gronden te werk gaande, als dan, met volkomene overeenstemming, tot één enkel en wel tot het zelfde oogmerk, onderling zouden kunnen medewerken: zodanig dat daar by, volgens den aart onzer oorspronglyke Constitutie, zeker en onwrikbaar werden gevestigd: *Voor eerst*, „ de Innerlyke „ Welvaard der Republiek, door eene „ heilzaame Heeling der jammerlyke Ver„ wydering tusschen Regenten en Bur„ geren, en eene volkomene Vereeni„ ging van derzelver waare belangen." *Ten tweeden*, „ de uit- en inwendige „ Verdeediging en Veiligheid des Lands „ en der Burgerlyke Vryheid, door de „ Wapening der geheele Natie."

't Zelve vondt een gunstigen ingang.

De Vergadering bevondt, dat zodanig een Ontwerp niet alleen alle aandagt verdiende; maar vooral in een tyd dat de Geest van Oproer nog op zo veele plaatzen woelde, en het Vaderland aan zo

vee-

veele buitenlandsche gevaaren was blootgesteld, niet kon naalaaten aan elk Burger, en zo veel te meer aan eene Verbintenis, als die zy gemaakt hadden, alle eer aan te doen. Zy begreep tevens, dat de aanweezende Leden niet enkel ter bevordering van de Eenstemmigheid in den Burgerwapenhandel waren byeengekomen; maar tevens ook, als rechtgeaarte Burgers en Ingezetenen van dit Gewest, die zich door eene loflyke zugt, om Vryheid en algemeene Welvaard te doen bloeijen, poogden te onderscheiden, en die, wel verre van zich in deeze edele poogingen eenig voorregt boven andere welgezinde Medeburgeren toe te schryven, in tegendeel, hartlyk verlangden, dat alle die geenen, die tot dezelfde hoofdbedoelingen, volgens den duuren pligt van elk rechtschapen Burger, wilden werkzaam zyn, hun daar in met raad en daad mogten ondersteunen: dewyl de algemeene goedkeuring van alle rechtgeaarte Ingezetenen, en langs dien weg de volmaakte Eensgezindheid tusschen Regenten en Burgeren, als de zekerste grondslag eener heilzaame Hervorming, het groote voorwerp van alle hunne poogingen zyn en blyven moest.

XXVI. BOEK.

1785.

Deeze overweegingen, gegrond op den voorslag der Afgevaardigden van *Delft*, gaven de geboorte aan een Stuk naderhand bekend onder den naam van het *Leydsche Ontwerp*; 't welk eerlang verscheen met den Tytel, *Ontwerp, om de Republick, door eene heil-*

't Leydsche Ontwerp hier uit gebooren.

XXVI. BOEK. 1785. *heilzaame vereeniging der Belangen van Regent en Burger van binnen gelukkig en van buiten gedugt te maaken, volgens besluit der Provinciaale Vergadering van de Gewapende Corpsen in Holland, den vierden October* MDCCLXXXV *te Leyden geopend, ter kennisse der gezamenlyke Leden en verdere Ingezetenen der Provincie gebragt.* Met verzoek aan alle Medeburgeren, die daar omtrent iets nuttigs hadden voor te draagen, en geene Medebenoemers van Afgevaardigden, tot de Provinciaale Vergadering waren, zo spoedig mogelyk, hunne bedenkingen toe te zenden.

Inhoud van 't zelve. In dit Ontwerp, poogde men aan te toonen —— De Noodzaaklykheid van de bewaaring der oorspronglyke goede Constitutie, door de verbetering der ingesloopene misbruiken —— Dat het Stadhouderschap geen genoegzaam hulpmiddel ter herstelling der oorspronglyke Constitutie was —— Het naadeelige en onbehoorelyke van de Onafhanglykheid der Regenten van het Volk, wiens Vertegenwoordigers zy zyn —— Wat, in laateren tyde, veel hadt toegebragt om de naadeelige uitwerkzels van de Onafhanglykheid der Regenten te vergrooten —— De Gevaaren, waar aan de Regenten zyn blootgesteld, byaldien zy tot het ontwerp van Hervorming niet willen toetreeden —— De Gevaaren, waar aan de Onafhangelykheid der Regenten de Vryheid van den Burger blootstelt —— De voordeelen van deeze Hervorming voor de

de Regenten —— De Regten van het Volk betreklyk tot de Requesten —— De Noodzaaklykheid der Grondwettige Herstelling, met betrekking tot de Nationale Verdeediging —— De Noodzaaklykheid eener Grondwettige Herstelling, ter verbetering der Zeden, en vermeerdering der Nyverheid —— Eindelyk leeverden zy eenige Gevolgtrekkingen uit het bovenstaande, als Grondslagen der Hervorming, en juiste bepaaling van ieders Regten.

Artykelen daar in ter overweeging voorgesteld.

't Zal der moeite waardig weezen te hooren, hoe deeze Heeren, in 't slot alles zamentrekkende, spraken, en te zien welke Artykelen zy als punten van Vereeniging, en eene juiste bepaaling van elks Regten aanmerkten. „ Onderzoek „ doende na de geschikste middelen, ter „ voorkoming zo wel van Zedelyke als „ Staatkundige Gebreken, die den Staat „ den Ondergang bedreigen, is 'er geen „ eenvoudiger en teffens geen kragtdaa„ diger middel hier toe uit te denken, „ dan de wederinvoering van den wetti„ gen Volksinvloed op de Aanstelling „ van zyne Regenten. Daar nu, aan de „ eene zyde, geen verschil is over de „ uiterste noodzaaklykeid der invoeringe „ van zulk eenen Invloed, is het, aan „ den anderen kant, ook hoogst noodig „ omtrent de daadlyke uitoefening van „ dien voorzigtige en goede beschik„ kingen te maaken; deels, op dat de „ boven aangeweeze voordeelen, uit dien

In-

XXVI. BOEK. 1785.

„ Invloed te verwagten, waarlyk verkree„ gen, en anderdeels alle nadeelige kui„ peryen en verdere misbruiken, uit „ die Invloed te verwagten, kwalyk in„ gericht zynde, aanleiding zou kun„ nen geeven, vermyd mogen worden."

Op dat niemand zich tegen deeze Grondwettige Herſtelling zou kunnen verzetten, onder voorwendzel van onkundig van derzelver oogmerken en gevolgen te zyn, gaven zy de volgende Artykelen in overweeging om, indien mogelyk, ter naastvolgende Vergadering, daar omtrent volſtrekt te beſluiten.

„ I. De Vryheid is een onvervreemd„ baar Regt aan alle de Burgers van *Ne„ derlands* Bondgenootſchap toebehoo„ rende. Geene Magt op aarde, en zo „ veel te minder eene ontleende (gede„ mandeerde of repreſentative,) Magt, „ kan hun betwisten, of beletten, van „ die Vryheid gebruik te maaken, wan„ neer zy zulks begeeren.

„ II. Deeze Vryheid zou eene be„ drieglyke ſchaduw, een ydele klank „ weezen, en *Nederlands* Ingezetenen „ zouden gelyk zyn aan de Volken, die „ den willekeurigſten Scepter eerbiedi„ gen, indien zy niet beſtondt in het „ Regt, om geregeerd te worden, vol„ gens die Wetten, waar aan de Bur„ gers zelve hunne toeſtemming gegee„ ven hebben, 't zy in eigene Perſoon, „ of door hunne Vertegenwoordigers.

III. „ Dee-

„ III. Deeze Vertegenwoordigers, (ten „ einde niet in de verzoeking te vervallen, om misbruik van hunne Magt te „ maaken, maar bestendig het vertrouwen des Volks te behouden,) moeten „ niet onafhangelyk zyn van hun, welken zy vertegenwoordigen; en hunne „ Aanstelling door het Volk, volgens „ een vast en geregeld Plan, is het geschikste middel om deeze Onafhangelykheid voor te komen. XXVI. BOEK. 1785.

„ IV. De Herkryging van dit dierbaar Regt moet hier in bestaan, dat „ het Volk, zo al niet de jaarlyksch afgaande Burgemeesteren, Schepenen en „ permanente Raaden onmiddelyk aanstelle, ten minsten die eerste Benoeming maake, waar uit de geheele Raad „ als dan de Verkiezing doe; aangezien „ de Regeerings-Collegien anderzins eene Aristocratie uitmaakten, die ten opzigte van haare Leden willekeurig, „ ten opzigte des Volks onderdrukkend, „ en, uit hoofde dat hunne belangen „ van die des Volks onderscheiden zyn, „ aan hun gezag dien vereischte klem „ niet kunnen byzetten, de welvaard „ des Lands niet met dien nadruk kunnen behartigen, welken men natuurlyk „ te wagten heeft by een heilzaame Eensgezindheid en Zamenstemming tusschen „ het Volk en zyne Vertegenwoordigers.

„ V. Hoewel de weezenlyke Souvereiniteit by het Volk berust, zo zal „ egter, aangezien de ondervinding geleerd

XXVI. BOEK. 1785.

„ leerd heeft, dat het Volk de publieke „ zaaken niet in eigene Persoon kan be„ stuuren, zonder dat daar uit de ge„ vaarlykste misbruiken voortvloeijen, „ het Regeeringsbestuur onherroepelyk „ gelaaten worden, aan de onderscheide„ ne Collegien, en Departementen van „ Staat. Dan, daar het Volk geen af„ stand kan doen van het Regt om zyn „ Invloed op de Regeering te oefenen, „ en dezelve voor te lichten door Me„ morien, Adressen en Requesten; daar „ dit belangryk Regt niet van weezen„ lyk nut kan zyn, dan wanneer het „ Volk behoorlyk verlicht en kundig is, „ en het Volk niet verlicht en onder„ rigt kan worden, dan wanneer men „ vrylyk mag spreeken en schryven, zo „ zal dit Regt van vry spreeken en schry„ ven onschendbaar gehandhaafd worden, „ als een der voornaamste grondslagen „ onzer vrye Constitutie, die nimmer „ beperkt, maar waar van het daadlyk „ misbruik telkens, langs den weg van „ ordinaire Justitie, gecorrigeerd kan wor„ den.

„ VI. Op alle Plaatzen, alwaar de „ Meerderheid der Regenten deeze Con„ stitutioneele Herstelling begunstigt, zal „ het aanblyven der zulken, die werk„ lyk op het kusschen zitten, niet af„ hangen van de willekeur des Volks; „ en hoedanig hunne Politieke Gevoe„ len ook mogen geweest zyn, of nog „ zyn, zullen zy hunne Waardigheden

be-

„ behouden; ten zy in het geval, dat „ zy een Ampt mogten bekleeden, regelrecht strydig tegen den uitdruklyken inhoud eener Ordonnantie, of wel „ twee Ampten teffens, die uit hunnen „ aart niet door een en denzelfden Persoon bekleed kunnen worden. XXVI. BOEK. 1785.

„ VII. In het geval, dat de Regeering de hand wilde leenen en haare „ stem geeven aan het heilzaam Ontwerp, waar by aan het Volk de benoeming zyner Vertegenwoordigeren „ zal worden toegekend, zal het Volk „ berusten in hun, die het zal verkooren hebben, en een volkomen betrouwen in hun stellen, in het bestuuren der „ Regeeringszaaken; zullende het Volk „ als dan alleen aan zich zelven moetende wyten, indien het geene goede „ keuze gedaan mogt hebben, en boven „ dien, by nieuwe aanstellingen, ter vervulling van open plaatzen, zo der Raaden, als der jaarlyks afgaande Burgemeesteren, zodanig een fout ongevoelig en zonder opschudding kunnen verbeteren.

„ VIII. Ter bekoming van vrye Burger-Krygsraaden zullen alle de Officieren der Schutteryen eeniglyk door „ de Schutters van hun Corps verkooren worden; zodanig, dat de onderhoorige Schutters, altoos een billyken „ en nuttigen invloed op hunne Officieren behouden; en op zulke Plaatzen, „ daar het Gebruik of de Reglementen,

XXVI. BOEK. 1785.

„ die Posten aan de Regeeringsleden „ ontzeggen, zal men deeze heilzaame „ Schikking zorgvuldig handhaaven.

„ IX. Ten einde de voornaamste Bur„ gers aan te moedigen om zich in de „ Gewapende Burgercorpsen te begee„ ven, en om de Candidaaten, ter Re„ geeringe geschikt, gelegenheid te be„ zorgen, om hunne Burgers meer van „ naby te leeren kennen, zal niemand „ tot eenige Bediening in de Regeering „ verheeven worden, die niet een zeke„ ren bepaalden tyd, aan de Militaire „ Exercitien, in een Burgercorps of Schut„ terye, heeft deel genomen.

„ X. Men zal, ter verzekering van „ het aanzien der Regenten, en om het „ Volk een waarborg te verschaffen, we„ gens derzelver Eerlykheid in het be„ stuur der Geldmiddelen, Burger-gecom„ mitteerden aanstellen, welker voor„ naamste post zal zyn een waakend „ oog te houden op de handhaaving der „ Regten en Privilegien; om order te „ stellen in 't stuk der Nominatien; om „ uit naam der Burgerye Requesten te „ presenteeren; en inzonderheid om, op „ vastgestelde tyden, onderzoek te doen „ na het bestuur der Geldmiddelen, „ het zy door het naazien der Rekenin„ gen, het zy door het voorstellen van „ ontwerpen van bezuiniging; als mede „ om met de Regeering te raadpleegen „ wanneer 'er eene nieuwe belasting „ moest ingevoerd worden, of wanneer

„ men

„ men eenige aankoop wilde doen; of XXVI.
„ een of ander Etablisfement oprigten, BOEK.
„ op kosten van het Algemeen, of wel
„ eene of andere van deszelfs Bezittin- 1785.
„ gen wilden verpanden, vervreemden,
„ of verkopen.

„ XI. Ter betere bestuuring der Geld„ middelen zal 'er jaarlyks in iedere Plaats, „ in deeze Provincie, als ook van de „ Generaliteits Kasse, behoorelyke Re„ kening en Verantwoording van ont„ vangst en uitgaaf gedaan worden; op „ zodanige wyze, als dan te beraamen, „ dat het Publiek Crediet daar by niet „ kome te lyden.

„ XII. De Burger-gecommitteerdens, „ of wel eene andere byzondere Com„ missie, naar dat men zulks best zal „ oordeeen, overeenkomstig de byzon„ dere inrigting van iedere Plaats, zul„ len gemagtigd worden, ten onder„ zoek van alles, wat de belangen, „ de onderhouding, en aanmoediging „ van de Koophandel en Manufactuu„ ren betreft; insgelyks het regt heb„ bende, en verpligt zullende zyn om „ alle ontwerpen, hier toe betrekkelyk, „ te onderzoeken, die voor te stellen „ en te ondersteunen, by de Regeering, „ ingevalle zulks noodig zal bevonden „ worden.

„ XIII. 't Zal ook goed, nuttig en „ heilzaam zyn, dat alle Leden van zo„ danig een Collegie van Burger-gecom„ mitteerden niet op éénmaal verande-

 „ ren;

XXVI. BOEK. 1785.

„ ren; maar dat, ter invoering en onder„ houding van een Geest van Orde, zo „ wel als van de noodwendige kundig„ heden, zy gedeeltlyk, het zy met een „ vierde, een derde, of de helft, 's jaar„ lyks zullen afgaan, volgens de gele„ genheden van tyden en plaatzen.

„ XIV. En, daar de Republiek zeker„ lyk zeer groote onkosten te maaken „ heeft, zo in het onderhoud van Dy„ ken, Wegen, Sluizen en Bruggen, als „ voornaamlyk in het in stand houden „ eener aanzienlyke Zeemagt, kan men de „ aandagt niet te veel bepaalen op een „ ontwerp van Oeconomie en Spaarzaam„ heid; het Volk derhalven behoort het „ Regt te hebben, om, of zelve, of „ door zyne Gecommitteerden, alle te „ bezwaarende of onnutte Bedieningen, of „ Gebruiken, onder billyke schadeloos„ stelling, te veranderen, af te schaffen, „ of te verminderen.

„ XV. Vermids men, in het tegen„ woordig Stelzel van *Europa*, den „ Krygsgeest niet te veel kan inboeze„ men, en ook alle Clasfen van Inge„ zetenen in de Burgercorpsen worden „ toegelaaten, zo behooren overal de Be„ noemers tot Regeeringsampten uit den „ boezem der gezegde Corpsen voort te „ komen, uitgezonderd die Plaatzen, „ waar de Gilden in het daadlyk bezit „ van dat Regt zyn.

„ XVI. Om, egter, in het Regt van „ Stemming, voor te komen, dat de

„ Stem-

„ Stemmers niet in verzoeking vallen, XXVI.
„ ten minsten, zo weinig mogelyk daar BOEK.
„ voor vatbaar gemaakt worden, om ——
„ hunne Stem te verkoopen, zal hy, 1785.
„ die Regt tot stemmen heeft, eene ze-
„ kere gegoedheid moeten hebben, over-
„ eenkomstig den Rykdom en de Volk-
„ rykheid van de Plaats waar hy dat
„ Regt oefent.

„ XVII. In zulke Plaatzen, alwaar
„ men, om alle ongeregeldheden en kui-
„ peryen voor te komen, verkoos, dat
„ de gezamenlyke Stemgeregtigden de
„ Benoeming afstonden aan eenige Kie-
„ zers, voor elk byzonder geval alleen
„ bepaaldlyk te benoemen, zoude men
„ meerdere vereischtens van bevoegd-
„ heid kunnen vaststellen, ten opzigte
„ van die Kiezers, dan wel ten opzigte
„ van enkele Stemgeevers.

„ XVIII. Aangezien de kleine Amp-
„ ten en Officien, die heden zo dikwyls
„ de jaloufie en den nyd voedzel ver-
„ schaffen, oneindig veel kunnen toe-
„ brengen ter opwekking van den Na-
„ yver en der goede Zeden, zal het eene
„ heilzaame inrigting zyn, om die te
„ doen geeven aan zulke Burgers, wel-
„ ken of van het geluk niet bedeeld
„ zyn, of door een voorbeeldig deugd-
„ zaam gedrag zich boven anderen on-
„ derscheiden, of aan de zulken, die
„ zich in den Land- en Zeedienst wel
„ gekweeten hebben, en daar van schrift-
„ lyke getuigenis kunnen vertoonen: en

 „ dat,

XXVI. BOEK. 1785.

„ dat, daar de vediensten gelyk staan, „ Inboorelingen den Vreemden worden „ voorgetrokken.

„ XIX. Daar het ongetwyfeld het be- „ lang van den Staat is, zich met de „ minst mogelyke kosten, in een goe- „ den staat van Tegenweer te bevinden, „ en het niet minder het belang der „ Burgerlyke Vryheid is, deeze Verdee- „ diging in zich zelve, onafhangelyk van „ anderen, te bezitten: zo behoort uit „ dien hoofde, en ingevolge de Grond- „ wet der *Unie van Utrecht*, overal het „ Burgerlyk Krygsweezen aangemoedigd „ en tot de bereikbaarste volkomenheid „ gebragt te worden; ten einde in hach- „ lyke omstandigheden, de Burgerkrygs- „ magt de Militie kragtdaadig kunne on- „ dersteunen tegen buitenlandsche Vy- „ anden, en zich tegen die Militie kun- „ ne verzetten, wanneer zy een werktuig „ wierd in de hand van binnenlandsche „ Dwingelanden!

„ XX. Om dit dubbel oogmerk te be- „ reiken, zal men elk Burgercorps of „ wel elk Genootschap, voor zo verre „ het geheel, of gedeeltlyk, (naamlyk „ eenige Leden van 't zelve,) niet wa- „ re ingelyfd in een Burger-compagnie, „ even eens, gelyk in de *Staaten van* „ *Noord-America* in trein gebragt is, in „ drie Classen verdeelen, door het lot „ te bepaalen, en waar van de Leden, „ in geval van noodzaaklykheid, ver- „ pligt zouden zyn, op hunne beurt,

„ vol-

„ volgens de lyst, uit te trekken; het „ zy in Persoon, of wel dat zy ee„ nen anderen in hunne plaats beschik„ ten (*). XXVI. BOEK. 1785.

Van dit Ontwerp zondt men, volgens besluit der Provinciaale Vergadering, Afdrukken aan de Krygsraaden, of aan ten minsten twee der eerste Officieren van alle de Schutteryen, en aan de Hoofden der Genootschappen binnen *Holland* voor de zaak des Vaderlands gewapend. Veele duizenden werden 'er van verkogt en met de gewoone greetigheid, die dusdanige Papieren aantroffen, geleezen. Gunstig, zeer gunstig, oordeelden niet weinigen over deezen arbeid, en hielden het voor 't beste onder veelvuldige Geschriften over de *Verbetering* of *Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatsweezen*, in 't licht gegeeven. Zy zagen den Opsteller aan voor een Man van veel oordeels en bedaardheids, die zyn onderwerp volkomen meester was, en, aan den eenen kant vry van die woeste en buitenspoorige denkbeelden, met welke veele heethoofdige Voorstanders eener al te ver gedreevene Volksregeering bezield waren, en die alle haatlykheden, welke, zonder eenig nut te doen, de verwydering steeds grooter maakten, zorgvuldig schuw-

Onderscheide beoordeelingen van dit Ontwerp.

(*) Zie 't *Leydsche Ontwerp* zelve, te Leyden by L. HERDINGH 1785. en PAAPE *Geschiedenis van het Delfsche Genootschap.* bl. 174. enz.

XXVI. BOEK. 1785.

schuwde; terwyl hy, aan den anderen kant, zich verzette zo wel tegen de al te onbepaalde magt van de Stadhouder, als tegen de onafhanglykheid der Aristocraten, en zich een yverig Voorstander betoonde van de Regten des Volks, en van deszelfs behoorelyken Invloed op de Regeering. (*) —— Anderen beschouwden, met schrik en ontroering, het Schildery, in 't *Ontwerp van Leyden* voor 't oog van *Nederlands* Burgeren opgehangen, en riepen uit, „ Ach! is ons Vaderland zo ongelukkig, dat, zo zy, die „ ons regeeren, niet daadlyk zich aan „ de begeerte en wil des Volks onderwerpen, als dan het Regenten en Burgerbloed zal moeten stroomen langs „ de straaten, eer de inwendige Vrede „ en Eendragt hersteld en de Tweedragt „ uit *Neêrlands* vrye tuin verbannen zal „ worden!" (†).

Ge-

(*) *Algem. Vaderl. Letteroeff.* VIII. D. I. St. bl. 601.

(†) Dit is de taal van C. ZILLESEN, in zyne *Aanspraak aan Hollands Ingezetenen* voor zyne *Aanmerkingen op het Leydsche Ontwerp der Gewapende Corpsen in Holland*. Te Haarlem by C. VAN DER AA 1786. Een Stukje, waar omtrent wy aangetekend vinden, dat het dien Heer aan Onzydigheid ontbrak, dat hy te veel met het *Aristocratische* ingenomen, dikwyls de zaaken een gewrongen wending gaf, en zyne Partyzugt, door ongezoute beschimpingen, en ongunstige uitleggingen van eens anders oogmerken, maar al te zeer aan den dag lag, en hier door tot tegenspraak van zich zelven verviel, andere stellingen voorstondt dan hy uit dezelfde

Gewenschter slaagden veele Inwoonders van *Leyden* dan met het voorige Adres (*), wanneer zy, by het openvallen van een Raadsplaats, een Adres aan de Groote Vroedschap der Stad opstelden en 't zelve in den Doelen ter tekening voorlagen; waar by zy betuigden, die plaats gaarne vervuld te zullen zien, door een Man van weezenlyke Verdiensten, als hoedanig zy aanpreezen den Heer ANTONY DIRK VAN DEN SANTHEUVEL, Collonel der Schuttery, in wien zy meenden gevonden te hebben een van die cordaate Volksvertegenwoordigers, die de waare belangen en weezenlyke Regten van Stad en Burgery zou helpen handhaaven en uitoefenen, waar van hy reeds, als Vertegenwoordiger van dat gedeelte der Burgery, aan wien de verdeediging van derzelver voorregten was aan-

XXVI. BOEK. 1785.

Adres der *Leydsche* Burgeren om V. D. SANTHEUVEL tot Raad te krygen.

de bronnen beweerd hadt in zyn niet ongeagt Werk, getyteld, *Opkomst, Verval en Herstel der Nederl.* Hy vondt zyn Wederlegger in eenen ongenoemden Schryver van het Stukje, *De Eer en het Regt van Hollands Inwoonders verdeedigd tegen de Aanmerkingen van den Heer* C. ZILLESEN, *op het Ontwerp der Gewapende Corpsen in Holland, door* DEMOFILUS, *Schryver van het Zakboekje voor Neêrlands Volk.* Te *Dordrecht* by H. DE HAAS 1786. met een zeer scherpe pen opgesteld. Zie *Nieuwe Algemeene Vaderlandsche Letteroeff.* I. D. I. St. bl. 245. Als mede in de *Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatsweezen* II. D. op veele plaatzen en byzonder bl. 230. enz. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 917.

(*) Zie hier boven bl. 147.

XXVI. BOEK.

1785.

aanbevolen, zo veele overtuigende en ontegenzeggelyke blyken gegeeven hadt. Dit dagten zy aan zulk een braaf Mensch, en waardig Burger verschuldigd te zyn, waar om zy ernstig verzogten dat hun Ed. Groot Agtb. deezen hartlyken Burgerwensch met een gunstigen uitslag zouden gelieven te bekroonen.

Zonder de inleevering van dit Adres wordt VAN DEN SANTHEUVEL tot Raad verkooren.

Vreemd was zulk een Burgerverzoek in eene Stad, waar, gelyk men wil, de gewoonte als tot een wet gemaakt hadt om de Vroedschapsplaatzen als Ampten aan te merken, waar van de Benoeming aan de Regeerende Burgemeesteren, elk op zyn beurt, stondt, terwyl de Vroedschap altoos met éénpaarige stemmen den benoemden verkoos. Het Adres kreeg een grooten toeloop van Ondertekenaaren. Doch, vóór de Inlevering, werd de Schuttery zamengeroepen, waar twee Officieren, uit naam van verscheide aanzienlyke Leden van den Raad, te kennen gaven, dat de Persoon hunner keuze aan zeer veele Leden van den Raad aangenaam was; dat men durfde verzekeren, dat hy tot Raad zou gekoozen worden, indien de Ondertekenaars het Verzoekschrift wilden te rug houden. Burgemeester VAN DER STEEN, aan wien de beurt der Voordragt was, hadt aangenomen dien begeerden Man, uit aanmerking van den wensch der Burgery, te zullen voorstellen. —— Alle Leden der Vergadering waren niet even gereed om daar aan het oor te leenen; dan

naa

naa het oplossen eeniger tegenbedenkingen, volgde eene algemeene toestemming om het verder tekenen te staaken, en het Verzoekschrift in te houden. In gevolge hier van stelde men het Adres, met gemeene bewilliging, onder bewaaring van twee Leden dier. Vergaderinge: terwyl men, by voorraad, en in de zekere verwagting van de verlangde Verkiezing, twee Capiteins en één Luitenant benoemde om, (even als hadt de Schuttery de gewenschte vergunning op het ontworpen Verzoekschrift ontvangen,) eenige der oudste Leden van den Raad, uit naam der Schuttery en Burgery te bedanken voor het groot genoegen, 't welk hun Ed. Groot Agtb. in de Keuze van den Collonel VAN DEN SANDHEUVEL, tot Raad der Stad, aan dezelve wel hadt willen verschaffen (*).

Het Voorstel om de Stem der Raadsleden voor de Burgery geheim te houden, te *Leyden* verworpen.

Op dien zelfden tyd verheugde zich de *Leydsche* Burgery, over de beslissing van een Voorstel, onlangs in de groote Vroedschap dier Stad gedaan; „ om de „ Leden der Vroedschap, op eene vriend„ lyke wyze, te verpligten, de Stemming „ hunner Medeleden voor de Burgery „ geheim te houden.” Dit Voorstel, waar over niet weinig te doen viel, en door veelen werd aangezien als geschikt om het vertrouwen der Burgeren op hunne

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1591.

XXVI BOEK. 1785.

ne Regenten geheel te verbannen: dewyl zy daar door ontgingen voor de Ingezetenen verantwoordelyk te zyn, wegens 't geen zy als hunne Stem uitbragten, hadt de Meerderheid der Stemmen in de Vroedschap tegen, en de volkomene verwerping was 'er het gevolg van. Hier door werd voldaan aan de begeerte van de Burgery, bekend gemaakt in een Verzoekschrift door dezelve aan den Krygsraad overgegeeven, met verzoek, dat deeze zich met de inleevering geliefde te belasten, 't geen door een Commisfie aan Burgemeesteren geschiedde. De Vroedschap liet aan Burgemeesteren over om van haar Besluit op eene voegelyke wyze den Inleeveraaren kennis te geeven (*).

De Heer van *Noordwyk* verzoekt verschooning aan de Regeering te *Leyden*, over het inbrengen van Gevangenen met Krygsvolk.

Jonkheer VAN DER DOES, Heer van *Noordwyk*, liet eenige Gevangenen van *Rhynland*, onder geleide van veertien Dragonders tot binnen *Leyden* brengen, geheel buiten kennis, en veel min met toestemming, der Regeering, dit deedt Burgemeesteren dier Stad een Brief van Beklag ter Vergadering van hun Ed. Gr. Mogenden zenden. De Stedehouder deezes Baljuws van *Rhynland*, BRENDER à BRANDIS, werd in de waarneeming van zyn Ampt geschort, geduurende de Beraadslaagingen der Staaten van *Holland* over deeze zaak. Die eerlang besslooten, dat

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 661.

dat de Heer van *Noordwyk*, de Regeering van *Leyden* Voldoening zou hebben te geeven, door het schryven van een Brief, waar in hy zyn leedweezen betuigde over het inbrengen van Krygsvolk in die Stad, zonder voorkennisse der Regeeringe, met verzekering dat zulks, naa deezen, niet weder geschieden zou; by weigering van zulk een schryven, stondt hy in zyn Ampt, als Baljuw van *Rhynland*, geschort te worden. In voldoende bewoordingen schonk hy genoegen aan de Regeering van *Leyden* (*).

XXVI. BOEK. 1785.

De Schuttery te *Leyden* krygt van de Regeering nieuwe Vaandels.

Hadt de *Leydsche* Schuttery, met het Genootschap van Wapenhandel, zich, in het stillen van oproerige Beweegingen op de omliggende Dorpen en in het bewaaren van de rust der Stad, zo wel gekweeten dat zy den Dank der Regeeringe verwierven (†), zoo beloofde de Regeering, te dier gelegenheid in Sprokkelmaand, by een gunstiger Jaarsaisoen, van Stads wegen, aan de Schuttery nieuwe Vaandels te zullen geeven (§); geschiedende zulks met veel plegtigheids, op den twintigsten van Zomermaand (**).

De Studenten

In 't Wapenhandelminnend *Leyden*, waar

(*) Zie *Resol. van Holl.* 15. 22. 24. Maart 1785. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 402. 1000. 1265.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 301.

(§) *Vroedschapsboek der Stad Leyden* Litt. A, 7. Feb. 1785.

(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 836.

XXVI. BOEK. 1785.

rigten een afzonderlyk Genootschap van Wapenhandel op.

waar wy voorheen de Letteroefenende Jeugd der Hooge Schoole gereed zagen, om het Genootschap van Wapenhandel, geduurende de Krygsverrigtingen, met uitgetoogen Zydgeweer te dekken (*), rigtte een groot gedeelte van dezelve een byzonder Genootschap van Wapenhandel op, zette deezen met jeugdige aandrift voort, en besloot haare Zomer-wapenoefeningen met eene openlyke afvuuring (†).

De Wapenoefening bloeit in *Amsterdam*.

Schoon *Amsterdam* niet onder de voorlykste Steden in den Wapenhandel mogt geteld worden, scheen men daar, door yver, het veragterde te willen in haalen, althans het Genootschap TOT NUT DER SCHUTTERY, ving, de Winteroefeningen in de Oude Kerk geëindigd hebbende, in Bloeimaand den Wapenhandel, met vernieuwden vlyt, aan op een stuk gronds, aan 't zelve toebehoorende agter de Herberg *Maltha*, op de Buitencingel tusschen de *Leydsche* en *Weterings* Poorten. Een der Leden deedt een aanspraak, en de Heer ROOS, Adjudant van de Stadsbezetting voerde het gebied (§).

Veelvuldige Staatkundige Schriften.

Geen tyd waar in de Drukpersen meer dan in de tegenwoordige zweeten van Schriften de Regeering en Regeeringsperfoo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 265.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 105. 1434.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 766.

ſoonen betreffende. Van de eene en andere Party zagen ze het licht, werden met greetigheid gekogt, en geleezen. Een ruim aandeel in dezelve hadt *Amſterdam* en gaf zulks gelegenheid tot een en ander voorval, de Vryheid der Drukperse betreffende, te veel gerugts maakende om ze niet met een woord te vermelden.

De Boekverkooper ARENDS in de Gevangenis en in Geldboete beſlaagen.

Onder de Boekverkoopers daar ter Stede hadt zich zekere ARENDS, zints lang, berugt gemaakt, door de uitgave van veele kleine Stukjes, als onder andere, *Vaderlandſche Byzonderheden*; *Iets voor de Landlieden*; dan boven alle ſtak uit een Stukje op den Verjaardag des Stadhouders te koop gehangen, getyteld, *De Grootheid en Luister van* WILLEM DEN V. met het Afbeeldzel van zyne Hoogheid, op *Oranjeverwig papier* gedrukt. Zulks kon niet naalaaten veel opziens, en vrees voor onaangenaame gevolgen te baaren. Gedagvaard, en tot eenige dagen gevangen zittens verweezen, kwam hy los met eene Geldboete van drie duizend Guldens (*).

VERLEM en HESPE gevangen gezet.

Geheel anders was het met den Boekverkooper JAN VERLEM als Uitgeever en den Advocaat JAN CHRISTIAAN HESPE, als Schryver of Verzamelaar van het Weekblad de *Politieke Kruijer*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 419 764.

XXVI. BOEK. 1785. *jer* (*); welken de Hoofd-officier eene Dagvaarding zondt, dewyl in No. 224, zo als de Dagvaarding luidde, „ een zo„ genaamde Brief voorkwam van JUS„ TUS PLEBEJUS uit *Amsterdam*, met „ het Antwoord daar op. Welke Brief „ en Antwoord in zich behelsde, zynde „ een Oproerig Libel, ingerigt om zo mo„ gelyk, de Regeeringsvorm van de ge„ heele Republiek en van deeze Stad „ *Amsterdam* in 't byzonder, te onder„ mynen en te veranderen, zommige Le„ den van de Regeering haatlyk ten toon „ te stellen, en omtrent de Uitvoering „ van de door hun bekleed wordende „ Posten te injurieeren, mitsgaders om „ de goede en stille Burgery tot onge„ oorloofde daadlykheden aan te zetten." Beiden verscheenen zy; en op hunne bekentenisse van Drukker en Verzamelaar diens Weekblads te zyn, kreegen zy last om in besloote Hegtenisse te gaan; doch met vryen toegang voor allen, die hun begeerden te bezoeken of te spreeken.

Vonnis over hun uitgesprooken. Ontzetting baarde dit door geheel *Amsterdam* niet alleen, maar door het gansche Gemeenebest; groote bekommering ging allen aan, die de vryheid der Drukpersse hielden voor een onschendbaar voor-

(*) Wegens dit Weekblad en het voorgevallene met den Heer HESPE over den Tytel des Eersten Deels hebben wy in onze *Vaderlandsche Historie* VI. D. bl. 378. gesprooken.

voorregt. Vergeefsch beriepen zich de Gevangenen op hun *Amsterdamsch* Burgerregt; vergeefsch eischten zy, uit kragt van 't zelve, onder handtasting, op hun Woord van Eer, ontslaagen te worden; vergeefsch waren de Verzoekschriften door beider Huisvrouwen ingeleeverd met bede, dat haare Egtgenooten, onder behoorelyken Borgtogt ontslaagen en toegelaaten mogten worden om hunne zaak voor de gewoone Regtbank te doen bepleiten; vergeefsch scherpte onder anderen de Eerw. F. A. VAN DER KEMP zyne pen om in openbaaren druk voor de zaak van HESPE te pleiten (*). Welhaast werd deeze verweezen in eene Hegtenisse van veertien dagen, te water en te brood, en daarenboven in eene Boete van drie duizend Guldens, te betaalen binnen den gemelden tyd zyner Opsluitinge, of, by naalaatigheid daar van, op het Schavot gegeesseld en voorts voor altoos gebannen te worden uit *Holland* en *West-Friesland*, onder bedreiging van nog zwaarder Straffen, en eindelyk tot betaaling der Geregtskosten. ——— Bykans eensluidend was het Vonnis over VERLEM, uitgezonderd dat hem slegts eene Gevangenis van drie dagen opgelegd, en een uitstel van zes weeken tot het betaalen der Geldboete vergund werd. Dee-

XXVI. BOEK.
———
1785.

(*) Zie den *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 175. 191. 215. 238. alsmede de *Amsterdamsche Brieven* van den Heer CALKOEN.

XXV. BOEK. 1785.

Zy vervoegen zich by 't Hof en Staaten van Holland.

Deeze Vonnisfen hadden de Veroordeelden niet verstaan of zy vervoegden zich by 't Hof en Staaten van *Holland*, met dien uitslag, dat dezelve voor nader Beroeping vatbaar gehouden wierden. Hier op kreegen zy Ontslag uit hunne Hegtenisse; mits dat de gevorderde Geldboeten onder behoorelyke Consignatie gesteld wierden, zonder dat daar uit evenwell eenig gevolg, ten aanziene van hunne misdaad, mogt getrokken worden (*).

Geslaakt.

Op den avond daags naa de slaaking verliet VERLEM en den volgenden dag 's morgens, HESPE den Kerker. By dit gaan uit het Stadhuis waren zy beiden vergezeld door de Advocaaten CASTROP en SCHIMMELPENNING, en den Procureur DOUWES, die hun, onder een verbaazenden toeloop van menschen, t'huis geleiden (†).

Voordeelen en Eerbetooningen hun verleend.

Uit hoofde van den vryen toegang ontvingen zy, in de dagen hunner Opsluiting, eene menigte van bezoeken. Nieuwsgierigheid en Medelyden met hun, die men als Slachtoffers der Burgerlyke Vryheid aanzag, wrogten te gader. Dit laatste bepaalde zich niet binnen *Amsterdam*. Zo wel als daar werden in verscheide Steden van *Holland*, en ook buiten dat Gewest, Inschryvingen geopend tot

(*) *Resol. van Holl.* 18. Mey 1785.

(†) De Stukken door beide de Gevangenen ingeleverd zyn voorhanden in de *Politieke Kruijer* V. D. No. 239. 240. 242.

tot het doen van Geschenken aan de Gevangenen en derzelver Gezinnen, die gezegd worden eene aanzienlyke somme opgebragt te hebben. Verscheide Genootschappen van Wapenhandel, door het gansche Gewest booden hun het Lidmaatschap aan, eenige zelfs Eerepenningen op den Stempel des Genootschaps geslaagen. —— Voor deeze blyken van hoogagting en genegenheid betuigden HESPE en VERLEM, naa hunne slaaking, by openbaare aankondiging in de Nieuwspapieren, hunne dankbaarheid. Tegenbezoeken gaven zy aan de meeste Burgers, die hun in de Gevangenis bezogt hadden. By het rondryden gaf de Heer HESPE aan de huizen een gedrukt zinnebeeldig Kaartje af, waar op verbrookene ketens en andere tekenen van herstelde Vryheid gegraveerd waren. Zy vervoegden zich ook by verscheide Genootschappen buiten *Amsterdam*, die hun, als Vryheids Martelaars, met de uitbundigste betooningen van lof vereerd hadden. —— Het zeer breedvoerig berigt van Schout en Schepenen der Stad *Amsterdam*, werd in handen gesteld van de Afgevaardigden der Stad *Haarlem* en verdere Gecommitteerden tot zaaken van Justitie met Commissarissen van den Hove (*).

XXVI. BOEK.

1785.

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785, bl. 642. 761. 841. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 192. *Resol. van Holl.* 3. Juny 1785.

XXVI. BOEK. 1785.

Schuurman in boete geslaagen en gebannen.

Ondanks het allerstrengst verbod op het Boekje ten Tytel voerende *Aan 't Volk van Nederland* (*), waagde het de *Amsterdamsche* Boekverkooper Schuurman Nadrukken van 't zelve te verkoopen. Eene stoutheid welke hem op de Schoutsrolle bragt, en een vonnis op den halze haalde, welk hem verwees tot eene Boete van zes duizend Guldens en eene verbanning uit dit Gewest (†).

Regenten uit verscheide Gewesten houden te *Amsterdam* Vergadering.

Gelyk meermaalen in deeze dagen (§) was *Amsterdam*, in Oogstmaand, het middelpunt der Zamenkomste van een aantal Regenten uit onderscheidene Gewesten, om met elkanderen te spreeken over zaaken van Staat, het gemeene Bondgenootschap en de Regeering deezer Landen betreffende: zy vermeerderden in talrykheid tot byna de helft, telden thans niet verre van de zestig Leden, en hielden verscheide Vergaderingen. Ten deezen Jaare deeden zy meer dan enkel beraadslaagen, en vaardigden uit hun midden zes Heeren, na *Utrecht* af om daar tot Middelaars te strekken, en de scheuring tusschen de Regeerders en de Burgery, van welke wy vervolgens zullen moeten spreeken, waare 't mogelyk, te heelen (**).

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 123.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 945. en 1594.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 75. en VI. D. bl. 373.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1008. 1127. 1306.

De Begeeving der Ampten ter Admiraliteit van *Amsterdam*, voorheen aan den Stadhouder afgestaan, trok het Collegie te dier Stede, op het voorstel van W. G. DEDEL SALOMONSZ., in dien Zeeraad zitting hebbende, weder aan zich: 't welk veelen verwondering baarde, en aangezien werd voor een grooten stap tot de allernoodzaaklykste verbetering van ons kostbaar Zeeweezen (*). XXVI. BOEK. 1785. De Begeeving der Ampten ter Admiraliteit te *Amsterdam*, trekt deeze aan zich.

Een wyder schreede, dan tot nog gedaan was, omtrent de Regeeringsbestellingen in de Steden, hoorde *Gouda* voorslaan, door den Raad DE LANGE VAN WYNGAARDEN. Hy schroomde geenzins het vernietigd Privilegie van den Jaare MDCL, in den vollen Raad, te herroepen, en diensvolgens voor te stellen om de Benoeming van Burgemeesteren en Schepenen, niet meer ter verkiezinge aan zyne Hoogheid te zenden, openlyk beweerende, dat de Burgery zelve in geenen deele het Regt hadt, om tot zodanig eene Vernietiging magt te geeven, „ als hebbende," gelyk hy zich liet hooren, „ geene Burgery, als een „ *Corpus morale* beschouwd, 't welk niet „ versterft, het Regt om afstand te doen „ van het bezit van Privilegien, welke „ een wettig eigendom zyn, dat door „ het eene Geslacht voor het andere, „ niet kan worden weggenomen: dewyl „ de Voorstel door DE LANGE VAN WYNGAARDEN te *Gouda* gedaan, wegens de Regeeringsbestelling.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1306. *Post van den Neder-Rhyn.* VIII. D. bl. 490.

XXVI. BOEK. 1785.

„ de Octroyen niet aan *personeele* of *temporaire* Leden van de Regeering; maar „ aan de gansche Regeering, als de *geheele Burgery der Stad representeerende*, „ en dus aan de Burgery der Stad *Gouda* zelve gegeeven zynde, geen Regent, aan wien de Conservatie van „ Stads Privilegien en Octroyen is toevertrouwd, zonder medebewilliging of „ magtiging van de Burgery geregtigd „ is, om eenige Afschaffing der Privilegien aan den Souverain te verzoeken, „ laat staan die Privilegien zelve daadlyk weg te schenken." —— Men stelde vast Burgemeesteren te verzoeken, dit Voorstel ten naauwkeurigsten te overweegen, en de Vroedschap te dienen van derzelver Bedenkingen en Raadslag; ten einde de Leden, en naa ryp onderzoek van zaaken, en naa den voorloopigen Raadslag der Burgemeesteren gehoord te hebben, zouden kunnen raadpleegen en helpen besluiten, zo als zy oordeelden overeenkomstig met het Octroy en de Stads Privilegien, te moeten handelen (*). Dit voorstel hadt geen doorgang, blykens de Verkiezing door zyne Hoogheid in 't volgend Jaar gedaan (†).

Men neemt te *Gouda* een gunstig besluit

Burgemeesters te *Gouda* ontvingen een breedvoerig Verzoekschrift om de voorstellingen door sommige Leden der Vroedschap;

(*) *N. Neder. Jaarb.* 1786. bl. 1439. *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 98.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 99.

Mr. CORNELIS JOAN DE LANGE,
Vrijheer van Wijngaarden
en Ruigbroek, etc.

schap, wegens de begeeving der Ampten aan Inboorelingen, over een zeer geruimen tyd gedaan, tot een ernstig voorwerp van Raadpleeging te maaken, en hangende dezelve de begeeving der tusschen tyds openvallende Bedieningen op te schorten. De Heer DE LANGE VAN WYNGAARDEN bragt zyn Raadslag, wegens het op de lange baan schuiven dier Raadpleegingen aan 't licht: en nam de Regeering eerlang deswegen een gunstig besluit, begrypende dat de Bedieningen geen Eigendom waren der Regenten, en dat men andere middelen genoeg voor handen hadt om Vreemdelingen tot zich te trekken, dan de zodanige, die, met hun te begunstigen oude gezetene Burgers benadeelden. Zy bedongen nogthans, ten voordeele hunner Huisknegten, de uitzondering van eenige kleine Bedieningen (*).

1785. om de Ampten aan Inboorelingen te geeven.

De Burgerwapenhandel, welke te dier Stede, van den aanvange af, en vervolgens, in de Regeering zo sterken steun genooten hadt (†), vondt die onbepaalde te gemoetkoming niet meer. Het verzoek van eenige Burgers en Schutters om een Corps Stads Artilleristen, tot verdeediging van Stad en Vaderland, op te

Het oogmerk om een Corps Stads Artilleristen op te rigten, gelukt niet.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1594. Voor 't Jaar 1786. bl. 42. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 519. *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 99.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 311, VIII. D. bl. 291.

XXVI. BOEK. 1785. te rigten, door eene geringe meerderheid der Magiſtraat afgeſlaagen zynde, vervoegden zy zich by naderen Verzoekſchrifte aan de Vroedſchap. Vry veel viel hier over ter Vroedſchapsvergadering voor. Twaalf Leden ſtemden om de Raadpleegingen over deeze zaak op te ſchorten, negen deezer wilden de Verzoekers, wegens hunnen yver, pryzen: vier hielden het in Advys of voor Bekendmaaking; een gelyk getal was van gevoelen om het Verzoekſchrift, zonder eenige beſchikking daar op, te rug te geeven. De Voorzittende Burgemeester maakte het beſluit op, alleen om de verdere Raadpleegingen op te ſchorten: waar tegen eenige Leden zich aankantten, beweerende dat dit Beſluit tegen de Meerderheid aanliep (*).

De Commisſie te *Rotterdam* beklaagt zich over 't weinige dat zy kon uitvoeren.

Ondanks de bemiddelde en zo zeer betwiste meerdere magtsverleening aan de Commisſie te *Rotterdam* toegekend (†), hadden die Heeren met zo veel tegenſpartelings te worstelen, dat eenigen in den Lande, dit gewigtige ſtuk beſchouwden als ſtondt het zo geſchapen, dat de Commisſie eerstdaags, onverrigter zaake, zou moeten wederkeeren, indien 'er geene volſtrekte terugroeping volgde, of ten minſten dat dezelve, door ontzegging van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 767. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 519.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 352.

van de vereischte ſteun in haare poogingen, om aan den opgelegden last te voldoen, geheel zou worden te leur geſteld (*). Zy werden, gelyk zy zich beklaagden, „ als Ondermyners van het „ wettig gezag der Magiſtraat in alle opzigten gedwarsboomd (†)," en maakten geene zwarrigheid om te zeggen, „ dat, byaldien, in een geval als dit, die „ geenen, welke rechtſtreeks uit naam „ van hun Ed. Groot Mogenden, dit „ Onderzoek deeden, de bevoegdheid „ niet hadden, zodanige Ophelderingen „ of Verantwoordingen te vraagen als „ zy vergeefsch gevorderd hadden, het „ als dan niet alleen zeer moeielyk, zo „ niet ondoenlyk, zou zyn, om de middelen tot herſtel van de Rust en het „ Vertrouwen te beraamen, en ten uitvoer te brengen; maar dat ook het „ Onderzoek, ten dien opzigte, geheel „ vrugtloos zou weezen en niets anders „ behelzen dan een verſlag van veelvuldig voorgevallene zaaken; doch geenzins eene Naaſpooring of het Onvermogen der Regeering, of wel de ſlapheid der genomene Maatregelen, oorzaak gegeeven hadden tot het plaats „ grypen van veele ongeregeldheden, of „ dat die plaats gehad hebbende, onver- „ volgd

XXVI. BOEK.

1785.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 21.
(†) *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 11.

XXVI. BOEK. 1785.

„ volgd waren gebleeven, en dat, in andere opzigten nagelaaten was dat geen, 't welk de zich beklaagende Ingezetenen, vermeenden van hunne Regeering te hebben mogen verwagten; met één woord dat op die wyze de Commissie, waar mede zy zich vereerd vonden, ten aanziene van derzelver zo weezenlyk gedeelte, als het Onderzoek na de bron van het opgevat Misnoegen en Wantrouwen, het oogmerk niet zou bereiken; maar geheel vrugtloos uitvallen (*)."

Staatsbesluit ten haaren voordeele.

Deeze ingeleeverde klagten werden wedersprooken door de Wethouderschap van *Rotterdam*, en wekten de Heeren der Commissie op om de gegrondheid nader aan te toonen; 't welk wederom niet onbeantwoord bleef (†). Dan Staaten van *Holland* stelden de Leden der Commissie in 't gelyk, en verstonden, „ dat de „ Collegien zo van Heeren Burgemeesteren, als van de Wet, en van Officier en Schepenen der Stad *Rotterdam*, welke in Maart MDCCLXXXIII in functie geweest waren, gehouden zouden zyn te berigten en te antwoorden op de puncten door de Gecommitteerden ontworpen, en aan de Magistraat voorgedraagen; en dat voorts, „ in

(*) *Resol. van Holl.* 4. Feb. 1785.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 250. 270. 645. 668.

„ in 't algemeen, de gemelde Collegien XXVI.
„ van Politie en Justitie respectivelyk, BOEK.
„ voor zo verre dezelve in functie wa- ——
„ ren geweest, ten tyde van het voor- 1785.
„ vallen der Gebeurtenissen, waar over
„ het Onderzoek bevolen was, verpligt
„ waren deswegen alle gerequireerde
„ Opening en Elucidatie te geeven; en
„ ten dien einde te berigten en te antwoor-
„ den op zodanige punten als daar toe
„ van wegen de gecombineerde Verga-
„ dering van de Heeren Gecommitteer-
„ den van hun Ed. Groot Mogenden,
„ en van de Magistraat aan dezelve zou-
„ den worden voorgehouden."

De Ridderschap, *Delft*, *Amsterdam*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* stemden niet in dit Staatsbesluit; *Rotterdam* verzette 'er zich tegen; *Hoorn* liet zich te dier zaake niet in; *Dordrecht* twyfelde eerst, doch bewilligde eindelyk tot de vermeerdering van de magt der Commissie. — Ingevolge hier van werden aan de geweezene Voorzitters der Collegien van de Wet, Burgemeesterskamer en Schepens-kamer, in den Jaare MDCCLXXXIII in dienst geweest zynde, te weeten de Heeren VAN DER HOEVEN, VAN DER HEIM en VAN BALE, de Vraagpunten door Commissarissen opgesteld toegezonden, met een nevensgaanden Brief om daar op de Commissie ten spoedigsten te berigten: ten welken einde gemelde Heeren Voorzitters de verdere Leden, die met hun op dien tyd ge-

XXVI. BOEK. gediend hadden, moesten by een roepen (*).

1785

De Oproerigheden daar eene wyl voorgekomen.

Schoon de tegenwoordigheid deezer door den Staat gezondene en gehandhaafde Commisſie veel deedt tot beteugeling van daadlyke Oproerigheden, kon dezelve ze niet geheel ſtuiten: een en ander voorval hadt dezelve daar van overtuigd (†); en zy vondt zich ſteeds in de noodzaaklykheid om alle behoedmiddelen by aanhoudenheid, te bezigen. De ſterke Aankondiging van Staaten van *Holland* in Sprokkelmaand gedaan (§), bewaarde in *Rotterdam*, zelfs op den achtſten van Lentemaand, die, zedert eenige Jaaren herwaards te dier Stede een tooneel van woeste en rustverſtoorende bedryven hadt opgeleeverd, de openbaare rust en veiligheid: hoe wel men zich niet ontzien hadt om door het vervaardigen van Medailles met de beeldtenis van den Stadhouder, even als in *'s Gravenhaage* (**), en andere Vercierſels, die de plaats van Oranje Tekens moesten bekleeden, het Gemeen tegen dien Dag aan te vuuren; doch dit voorneemen werd verydeld, gelyk ook het Plan

(*) *Reſol. van Holl.* 3. Juny 1785. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 846. De Berigtſchriften deezer Collegien vindt men in de *Bylaagen tot het Rapport der Commisſie na Rotterdam.*

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 356.

(§) Zie hier boven, bl. 70.

(**) Zie hier boven, bl. 75.

Plan om de Tamboers van eene Burger-Compagnie, op dien Dag voor het eerst met eene Monteering, waar van de Koorden *Oranje*, *Groen* en *Wit* waren, te doen optrekken; een Plan, dat, daar het niet kon uitgevoerd worden zonder toestemming en goedkeuring van den Capitein, die als een Regent een voorbeeld van ondergeschiktheid aan 's Lands Wetten behoorde te geeven, veelligt, indien het niet op voordragt der Gecommitteerden, door Burgemeesteren, verhinderd ware, het oproerig Graauw voedzel tot nieuwe buitenspoorigheden zou verschaft hebben.

Buitenspoorigheden, die zy moesten bywoonen op den twee en twintigsten van Hooimaand en den zesden van Oogstmaand: dan hoewel men het vuur van Oproer toen openlyk buiten de Stad ontstooken, na binnen poogde te doen overslaan, gelukte het op geen dier beide dagen, van welken deeze Heeren hoofdzaaklyk het volgend berigt geeven.

Oproerige Beweegingen by de aankomst van haare Koninglyke Hoogheid.

Haare Koninglyke Hoogheid, op den twee en twintigsten van Hooimaand, van *Breda* na *'s Gravenhaage* trekkende, voer een afgehuurd Jacht, waar in zich een groot aantal Persoonen bevondt, 's voormiddags uit, en kwam, voor het Huis van den Vroedschap Elsevier, onder het roepen van *Hoezee!* het blaazen van *Wilhelmus!* geschooten hebbende, aan het Tolhuis ten anker; waar het schieten, het *Wilhelmus* blaazen en het *Hoezee* roepen aan-

XXVI. BOEK. 1785. aanhieldt, 't welk door de menigte aan het Pontveer staande, met een gelyk geroep werd beantwoord. Allersterkst was, van wederzyden, dit geschreeuw, toen zich Mevrouw de Prinsses van *Oranje* op de *Maas* bevondt, en wanneer zy van het Pontveer afreedt, riep men van het Jacht *Vivat, Oranje boven!* en zeilde onder een veelvuldig *Hoezee!* na de Stad op. 's Naamiddags herhaalde men op de hoogte van het Huis van den Vroedschap Elsevier het zelfde bedryf van 's morgens, met byvoeging van *Oranje boven!* Het zeilend Gezelschap na den Wal met de hoeden zwaaijende wekte in de *Boompjes* de beantwoording van hun geroep *Oranje boven!* Dit geschiedde ook toen het langs het *Haringvliet* dreef, en agter het huis van den Hoofd-Officier Gevers speelden zy dezelfde rol als zy een en andermaal by dat van Elsevier gedaan hadden. — Twee Vrouwspersoonen kwamen, op dien zelfden dag, ter *Schiedamsche* Poort in, vergezeld door drie of vier Soldaaten, van welke 'er één met zyn bloote Sabel over 't hoofd zwaaijende, en eenige Metzelaars, daar aan den arbeid, onder een oproerig geschreeuw beledigden, terwyl één deezer Vrouwspersoonen, onder een luid geschreeuw *Hoezee! Oranje boven!* verder de Stad inging. — Het onderzoek op deeze beweegenissen in 't werk gesteld, zo door Gecommitteerden, als door den Hoofd-Officier, bleef uit hoofde der

te-

tegenkanting van verscheide Regeerings-leden tegen de eischen van den Hoofd-Officier tot het geeven van getuigenis gedaan, geheel vrugtloos.

XXVI. BOEK. 1785.

Oproerigheden by de komst van zyne Hoogheid.

Doch was de dag, op welke haare Koninglyke Hoogheid door *Rotterdam* trok, dus vrugtbaar in het overtreeden van 's Lands Plakaaten, de overkomst van den Stadhouder by *Rotterdam* in Oogstmaand, overtrof denzelven verre, „ 't „ scheen," dus drukten zich de Gecommitteerden uit, „ of het Gemeen als nu „ begreep, zich in deszelfs tegenwoor„ digheid alle losbandigheid en ongere„ geldheden te mogen veroorlooven." — Veelen hadden zich reeds voor den middag na de overzyde van de *Maas* begeeven, en eene tallooze menigte van 't Gemeen, voor een groot gedeelte met Oranjelinten voorzien, bevondt zich buiten de Stad aan 't Veer, waar zyne Hoogheid voorby moest. Wanneer het Vaartuig, in 't welk hy zich bevondt, en waar van een Oranje vlag of iets dergelyks waayde, den Wal naderde, verhief zich een zinneloos geschreeuw en gejuich, telkens herhaald, wanneer het Vaartuig, alvoorens aan den overkant te komen, door den wind stak. Eindelyk stapte de Stadhouder aan wal, onder een woest geschreeuw der menigte, en tradt in zyn koets, die terstond door eene menigte volks, (welke niet ziende, dat hunne baldaadige en strafwaardige ongeregeldheden, door Hoogstdenzelven,

met

XXVI. BOEK. —— 1785. met ongenoegen en afkeer bejegend werden, zich meer en meer verstoutte,) zodanig werd beklommen, dat ze naauwlyks zigtbaar was, terwyl zelfs door één Persoon met een Oranje doek over 't hoofd des Stadhouders, wanneer hy in de koets tradt, gezwaayd werd. By het afryden was het geschreeuw *Ons Prinsje boven!* enz. allergeweldigst; en dewyl de koets stapvoets voortreedt werd dezelve, onder een dergelyk geroep, door 't Gemeen, waar van zommigen steeds op de koets bleeven, en anderen zich aan de Paarden, welker halzen zy met Oranje doeken bedekten, vasthielden, langs de Cingel en een gedeelte van de *Schie* begeleid, wanneer de menigte meestal te rug keerde.

Hier mede namen de ongeregeldheden van dien dag geen einde. 's Avonds omtrent negen uuren vertoonde men by de *Boompjes* 't volgend oproerig bedryf, 'er was onder veele andere Vaartuigen op de *Maas* een Bootje met eenige Persoonen, die luidkeels riepen *Hoezee! Oranje boven!* Een geroep by 't huis van ELSEVIER, herhaald, met byvoeging; *Het helsche vier onder!* ELSEVIER! *het helsche dier onder!* Een Jacht, het Bootje toen volgende schoot onder het geschreeuw van *Hoezee!*

Van de ontelbaare menigte die zich aan deeze strafbaare gedraagingen schuldig maakte werd slegts één Vrouwspersoon gevat, en voor den tyd van twee

Jaa-

Jaaren in 't Werkhuis gezet. De Hoofd-Officier voor 't Collegie van Schepenen, in tegenwoordigheid der Gecommitteerden omtrent het voorgevallene met het Bootje nader onderzoek willende doen, oordeelden Schepenen, dat de byzondere kennisneeming daar van hun toekwam; doch dit onderzoek hadt geen gevolg (*).

Wat 'er omtrent de Gevangene Cath. Mulder gebeurde.

Van de twee berugte gevangene Vrouwspersoonen CATHARINA MULDER en CORNELIA SWENK (†), werd de laatstgemelde, in Grasmaand deezes Jaars, niet tegenstaande het geraadene ten tegendeele door Gecommitteerden, en zelfs tegen het begrip van den Hoofd Officier VAN DER HOEVEN, onder handtasting ontslaagen: 't geen Gecommitteerde stoffe gaf van klagten over het vrugtloos maaken van 't Onderzoek, gelyk zy ook over de wyze van ondervraagen zeer te onvrede waren (§). —— CATHARINA MULDERS onderzoek ging, volgens hun berigt, zeer flauw en zonder nadruk toe. 't Natuurlyk gevolg hier van was, dat de buitengewoone Geregtsvorde-

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 233—240. Hoe veel moeite de Hoofd-Officier GEVERS name om, wegens de Oproerigheden en byzonder het voorgevallene by het doortrekken der Prinsesse, getuigen in te winnen, en wat hem deswegen van de Schepenen bejegende, hoe zeer ook onderstemd door een Staatsbesluit van *Holland*, kan de Leezer naslaan in de *N. Nederl. Jaarb.* 1014. 1015—1019. 1024. 1045. 1322. 1594.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 357.

(§) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 21.

XXVI. BOEK. 1785. deringen tegen haar, zonder vrugt, afliepen; dat Schepenen haar ontvingen in een Gewoon Geding, en dat zy, 'er niet hebbende bygevoegd, waar op de Hoofd-Officier GEVERS aandrong, en 't geen Gecommitteerden voor hun raadslag hadden uitgebragt, *mits haare Verdeediging doende uit de Gevangenis*, naderhand heeft verzogt om een provisioneel ontslag onder handtasting, welk verzoek ook naa een Pleidoi door den Advocaat BILDERDYK gehouden, by vonnis van Schepenen, in Sprokkelmaand des volgenden Jaars, toegestaan werd, niet tegenstaande 'er een Eisch was gedaan tot straffe van Geesseling, Brandmerk en Gevangenis van tien Jaaren, mitsgaders van daar op volgende Uitbanning uit de Stad *Rotterdam*, derzelver Regtsgebied en den Lande van *Schieland*; doch welk Vonnis naderhand door eene Sententie van den Raade Provinciaal gecorrigeerd zynde voor de gevangene van geen kragt geweest is; en Schepens den Hoofd-Officier zynen eisch ontzeiden, die zich op den Hove van *Holland* beriep. —— Dit berugte Vrouwmensch werd, in Hooimaand des volgenden Jaars, na de Gevangen poort in *'s Gravenhaage* overgebragt, om 'er, geduurende het beloop van haar Regtsgeding, bewaard te worden (*).

Een

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 17. 276. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1308. Voor 't Jaar 1786. bl. 145. 373. en 644.

Een soortgelyke eisch deedt deeze Hoofd-Officier tegen eene laatere in hegtenis gebragte CLASYN VERRYN, bygenaamd de *Oranje Meid*, die zich aan verregaande oproerige gesprekken en bedryven hadt schuldig gemaakt; doch de Hooge Raad bevestigde de uitzondering van Minderjaarigheid, door deeze beschuldigde voor Schepenen van *Rotterdam* gemaakt (*).

XXVI. BOEK. 1785.

De eisch tegen CLASYN VERRYN niet uitgevoerd.

Schoon Gecommitteerden na *Rotterdam* zich, over deeze, en verscheide andere Geregtshandelingen, zeer te onvrede betoonden, hadden zy, nogthans, het genoegen, dat, naa de twee laatstgemelde oproerige Dagen, hun tweeledig Voorstel om eene Waarschuwing te doen tegen de verregaande Ongeregeldheden en het versmaaden der Bevelen van hun Ed. Groot Mogenden, als mede het geeven van de noodige en kragtdaadige Orders om te beletten, dat de Geaíimenteerden in de Wees- en Armhuizen niet langer met het draagen van Oranjetekenen, tot groote ergernis, aanhielden, omhelsd en ten zelfden dage die Waarschuwing en gepaste Voorziening gedaan werd (†).

Waarschuwing en Voorziening afgekondigd.

Boosaartigheid, op 's naastens leed gesteld, die by vlaagen zich te *Rotterdam* zo openbaar vertoonde, wandelde ook in het

Afkondiging tegen het Brandstigten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1314. Voor 't Jaar 1786. bl. 145.

(†) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 240.

XXVI. BOEK. 1785.

het donker; dan haare snoode voornee- mens kwamen aan den dag: dewyl men op eenige plaatzen brandende koolen vondt, by nagt, omtrent de Pakhuizen gelegd, met het kwaadaartig opzet om deeze der vlamme op te offeren. Eene Afkondiging tegen Brandstigten beloofde de Belooning van één honderd zilveren Ducatons aan den Ontdekker van den Daader of Daaders dier onheil dreigende snoodheid (*).

Het verbeteren der Schuttery door veelen noodig gekeurd.

Om de rust te *Rotterdam*, zo lang en zo hevig gestoord, te herstellen, was geen kragtdaadiger middel dan de Schuttery, in dien staat te brengen, waar in dezelve alle diensten overeenkomstig het oogmerk haarer inrigting kon volbrengen; waar aan zeker zeer veel haaperde. Het Vrycorps, 't geen dit gebrek zou hebben kunnen aanvullen, was vernietigd (†). Eenige Voorstanders van 't zelve hadden, met groot genoegen, vernomen, en voor zo verre zy Medeleden der Schutterye waren ook helpen bevorderen, dat in Sprokkelmaand aan de Commissie en de Regeering der Stad was aangeboden eene *Memorie van gebreken en middelen tot Redres der Schuttery, benevens een ontwerp tot verbetering van dezelve.* Van de nuttigheid en noodzaaklykheid van die of dergelyke Schikkingen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 949.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 299.

gen overtuigd, betuigden zy bereid te weezen om van allen aanzoek tot herstel van hun Corps af te zien, en zonder onderscheid, welke posten zy bevoorens in de Schuttery bekleed hadden, of uit welken hoofde zy daar van reeds ontslaagen of vrygesteld waren, zich op nieuw te verbinden, en den Eed daar toe staande, af te leggen, indien en zo draa de Schuttery op die of dergelyk eene wyze, als by het ontworpen Reglement was voorgesteld, werd ingerigt. Hier in stemden, by het overleeveren van een Verzoekschrift ten dien einde aan de Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden en de Regeering, eenige Ondertekenaars, die geen daadlyke Leden van de Burgerwagt waren, en niet behoorden tot het Corps Vrywillige Schutters, zo voor zich zelven als voor die in den voorleeden Jaare de Voorzieninge van den Souverain verzogt hadden; dewyl hun, naar de kennis, welke zy bezaten van de gesteldheid der Stad *Rotterdam* en derzelver gezamenlyke Inwoonderen, dit Ontwerp zeer geschikt voorkwam, om, in train gebragt, de Schuttery en derzelver Krygsraad een Lichaam te doen zyn, in staat om de rust en goede orde in de Stad te handhaaven, en dus alle andere gewapende Verbintenissen onnoodig en onraadzaam te maaken, en teffens de zekerste rugsteun voor de Stads Regeeringe om haare billyke en rechtmaatige besluiten en

XXVI. BOEK. 1785. bevelen kragt en klem by te zetten, en die met de noodige ſtandvastigheid te kunnen onderſtutten, en ten uitvoer brengen, zonder te moeten ondervinden, dat een hoop losbandigen de geſtelde Orders ſtrafloos verſmaadden (*).

De daar toe gemaakte ſchikkingen door anderen gewraakt.

Een aantal Burgers, tusſchen de vier en vyf honderd ſterk, meest zo men wil van de geringſte ſoort van Ingezetenen, aan welker hoofd zich de Oud-Schepen JAN CORNETS DE GROOT bevondt, hadt op dit ſtuk een geheel ander inzien, en, huns bedunkens, ontwaarende, dat men de form der Schuttery geheel zogt te veranderen, en onder verſcheide voorwendzels allerlei Nieuwigheden tragtte in te voeren, meenden zy zich, door eene uitdruklyke verklaaring, van de bewerkers dier Nieuwigheden te moeten onderſcheiden: waarom zy der Stads Regeering betuigden; „ dat zy de Directie „ van Stad en Land geheellyk en alleenlyk aan de Overheid overlaatende, met „ het beſtuur hunner Regenten, en met „ de form hunner Schutterye, te vrede „ waren, afkeurende alle ſoortgelyke „ Nieuwigheden, en al het geen tot dis„ reſpect en vilipendie der Authoriteit „ van de Regeering zou kunnen ſtrek„ ken (†).”

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 435.

(†) *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 296. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 850.

XXVI. BOEK. 1785.

De verandering komt, naa veel vertraagens, tot stand.

De Staats Commissie was verre van omtrent de Schuttery zo te denken, als deeze laastgemelden, stemde veel meer met de andere Verzoekers in, en hadt, van den beginne der volvoering van haaren last, bedagt geweest, om, door eene noodige Hervorming der Schuttery, eene waarborg voor de behoudenisse der rust daar te stellen: dewyl zy, uit de Adressen, die, zo door den Vroedschap ELSEVIER, als door een aanzienlyk gedeelte der Ingezetenen, aan hun Ed. Groot Mogenden gedaan waren, en die aanleiding tot het bepaalen der Commissie gegeeven hadden, zich verzekerd hielden, dat de vervalle staat der Schuttery een voornaam voorwerp van hunne klagten was, en derzelver gebreklyke gesteldheid geen gering voedzel verschafte aan het misnoegen en wantrouwen der aanzienlykste Ingezetenen omtrent de Regeering, en dat die gebreklyke gesteldheid, ten minsten omtrent een gedeelte der Schuttery, door de Magistraat erkend wierd. Zy gaven zich des veel moeite om met de zodanigen, die verbetering zogten, mede te werken; doch moesten met veel tegenkantings worstelen. De groote zaak was of de tegenwoordige Schuttery, met verbeteringen, by haare form zou bewaard dan geheel ontbonden en eene nieuwe opgerigt worden? Tot het laatste werd, op 't einde deezes Jaars, na veel raadpleegens, besllooten; schoon niet zonder tegenverklaaring, 't welk aanleiding

XXVI. BOEK. 1785. gaf tot het vertraagen der volvoering om de Oude Schuttery te ontbinden en de Nieuwe op te rigten; 't geen eerst in Grasmaand des volgenden Jaars geschiedde, en het blyven der Commisfie bykans vier maanden verlengde. Wegens welke tegenkantingen zy, in hun Verslag, zich sterk beklaagen (*).

't Genootschap van Wapenhandel, de *Palmboom* opgerigt.

Te midden van alle deeze woelingen wegens de Schuttery, was, ondanks de ontbinding van het Corps Vrywillige Schutters, te *Rotterdam*, een Genootschap van Wapenhandel, de *Palmboom* geheeten, opgerigt, 't welk in Zomermaand, by het doen der eerste openbaare Wapenoefeninge, afvuurde. Een talryk gezelschap woonde zulks by. Verscheide Officieren van het *Schiedamsche*, eenige Leden van het *Dordrechtsche* Genootschap, en ettelyke Militaire Officiers, vertoonden zich in hunne Uniformen, onder de Aanschouwers. De Heer ELSEVIER en VAN ZWYNDRECHT, benevens den *Rotterdamschen Lutherschen* Predikant SCHEFFER, werden door Commisfarissen van het Corps, voorby het Front, langs en door de Geledederen geleid. By het eindigen der Wapenoefeningen reikte een jong Meisje, naa het Genootschap met een vierregelig versje begroet te hebben,

(*) *Rapport der Commisfie te Rotterdam* bl. 281—298. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1440. 1665. Voor 't Jaar 1786. bl. 47. 52. en 54. 369—372.

ben, aan elken Officier en Schutter een Palmtak toe, die weldra op aller hoeden by de Cocardes gevoegd werd.

1785.

Een Genootschap van Aankweekelingen vuurt af.

Op het veld, 't welk dit Genootschap in eigendom bezat en ten Wapenhandel geschikt hadt, vertoonde zich, in Oogstmaand, eene Bende van Krygsaankweekelingen, bestaande in vier en veertig Jongelingen, van tien tot zeventien Jaaren oud, verdeeld in vyf *Pelottons* van welke één Granadiers mutzen droeg, voorts hadden zy Vaandels, Tamboers en Pypers, en waren in eene gelyke militaire kleeding, uitgedoscht. Zy volvoerden hunne Wapenoefeningen en vuurden af onder 't bevel van den achttienjaarigen E. J. Pex.

De Burgers verrigten de openbaaren Wapenhandel, met goedkeuring der Regeeringe.

Men zag in Zomermaand, voor de eerste maal, dat eene geheele Compagnie Burgers, met volkomene goedkeuring der Regeering, openlyk met slaande trom en vliegend vaandel, onder het geleide van den Capitein Adrianus Havart, regeerend Schepen, de Stad door en de de *Delftsche* Poort uittrok om, op een veld agter de *Schiekade* gelegen, by het doen der Wapenhandelinge af te vuuren. Eene andere Burger-compagnie, aangevoerd door den Capitein Adriaan Willem Belaarts, Secretaris der Stad, was vooruitgetrokken om voor de eerstgemelde plaats te maaken en te houden. Naa het volvoerde werk trokken ze beide, onder het bevel der Luitenants weder Stadswaards, door twee ryen Hel-

XXVI. BOEK. 1785.

baardiers by de *Delftsche* Poort geplaatst na derzelver Vaandrigs-kwartieren. Dat het getal der Aanschouweren, door verschillende beweegredenen derwaards gedreeven, zeer groot was, lydt geen den minsten twyfel (*).

Voorstel by de Admiraliteit op de *Maaze*, dat geene Amptenaaren te gelyk Regeerings Posten zouden bekleeden.

Hadt de Zeeraad aan den *Amstel* de begeeving der Ampten, voorheen aan den Stadhouder afgestaan, aan zich getrokken (†), ter Vergadering van den Zeeraad aan de *Maaze* stelde de Heer DEN APPEL voor; dat vervolgens geene Regenten van *Rotterdam* of andere Amptenaaren, door eene Benoeming, by dien Raad te formeeren, aan hun Hoog Mogenden zouden mogen worden voorgedraagen, of door dien Raad zelve rechtstreeks zouden worden aangesteld, tot Advocaat Fiscaal, Secretarisfen, Ontvangers Generaal, Commisfen Generaals, Equipagie Meesters, of tot andere Bedieningen binnen *Rotterdam*, betrekking hebbende tot het Collegie der Admiraliteit, dan met dien verstande, dat dezelve, alvoorens het aanvaarden van hunne posten, gehouden zouden weezen afstand te doen van de Regeering, of andere Ampten of Bedieningen door hun bekleed: en dat zo ook niemand, in voegen voorschreeven, het zy door hun Hoog Mogenden, of door den Zee-Raad, tot de voornoem-de

(*) *N. Nederl. Jaarb,* 1785. bl. 855. 953. 1064.
(†) Zie hier boven bl. 181.

de Posten aangesteld, voortaan zal vermogen eenige Stadsregeering, Ampt of Bediening, hoe ook genaamd, aan te neemen, zonder teffens te worden begreepen, daar door daadlyk van zyne voorige Post afstand te doen, of daar van te zyn vervallen.

Onder eenige bepaalingen in een Besluit veranderd.

Dit voorstel werd geheel aangenomen en in een Besluit veranderd, met deeze bepaaling, dat het in geener voege ten nadeele zou strekken aan de Ministers, Commisen Generaals of Bediendens tegenwoordig by den Zeeraad zynde, geduurende de bediening van hunne tegenwoordige Posten, of by opklimming, zo dat aan den tweeden Equipagie meester, wanneer hy tot eersten mogt worden aangesteld, zou vrystaan, om het Regentschap van *Rotterdam*, of zodanige andere Posten binnen die Stad, aan te neemen, als hy in den tyd zou geraaden oordeelen. Van dit Besluit zou, tot meerder versterking, aan hun Hoog Mogenden kennis gegeeven en hoogst derzelver bekragtiging verzogt worden. Een goed aantal Afdrukken van dit Besluit zou men in gereedheid brengen om uit te reiken aan allen, die vervolgens zich daar mede overeenkomstig hadden te gedraagen. —— De Heer BICHON verklaarde in dit Besluit niet toe te stemmen, en behieldt aan zich eene tegenaantekening (*). Hier

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785 bl. 439.

XXVI. BOEK.

1785.

Een verder ftrekkend Verzoek omtrent de Amptenaaren en Regenten, niet ingewilligd.

Hier door werd voldaan aan den Voorflag door *Delft*, eenigen tyd geleeden, ter Staatsvergadering van *Holland* ingeleeverd (*), welke daar nog onbeflist hing, en dus ook aan een gedeelte des verzoeks, door twee honderd en vyftig Burgers van *Rotterdam* in Grasmaand ter Vroedfchap voorgefteld. Doch, wanneer zy tevens vorderden, dat alle Heeren, die thans dusdanige Admiraliteits Ampten bekleeden, of Collonellen, of Capiteins der Stads Schuttery, en teffens Vroedfchap of Schepen waren, door hun Ed. Gr. Agtbaaren mogten worden aangemaand, binnen zekeren te bepaalen tyd, van de eene of andere hunner Posten te hunner keuze afftand te doen, was het antwoord, dat, dewyl 'er geen Staats- of Stads-wet of Befluit beftondt, waar by de onbeftaanbaarheid van het bekleeden deezer dubbelde Posten werd vastgefteld, de Leden der *Rotterdamfche* Vroedfchap, tegenwoordig in deeze Ampten en Bedieningen gefteld, moesten gehouden worden die wettig te bezitten; waarom hun Ed. Groot Agtbaaren zich niet bevoegd oordeelden om daar in eenige verandering te maaken, of het begrip en goedvinden van den Souverain voor uit te loopen; weshalven aan dit verzoek niet kon voldaan worden (†).

Reeds

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 96.

(†) *Extract uit de Refol. van Burgemeesteren en Vroed-*

1785.

GEVERS oordeelt dat de Verkiezingen van Regenten naar de oude Privilegien en Octroyen moesten geschieden.

Reeds vroeg bevondt zich *Rotterdam* onder de Steden, die geen Aanpryzingen, het begeeven van Regeeringsposten betreffende, meer van den Stadhouder verkoozen aan te neemen (*), thans verklaarde by Burgemeesteren der Hoofd-Officier GEVERS, dat, by 't onderzoek der Privilegien, Handvesten, Resolutien en andere Charters der Stad, zyne aandagt voornaamlyk gevallen was op de tegenwoordig plaats hebbende Gewoonte, van de Benoemingen ter Verkiezing van Burgemeesteren en Schepenen 's jaarlyks, en van de Vroedschappen, by elke openvalling, aan den Stadhouder over te zenden. — Naa een lang, ryp, koel en onpartydig onderzoek was hy by zich zelven overtuigd, dat het aan de Voorzaaten niet hadt vrygestaan die Gewoonte in te voeren, noch aan de tegenwoordige Regeeringsleden om dezelve te blyven waarneemen; maar dat, zo daar in eenig waar nut voor de Stad of Burgery mogt gelegen zyn, ('t welk hem in geenen deele gebleeken was,) de Voorzaaten en zy daar toe, eigener authoriteit, dan nog geene bevoegdheid bezaten; maar zich hadden moeten vervoegen by den Souverain, aan wiens daaromtrent verleende Octroyen zy volstrekt ver-

Vroedschappen der Stad Rotterdam 30 Mey 1785. *Resol. van Holl.* 10 Juny 1785. *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 108.

(*) *Zie onze Vaderl. Hist.* V. D. bl. 83.

XXVI. BOEK. 1785.

verbonden waren; zodanig dat zy van het daar in voorschreevene afwykende, geen wettige Regeerings Collegien konden formeeren.

De oudste Privilegien en het jongste Octroy bygebragt en aangemerkt hebbende, dat alle handelingen daar tegen aanloopende, niet als een Regt, maar als eene Overgifte en Toelaating voor een tyd, onder beding van onbenadeeldheid in Regt, moesten gehouden worden; sloeg hy voor, dat hun Ed. Groot Agtbaaren, dit zyn Vertoog in de Vroedschap geliefden voor te stellen, en te tragten het daar heen te wenden, dat 'er een Besluit viel om aan zyne Hoogheid', by monde van eenige Afgevaardigden, of by Brieve, te verstaan te geeven, „ dat de Electien van Vroedschappen, „ Burgemeesteren en Schepenen voort„ aan zouden worden uitgebragt preci„ selyk conform de teneur der nooit ge„ abrogeerde Octroyen *de Annis* MDCXV, „ MDCL en MDCLVIII."

Aandrang van dit Voorstel. Door de Meerderheid van de hand geweezen.

Dit Voorstel in Zomermaand gedaan drong de Heer GEVERS in Oogstmaand nader aan. Onder andere liet zich die Staatsman, in deezer voege uit. „ De „ Privilegien en Regten moeten gehou„ den worden voor altoos aan ieder by„ zonder Lid der Burgerye, zo ouden „ als jongen, ook zelfs aan hun, die ten „ tyde der Concessie nog niet in de we„ reld waren, toegestaan te zyn, en toe „ te behooren. —— Een Volk moet be-

„ schouwd

„ schouwd worden als eene *Persona Moralis*, welke, hoe zeer de Individus, waar uit hetzelve bestaat, van tyd tot tyd, versterven, altyd geoordeeld wordt in weezen te blyven, en het zelfde Volk te zyn. —— Gelyk ook alle dezelve Privilegien en Regten aan eene geheele Burgery geschonken, niet verlooren kunnen worden, om dat veele, ja zelfs de meeste en voornaamste Burgers, daar tegen handelen, dezelve verwaarloozen, of dezelve direct of indirectlyk door verzuim aan anderen overgeeven of verlaaten: De daaden van eenigen kunnen immers, volgens de eerste principes van Regt en Billykheid, niet op rekening van het gansche Lichaam der Burgerye gesteld worden, noch de Renunciatie van eenigen aan zekere Regten, de gansche Burgery competeerende, de gezamenlyke Burgers van die Regten berooven, wanneer die gezamenlyke Burgers den Renunciant ten dien einde niet gemagtigd hebben; kunnende om de overgiften of temporairen afstand, welken de Regeering gedaan heeft, geenzins geallegeerd worden, dat die overgifte of temporairen afstand gedaan is door de Regeering, als representeerende de gansche Burgery, ten zy de Regeering ten dien einde, door de Burgery gemagtigd is geworden, en daar toe bevoegdheid gekreegen heeft. Was zulks niet ge-

XXVI. BOEK.

1785.

„ schied

XXVI. BOEK. 1785.

„ fchied, dan ftelde zich de Regeering „ gelyk met een Mandataris, die zyn „ last te buiten gegaan is, en den gee„ nen van wien hy zyn Mandaat ontlee„ nen zou, nergens in heeft kunnen ver„ binden, of prejudicieeren. —— Geen „ Lichaam derhalven van Regeering bin„ nen deeze Provincie heeft in haaren „ boezem de bevoegdheid om van den „ inhoud dier Privilegien in het gering„ fte af te wyken. En byaldien een der„ gelyk Lichaam van Regeering befpeu„ ren mogt, dat in eenig Privilegie iets „ mogt refideeren, 't welk voor de Bur„ gery nadeelig zou kunnen zyn, zo „ zou, in dit geval, zulk een Collegie „ van Regenten verpligt weezen, zich „ te dier zaake, uit naam van de Bur„ gery, te vervoegen tot den Souve„ rain, met verzoek, om zulk een Pri„ vilegie, tot nut en voordeel der Bur„ gerye, te altereeren. Waarom dan Re„ genten, volgens Eed en Confcientie, „ verpligt zyn, om, als Reprefentanten „ van eene vrye Burgery en als Bewaarders „ van derzelver Privilegien, alle zodanige „ misbruiken, welke tegen Regt, Reden „ en Billykheid in de Conftitutie van „ den Burgerftaat, de Regeering en 't „ Beftuur van denzelven, door verzuim „ en onagtzaamheid mogen zyn ingefloo„ pen, op de best mogelyke wyze, te „ verbeteren, al het geen door de Voor„ zaaten, 't zy uit wanbegrip of eene „ al te groote infchiklykheid verwaar-

„ loosd

„ loosd is, te herstellen, en dat zich, XXVI.
„ de Burgeryen weder toe eigenen al BOEK.
„ het geen aan dezelve op eene onwetti-
„ ge wyze ontvreemd is, en als nog 1785.
„ onregtvaardiglyk wordt onthouden.

„ Misbruiken," dus besluit hy zyn Vertoog, „ Misbruiken worden, in ee„ ne zaak van zodanige natuur, nim„ mer door langduurigheid van tyd ge„ wettigd, en zyn, uit dien hoofde, „ vooral by een vry Volk, altyd een „ geschikt object van Hervorming. Het is „ voor een vry Volk by alle gelegenheden, „ een gepast tydstip om tegen een on„ wettig of misbruikt Gezag zich te op„ poseeren, en, met verbreeking van „ slaafsche banden, zich in de oude en „ wettige Vryheid te herstellen. —— Dan het met zo veel klems aangedronge Voorstel werd, in Slachtmaand, met dertien Stemmen tegen negen (*) van de hand geweezen; doch de Minderheid wendde zich met een Brief aan Staaten van *Holland*, wegens de Verkiezingen van den Stadhouder, verzogt eene gunstige beraaming der Staaten, en dat, hangende Hoogstderzelver raadpleegingen, de Staaten de Verkiezingen zelve ge-

(*) Onder dit Negental bevonden zich, behalven den Heer P. GEVERS, de vier regeerende Burgemeesters P. BOGAERT, P. VAN ALPHEN, J. H. VINGERHOEDT en P. J. VAN DER GOES; de Raaden J. P. BOGAERT, J. J. ELSEVIER, J. REEPMAAKER en S. VAN HOOGSTRAATEN.

XXVI. BOEK. 1785.

geliefden te doen (*). Dit gaf aanleiding tot hoogloopende oneenigheden ter Staatsvergaderinge, die ons in de Geschiedenissen van het volgend Jaar te melden staan.

Oneenigheden in den *Brielle* over den Wapenhandel.

Rees 'er groote tweespalt tusschen de Regeering in den *Brielle* over de Aanpryzingen des Stadhouders, was de Burgery deswegen verdeeld (†), die zelfde tweespalt en verdeeldheid vertoonde zich ook ten opzigte van den Wapenhandel. Een Genootschap van Wapenhandel te dier Stede, hadt op een Verzoekschrift aan Gecommitteerde Raaden, om den Leden van 't zelve toe te staan, in 't vervolg, hunne Wapenoefeningen in een der Ravelynen buiten de Poort te verrigten, een gunstig besluit bekomen, van 't welk de bevelvoerende Officier der Bezettinge, een Uittrekzel tot zyn Naarigt ontvangen hadt. Wanneer het Genootschap voorneemens was gebruik te maaken van deeze vergunning, en daar van vóóraf kennis te geeven aan Burgemeesteren, vondt de Meerderheid der Vroedschap goed, zonder die kennisgeeving af te wagten, twee dagen vóór den bepaalden dag, eene Waarschuwing uit te vaardigen, by welke zy den openlyken Wapenschouw der Burger Schutte-

(*) *N. Neder. Jaarb.* 1785. bl. 852. 1595. 1664. *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 109.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 281.

terye, als nog niet genoeg in den nieuwen Wapenhandel geoefend, uitstelden, tot een tyd nader te bepaalen; doch reden hebbende, gelyk zy zich uitdrukten, „ om te vreezen, dat veelligt, uit „ een verkeerd begingzel, of wel door „ een te zeer verhaasten yver, door 't „ een of ander gedeelte, of by zamen„ voeging uit alle drie de Burger-com„ pagnien, onder de eene of andere zich „ zelven assumeerende en vanteerende „ benaaming, by Burgemeesteren en Re„ geerderen der Stad onbekend, en dus „ geheel ongequalificeerd, intusschen zou „ getragt worden alzo en in dier voege „ te maaken eene zekere Optrekking tot „ het Exerceeren en Maneuvreeren open„ baarlyk, en daar door veroorzaaken „ daadlyke jalousy en onderlinge discre„ pances, en dat uit dezelve Combus„ tien van dangereuse gevolgen zouden „ kunnen voortkomen," verboden zy alle Optrekking hoe genaamd; en ook het voorheen toegestaan behandelen der Wapenen, tot nader orde van tyd, plaats en wyze. XXVI. BOEK. 1783.

Dus vondt zich het Genootschap onverwagt te leur gesteld. De Meerderheid, die deeze Afkondiging, in 't laatst van Grasmaand, hadt laaten doen, oordeelde, op 't einde van Oogstmaand, den tyd ten Wapenschouw gebooren; doch vondt omtrent de wyze goed, aan ieder Capitein der Burgery te gelasten „ om, „ naar ouder en onafgebrooke gewoon-

XXVI. BOEK. 1785.

„ te, hunne respective Manschappen, tegen den aanstaanden Wapenschouw, nader te laaten aanspreeken van te compareeren *met Oranje Cocardes*, op de boete van vier Zilveren Ducatons, by ieder Burger te verbeuren, die *zonder Oranje Cocarde* op de Wapenschouw zou verschynen." —— De Minderheid der *Brielsche* Regeeringe beklaagde zich by hun Ed. Groot Mogenden, over deezen zonderlingen eisch, en verhoogde Geldboete van één tot vier Ducatons. Zo veel gehoors vondt hunne klagt, dat 'er, van wegen Staaten van *Holland*, by voorraad, last kwam om den beraamden Wapenschouw der *Brielsche* Burgerye op te schorten. —— Op nadere aanschryving van hun Ed. Groot Mogenden, wegens de Beweegingen ten Plattenlande in den Lande van *Voorne*, die te dugten stonden, dat in de Stad *Brielle* zouden overslaan, was, met den aanvang des Jaars, het draagen der Cocardes, zo ver zy tot Tekens van Onderscheiding konden dienen, streng verboden (*).

Prysvraag door een Genootschap van *Alkmaar*.

Alkmaar, in het bevorderen der Grondwettige Herstelling zo uitsteekend, en in het voortzetten van den Wapenhandel zo voorbeeldlyk (†), voer op den ouden

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 187. vergeleeken met bl. 252. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 678. 1057. Voor 't Jaar 1786. bl. 57.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 268. VIII. D. bl. 360.

den voet voort. Een Genootſchap van Burgeren, door meerdere Prysvraagen bekend, gaf, op den voorafgelegden grond, dat de Souveraine Magt in den boezem des Volks berustte, en dat de Vryheid en Veiligheid van Regent en Burger in *Nederland* volſtrekt vorderde, dat het Volk zyne Vertegenwoordigers benoemt en aanſtelt, de volgende Prysvraag, „ of „ de Gewapende Burgeren, by welke „ de beſchermende en verdeedigende „ Magt berust, niet de naastgeregtigde „ zyn, om, zonder in agtneeming van „ Gilden, of eenige andere vroegere of „ laatere Bevoorregten, uit alle belang- „ hebbende Burgers, de bevoegdſten en „ waardigſten te verkiezen, tot de Aan- „ ſtellers hunner Regenten? dan of dee- „ ze Verkiezing ook door anderen, of „ door eenige mogelyke inrigting beter, „ veiliger, duurzaamer en alleszins ge- „ lukkiger voor Regent, Burger, en 't „ geheele Volk, plaats zou kunnen heb- „ ben? zo ja, door wie? of hoedanig?" De Eerprys was dertig Gouden Ducaaten, of een Gouden Medaille van dezelfde waarde (*).

XXVI. BOEK. —— 1785. *ſche* Burgeren uitgeſchreeven.

De Schuttery, die zich omtrent twee Jaaren lang in den Wapenhandel geoefend hadt, en in den voorleeden Jaare door

De Wapenhandel aldaar verder begunſtigd.

(*) *Grondwettige Herſtelling* II. D. bl. 137. Deeze Vraag werd in 't volgend Jaar herhaald. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 221.

XXVI. BOEK. 1785.

door de Regeering buiten haare kosten, met eene gelyke en beproefde Wapenrusting voorzien was, ontving thans, uit handen der meeste Huisvrouwen van de Regeering vier nieuwe Vaandels, van het *Collegium Medico-Pharmaceticum* koperen Trommels, en koperen Bosſen met Pypen, benevens den verderen toeſtel tot dit alles; terwyl het Goud- en Zilverſmits Gilde de geheele toerusting van den Tamboer Major vereerde. Geſchenken, op de plegtigſte wyze, door de Schenkſters en Schenkers met toepasſelyke aanſpraaken overgeleeverd (*).

Een Genootſchap van Wapenhandel te *Hoorn*.

By *Alkmaar*, hadt *Hoorn*, tot dus lange in beide tegenwoordig zo zeer in 't oog loopende byzonderheden magtig afgeſtooken. Dan, ſchoon men 'er nog niets beſtondt dat naar Grondwettige Herſtelling ſmaakte (†), hadden veele Ingezetenen, van de nuttigheid eens bekwaamen Wapenhandels overtuigd, zich in daar toe aangelegde Gezelſchappen zo verre geoefend, dat zy met een aanzienlyk en talryk Genootſchap, en veele Leden van Eer, konden voor 't licht komen. Zy waagden het Burgemeesters en Regeerders der Stad met een Verzoekſchrift aan te gaan; en onder betuiging, van nimmer eenig doel gehad te hebben om zich

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 857.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 26.

XXVI. BOEK. 1785.

zich der Schuttery te onttrekken, veel min zich daar boven te verheffen; maar door bekwaamheid in den Wapenhandel der Schuttery van dienst te zyn, waar van hun Reglement ten bewyze kon ſtrekken, de gunſtige medewerking der Regeeringe, en bovenal een geſchikte Plaats verzoekende. — Tot veeler verwondering werd dit verzoek, zo als het lag, toegeſtemd, en de Schutters. Doelen, hun vergund (*).

'tVoorgevallene te *Viaanen* omtrent een Vaandel des Genootſchaps.

Eenige Burgers der Stad *Vianen* kreegen van de Magiſtraat, met den aanvang des Jaars, onder goedkeuring van Gecommitteerde Raaden, verlof ten openbaaren Wapenhandel, voor hun Genootſchap. Niet aan die goedkeuring twyfelende, maakten zy gebruik van de gegeevene toeſtemming; doch reikhalsden na de goedkeuring van hooger hand: dewyl dan een pragtig Vaandel, door Mevrouwe Douariere VAN HAMEL, gebooren DE KEMPENAAR, en twee koperen Trommen door de Heeren DROST, Kooplieden te *Amſterdam* geſchonken, plegtig aan 't zelve zou worden overgehandigd; maar, deeze niet komende, beſloot het Genootſchap, in Hooimaand, tot het openlyk aanvaarden dier Geſchenken. Weinig dagen vóór de dag ter overgifte bepaald, ontving de Heer VAN RYSSEL, Commandant des Genootſchaps een brief

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 167.

XXVI. BOEK. 1785. brief van den Fiscaal VAN DER KRAGT, dat het beter ware zulks niet te doen vóór de Wettiging, wilde men zich niet aan onaangenaamheden blootstellen. De plegtigheid werd verschooven. Drie Gelastigden begaven zich na *'s Gravenhaage*, om op een spoedige Goedkeuring by den Fiscaal en de Commissarissen tot het Departement van *Vianen*, aan te houden. Deezen betuigden niet ongeneegen te zyn om de verzogte Goedkeuring te verleenen; doch dat 'er in het Reglement eenige verandering moest komen. Op 't verzoek om het Vaandel, volgens 't verlangen van alle de Leden, te mogen overgeeven, viel de vraag wat het Vaandel, waar van zy onderrigt waren, betekende? Wanneer de Afgezondenen te kennen gaven, dat het vercierd was met de *Hollandsche Maagd*, houdende de *Speer en den Hoed van Vryheid*, rustende op het *Wapen der Stad Vianen*, en omvattende met haar rechter arm *het Portrait van den Graave* JAN VAN BREDERODE, voorheen Heer van *Vianen*; en ten Zinspreuk voerende *Contra vim quamcunque*, kreegen zy ten antwoord, dat de Hoed van Vryheid in eene Souveraine Heerlykheid van *Holland* niet te passe kwam, dat zy moesten begrypen in eene Souverainiteit te woonen; en wat de Zinspreuk aanging, betekenende *Tegen allen Geweld* dat dezelve ook te sterk was; dat zy gaarne in het Vaandel zouden zien de Wapens van *Holland* en *Vianen*, met een

een *Nederduitsche* Zinspreuk, die voor elk verstaanbaar was, en niet dubbelzinnig kon uitgelegd worden. Niet weinigen baarde deeze handelwyze geen geringen aanstoot (*).

XXVI. BOEK. 1785.

Vergadering van Schutters en Genootschappen te *Utrecht* Verslag deswegen door de Gelastigden van *Delft*.

Aan de verwagting van een voltalliger Zamenkomst der vrywillige Schutteren en Genootschappen in ons Vaderland (†) binnen *Utrecht* werd beantwoord, in Sprokkelmaand. Op hoe hoog schreeuwend een toon de snaar der Vryheid daar gestemd was, kunnen wy hooren uit den aanhef der opening, welke de *Delftsche* Gelastigden van hunne ontmoeting aan hunne Zenders gaven. „ Wy hebben het byzonder genoegen, U thans „ geluk te wenschen, met uwe toetreeding tot eene *Nationaale Vereeniging*, „ die de harten en handen van vrye „ Burgers op zodanig eene wyze doet „ overeenstemmen en zamenwerken, dat „ het gezegende tydstip gebooren schynt, „ dat de willekeurige Dwingelanden niet „ slegts zullen zidderen op hunne Burgerlyke Throonen; maar zy ook de „ straffende gevolgen van hunne landverraadende ongeregtigheid ten strengsten „ zullen ondervinden. —— De Burger, „ waarde Leden! wandelt niet meer in „ de schaduw. Hy vertoont zich onbeschroomd in het licht van den sterk

„ door-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 555 enz.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. 31.

XXVI. BOEK. 1785.

„ doorbreekenden Morgenſtond. De *Zon* „ van zyn Vryheid en Geluk klimt zigtbaar van uur tot uur, en wy verzekeren u, op dugtige gronden, dat, „ wanneer zy eerlang haare middaghoogte zal bereikt hebben, 'er geene bevoorregtte Volkstyrannen meer zullen „ gevonden worden. De Gewapende „ Vryheid zal hunne naamen uitwisſen, „ en, zo 'er iets van overſchiet, zal het „ in eene afgryslyke, eene eeuwige vervloeking van dien haatlyken naam beſtaan. — Wy hebben heden het zaad „ aangebouwd, dat in den *Nederlandſchen* Hof gezaaid, zich met eenen onbegrypelyken ſpoed zal ontwikkelen, „ en tot een boom opgroeyen, onder „ wiens verkwiklyke ſchaduw wy vreedig zullen nederzitten; terwyl wy met „ eene zegenende ziel de vrugten daar „ van zullen ſmaaken. —— Die agtbaare Vergadering van *Neerlands* Vrye „ en Gewapende Burgers, die Heldenſtoet, welke door de Rede, de Voorzigtigheid en Bedaardheid geleid, de „ Geregtigheid opſpeurt, en al haar willekeurige Verdrukkers de ſtraf der Aterlingen bedreigt, kon ons gevoelig, ons „ voor Vryheid en Vaderland kloppend „ hart, tot een trap van verrukking brengen, die al de moeite, den wrevel en „ wrok, die wy beneffens u, zyn doorgeworsteld, in eene tien dubbele maate vergoedde. —— In deeze Vergadering zat de Vryheid op den Throon,

„ Ge-

XXVI. BOEK. 1785.

„ Geregtigheid en Wysheid waren haa- „ re Raadsluiden, en alle de vloeken „ des Hemels ſtonden gereed om, op „ den eerſten wenk, zich over de On- „ dermyners van *Neerlands* Staatswee- „ zen, over de Vryheidhaatende Op- „ roerſtookers uit te ſtorten!

Nationaal Adres aan Staaten van *Holland* daar ontworpen.

Te deezer Vergaderinge ontworp men een *Nationaal Adres* aan Staaten van *Holland*, behelzende een voordragt der kommerlyke omſtandigheden des Vaderlands, met aanwyzing van de bronnen, waar uit dit kwaad, huns oordeels, was voortgevloeid, met een verzoek ter bewerkſtelling van de kragtdaadige hulpmiddelen, welke zy hoogstnoodzaaklyk aanmerkten; „ Als het ſpoedig openen „ der Generaliteits Kas, door de Hoo- „ ge Bondgenooten herhaalde keeren „ verzogt; volledige openingen van de „ gemaakte en voorgenome ſchikkin- „ gen en oogmerken, inzonderheid de „ Verdeediging van het Vaderland, en „ van *Holland* in 't byzonder betreffen- „ de, zonder eenig regard te willen nee- „ men op Juſtificatoire Memorien, of „ diergelyken, 't welk meer een onkun- „ dig Gemeen misleide, dan wel ge- „ ſchikt was om aan de Order van den „ Souverain te voldoen.

„ Dat verders hun Ed. Groot Mogen- „ den de zaaken by de Bondgenooten „ daar heen geliefden te ſtuuren, dat, „ ten ſpoedigſten uit den Raad van Staa- „ ten, zodanige Perſoonen, 't zy Leden

„ of

XXVI. BOEK. — 1785.

„ of Ministers geweerd werden, die door „ hun gehouden gedrag zich het ver„ trouwen van hun Ed. Groot Mogen„ den, en van de Natie hadden onwaar„ dig gemaakt, en dat dezelve door corda„ te kundige Vaderlandsche Mannen, waar „ op de Natie veilig berusten kon, eer„ lang vervangen mogten worden; ten „ einde hier door te wege te brengen, „ dat de Ondergetekenden niet langer, „ door ombrageuse vermoedens, in zulk „ eene ontrustende, en voor hun aller „ veiligheid angstvallige onzekerheid be„ hoeven te blyven.

„ En dat, eindelyk, hun Ed. Groot „ Mogenden mogten goedvinden om by „ de Hooge Bondgenooten verder te be„ werken, dat door elke Provincie, be„ neffens hun Ed. Groot Mogenden, een „ Besluit genomen werd, om de Hertog „ VAN BRUNSWYK, hun Territoir te „ verbieden; en insgelyks ter Generali„ teit te besluiten om gemelden Hertog, „ van wegen het Bondgenootschap ook „ het Staaten Territoir van de Generali„ teit te ontzeggen (*).

Derde Vergadering van Genoot-

Binnen de muuren van de *Stichtsche* Hoofdstad hielden de Schutteryen en Genootschappen uit de meeste Gewesten des

(*) PAAPE *Geschiedenis van het Genoodschap te Delft* lbl. 109—117. Verscheide Departementen, schoon het aan geen Ondertekenaars ontbrak, maakten zwaarigheid om het aan te bieden; en 't is onzeker of dit Adres ooit ter tafel van hun Ed. Gr. Mogenden is gebragt geworden. *Ald.* bl. 118. 119.

des Lands, in Zomermaand, eene derde Algemeene Vergadering, veel talryker dan de twee voorige. Men beraamde eene Acte van plegtige Verbintenis ter Verdeediging der Republikainsche Constitutie, van deezen opmerkelyken inhoud.

XXVI. BOEK. 1785. schappen te *Utrecht*. Acte van Verbintenis tot handhaaving der Republikainsche Constitutie.

„ De kommerlyke gesteldheid in welke „ zich de Onafhangelykheid van deeze „ Republiek, en de Vryheid van derzelver Ingezetenen bevindt, niet zo zeer „ door de onregtmaatige Eischen van een „ magtig Vorst, als wel voornaamlyk „ door de onvermoeide woelingen eener „ magtige Stadhouderlyke Party, en eene zich op nieuw verzettende Aristocratische Cabale, aan welke laatste de „ eerste haare Grootheid verschuldigd „ is, doet het ergste voor dit Gemeenebest en deszelfs Burgeren dugten. — „ De oproerige Beweegingen, in de meeste Gewesten, van tyd tot tyd, nog „ gaande gehouden om den Heer Stadhouder een nieuwen aanwasch van „ Magt te verleenen, de listige hier toe „ in 't werk gestelde intrigues, en de „ kragtdaadige op den eerst gegeeven „ wenk gereed zynde middelen, om dien „ te doen gelukken van den eenen; en „ van den anderen kant de geweldige „ poogingen van de Aristocraaten om „ met de geheele vernietiging van het „ Stadhouderschap, teffens dat der Volksmagt te vernietigen, en het daadlyk „ genot der Vryheid zich en den hunnen „ alleen toe te eigenen en den Burger

„ met

XXVI. BOEK. 1785.

„ met een harsſenſchimmige te paaijen, „ verleenen meer dan te veel gronds „ voor deeze ongunſtige vermoedens.

„ In de Jaaren MDCLXXII, MDCCXLVII „ en MDCCXLVIII is 'er daadlyk getoond „ hoe een blind, opgeruid en ontembaar „ Graauw, hun, die den Souverain re„ preſenteeren, kan dwingen om het „ Staatsweezen te veranderen. De voor„ genome en byna volvoerde, maar door „ de Voorzienigheid verydelde Opdragt „ der Graaflyke Regeering over *Holland* „ en *Zeeland* aan WILLEM DEN I; „ het verraade doel van WILLEM DEN „ III; de aanbieding der Hertoglyke „ Waardigheid van *Holland* en *Utrecht* „ onder MAURITS en WILLEM DEN „ II; het geweldig uiteinde van JOHAN „ VAN OLDENBARNEVELD en de „ Gebroeders DE WIT; de teregtſtelling „ van HUIG DE GROOT, HOOGER„ BEETS en anderen; de menigvuldige „ inbreuken der Heeren Stadhouderen „ op de Stedelyke Regten en Burger „ Privilegien, in alle Provincien; het „ ſchandelyk gedrag van veele Grooten, „ welke tot deeze inbreuken aanleiding „ gaven, en de telkens verydelde poo„ gingen van het waardigſte deel des „ Volks, en der beste Regenten, om de „ Burgerlyke Vryheid des Volks op ee„ ne meer vasten voet te brengen naa „ den dood van WILLEM DEN II en „ III; de inbreuken op de Vryheid van „ de Drukpers in aanzienlyke Steden

„ van

„ van *Holland* gemaakt; het veragten en XXVI.
„ openlyk bespotten der agtbaare Volks- BOEK.
„ stem te *Utrecht* (*), boven en behal-
„ ven, de algemeene woelingen der *Ari-* 1785.
„ *stocraaten* van minder belang in meest
„ alle Provincien, toonen, dat men al-
„ les heeft te dugten, indien het Volk
„ nu zulks niet verhoede, indien des-
„ zelfs Leden geen moeds genoeg of
„ braafheids hebben overgehouden om
„ zich openlyk en plegtig te verbinden
„ en te vereenigen, om op gronden der
„ *Utrechtsche* Unie, de Republikainsche
„ Constitutie deezer Gewesten, tegen
„ allen In- en Uitheemsch Geweld, tot
„ den laatsten druppel bloeds te verdee-
„ digen, alle ingesloopene en verouder-
„ de misbruiken weg te neemen, de
„ verloorene of verdonkerde Burgerreg-
„ ten te herstellen; het Volk, de Re-
„ genten, den Stadhouder, elk by de
„ zyne, overeenkomstig de oorspronkly-
„ ke Constitutie van ieder der byzonde-
„ re Gewesten te verdeedigen, tegen
„ elk en een iegelyk, en onderling in lief
„ en leed een gemeene zaak te maaken.

„ Dit alles vordert de Burgerlyke
„ Pligt — dit vordert de Pligt van elk
„ *Neêrlands* Ingezeten — en de Wape-
„ nen moeten de geoefende en verlich-
„ te Burgers niet tot schandvlekken maa-
„ ken

(*) Men bedenke dat dit stuk binnen *Utrecht* werd opgesteld, toen het daar zeer hevig woelde, gelyk ons Geschiedblad vervolgens zal uitwyzen.

XXVI. BOEK. 1785.

„ ken — Stoelen der Eere moeten schudden onder zulke Regenten, welke in het toetreeden tot deeze Verbintenis zouden aarzelen.

„ Om deeze drangredenen, uit de algemeene en elks byzondere verpligting, uit de weezenlykheid des dringenden gevaars afgeleid — op deeze gronden, alle op de Constitutie rustende, verbinden zich de Ondergetekenden, hoofd voor hoofd, allerplegtigst om elkander en elk, die zich verder met hun vereenigt, in alle opzigten, met goed en bloed, te ondersteunen en te beschermen, indien een hunner, uit hoofde van deeze plegtige Constitutioneele Verbintenis, tot handhaaving der Vryheid, en Onafhangelykheid deezer Republiek, en van der Ingezetenen Regten, ingerigt, of uit hoofde van eenig bedryf, tot het welk zy door deeze Verbintenis verpligt mogten worden, in het meeste of minste gemoeid wordt, 't zy door Aristocratische Regtspleeging, 't zy door de Uitspatting eener woeste menigte; betuigende de Ondergetekenden, by alles wat hun dierbaarst is, dat zy, met verzaaking van allen eigenbelang, met deeze hunne Verbintenis alleen 's Lands welzyn beoogen."

Hoe het met derzelver Tekening toeging.

Deeze Acte van Verbintenis werd terstond door de vergaderde Leden getekend; en vervolgens ter tekeninge, in de onderscheidene Steden onzes Vaderlands

lands aangeboden; doch, schoon 't in verre de meeste aan geene Onderschryveren ontbrak, vondt men, zelfs onder hun, wier naamen bykans niemand twyfelde daar op te zullen aantreffen, aarzelenden, en die door het bybrengen van zwaarigheden, anderen de Tekening ontraadden. By veelen goldt de tegenbedenking, dat in deeze Acte geen geregeld Plan van verrigtingen, by onverhoopten nood, te vinden was, en het den Verbondenen aan een Hoofd en Aanvoerder mangelde. Dan de Voorstanders merkten aan, dat, wanneer 'er eerst een Lichaam was, al het andere schielyk zou volgen; de aanzienlykste Gewapende Corpsen hadden mede, by derzelver eerste oprichting Hoofden, noch 't geen om deeze werkzaam te doen zyn, onontbeerlyk was, en ontbraken thans niets van dit alles (*).

Kort Verslag van de Burger-Societeiten.

In deezer voege hebben wy het beroerd *Holland* doorgeloopen, en het voornaamste wat, in dit Gewest, omtrent de Grondwettige Herstelling en den Wapenhandel, zo naauw aan den anderen verknogt, voorviel, geboekt. Eer wy voortgaan om andere Gewesten, in een volgend Boek, in te stappen, moeten wy, ten slot, nog een kort woord zeggen van de Burger-Societiten, die, om deezen tyd, vroeger

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1072. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 755—758. PAAPE *Geschiedenis van het Delftsche Genootschap* bl. 144.

XXVI. BOEK. 1785.

ger en laater, op veele plaatzen onder veelerlei gedaantens, en naar byzondere wetten opgerigt. Algemeen was de Wet, dat in die Gezelſchappen allen onderſcheid van Rang ophieldt; en de aanzienlykſte met hunne min aanzienlyke Medeburgeren op gelyken voet verkeerden. 't Geen ook daadlyk plaats greep.

Onderſcheiden beoordeeld.

Eenigen zagen ze met onverſchillige, andere met ſcheele oogen aan, en ontbrak het niet aan de zodanigen, die 'er openlyk tegen uitvoeren, en geene ſmaadnaamen te afſchuwelyk hielden om die Byeenkomſten 'er mede te beſtempelen: terwyl zy niet nalieten om de Gebreken daar aan vast, en de misbruiken, waar voor dezelve blootſtonden, en hier en daar daadlyk plaats greepen, ten breedſten uit te meeten. Voorſtanders der Burger-Societeiten, die bykans overal in grooten getale gevonden werden, toonden, terwyl zy dezelve aanpreezen, niet blind te zyn voor een en ander gebrek en misbruik, 't geen te dugten ſtondt, indien de Leden deezer Broederſchappen zich daar tegen niet wapenden, door het vastſtellen en aankleeven van welingerigte Wetten, en het volgen van heilzaame Maatregelen.

Hoe men oordeelde dat dezelve moesten zyn geſchetst.

Zy wilden, op dat wy de taal van een hunner gebruiken, „ dat deeze Vaderlandſche Gezelſchappen, met die in „ andere Gewesten en Steden gemeenſchaplyk handelden, de aloude Voor-

„ reg-

„ regten, waar dezelve verduisterd mogten zyn, opſpeurden; zo de Volksſtem gehoord moest worden, dezelve algemeen deeden klinken, en door wyze raadgeeving en voorlichting, die zo beſtuurden, dat ze kloekmoedig, manlyk, doch geenzins oproerig, of den braaven Regent minagtend, ware. — Daar zodanige Vaderlandſche Gezelſchappen geſchikt waren om alle Heerschzugt en Ariſtocratie van den vryen hals der Burgeren te helpen weeren, moest de Voorzigtigheid, zo wel als de waare Vryheidsliefde, Voorzitſter in dezelve weezen; men moest nimmer, om uit te munten, om zich in de oogen van het zo ligtgeloovig, als ligt misleid gemeen, als groote Pylaaren der Vryheid voor te doen, niets dan wantrouwen omtrent de Regeering inboezemen, en de braafſte Leden derzelve als Burgerhaaters afſchilderen, en een toon tegen dezelven voeren, welke den Eerbied kwetst, dien ieder Burger, wil men geene Regeeringloosheid daar ſtellen, aan de Regeering ſchuldig is, in plaats van op eene beſcheide wyze in manlyke taal dezelfde zaaken voor te draagen. — Maar ook behoorde, in die Gezelſchappen, vooral gezorgd te worden, dat de Heerschzugt en Ariſtocratie daar niet in den hoogſten graad heerschten, zo dat één of meer Leden van die Societeiten hunne denkbeelden poogden door

XXVI. BOEK. 1785.

„ te dringen, hunne tegenſpreekers haa„ ten of vervolgden, of dat men de Uit„ ſpraaken van zommigen als gewyde God„ ſpraaken den Burger tragtte in te pren„ ten. — Eindelyk, daar de inrigting van „ die Gezelſchappen niets dan de algemeene „ Herſtelling der Burgerlyke Voorregten „ en Welvaard moest ten doel hebben, „ inzonderheid van die Steden en Plaat„ zen, in welke dusdanige Vergaderin„ gen beſtonden, behoorde men alles in „ te ſpannen om dat gelukkig einde te „ bereiken. Heerschte 'er algemeen on„ der de Burgers eene ſlaaperigheid, ee„ ne lustloosheid, om hunne Voorreg„ ten herſteld te zien, dan behoorde „ men dezelve, door vriendlyke aanmaa„ ningen, op te wekken om het voet„ ſpoor van andere braave Vryheidsmin„ naars in te ſlaan; doch hadt het te„ gengeſtelde plaats, begon een verder„ vende hand, door eene dolle drift de „ Burgers aan te zetten, om onbezon„ nen door te ſlaan, om alles in ee„ nen adem herſteld te zien, dan was „ het de zaak der kundige en eerlyke „ Vaderlanderen, om die drift tot rede „ te brengen, om den al te woest yve„ renden Vryheidminnaar bedaardheid in „ te boezemen, en hem het gevaar te „ toonen, waar aan de goede zaak, het „ waar belang der Burgeren, door een „ overylde drift, werdt blootgeſteld (*).

Een

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 17. enz.

Een ander Schryver, die het bywoonen der Burger-Societeiten, voor de daar toe geschikten, ten sterksten aanbeveelt, laat zich op deezen trant hooren. „ Zul„ len de Burger-Societeiten weezenlyk „ voordeel doen; zullen zy in de daad „ tot onderschraaging onzer Vryheden, „ Regten en Voorregten dienen kunnen, „ alles moet hier met de uiterste bedagt„ zaamheid, omzigtigheid en voorzorge „ behandeld worden; de kundigeren moe„ ten het 'er steeds op toeleggen min „ kundigen behoorelyk, naar zy het ver„ langen, te onderrigten; terwyl deeze „ laatsten, gebruiken zy dit Gezelschap „ niet slegts om den schyn van Patriot„ ten te hebben, en onder denzelven ge„ rust in hunne werkloosheid voort te „ gaan, het 'er met alle kragt op moeten „ toeleggen, om zich hoe langs hoe kundi„ ger te maaken; zich van tyd tot tyd meer „ in de gesprekken van kundiger in te wik„ kelen, om daar door de vermeerdering „ en toeneeming hunner eigene kundig„ heden geduurig te beproeven. Ieder „ stap, die hier op een lossen grond ge„ daan en ondernomen wordt, kan zo „ wel ten nadeele als ten voordeele der „ Ingezetenen uitvallen: kunde, door„ zigt, beleid, de verschuldigde hoog„ agting voor onze wettige Representa„ tive Overheden; maar tevens onwan„ kelbaare moed en heldhaftigheid, in het „ voordraagen en handhaaven van onze „ waaragtige belangen; moeten alle de

XXVI. BOEK. 1785.

 „ over-

XXVI. BOEK. 1785.

„ overleggingen en daaden dier edele „ Genootschappen kenmerken. Ieder Lid „ moet hier toe medewerken; niemand „ moet zich te vroeg kundig agten, te „ veel op zich zelven betrouwen om „ iets doldriftig door te zetten; zorgen „ dat niets ontydig verrigt worde; niets „ moet te vroeg geschieden, alle din„ gen, zullen zy weezenlyk goed zyn, „ moeten hunne rypheid hebben; maar „ ook niets, waar toe de tyd daar is „ moet verzuimd worden. Wanneer der„ gelyke Societeiten dus ingerigt, dus „ onderhouden worden, zyn ze zekerlyk, „ ten allen tyde, voor het welzyn des „ Lands, voor de bewaaring der Voor„ regten, en beveiliging der Burgeren „ van het uiterste nut en aanbelang (*).”

Wat men van derzelver waarde of onwaarde te houden hebbe.

In hoe verre de Burger-Societeiten, over 't algemeen, en eenige in 't byzonder, beantwoord hebben aan deeze heilzaame raadgeevingen, en nutte waarschuwingen, of 'er van afweeken, zullen wy niet op ons neemen te beslissen; dit alleen mag ongetwyfeld bevestigd worden, dat zy alle op verre na niet gelyk stonden. Wie dezelve, ten deezen dage, op verschillende plaatzen, bezogten, (want 'er was eene onderlinge toelaating der Leden, in verschillende Plaatzen, het toonen

(*) *De Pligt van ieder waar Patriot in het tegenwoordig voor der Burgeren Vryheid en Leeven allergevaarlykst tydstip.* Te Haarlem by F. Bohn 1786.

nen eens Getuigschrifts van Lidmaatschap was genoeg voor een Vreemden om 'er te verschynen, zo hy door geen Societeits-Broeder werd ingeleid,) bekennen eenpaarig dat men de eene Burger-Societeit naar de andere beoordeelende, een zeer onregtmaatig vonnis zou vellen; en dat, gevolglyk, de lof aan deeze gegeeven, en de blaam geene opgelegd, met geene regtmaatigheid altoos, ten regelmaat kan dienen, om de waarde of onwaarde dier Burger Broederschappen te bepaalen. Wy zullen, in den verderen loop onzer Geschiedenissen, meer dan eene gelegenheid aantreffen om dezelve op zeer onderscheidene wyzen werkzaam te zien; en die getrouwe opgave zal onze Leezers in staat stellen, om voor zich zelven te beslissen. Te meer dewyl 'er een tyd zal opdaagen, waar in de Tegenstanders van de Grondwettige Herstelling, desgelyks Burger-Societeiten aangingen, en hier door betoonden, dat het houden van dusdanige Byeenkomsten der Ingezetenen op zich zelven niet te wraaken was, gelyk zy in den aanvange een algemeene kreet daar tegen aanhieven.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZEVEN EN TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XXVII. BOEK. *Stoffe van dit Boek. Bezending uit Gelderland na 's Gravenhaage. Verzoekschriften in Gelderland ingeleeverd. Hoe men met het Onderzoek der Tekenaaren te werk ging. Een Verzoekschrift van een tegenovergestelden aart. De Wapening ten Plattenlande voorgestaan en wederstreefd. Verzoek te Nymegen om een Genootschap van Wapenhandel te mogen oprigten. 't Zelve niet aangenomen. Beschikking op den Burger-wapenhandel. Het draagen van Oranje-tekenen den Soldaaten aldaar verboden. Verzoeken van den Burgerkrygsraad te Arnhem. Onlusten tusschen de Arnhemsche Burgery en het Krygsvolk. Ongenoegen te Zutphen over Aanstellingen des Stadhouders. Wegens den Jonkheer* VAN NAGEL. *De Goederen eeni-*

eeniger Burgeren, op een vreemde wyze, verkogt. Het voorgevallene omtrent den door zyne Hoogheid aangestelden Gemeensman G. J. CROOKCEUS. *Beklag der Zutphensche Regeering by de Staaten over de Gemeenslieden. Vergadering van den Volksinvloed voorstaande Regenten te Arnhem. Verschillende denkwyze deswegen. Besluit der Staaten omtrent de zaak te Zutphen. Tegenverklaaringen op 't zelve. Publicatie van dat Staatsbesluit te Zutphen. Poogingen tot verydeling. Nadere Publicatie des Hofs van Gelderland. Geschillen over de Herziening van het Regeerings Reglement. Eenige Ridders willen zyne Hoogheid ter Staatsvergadering verzogt hebben. Wat uitwerking die Voorslag baarde. Sterke Verklaaring van* CAPELLEN TOT DE MARSCH *deswegen. Hoe het te Bommel met de Wapenoefening ging. De Wapenhandel te Lochem voortgezet. Klagten der Regeering by het Hof over de Burger-gecommitteerden. De Wapenhandel des ondanks herhaald en verboden. Harderwyk weigert Paardenvolk in te neemen. Adres aldaar, wegens de Herziening van het Regeerings Reglement. Beweeging te Deutichem, Hattem, Elburg en Thiel. Oproerigheden te Eede. Wapenhandel te Middelburg aangemoedigd. Zierikzee steekt hier in uit. Het Genootschap te Goes doet der Regeeringe een Voorstel omtrent de Burgerwagten. De Burgery door de Regeering opgeroepen. Weigerend antwoord der Meerderheid. Het Genootschap den Wapenhandel verboden. Nader verzoek*

XXVII. BOEK

des Genootschaps tot Intrekking van dit Verbod. Weigerend antwoord der Regeeringe. Vrugtloos Voorstel der Volmagten van Stavoren, Workum en Harlingen, twee Artykelen het Reglement Reformatoir betreffende. Verzoek te Leeuwaarden om Herstel des Regeerings Reglements van den Jaare MDCLVII. *Antwoord der Staaten. Bepaalingen, onder welken de Staaten een Ontwerp van een Nieuw Regeerings Reglement voor Leeuwaarden, wilden ingeleeverd hebben. De Burgery opgeroepen. Veele Burgers willen de Verkiezing aan zyne Hoogheid ontnomen hebben. De Staaten wyzen dit van de hand. Elf Volmagten verzetten zich hier tegen. Oproerige beweegingen in Friesland. Aanbod van het Vrycorps te Leeuwaarden by 's Prinsen komst. Geweigerd. Tweede Eeuwfeest van de Hoogeschool te Franeker. De Predikanten te Dokkum gelast de Wapening aan te pryzen. Verbintenis der Dokkumsche Burgerye. Verdere voortzetting des Wapenhandels in Friesland. Verzoekschriften in de Hoofdsteden van Overysfel om de Afschaffing van het Regeerings Reglement en andere zaaken de Regeeringsbestelling betreffende. Hoe het daar mede afliep. De kleine Steden volgen dit spoor. Publicatie der Staaten van Overysfel tegen Oproer en Leuzen. Staatsbesluiten omtrent de Patenten. Het Deventersche Vrycorps haalt twee Veldstukjes van de Havezate des Barons* van Dedem. *Kampen weigert eene Bende Ruiters in te neemen. De Burgery en het Genootschap betrekken de wagten. De Regeerings*

rings verandering te Kampen op den ouden voet gebragt. De Leeraar VAN DOORNE *doet een Keurpreek. Verwekt daar door misnoegen. Hy komt 'er met veel Eers af. Verzoek en Aanbod des Genootschaps van Wapenhandel te Zwolle. Het Exercitie Genootschap te Almelo door de Staaten gewettigd. De Heerendienften door de Vrouwe van Almelo gevorderd en geweigerd. Oproerige beweegingen te Meppelt by de komst van zyne Hoogheid. Sterke Afkondiging in Drente tegen Leuzen en Oproer. Vergeefsche pooging om in Drente de Gewapende Genootschappen te vernietigen. Hoe het in Groningen met de Wapenoefening gefteld was. De rust by de komst van zyne Hoogheid bewaard, Oranje-tekens aan de Standaarden der Ruiterye. Hoe het met de Wapeninge in de Ommelanden gefteld was. Men houdt te Groningen de Bezetting en weigert andere in te neemen.* XXVII. BOEK.

De veelvuldigheid van 's Lands inwendige Lotgevallen, die zich als op een ftapelden, hielden ons lang in de Hofplaats en in *Holland* op, welk Gewest, om zo te fpreeken, het middenpunt was, waar uit de eerfte beweegingen ontftonden, en na de andere Bondgenootfchaplyke Gewesten onderfcheide rigtingen namen, die gewyzigd werden, door byzondere Staatsbelangen, inzigten en omftandigheden, 't geen aan de eentoonigheid, anders onvermydelyk in 't verhaal van Volksgebeur- 1785. Stoffe van dit Boek.

XXVII. BOEK. 1785.

beurtenisſen, in een niet uitgeſtrekter Staat dan onze *Vereenigde Nederlanden*, eene verſcheidenheid byzet, welke het verveelende, zo niet wegneemt, althans vermindert. Hoe het zy, de Geſchiedkunde ſchept de voorwerpen niet; maar verwerkt de voorkomende ſtoffe, en moet zich, ſchoon het op verre na niet aangenaam valle, ſchikken om getrouw te boekſtaaven wat 'er gebeurde, en hoe groot de eenzelvigheid ook moge weezen, zich troosten met der waarheid hulde te doen. — Het wordt tyd de overige Gewesten in te ſtappen, en zullen wy eerst den *Gelderſchen* grond betreeden, ter ontvouwinge wat in dit Gewest in 't algemeen, en op byzondere Plaatzen, in 't zelve, gebeurde.

Bezending uit *Gelderland* na *'s Haage*.

Staaten van *Gelderland* ſchikten, in Lentemaand, eene talryke Bezending na *'s Gravenhaage*, vergezeld door de Boodens van Staat, welke twee keeren ter Vergadering van hun Hoog Mogenden verſcheen, en by den Stadhouder een last, volbragt wegens dit Gewest (*); doch, blykens de volgende Gebeurtenisſen, niet veel beduidde om de daar gereezen Tweeſpalt te dempen, of de Rust de plaats der Staats- en Burger-woelingen te doen inneemen.

Verzoekſchriften in *Gelderland* ingeleeverd.

Een aantal Verzoeken in geſchrifte by Staaten van *Gelderland* ingediend, ten onderwerp hebbende —— de Wapening van

(*) *Reſol. Gen.* 24. en 25. Maart 1785. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 407.

van het Platteland; — de Herziening en Verbetering van het Regeerings Reglement diens Gewests in den Jaare MDCCL gemaakt; — de Opening van de Generaliteits Kas; — het Consulentschap; — het Onderzoek, van het gedrag der twee Staatsdienaaren in den Raad van Staaten GILLIS en VAN HEES; — het Plan van Verdeediging; — en het neemen van een Besluit tegen den Hertog van BRUNSWYK, werden te gader op den Landdag in Grasmaand van de hand geweezen. Dit baarde meer ontzettings dan verwonderings; doch vonden veelen het ondraaglyk, dat men, schoon niet zonder tegenverklaaring van veele Ridderen, het Hof Provinciaal magtigde en gelastte, om de Hoofd-officieren en Magistraaten aan te schryven, „ van binnen twee maan„den, naauwkeurig onderzoek te doen „ naa de Tekenaars van die Verzoek„schriften — om te zeggen wie hun „ daar toe aangezet hadt, door wat Be„loften en Bedreigingen zy daar toe „ aangedrongen waren — en reden van „ hunne Tekening te geeven. Zulks „ vervolgens aan den Hove te zenden, „ om de Staaten te kunnen adviseeren „ wat in deezen, tot bewaaring van „ de Rust, zou behooren te geschie„den (*).”

XXVII. BOEK. 1785.

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 563. *Post van den Neder-Rhyn*, VII. D. bl. 164.

Hoe men met het Onderzoek der Tekenaaren te werk ging in de Steden.

Het Verzoekschrift der *Gelderschen*, 't welk een zo streng besluit baarde, behelsde grootendeels de Gevoelens van verscheide Staatsleden, van wier uitdrukkingen zy zich meermaalen bedienden (*). Men maakte terstond een begin met het bevolen onderzoek. In de Steden geschiedde zulks door de Magistraaten. Op de eerste Vraag, *of zy het Verzoekschrift getekend hadden?* volgde altoos een volmondig Ja! —— Op de tweede, *of zy door eenige giften, beloften, of bedreigingen daar toe waren overgehaald*, oordeelden veelen het onnodig iets te antwoorden; dewyl zy dagten genoeg bekend te staan voor Lieden, onvatbaar voor Omkooping, en die door geene Bedreigingen tot het betragten van hunnen Pligt behoefden opgewekt te worden. Niet weinigen gaven de duidelykste blyken van verontwaardiging, over zulk een beledigende Vraag, en verklaarden openhartig, dat dezelve, naar hun begrip, aan geen eerlyk Man; maar nog veel min-

(*) Zie dit geheele Request in de *Hist. van Hattem* en *Elburg* of het *Gedenkboek voor de Provincie van Gelderland* I. St. bl. 110. Die van *Harderwyk* hadden niet goedgevonden de geheele uitgestrektheid van dit Request te ondertekenen. Zy leeverden een afzonderlyk Request in, 't welk, in de voornaamste omstandigheden, inzonderheid wat de begeerde herziening en verbetering van het Regeerings Reglement betrof, met het ander volkomen overeenstemde; doch waar uit, voor 't overige, eenige Gezegdens uitgelaaten, of ten deele veranderd, waren. *Ald.* bl. 118.

minder aan een *Nederlandsch* Burger, die niets kwaads bedreeven hadt, mogt worden voorgelegd. —— Op de derde, *om welke reden zy het Verzoekschrift getekend hadden?* gaven zy gemeenlyk te verstaan, dat men de reden daar van in het Verzoekschrift zelve zou vermeld vinden. —— In zommige Steden ontstondt over dit Onderzoek, een vry hevig gemor onder de Burgeryen; weshalven de Magistraaten het niet raadzaam vonden, op den aangevangen voet, daar mede voort te gaan: maar zich te bepaalen tot de twee Vraagen, of men het Verzoekschrift vrywillig getekend hadt? en waarom?

XXVII. BOEK. —— 1785.

Ten Plattenlande geschiedde de Ondervraaging op eenen veel straffer toon; dan nergens kon het Hof de minste spooren ontdekken van Omkoopinge, van Dwangmiddelen, of van iets dat naar 't een of ander zweemde, waar over men de Hoofdvoorstanders des Verzoekschrifts in Regten kon vervolgen. Het bleek integendeel, uit alle ingewonne bescheiden, zelfs uit het anderzins geenzins gunstig Berigt der Mombers, (in *Gelderland* ten naasten by dezelfde als in andere Gewesten de Advocaat Fiscaal of Procureur Generaal,) dat ieder een vrywillig, en verre de meeste Tekenaaren uit overtuiging waren te werk gegaan. Het berigt des Hofs in 't Naajaar, scheen geen toereikende verklaringen op te leeveren om 'er een eindelyk besluit op te neemen; weshalven de Meerderheid der

Hoe ten Plattenlande.

Staa-

XXVII. BOEK. 1785. Staaten, alle de ſtukken tot deeze zaak betrekkelyk, nogmaals in handen des Hofs wilde geſteld hebben met overlaating aan 't zelve, om, indien het nadere Onderrigtingen mogt vereiſchen, dezelve, naar bevind van zaaken, te mogen vorderen. Verſcheide Leden der Ridderſchappe en andere Afgevaardigden ten Landdage verklaarden zich hier tegen op 't allerſterkſte (*).

Een Verzoekſchrift van een tegenovergeſtelden aart.

Ten zelfden tyde, dat dit Verzoekſchrift, waar over zo veel onaangenaamheids rees, ter Tekeninge lag, drukte en verſpreidde men door geheel *Gelderland*; een ander, waar in de Tekening van dit Algemeen Verzoekſchrift niet alleen ten hoogſten gewraakt werd; maar men betuigde „ met de tegenwoordige *Erfſtad-* „ *houderlyke Regeering*, (gelyk men die „ noemde,) zeer vergenoegd en te vrede „ te zyn." Men beweerde daar in, „ dat „ 'er geene Regten of Privilegien ver- „ donkerd of verlooren waren, en zeer „ wel te begrypen, en te kunnen zien, „ dat al die Praatjes, zo van Regten als „ Privilegien, nergens anders toe gein- „ venteerd waren, dan om den eenvou- „ digen tegen zyne Overheid op te rok- „ kenen, en tot Machinen voor Eigen- „ belangzoekers te gebruiken." Voorts behelsde dit Verzoek „ dat het tegen- „ woordig Reglement van Regeering „ mogt

(*) Zie bovengemelde *Gedenkboek* bl. 123. enz.

„ mogt blyven in zyn geheel, en om „ geene Nieuwigheden in het ſtuk van „ Regeering toe te laaten; maar dezelve „ Regeering, zo in het Staats-, Stad- „ houderlyke- als Stads-beſtuur, te laa- „ ten verblyven zo als die tegenwoordig „ was, en het daar van zynde Regle- „ ment niet te veranderen." De Tekenaars op 't zelve maakten geen groot getal uit, en hoe overtollig of van hoe luttel gewigts men het rekende, kan hier uit afgenomen worden, dat het, te gelyk met het andere Verzoekſchrift, ter Staatsvergadering ingeleeverd, geen de minſte aandagt der aanweezende Leden trok, en het Hof Provinciaal, in 't berigt aan de Staaten, des geen woord gewaagden (*).

De Wapening ten Plattenlande voorgeſtaan en wederſtreefd.

Verre was de Wapenhandel van te ſlaapen, of Voorſtanders te derven. Jonkheer F. W. VAN NYVENHEIM drong, in het Kwartier van *Nymegen*, op de daadlyke Wapening ten Plattelande aan: dewyl de opſchryving ten dien einde geſchied was, en de geneigdheid van eenige Deſtricten, uit de ingeleeverde Verzoekſchriften, bleek; hy wilde, dat het Hof Provinciaal gemagtigd zou worden, om, by eene vastgeſtelde Afkondiging, tot beneeming van de vrees der Ingezetenen, als of 's Lands Souverainen ten oogmerk hadden, de Landlieden te preſſen en te verzenden, bekend te maaken, dat de

(*) Zie het bovengem. *Gedenkboek* bl. 122. en 159.

XXVII. BOEK. 1785. de Opgezetenen van *Gelderland* vryheid hadden, des vermogend zynde, zich van Wapenen te mogen voorzien en zich in den Wapenhandel te oefenen, mits kennis geevende aan de Officieren hunner Destricten; dat deezen, en verder alle Officieren ten Plattenlande gelast wierden 't getal der weerbaare onvermogende Manschappen op te geeven, om dezelve van 's Lands wege, met Wapenen te voorzien. —— Ook wilde hy de Magistraaten der Steden aangemaand hebben om de Wapening hunner Ingezetenen ten spoedigsten werkstellig te maaken (*). De Wapening ten Plattelande vondt ook haare tegenstanders (†).

Verzoek te *Nymegen* om een Genootschap van Wapenhandel.

Te *Nymegen* verzogten eenige Burgers de Regeering een Genootschap van Wapenhandel te mogen oprigten, overtuigd van het verval der voormaals bestaan hebbende Schutteryen. Zo pryslyk als noodzaaklyk keurden zy zodanig eene Inrigting: om dat, als dan, zo lang de Algemeene Wapeoefening der Burgerye met geen algemeenen yver werd ter hand genomen, en 'er gevonden werden welken het aan lust of tyd ontbrak, de zodanigen, die des genegenheid hadden en tyd konden uitkoopen, gelegenheid vonden, om den Wapenhandel by uitstek te leeren, zich daar in verder te bekwaamen, en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 26.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1249.

en zonder zich boven anderen te verheffen, door het bewaaren eener ongeschondene Harmonie, by tyd en wylen, afzonderlyk, of met andere in den Wapenhandel geoefende Burger-compagnien, voor Haardsteeden en Altaaren te stryden, en alzo Stad en Lande nuttig en der Unie getrouw te zyn: terwyl zy altyd, wanneer de Burger-compagnien tot eene behoorelyke Wapenoefening in orde mogten gebragt weezen, en de nood hun tot een scheiding roepen mogt, zich uit elkander en tot het Vaandel, waar toe zy behoorden, begeeven konden. Voor zo veel zy, of die zich verder by hun mogten vervoegen, tot de Burgerwagten behoorden, zouden zy zich niet ontslaagen rekenen van dezelve waar te neemen.

't Zelve niet aangenomen. Beschikking op den Wapenhandel.

Dit Verzoekschrift hadt ten onmiddelyken gevolge eene Afkondiging der Stadsregeering, de Burgers aanmaanende om, tot nadere schikking omtrent de Wapening, zich te bedienen van zodanige Snaphaanen als zy thans hadden, mits in eene behoorelyke orde. Dat zy zich in den Wapenhandel zouden oefenen, onder de Stads-Officieren en Burger Hoplieden, op eene daar toe bestemde plaats, en dat het Rot, op zekeren dag in Louwmaand aan de beurt liggende om de Burgerwagt te betrekken, daar van een aanvang zou maaken, en door andere Wagtbetrekkende Rotten hier in gevolgd worden. = Door deeze schikking oordeelde zy voor den Burger Wapenhandel genoeg gezorgd

XXVII. BOEK. 1785.

te hebben, en vonden goed het gedaan Verzoek, buiten verdere bestelling te laaten. De Inleeveraars, intusschen, voor hunnen betoonden yver pryzende, en uitnoodigende, om, volgens het gemaakte en reeds in train gebragte Plan, mede te werken tot aanmoediging des Wapenhandels, waar toe zy alle Ingezetenen aanmaanden.

Oranje-tekenen aldaar den Soldaaten verboden.

Het draagen van Oranje-tekenen door de Soldaaten, en het daar nevensgaande Geschreeuw, bewoog de *Nymeegsche* Regeering, den Oversten KLEINPENNING, Bevelhebber over het eerste Bataillon van het Regiment van den Luitenant Generaal RADERS, te dier Stede Bezetting houdende, op het Stadhuis te ontbieden, en te gelasten zyn Krygsvolk te doen aanzeggen geen Oranje-tekenen te draagen; die daar op aan de Soldaaten, onder bedreiging van strenge straffe, allen Geroep en Onderscheidings-tekenen verboodt (*).

Verzoeken van Burger-Krygsraad te *Arnhem.*

De Burger-krygsraad te *Arnhem*, waar de Burgery, in den voorleeden Jaare, zich dermaate zogt te doen gelden (†), was thans de Regeering aan, met een drieledig Verzoekschrift: behelzende, in de *eerste plaats*, dat, in de zorglyke omstandigheden des Vaderlands, de weerbaare Burgers mogten opgeschreeven, en van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 26. 31. 126. 1411.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 245.

van gelyke Geweeren voorzien worden, de vermogende ten hunne eigene kosten de onvermogenden op die der Stad: om daar mede, onder hunne Vaandels, den Wapenhandel te leeren. — *Ten anderen*, om, tot gerustſtelling der Burgeren, te bewerken, dat de Batteryen, tot bebeſcherming der Stadspoorten aangelegd, ten ſpoedigſten met het noodige Kanon mogten beplant worden. — En *ten derden*, dat 'er onderzoek geſchiedde na den ſtaat der Artillerie en der verdere Oorlogsbehoeften; en, ingevalle zy dit berigt, door verwyl of verweigeringe niet konden bekomen, dit terſtond ter kenniſſe der Staaten van *Gelderland* te brengen; ten einde op den ſtaat der Fortificatien, Magazynen en Arſenaalen een naauwkeurig onderzoek mogt gedaan, en het gebrekkige daar in ſpoedig verbeterd worden. —Dezelve drong dit drievoudig voorſtel aan, door de mogelykheid, dat het nog overig gebleeven Krygsvolk zeer ligt uit de Stad verlegd, en deeze ter bewaaring aan de Burgery zou kunnen overgelaaten worden.

Onlusten tusſchen de *Arnhemſche* Burgery en het Krygsvolk

Tusſchen het Krygsvolk en de *Arnhemſche* Burgery ontſtonden, wegens het verſchillend inzien der Staatsbelangen, van tyd tot tyd, nieuwe oneenigheden, en liepen, op het einde des verſtreeken Jaars, zo hoog, dat de Burger-krygsraad, met herhaalde klagten, zich by de Regeering vervoegde. Dan de Officieren van het Regiment Gardes Dragonders, leeverden by

XXVII. BOEK. 1785.

Staaten van *Holland* een Smeekschrift in, zich beroepende op hunne onschuld, en die van hun Regiment, met klagten over den laster hun en hun Regiment in de Nieuwspapieren aangetygd: 't zelve ging vergezeld van een Getuigschrift der Stads Regeering, in welke Persoonen, door 's Stadhouders beschikking aangesteld waren, die de vereischtens derfden, door 's Lands en Stads Voorregten, gevorderd, gelyk zy oordeelden, die ten deezen tyde, in *Arnhem* een Burger-Societeit tot stand bragten (*).

Ongenoegen te *Zutphen* over Aanstellingen des Stadhouders.

In het woelig *Zutphen* (†) bleef het misnoegen stand houden, en openbaarde zich, by meer dan eene gelegenheid, op eene treffende wyze. De Erfstadhouder den Heer F. R. TOEWATER tot Ontvanger Generaal, en den Heer H. DE LEEUW VAN COOLWYK tot Rentmeester der Geestlyke Goederen des Graafschaps aangesteld hebbende, reezen daar over in de Kwartiersvergaderinge hevige Geschillen. By meerderheid droegen die Aanstellingen de goedkeuring weg; doch eenige Leden ontkenden volstrekt 's Prinsen bevoegdheid om dezelve te doen. De Jonkheeren R. J. VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH en F.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 35. 128. 1636. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 19. Zie over deeze Burger-Societeiten in 't algemeen onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 226.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 234.

F. B. VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, beweerden dit gevoelen in hunne Tegenverklaaringen. De eerstgemelde ging nog een ſtap verder, daar hy deedt aantekenen „ dat hy, zo lang deeze handelwyze niet herſteld ware, de „ banden van het Reglement op de Regeering van *Gelderland* zou aanzien „ als losgerukt, en buiten effect gebragt; „ dat hy 't zelve aanmerkte als vernietigd, en van geen verbindende kragt „ meer (*).

XXVII. BOEK. 1785.

Wegens den Jonkheer VAN NAGELL. De Goedeleren eeniger Burgeren verkogt.

De *Zutphenſche* Regeering hadt, by meerderheid van ſtemmen, den Jonkheer VAN NAGELL tot Hopman over de *Marschpoorter* Compagnie benoemd. Veelen derzelve op hem misnoegd, over het ontzetten van een Sergeant uit diens post, hadden hem ter verantwoording geroepen, en over diens verkiezing zich by de Gemeenslieden beklaagd, die zulks aan de Regeering overbragten: dit ontmoette een alzins ongunſtig onthaal, en werd toegeſchreeven „ aan de dagelyksch toeneemende ongerymde demarches van de zogenaamde Gecommitteerdens uit de Burgery, en het daar „ aan altoos greetig verleend wordende „ Appui der Gemeenslieden." — Twaalf Burgers, die geweigerd hadden, de Inhuldiging van den by hun onbevoegd gekeur-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 373. *Gedenkboek voor de Provincie van Gelderland* I. St. bl. 107.

XXVII. BOEK. —— 1785.

keurden Hopman by te woonen, werden over deeze afweezigheid in eene boete van vyf en twintig Goudguldens beslaagen, en verweezen om die boete, binnen vier en twintig uuren, te betaalen, met bedreiging, dat men hun anders wel zou vinden. Zy weigerden dezelve op te brengen, en de Regeering liet door den Omroeper bekend maaken, dat eenige roerende Goederen dier Persoonen, zouden verkogt worden. Van ieder werd één stuk Huisraads verkogt, en goldt het, wat het ook mogt weezen, als één koperen Koffykan, één Vuurtang, één Lamp, één tinnen Schenkketel, één houten Theeblaadje, stuk voor stuk, vyf en veertig Guldens, 't welk te overgenoeg was tot betaaling der Boete en der Kosten. —— Hoe belachlyk dit ook afliep, men herhaalde aan andere veertien weigerende Burgeren, de verkooping van hunne roerende Goederen, met volmaakt den zelfden uitslag (*).

Het voorgevallene omtrent den Gemeensman CROOKCEUS.

Van ernstiger aart en meer gevolgs was 't geen omtrent den Heer ENGELBERT GERHARD JOHAN CROOKCEUS voorviel. Deeze door zyne Hoogheid tot Gemeensman aangesteld zynde, weigerde men hem Zitting en in den Eed te neemen. Hy vervoegde zich by de Regeering, met kennisgeeving dat hy de Aanstelling van zyne Hoogheid aannam,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785, bl. 791. en 911.

nam, met verzoek dat deeze des verwittigd wierd. Aan zyne begeerte werd voldaan. Doch de meerderheid der Gemeenslieden vaardigde desgelyks een Brief aan zyne Hoogheid af, inhoudende dat zy oordeelden den Heer CROOKCEUS niet in den Eed te kunnen neemen, of hem zitting in hunne Vergadering te kunnen vergunnen: dewyl hy zich, door zyn gedrag en denkwyze, die post eenmaal onwaardig hadt gemaakt. Deezen Brief deedt zyne Hoogheid der Regeering ter hand komen; doch de Heer CROOKCEUS, het Collegie van Gemeenslieden midderwyl in Regten betrokken hebbende, verschoonden zich de Regeering van het verzogt Berigt aan den Stadhouder; naardemaal zy, als Regters, in die zaak moetende zitten, zich in hun geheel wilden houden; zy zonden den Brief van zyne Hoogheid aan den Heer CROOKCEUS, die daar op berigt gaf, waar van de Raad een afschrift aan den Stadhouder deedt toekomen. — Doch het Collegie van Gemeenslieden nam eerlang een besluit, by de Regeering ingediend, waar in het beweerde niet in Regten betrokken te kunnen worden, „ als van hunne Handelingen en Besluiten aan niemand verantwoording verschuldigd zynde dan aan het OPPERWEEZEN en de BURGERY, welke zy vertegenwoordigden." De Raad antwoordde, dat de loop des Regts niet moest gestremd worden, en dezelve aan

XXVII. BOEK. 1785.

XXVII. BOEK. 1785.

Partyen zou laaten wedervaaren wat Regt was. De Gemeente op de Dagvaarding niet verschynende, floegen Schepenen vonnis, waar by Gemeenslieden verklaard werden gehouden te zyn den Heer CROOKCEUS, als Gemeensman van *Zutphen*, te erkennen, en in te huldigen. Eer dit vonnis daar was hadden de Gemeenslieden reeds besloten de Gilden en Compagnien der Stad over die zaak te doen vergaderen, 't welk de Regeering verboodt; en waar tegen de Gemeente eene Verklaaring inleeverde. Veele Burgers uit de Gilden en Compagnien hadden zich tot de Gemeenslieden vervoegd en hun gedrag goedgekeurd.

Beklag der *Zutphensche* Regeering by de Staaten over de Gemeenslieden.

Alle deeze woelingen hadden ten gevolge, dat de *Zutphensche* Regeering, by Meerderheid van negen tegen drie stemmen, in Herfstmaand besloot aan het Hof van *Gelderland* eenen Brief af te zenden waar in zy zich dus beklaagen. „ Het is „ ruim twee Jaaren, dat wy ons alhier „ in zeer onaangenaame omstandigheden „ bevinden, door oprokkingen van on„ rustige Geesten, welke, onder den „ schoon klinkenden naam van Vryheid, „ een groot aantal van deezer Stads „ voorheen stille en vreedzaame Burgers „ en Ingezetenen, hebben weeten in be„ weeging te brengen, en aan hun snoer „ te rygen. Hier van daan is het, dat „ ons zedert diverse Adresfen, zo van „ het Collegie der Gemeenslieden als „ van anderen, zyn ter hand gesteld, wel-

„ ke

„ ke niet alleen in zeer onbetaamende „ en beledigende termen waren ingesteld; „ maar ook veeltyds nieuwe en gearro- „ geerde Pretensien, en opgeraapte Be- „ zwaaren behelsden." — Naa de opgave van eene, huns oordeels, zo veel toegeevende handelwyze als hunne Waardigheid en het Character, 't welk zy bekleedden, gedoogen kon, om den voortgang dier beweegingen te stuiten, en daar door de ontstaane Verschillen by de goede Burgery, mitsgaders het Collegie der Gemeenslieden, weg te neemen, betuigden zy „ het genoegen niet te hebben mogen smaaken om daar in naar „ wensch te slaagen; en integendeel te „ hebben moeten ondervinden, dat men, „ van den anderen kant, niet verkoozen „ heeft dien weg in te slaan; maar veel „ eer geprefereerd om telkens, door „ nieuwe Instantien, de een al sterker „ dan de andere, ons, ware het moge- „ lyk, tot de Inwilliging hunner gesusti- „ neerde Pretensien, te necessiteeren; „ zodanig, dat onze Toegeevenheid ner- „ gens toe gediend heeft, dan om de „ Dryvers te animeeren, om geduurig al „ meer en meer te vorderen. — Het „ kon ondertusschen niet wel missen, of „ zulk eene manier van handelen moest „ ons van tyd tot tyd klaarder doen be- „ merken, dat het voornaame but en „ oogmerk der Hoofden en Beleggers in „ deezen, wat men ook mogt voorgee-

„ ven,

XXVII. BOEK. 1785. „ ven, geenszins ware om Redres van
„ gesustineerde Bezwaaren te erlangen;
„ maar veel eer, om, onder dien schyn,
„ de tegenwoordige Vorm van Regee-
„ ringe allengskens te ondermynen."

Het voorgevallene met den verkoozen Gemeensman CROOKCEUS in 't breede opgehaald hebbende, merkten zy aan, dat de gronden door de Gemeenslieden aangevoerd, ten bewyze van hun Regt tot de hun geweigerde Zamenroeping van Gildens en Compagnien „ van dusdanig
„ een aart waren, dat zy, in plaatze van
„ aan het voorgestelde oogmerk, mits
„ blyvende de tegenwoordige Vorm van
„ Regeeringe, te beantwoorden, inte-
„ gendeel veel eer het oogmerk om de-
„ zelve te subverteeren, en voor eene
„ Absolute Democratie plaats te doen
„ maaken, ten klaarsten aan den dag la-
„ gen. Immers hoe kan het met de
„ presente Regeeringsvorm, en aloude
„ Constitutie bestaan, de Stellinge, dat
„ binnen deeze Provincie, *de Souveraini-*
„ *teit in den boezem van het Volk resi-*
„ *deert, en dat alle Regeerings-Collegien*
„ *daar van haare Magt ontleenen?* Hoe
„ is daar mede overeen te brengen, het
„ Reclame van het Reglement van den
„ den Jaare MDCCV, en wel als een
„ *subsisteerende Grondwet, die met de groot-*
„ *ste ordere en legaliteit is tot stand ge-*
„ *bragt?* Hoe kan men dan als een
„ Principe aanneemen, *dat als Gemeens-*
„ *lie-*

„ *lieden met de goedkeuring van Gildens* „ *en Compagnien gemunieerd zyn, zy als* „ *dan aan geen Sterveling anders verant-* „ *woordelyk zyn?*"

Zy verledigden zich, vervolgens, om, huns agtens, te betoogen, dat de Stelling der Gemeenslieden, als of de Vergadering van Gildens en Compagnien, om daar in zaaken van *Politie* en *Justitie* te behandelen, in de aloude Constitutie der Stad *Zutphen* gegrond zou weezen, te eenemaal valsch is; en ten anderen, dat althans de zaak van den Heer CROOKCEUS tot geen voorwerp van raadpleeging in dezelve gebragt mogt worden. Waar op zy vraagen „ strekt „ zulk een onderneeming niet tot kren- „ king van de hooge Regten en Preëmi- „ nentien van den Heer Stadhouder, by den „ wettigen Souverain verleend? Wordt „ hier door zyn onbetwistbaar Regt niet „ afhangelyk gemaakt van het *Arbitrium* „ *popularis auræ?* Wordt dus doende „ 's Lands Hoogheid door de Infractie „ van het door de Heeren Staaten gear- „ resteerde Regeerings Reglement, niet „ aangetast? En wordt, zo zulks vry „ kan doorgaan, niet den grond gelegd „ om dat Reglement ten eenemaal den „ bodem in te slaan, en te vernietigen? — „ Te meer wanneer hier by te gelyk in „ consideratie gelegd worden de stoute „ Stellingen in de stukken der Gemeens- „ lieden voorkomende hier boven reeds

„ ten

XXVII. BOEK. 1785.

„ ten deele aangeroerd, zo wel als de
„ sterke Uitdrukkingen, en bedreigingen
„ der Ondertekenaaren, *om zich zelfs te*
„ *richten, en buiten consent te vergaderen*
„ *over al zulke zaaken als zy zouden goed-*
„ *vinden; dat haare zaak is, de zaak van*
„ Neêrlands Volk, *en dat dan duizenden*
„ *tot hunne hulp gereed gevonden wierden;*
„ 't geen zelfs een Declaratie van een
„ aanstaanden Burgerkryg schynt aan te
„ kondigen. Alles te zamen loopende
„ tot één Hoofdpunt, naamlyk, *het daar-*
„ *stellen eener Absolute Volksregeering*,
„ waar aan ieder Magistraat, wegens haar
„ gedrag verantwoordelyk zou zyn, met
„ krenking der Souverainiteit van Rid-
„ derschap en Steden.

Als Medeleden van Staat oordeelden zy zich verpligt om niet langer de uitkomst met onverschillige oogen af te wagten; maar in aanmerking neemende, dat zulks de Heeren Staaten zelve aanging die onvergenoegd zouden kunnen weezen, wanneer zy hun, van dit verregaande en de Hoogheid van den Lande zo zeer betreffende begrip langer onkundig lieten. Zy verzogten deswegen het Hof een Afschrift van deezen Brief met alle de nevensgaande bewysstukken, op de bekwaamste wyze, en zo spoedig doenlyk, tot kennisse der Heeren Staaten te brengen. — 's Hofs antwoord was, dat zy, uit aanmerking van dit alles, goedgevonden hadden een Buitengewoonen Landdag te

Ny-

Nymegen tegen den acht en twintigsten van Herfstmaand uit te schryven (*). XXVII. BOEK.

Onder dit poogen om den Volksinvloed in *Gelderland* te weeten waren 'er, in dat zelfde Gewest, Mannen yverig bezig om dien te doen gelden. Veele Regenten vergaderden, op den eersten van Herfstmaand, in *Arnhem*, om met elkander vertrouwlyk te spreeken over zaaken zo het beleid der *Geldersche* Regeering als het gemeene Bondgenootschap betreffende, en de middelen te beraamen tot eene Grondwettige Herstelling, welke zy hoogst noodig oordeelden (†).

1785. Vergadering van den Volksinvloed voorstaande Regenten te *Arnhem*.

Van deeze strydige denkwyze droegen de handelingen over de zaak van *Zutphen* blyk. De Stelling daar door de Inleeveraaren der zo sterke Verklaaring beweerd, dat de Souverainiteit in den boezem des Volks beruste, en de Regeerders verantwoording aan het Volk zouden moeten doen, verwekte ter Staatsvergadering geen geringen en zeer onderscheiden indruk. Deezen hielden ze voor de leer der waare Vryheid, geenen voor die der Losbandigheid; allen zagen het Voorstel, hoe ook begreepen, in als zwanger van de verst uitziende gevolgen, welken eenigen niet verlangden, en anderen met schrik te gemoet zagen.—In het

Verschillende denkwyzen deswegen.

(*) De Brief aan 't Hof was den 3. Sept. gedagtekend. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1224. enz. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 543.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1239.

XXVII. BOEK. 1785.

het Kwartier van *Zutphen* was men van oordeel, dat de Regeerders van die Stad, zo de Meerderheid als de Minderheid, de Vergadering moesten verlaaten, zo lang 'er over de *Zutphensche* zaaken zou geraadpleegd worden, als mede dat Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH zou hebben buiten te staan; dewyl hy, als Burger, het Adres mede hadt getekend.

Besluit der Staaten omtrent de zaak van *Zutphen*.

Het Besluit der Staaten liep op deezen zin. „ Dat de Missive en Stukken „ van de Magistraat van *Zutphen* behoorden gesteld te worden in handen „ van den Hove, om daar op ten naasten hun Ed. Mogenden te adviseeren; „ en dat, inmiddels, door den Hove, „ ten spoedigsten Copie van de voorsz: „ Missive zou worden gecommuniceerd „ aan de Gemeente van *Zutphen*; ten „ einde, binnen den tyd van veertien „ dagen, schriftlyk aan den Hove op te „ geeven, 't geen zy zou vermeenen „ tot haare decharge te dienen. —— „ Voorts, dat by Publicatie, door het „ Hof, binnen de Stad *Zutphen*, een iegelyk zou worden aangemaand tot rust „ en eendragt: dewyl hun Ed. Mogenden, by ontstentenisse van dien, genoodzaakt zouden weezen, naar alle rigeur van Regten tegen de Contraventeurs te handelen; dat het Hof „ verder behoorde geauthoriseerd te worden, om, ongeprejudiceerd de Regten „ van de Stad *Zutphen*, daar op een

„ waa-

„ waakend oog te houden. Met byvoe-
„ ging, dat, gelyk hun Ed. Mogenden,
„ door het voorsz. bedoelen, om alle ei-
„ genwillige rigtingen tegen te gaan, en
„ voor te komen dat de Vryheid niet
„ misbruikt wierde tot losbandigheid en
„ wetteloosheid; dezelve ook geenzins
„ van voorneemens zyn, om de Stem-
„ me des Volks zo verre te smooren,
„ om 't zelve den weg tot Klagten aan
„ de Staaten, of den weg van Regten,
„ naar dat de omstandigheden zulks me-
„ debragten, af te snyden; maar dat dee-
„ ze 't zelve altoos opengelaaten werd."

Tegenverklaaringen op't zelve.

Wel verre was dit Staatsbesluit van eene algemeene toestemming weg te draagen; immers tegen 't zelve verzetten zich de drie Heeren van de Stad *Nymegen* en Jonkheer VAN BRONKHORST uit dat Kwartier, als mede Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DEN BOEDELHOF uit de Graafschap. De Jonkheeren VAN PALLANDT TOT KEPPEL, en VAN HEECKEREN TOT DE CLOESEN wilden het eenigzins anders hebben. —— Uit het Kwartier van de *Veluwe* waren tegen het Besluit de Jonkheeren VAN HAARSOLTEN TOT YRST, LYNDEN VAN OLDENALLER, ZUYLEN VAN NYVELDT *Junior*, SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE, SPAAN TOT VOORSTONDE en J. C. VAN ECK. —— Ook verklaarden de Afgezondenen van *Harderwyk*, de Heeren SCHELTINGA, LYN-

XXVII. BOEK. 1785. DEN VAN OLDENALLER, en VAN HAARSOLTEN TOT STAVEREN, zich tegen dit Staatsbesluit.

Publicatie van dit Staatsbesluit in *Zutphen*.

Zo als het lag werd 't zelve, in de gedaante van een Publicatie veranderd; ter Afkondiginge na *Zutphen* gezonden. Het baarde de verwagte uitwerking niet.

Poogingen tot verydeling.

De Burger-gecommitteerden, de Ondertekenaars van het Adres, riepen alle die Burgers byeen, welken geenzins afgeschrikt door deeze Afkondiging hunne Vertegenwoordigers met een Aanspraak bedankten voor de genomene moeite en yver, hun verzoekende daar in te volharden. De Gemeenslieden; even min vervaard, besllooten nogmaals de Gilden en Compagnien, onverkort de Raadpleegingen der Staaten, op te ontbieden; waar van zy der Regeeringe kennis gaven. De Meerderheid, want de Heeren VERSTEEGE en VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, waren van een ander gevoelen, volhardde by het gedaan Verbod en de Publicatie, deedt de Actens van Byeenroeping, door de Gemeenslieden uitgegeeven, intrekken, en nog dien zelfden avond door een Postbode het Hof van *Gelderland* des kundschap toekomen.

Nadere Publicatie des Hofs van *Gelderland*.

Wanneer den dertigsten van Wynmaand het Hof dit berigt toegezonden was, kwamen, op den eersten van Slachtmaand 's avonds ten half negen, de beide Landschaps Mombers binnen *Zutphen*, voorzien van een aantal Afschriften van eene Pu-

Publicatie en een Brief van het Hof aan de Regeering; welke te middernagt met de Mombers vergaderde, en tot diep in den nagt raadpleegden. 't Geen zy 's morgens om zeven uuren hervatten. Deeze onvermoeide werkzaamheden hadden ten gevolge, dat ten acht uuren de klok geluid, en door den Secretaris, in byweezen, van twee Schepenen, en twee Mombers onder het in de wapens staan van de Hoofdwagt, eene Publicatie werd afgeleezen, en ten overstaan van twee Bodens overal aangeplakt, waar in men het gedrag der Gemeenslieden, afschilderde, in zich te bevatten „ een eigen„ rigtige en een openbaare veragtinge en „ vilipendie van het wettig Gezag der „ Hooge Overheid, tot verstooring der „ zo hoognoodige rust en eendragt bin„ nen de Stad *Zutphen*:" waar om zy zich houdende aan de voorgaande Afkondiging (*) „ alle Burgers en Ingezete„ nen op het ernstigste verboden, om, „ hangende de Deliberatien der Heeren „ Staaten, eenigen aanzoek of instantie, „ onder wat voorwendzel het zou mo„ gen weezen, tot Convocatie der Bur„ gerye aan de Gemeente der Stad *Zut*„ *phen*, aan welke wy het doen eener „ zodanige Convocatie by onze Resolu„ tie van heden mede speciaal hebben „ geinterdiceerd, te doen; maar alles te

XXVII. BOEK.

1785.

„ laa-

(*) Zie hier boven, bl. 258.

R 2

XXVII. BOEK. 1785.

„ laaten in dien ſtaat waar in zich 't zelve tegenwoordig bevindt. En, wanneer het onvermoedelyk, en tegen alle verwagting mogt gebeuren, dat eene zodanige Convocatie, tegen onzen wil en meeninge zou mogen worden gedaan, zich wel te wagten om in zulke Vergaderingen, dewelke wy, in zodanig een geval, benevens al het geen daar in zou mogen worden verhandeld, van nu af aan, in naame van de Landfurstlyke Hoogheid, verklaaren voor onwettig, nul, en onbeſtaanbaar te houden, by te woonen, veel min daar iets te helpen reſolveeren. Waarſchuwende en gelastende voorts wel ernſtig een ieder, om zich ſtil en gerust te houden, en zich van alle eigenrigtingen, mitsgaders van alles, wat tot verſtooringe van de rust en eendragt, als mede tot inbreuk en innovatien op 's Lands hangende Deliberatien zou kunnen verſtrekken, te wagten, alles by pœne, dat die geenen, welken bevonden worden zich tegen deeze Publicatie te verzetten, of daar tegen, in 't eene of andere opzigt aan te gaan, als Verſtoorders van de algemeene rust en openbaare Verbreekers en Overtreeders van 's Landſchaps Wetten en Ordonnantien, naar exigentie van zaaken, met de uiterſte rigeur zullen worden behandeld en geſtraft."

Hier by bleeven, ten deezen Jaare, de onlusten te *Zutphen* gereezen; doch al-

leen

leen om, in een volgend, met nieuwe kragt, te woelen (*).

1785.
Geschillen over de Herziening van het Regeerings Reglement.

Wegens de Herziening van het Regeerings Reglement des Jaars MDCCL hadden de Ridders VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, NYVENHEIM en ZUILEN VAN NYVELDT de eerste in het Kwartier van *Zutphen*, de tweede in dat van *Nymegen*, en de derde in dat van *Veluwe*, een Voorslag gedaan op den Naajaars Landdag des voorleeden Jaars. Dan de Voorzitter, Jonkheer VAN HEECKEREN TOT KHEL weigerde denzelven in omvraage te brengen. Eene Aantekening tot het regtvaardigen van deeze weigering door hem ingeleeverd behelsde, dat, dewyl dusdanig een Voorslag tot niets minder strekte dan om den grond te leggen tot omkeering van een Reglement door alle Leden van de Ridderschap erkend, aangenomen en bezwooren, hy als Voorzitter zich, op goede gronden, onbevoegd vondt, de Omvraage te doen, en daar om zulks hadt van de hand geweezen. — In eene Tegenaantekening beweerde de Heer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, dat de Voorslag, om het Reglement van Regeering te herzien en te verbeteren, voor zo verre het zou bevonden worden

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1409. 1412. 1415. en 1514. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 655. *Gedenkboek voor Gelderland* I. St. bl. 99.

XXVII. BOEK. 1785.

den te stryden met de onveranderlyke Constitutie der Regeering van *Gelderland*, geenzins inhieldt dat hy, toen ten tyde, den grond hadt willen leggen tot omkeering van 't zelve. Getoond hebbende hoe een Voorzitter geene bevoegdheid hadt, tot het weigeren der Omvraage van eenig Voorstel, vaart hy voort, dat, hy reeds verklaard hebbende van zich aan het Regeerings Reglement, uit oorzaake van al het wederregtlyke tegen 't zelve te werk gesteld, niet meer gehouden te rekenen (*), het bygebragte ten betooge dat het eene onherroepelyke Grondwet zou weezen, met stilzwygen zou voorbygaan: alleen 'er byvoegende „ dat, zonder dit Redres, gee„ ne verbetering van onzen inwendigen „ Staat, en gevolglyk geen vooruitzigt „ tot herstel van Harmonie tusschen de „ Leden der Regeering onderling, en „ geen Vertrouwen tusschen het Volk „ en deszelfs Representanten, waar aan „ boven alles gelegen lag, te verwagten „ zou zyn: waarom hy zich dan ook „ voorstelde, dat de tyd naby moest „ weezen, dat hy het genoegen zou on„ dervinden, dat, ingevolge van zyne be„ langloozen Voorslag, eens op eene vol„ doende wyze, aan de bevordering van „ de waare belangen deezer Provincie in „ 't byzonder, en aan die van het Bond-

ge-

(*) Zie hier boven bl. 247.

„ genootschap in 't algemeen, met eens- „ gezinde harten en handen zou worden „ gewerkt." XXVII. BOEK. 1785.

De herhaalde betuiging *van zich niet meer gehouden te rekenen aan het Regeerings Reglement*, maakte een sterken indruk op de Vergadering. De Steden *Zutphen*, *Deutichem* en *Lochem* deeden daadlyk een Voorslag om, over deeze Uitdrukking, een Voorstel aan de Landschaps tafel te doen (*).

Eenige Ridders willen zyne Hoogheid ter Staatsvergadering verzogt hebben.

De zelfde Ridders, die tot nog toe vrugtloos voorgesteld hadden het Regeerings Reglement te herzien en te verbeteren, oordeelden, daar zyne Hoogheid zich thans op 't *Loo* bevondt, den tyd gebooren, op den Brief door den Stadhouder, in 't jongst verstreeken Jaar geschreeven, en, huns oordeels, by de Staaten diens Gewests maar ter loops beantwoord (†), naauwer agt te geeven, en van de aanbiedingen door zyne Hoogheid gedaan, gebruik te maaken. Zy gaven ten dien einde in bedenking, of de gesteldheid van zaaken niet vorderde, dat Hoogstdezelve, door de Staaten, verzogt wierd om ten spoedigsten te willen overkomen, om op deeze Landelyke Vergadering de vereischte openingen, van zyne Vaderlandlievende oogmerken, als voor-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1703. Voor 't Jaar 1785. bl. 1402.

(†) Zie deezen Brief en *Gelderlands* Antwoord in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 56. en 61.

XXVII. BOEK. — 1785.

voorheen te geeven, houdende dit voor de eenige en rechte wyze, waar op zyne Hoogheid zich van Hoogstdeszelfs duure verpligtingen „ met getrouwheid zou kunnen kwyten," gelyk hy in 't slot zyner Brieve zich hadt uitgedrukt.

Wat uitwerking die Voorslag baarde.

Niet weinig opziens en verlegenheids verwekte een zo onverwagt Voorstel van dien aart van de zyde der Ridderen, met allen aandrang, in drie eensluidende Voorstellen, gedaan. In 't Kwartier van *Nymegen* werdt het in advys gehouden; in dat der *Veluwe*, ter Landschaps tafel geleezen; doch zonder gevolg; en in dat van *Zutphen*, naa eenige dagen uitstels, daar over geraadpleegd en toen door de Meerderheid verworpen, daar dezelve oordeelde, dat het thans de tyd niet was om den Stadhouder tot het bywoonen van den Landdag uit te noodigen. — VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, Burgemeester der Stad *Zutphen*, bragt in 't midden, dat hy volkomen met de gronden en drangredenen in het Voorstel, met zo veel ernsts in de hachlyke omstandigheden aangevoerd, instemde; doch dewyl, door het uitstellen der Raadpleegingen over een zo gewigtig punt byna tot het einde der Staaten Vergaderinge, het thans onmogelyk was geworden, zyne Hoogheid te verzoeken om deeze tegenwoordige Landschaps Vergadering by te woonen, en de noodige openingen te geeven, meende hy, dat de Staaten van dit Voorstel zyne Hoogheid behoorden kennis

nis te geeven en te verzoeken, hoe eer hoe liever, zodanige openingen tot zulke heilzaame oogmerken aan hun Ed. Mogenden op te leeveren; met volmagt aan den Hove Provinciaal, om, zo dra 'er wederschryven van zyne Hoogheid zou zyn ingekomen, hun Ed. Mogenden buitengewoon zamen te roepen.

XXVII. BOEK. 1785.

Sterke Verklaaring van CAPELLEN TOT DE MARSCH deswegen.

Veelen waren van gevoelen dat 'er geen reden was om den Stadhouder te noodigen, en wraakten het geheele Voorstel. Eenigen neigden tot het doen eener Tegenaantekeninge. Dit alles zette den Ridder CAPELLEN TOT DE MARSCH in vollen gloed, en bewoog hem tot het doen der volgende verklaaring. „ Myne „ surprise, Ed. Mog. Heeren! over het „ in Advys houden myner Propositie, „ op Maandag laatstleeden aan deeze Ver„ gadering en eenstemmig door eenige „ Leden aan de twee andere Kwartieren, „ met even weinig succes, voorgedraagen, „ overtreft al het geen dat tot heden, zo „ menigmaal, tot verbaazing van gansch „ *Nederland*, door de Meerderheid van „ de Ed. Mog. Heeren Staaten deezer „ Provincie, is daargesteld geweest. — „ Te vergeefsch alles wat in myn ver„ mogen was getendeerd hebbende om „ onze in MDCLXXV en MDCCXLVIII „ overweldigde Constitutie by ons zel„ ven te herstellen, dagelyks daar en te„ gen, met eene hartgrievende gevoelig„ heid, aanschouwende, zonder dat op

XXVII. BOEK. 1785.

„ myne Vertoogen reflectie geslaagen is, „ het beraamen van maatregelen tot versmaading en agtervolging onzer beste „ Burgeren en Ingezetenen, die eene „ misdaad begaan om dat zy eene by U „ Ed. Mogenden zelve gewettigde Reclame hunner vertrapte en geusurpeerde Regten en Privilegien, op eene bezaadigde wyze, werkstellig maaken; terwyl dit gepaard gaat met eene toeneemende violente Directie, om een Systema door te zetten, dat Regenten „ van een vry Volk van eene overheersching afhangelyk moet doen blyven!

„ Hier van de gevolgen inziende, die „ gewis eene raadlooze Natie, die, hoe „ geduldig ook, op den duur nimmer heeft „ willen bukken, eindelyk tot de uiterstens zou kunnen doen overslaan, welke onze Voorvaders, toen zy de onderdrukking moede werden, te werk „ stelden, overwoog ik de middelen, die „ nog overig zyn om dit, by tyds, voor „ te komen. —— Ik bragt my onder „ andere te binnen de circulaire Missive „ van den Heere Erfstadhouder, en vergelykende de gevoelens van zyne Hoogheid, daar by voorgedraagen, met onze gesteldheid, om die aan U Ed. Mogenden eens te herinneren, om, ware „ het mogelyk door deezen weg zyne „ Hoogheid gelegenheid te geeven tot „ het overtuigend aan den dag leggen „ van Hoogstdeszelfs bereidwilligheid,

„ om

„ om van zyne zyde te concurreeren tot
„ herſtel van den jammerlyken toeſtand
„ van zaaken in deeze Provincie.

„ Daar nu het oog van geheel *Neder-*
„ *land*, ja van gansch *Europa*, op de ge-
„ ſteldheid van dit Gemeenebest, door
„ inwendige tweedragt verſcheurd, ge-
„ vestigd is; daar al wat weldenkend
„ en menschlievend is, vuurig wenscht,
„ dat deeze gevaarlyke, ja bykans dood-
„ lyke, wonden, eens geneezing mogen
„ ontvangen, om den val van een Staat,
„ die nog voor weinige Jaaren de be-
„ wondering der Volken verdiende, voor
„ te komen; zo is het zeker, dat een
„ ieder als verſteld zal ſtaan over de
„ Onverſchilligheid, met welke deeze
„ myn Voorſlag by U Ed. Mogenden
„ is geconſidereerd geworden; te meer
„ daar uit dezelve zou voortvloeyen ee-
„ ne gelegenheid voor de Heere Erf-
„ ſtadhouder om, door zyne Tusſchen-
„ komst, tot redres en herſtel van zaa-
„ ken, de geheele Wereld met de daad
„ te overtuigen van Hoogstdeszelfs be-
„ reidwilligheid en opregtheid, om, ten
„ beste van het lieve Vaderland, onze
„ verbasterde en bedorvene Conſtitutie
„ te willen helpen herſtellen. Hier door
„ vermeene ik, (hoe zeer ik ook ge-
„ rangſchikt worde onder de zulken, die
„ den Erfſtadhouder en deszelfs wettige
„ en conſtitutioneele Regten zou tragten
„ te verkorten,) zyne Hoogheid eenen
„ weezenlyken dienst gedaan te hebben:

„ wyl

XXVII. BOEK. 1785.

„ wyl als dan, in conformiteit van zyn
„ Hoogheids begeeren, zou hebben kun-
„ nen worden gedefinieerd, wat tot de
„ Conſtitutie deezer Landen, en gevolg-
„ lyk ook wat tot het Erfſtadhouder-
„ ſchap, relatief is. —— Dit in Advys
„ houden, Ed. Mog. Heeren! moet ge-
„ volglyk al zeer onaangenaam voor den
„ Heer Erfſtadhouder zyn; alzo hetzel-
„ ve, behalven andere vermoedens, zy-
„ ne Hoogheid by het Publiek blootſtelt
„ aan verdenkingen, als of Hoogstdezel-
„ ve deeze aanbiedingen niet zou gedaan
„ hebben, met die Opregtheid en Va-
„ derlandlievende Gevoelens, die ver-
„ eischt werden om van dezelve gebruik
„ te kunnen maaken. —— Ik agt het
„ overtollig hier over breeder te com-
„ mentarieeren. Het onpartydig Publiek
„ zal myne poogingen billyken, om eens,
„ tot verbetering van onzen inwendigen
„ ſtaat, de handen aan 't werk te ſlaan.
„ Ik heb het myne gedaan, en ik ben
„ onverantwoordlyk voor de gevolgen
„ deezer opmerkelyke handelwyze, waar
„ toe myne Aantekening, wegens myne
„ aangetoogene Propoſitie, tot myne de-
„ charge, in de Kwartiers Receſſe wor-
„ de geïnſereerd." —— Men wil, dat
deeze, zo veel behelzende Aantekening, een algemeen ſtilzwygen baarde; en de verzogte plaatzing werd, 't geen veelen verwonderde, daadlyk toegeſtaan. In het Kwartier van de *Veluwe* verklaarden de Ridders Lynden van Oldenal-

LER,

LER, ZUYLEN VAN NYVELDT, en ECK, eenstemmig met betuiging weleer door Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH gedaan, en op deezen Landdag herhaald, „; dat zy zich „ aan het tegenwoordig Regeerings Re- „ glement niet meer gehouden reken- „ den (*)."

Hoe het te *Bommel* met de Wapenoefening ging.

't Ontbrak in *Bommel* niet aan Burgers, die misnoegde klagten over schikkingen der Regeering, en het besteeden van 's Stadspenningen, uitboezemden, schoon vrugtloos. Wel is waar het wapenen der Burgery op Stads kosten, werd, in den voorleeden Jaare, uit kragt van 't Landschaps Besluit, door de Voorstanders des Wapenhandels 'er doorgehaald, en dit werk begonnen; dan oneenigheid en gebrek aan aanmoediging, of liever demping, deedt dezelve verflaauwen, en de Burgery tot de voorgaande werkloosheid wederkeeren; doch eene der Burger-compagnien hervatte den moed, en verstoutte zich de Officieren om by de Regeering het Vaandel te verzoeken, als mede by den Wapenhandel de trom te mogen roeren; maar de Regeering maakte zwaarigheid in dit verzoek toe te stemmen. Op den dag ter Wapenoefeninge bestemd bleeven veelen,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785 bl. 1516. enz. 1653. *Gedenkboek voor de Provincie Gelderland* bl. 180—187. *Memorie van* CAPELLEN TOT DE MARSCH bl. 51, en 303.

XXVII. BOEK. 1785.

len, over deeze weigering verstoord; agter, en op 't gelaad der verscheenenen was een zigtbaar misnoegen te leezen (*).

De Wapenhandel te *Lochem* doorgezet

De *Lochemsche* Burgery, die 't aan geen lust tot den Wapenhandel mangelde, doch ook aan geen wederstreeving (†), ondervondt deeze laatste dit Jaar op eene gevoelige wyze. Burger-gecommitteerden betuigden den voorzittenden Heer der Regeeringe, hoe zy, zints lang, door verdeeldheid van gevoelens onder de Magistraatsleden, naa verscheide herhaalde aandrangen, te vergeefsch, op een gunstig verlof ten Wapenhandel gewagt hadden; hoe, geduurende den Winter, de *Lochemsche* Burgery, by kleine gedeeltens, het behandelen der Wapenen geoefend hebbende, het nu tyd werd tot hunne vereeniging. Dat men van het geduld eener braave Burgerye, die niet minder welmeenend dan haare Nabuuren was, niet kon vergen stil te zitten, of zich niet in 't openbaar te mogen vertoonen, daar men zich te *Zutphen*, *Doesburg* en *Deutichem* openbaar in den Wapenhandel oefende, en op die Plaatzen door de Leden der Regeering zelve werd aangevoerd. Hier om waren zy te raade geworden ter kennisse van den Voorzitter te brengen, het oogmerk van de Burgers en Ingezetenen om, voor zo verre zy

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 339. en 447.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 251.

zy reeds van Geweeren voorzien waren, zich by elkander te vervoegen, en dien naamiddag, als mede op andere geschikte tyden, gewapend te verschynen om zich in de behandeling der Wapenen te laaten onderwyzen. XXVII. BOEK. 1785.

Klagten der Regeering by het Hof over de Burgergecommitteerden.

Ondanks de ontraading diens Voorzitters, die dit voorneemen als vreemd en gevaarlyk afmaalde, geschiedde die Wapenoefening. Het zenden van een Bode om die Manschap te waarschuwen, en, des noods te gelasten om uit elkander te gaan, baatte niets, en herhaalden zy dit Burgerkrygsbedryf. De *Lochemsche* Regeering, des hoogst te onvrede, schreef een Brief aan 't Hof van *Gelderland*, vol klagten over het gedrag der Burger-gecommitteerden in hun aanhoudende en fiere aanzoeken den Wapenhandel betreffende, en wel inzonderheid over 't jongst gebeurde. „ Zy moesten," gelyk zy zich uitdrukten, „ thans zien en dagelyks „ meer en meer overtuigd worden, dat „ hun gezag fluctueerde, en zy door „ hunne eigene Ingezetenen gesteld wierden buiten de mogelykheid, om eenige Actens van Politie of Justitie, met „ hunlieder wil en intentie niet instemmende, te exerceeren:" waarom zy de hulp des Hofs inriepen. —— Twee Leden der Regeeringe, de Burgemeester H. J. RAEDT en de Schepen J. H. THOMASSON, hadden, op dit stuk een ander inzien, en vaardigden desgelyks een Brief aan 't Hof af, te kennen geevende

XXVII. BOEK. 1785.

de hoe zy hunne mede Raads-vrienden tot gematigder gevoelens hadden aangespoord, om het noodige vertrouwen tusschen Burgers en Regenten te doen herleeven; doch in hunne verwagting zich thans zo zeer te leur gesteld vonden; daar deeze Heeren, van wegens eene zo gewilde tekortschieting van Gezag, besllooten hadden by het Hof om kragtdaadige middelen aan te houden.

De Wapenhandel des ondanks herhaald en verboden.

Naa het zenden deezer Brieven verrigtte het *Lochemsche* Genootschap, ten Zinspreuk voerende PATRIÆ NOS QUOQUE FIDELES, zyne Wapenoefening. Twee Stadsbodens verscheenen, met last aan den Bevelhebber G. H. FALCK, *dat de Regeering de Burgery beval uit elkanderen te gaan; het Wapenoefenen verboodt; als ook het roeren der Trom.* De Heer FALCK riep de Officieren in een kring zamen: men besloot dit bevel der Regeeringe aan de Leden des Genootschaps mede te deelen, die met luider stemme weigerden uit te scheiden. Ingevolge hiervan gaf de Heer FALCK aan de Bodens ten antwoord, *dat zy voor Vaderland en Vryheid den Wapenhandel oefenden, en daar mede zouden voortgaan.* —— Dan werd dit hun belet door een welscherpe Publicatie van den Hove, hun zulks, zonder toestemming der Regeering, verbiedende. Zy verzogten deeze door een nader Verzoekschrift te verwerven. De woorden *aandringen* en *verwagten* daar in gebezigd baarden aanstoot; en wraakte de

Re-

Regeering de buiten derzelver voorkennis aangemaatigde hoedanigheid van *Gecommitteerden der Burgery*, onder welken naam de Verzoekers verscheenen. Zy zag te gemoete dat dit een en ander by een nader Verzoekschrift, zou verbeterd en tevens overgegeeven worden een Concept Plan of Reglement, volgens 't welke de Verzoekers vermeenden, dat hun Burgerwapenhandel, ondergeschikt aan de Regeering, zou stand grypen; om naa onderzoek daar van nadere bepaalingen te maaken (*).

XXVII. BOEK. 1785.

Harderwyk weigert Paardevolk in te neemen. Adres aldaar wegens de Herziening van het Regeerings Reglement.

Meer eenstemmigheids was 'er tusschen de Burgery te *Harderwyk* en de Stads Regeering: want wanneer deeze een Patent ontvangen hadt ter inkwartiering van een Escadron Paardevolk, werd zulks onder de Burgery niet bekend of de Schuttery vergaderde en tekende een zeer ernstig Vertoog aan de Magistraat, houdende een Verzoek, dat dit Krygsvolk niet mogt binnen gelaaten worden. Die van de Gildens waren gereed om het hunne daar by te voegen, toen men verstondt, dat de Magistraat, een en ander maal vergaderd, den wensch der Burgery was voorgekomen, door het Besluit om den Capitein Generaal te berigten, dat *Harderwyk* niet geschikt was om Paardevolk te legeren. —— Een Lid der Gezwoo-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 797—802. 913. 1239, *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 448. VIII. D. bl. 717.

XXVII. BOEK. — 1785.

zwoore Gemeente deedt by herhaaling een Voorstel, wegens een Adres door een aantal Burgeren en Ingezetenen, als mede door verscheide Gildens geteekend, behelzende een Verzoek dat 'er uit de Staaten eene Commissie mogt benoemd worden tot Herziening van het Regeerings Reglement des Jaars MDCCL (*).

Beweegingen te *Deutichem, Hattem, Elburg* en *Thiel*.

In *Deutichem* leeverde men herhaalde Verzoekschriften by de Regeering in, vol bezwaaren en grieven over het Lands en Stadsbestuur. — Hier mede was de Gezwoore Gemeente te *Hattem* desgelyks onledig. Geen verwagt herstel van ingesloopen misbruiken bekomen hebbende, schreef dezelve aan zyne Hoogheid, in de hoop van hunne bezwaaren tegen drie Regeeringsleden, door diens voorzieninge, ten besten en tot genoegen der Burgerye, hersteld te zien. Een opengevallen Schepensplaats door het overlyden van hun hooggeagten Burgervader BORCHARD JOHAN DAENDELS, deedt hun de Vryheid neemen zyne Hoogheid te verzoeken om agt te slaan op hunne voorheen ingediende stukken, en geen ander Persoon tot Schepen aan te stellen, dan die, volgens 's Lands en Stads Wetten, overeenkomstig met het Reglement van Regeering, daar toe bevoegd was, de vereischte

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1241. en 1417.

te Hoedanigheden bezat, een Man der Burgerye aangenaam; als hoedanig zy den Zoon des overledenen HERMAN WILLEM DAENDELS aanpreezen, wenschende dien 's Vaders voetstappen te zien drukken. —— De Gemeenslieden van *Elburg* waren Staaten van *Gelderland* met een Verzoekschrift aan, ten einde aan de Heeren, van wegens die Stad ter Landschapsvergaderinge afgezonden, als ten onregte daar toe benoemd, zitting en stem mogt geweigerd worden (*) —— De *Thielenaars* vonden zich afgeschrikt om iets te onderneemen, door eene onlangs aldaar gedaane Afkondiging, dat niemand, op bedreiging van straffe, met eenige zaaken van Regeering zich mogt bemoeijen (†).

Oproerigheden te *Eede*.

Ten Plattenlande in *Gelderland* was het verre van rustig. Te *Eede* op de *Veluwe* ging het draagen van Oranje lintjes en strikjes welhaast van Kinderen tot Jongens en Karels over. Men viel allen, die zich niet voor *Oranje* wilden verklaaren, 's avonds lastig met een aanhoudend geroep *Vivat Oranje! Oranje boven! de Patriotten in de goot!* gepaard met bitze Scheldwoorden en Balddaadigheden aan de Huizen. De Kinderen hadden den Schoolmeester, die hun tot voorbeeld gaf *Oranje boven!* te schryven, en de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 374. 733. 734. 915. en 1417.

(†) *Post van den Neder-Rhyn.* VII. D. bl. 137.

XXVII. BOEK. 1785.

de verdere Ingezetenen den Predikant tot Voorganger, die gezegd wordt niets onbeproefd gelaaten te hebben om de Gemeente haatlyke denkbeelden in te boezemen omtrent allen, die met hem den Stadhouder niet hielden voor den éénigen Steun en Beschermer van den waaren Godsdienst, en dat de *Patriotten* alleen den *Remonstrantschen* Godsdienst zogten in te voeren, als mede dat 'er geen zegen van den Hemel te wagten was, wanneer men den Prins niet weder in zyne Waardigheden herstelde. Aan diens invloed en medewerking schreef men voor geen gering gedeelte toe den optocht der *Eedesche* Boeren tegen de *Renswoudenaars*, die, hadt de Heer van *Renswoude* en zyn Officier geen gepaste maatregelen daar tegen genomen, een tooneel van Plundering, zo niet van Moord, in die Heerlykheid zouden geopend hebben; tegen welk boos bestaan het Hof van *Gelderland*, te *Eede* eene scherpe Afkondiging liet doen (*).

Wapenhandel te *Middelburg* aangemoedigd.

Zeeland ging vry van de heerschende Onlusten en Oproerigheden. Men verwagtte in dit Gewest het verlangde Herstel uit de voltrekking des Staatsbesluits by de Hooge Bondgenooten, op aansporing van dat Gewest genomen (†). De Burgerwapening alleen, die 'er, in 't voorgaan-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1293. en VII. D. bl. 441. *N. Nederl. Jaarb*, 1785. bl. 975.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 38. enz.

gaande Jaar, een begin genomen hadt (*), nam 'er meer opgangs, schoon niet overal met den zelfden spoed. In de Hoofdstad *Middelburg* bestondt één der Schutteryen zich uit haaren vervallen staat op te heffen, haare Leden voltallig te maaken, en den Wapenhandel te volvoeren; terwyl een steeds aangroeiend getal van Burgers genootschaplyk, twee maal 's weeks zich in dit bedryf oefende, en de bewondering der Aanschouweren wegdroeg. De Krygsraad, door deeze voorbeelden opgewekt, verzogt door eene Bezending, in een weluitgewerkt Vertoog, de gunstige medewerking der Regeringe om eene algemeene Wapenoefening en verbetering der Stads Compagnien. 't Zelve werd gunstig ontvangen (†).

Zierikzee steekt hier in uit.

Middelerwyl was *Zierikzee*, in dit stuk, alle *Zeeuwsche* Steden vooruit. Van den aanvange af genoot de Wapenhandel niet alleen de goedkeuring der Regeeringe; maar werd door dezelve onderschraagd; eenige Leden van den Raad gingen 'er in voor. Eén hunner, de Heer VAN MEURS, boodt zich aan tot het onderwys, en hervormde eene diep onkundige Schuttery zodanig, dat ze eerlang onder de geoefendsten van *Nederland* zou kunneu

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 373.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 171.

XXVII. BOEK. 1785. nen gerangschikt worden. 't Gebrek aan gelyke Geweeren en Wapenen ontdekte zich ras, dan tevens de zwaarigheid om de middelen te vinden, waar uit de hoogloopende kosten zouden kunnen betaald worden. De vier Burgervaandels bragten hunne bezwaaren by de Regeering, met een Plan om dezelve weg te neemen. Niet alleen vonden zy gehoor, niet alleen werd hun Plan goedgekeurd; maar ook eene jaarlyksche toelaage uit Stads kasse, tot volbrenging van 't zelve, geschonken. De aanbesteeding van vyf honderd gelyke Geweeren en verder Montuur, geschiedde, en werden ze aan de Manschappen ter hand gesteld, die verre de meesten met greetigheid en dankbaarheid dezelve aanvaarden, en als in zegepraal na hunne wooning bragten. De Heer REYNOUT MAAN, Deken van de Schuttery de *Jonge Cloveniers*, deedt by de overleevering der Geweeren niet alleen, gelyk alle Dekens, eene gepaste aanspraak; maar een nieuw Vaandel, door zyne Egtgenoote ten geschenke gegeeven, overreikende, vergezelde hy dit bedryf met de hartlykste uitboezemingen over de Magistraat, en den Heer VAN MEURS in 't byzonder, onder aanbeveeling van dit Pand aan zyne Schuttery (*).

Schoon

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 307.

Schoon in *Goes* een Genootschap, *de Vryheid* geheeten, onder de Zinspreuk *Deeze beschermen wy*, met goedkeuring en medewerking der Regeeringe, was opgerigt, en 't zelve zich allen voorspoed beloofde, zag het die uitzigten verdonkeren. De Officieren en Directeuren van 't zelve gaven den Voorzittenden Burgemeester een geschrift over, de bekendmaaking behelzende, dat de algemeene stem der Genootschaps Leden, geweest was om de Regeeringe in 't vriendelyke onder 't oog te houden, dat hun Ed. Agtbaaren middelen zouden gelieven te beraamen tot het weder in trein brengen der Schutteryen, vergezeld met al zulke Voorregten als een Vry Burger en Schutter wel eertyds hadden genooten. Uit de invoering van welke Schutteryen voortvloeide de bewaaring van hunne Stad, door de zogenaamde Burgerwagten te verrigten, op dat de goede Ingezetenen, by tyde van Rupture, zouden weeten werwaards zich te wenden. Onder voorwaarden egter tot dat de Burger-Officieren thans in dienst, zich in den Wapenhandel en tot het Bevelvoeren over dezelven zouden bekwaam maaken; wordende aan de zodanigen, die hier toe niet geneegen of bekwaam mogten zyn, verzogt, door tusschenkomst van hun Ed. Agtb. hun ontslag te neemen, op dat 'er bekwaamer Persoonen zouden kunnen worden aangesteld, tot voorkoming van alle verwarring by een opkomend Oproer. En in

XXVII. BOEK.

1785.

't Genootschap te *Goes* doet der Regeering een Voorstel omtrent de Burgerwagten.

XXVII. BOEK. 1785.

geval hun Ed. Agtb. die alle Vaders des Vaderlands moesten zyn, naa onvermoeiden vlyt en aangewende poogingen, hier toe niet konden geraaken, en in dit verzoek ten vollen ſlaagen, zo boden de Officieren, Directeuren en verdere Leden des Genootſchaps, naa bekomen onvoldoend berigt, van het eerſte lid huns Voorſtels, zich aan, om, by voorvallend Oproer, hun Ed. Gr. Agtb. en de goede Burgery, met hun Corps te beſchermen en te bewaaren, verzoekende in ſtaat te worden geſteld om voor den Stadhuize te mogen verſchynen, en aldaar plegtig, ingevolge van den waaren zin en meening van alle de Genootſchaps Leden aan hun Ed. Agtb. hulde en trouw te zweeren, op dat geen kwaad denkend mensch, hoe genaamd, zich zou vermeeten om te durven zeggen, dat zulks alleen by bloote klanken en aanbod was gebleeven.

De Burgery door de Regeering opgeroepen.

Deeze zeker niet zagt opgeſtelde Voorſlag klonk ſchor in 't oor der *Goesſche* Regeering; welke ten antwoord gaf, voor als nog geen reden gevonden te hebben om den last der Burgerwagten aan de Burgery te moeten opleggen: dewyl deeze, ſchoon het lichaam der Schutteryen altoos voltallig was gehouden, nooit in daadlyke werkzaamheid hadden geweest, dan in tyden van vreeze voor Vyandlyke Aanvallen, of van Inwendige Beroerten. Hoe, ten aanzien van het eerſte, alle verzekering gegeeven was; dat

dat, geduurende de Onderhandeling te XXVII. *Parys* over de Geschillen tusschen zyne BOEK. Keizerlyke Majesteit en de Republiek, —— geene Vyandlykheden zouden worden 1785. gepleegd (*); terwyl zy te veel vertrouwen stelden op de geneigdheid der Burgerye voor de openbaare Rust en Orde, om voor inwendige Beroerten eenige vrees te hebben. —— Voorts begreepen zy niet wat de Verzoekers bedoelden, „ met al zulke Voorregten, als een Vry „ Burger en Schutter eertyds wel had- „ den genooten:" dewyl zy niet anders wisten of de Burgery van *Goes* genoot nog heden, in alle volkomenheid, die Vryheid en Voorregten, welke de Wetten en de Constitutie der Regeering aan dezelve verzekerden, en welker bescherming zy altoos onder hunne dierbaarste Pligten hadden gerekend. —— De geneigdheid der Burgeren willende raadpleegen, vonden zy goed de eindelyke uitspraak op het verzoek des Genootschaps om de Burgerwagten op te rigten, aan zich te houden, tot dat, op eene ontwyfelbaare wyze, zou gebleeken zyn, of de neiging van het Genootschap, ('t geen slegts een klein gedeelte uitmaakte van de Burgery in staat om de Wapenen te kunnen draagen,) overeenstemde met de neiging der geheele Burgery, immers van derzelver Meerderheid.

Om

(*) *Zy* gaven de Publicatie, dit antwoord behelzende, den 6. Aug. 1785.

XXVII. BOEK. 1785.

Om dit te weeten bepaalden zy eene Oproeping van allen in staat om de Wapenen te voeren, en dat ieder der opgekomenen, hoofd voor hoofd, door één der Burger-Officieren in tegenwoordigheid van vier Leden der Regeeringe, zou worden afgevraagd „ of zy noodzaaklyk oordeelden, dat, tot bewaaring „ van de Stad, de Burgerwagten weder „ moesten worden opgerigt?"

Antwoord van de Meerderheid.

Het antwoord eener Burgery, die over 't algemeen zo weinig geneigdheids tot den Wapenhandel betoond hadt, dat de aanstelling der drie Persoonen van Stads wege om hun daar in te oefenen onnut bevonden was, kon voorshands bykans worden opgemaakt; en bleek het, by de opneeming der stemmen, dat ruim drie vierden van de verscheene Manschap zich verklaarde „ tegen het opstellen der Bur„ gerwagten." Waarom hun Ed. Agtbaaren de Burgers aankundigden, dat, zo lang 'er geen meer redenen waren om vreeze te hebben voor de Veiligheid der Stad, de Burgers en Ingezetenen, zich gerust konden houden van tot geen daadlyk Wagthouden geroepen, of genoodzaakt te zullen worden.

't Genootschap den Wapenhandel verboden.

Het bleek, ten zelfden dage, hoe zeer het Genootschap, met den gedaanen Voorslag, hadt agteruitgewerkt: dewyl de Regeering te verstaan gaf het oefenen in den Wapenhandel wel te mogen lyden, mits zulks geschiedde op eene wyze die de Constitutie der Stad van alle oude tyden

den aan de hand gaf; te weeten onder de Schutters Compagnien, waar onder zodanige Persoonen behoorden, en onder de Officieren, uit een van de drie Schutteryen over dezelve gesteld. 'Er byvoegende „ dat, hier door een iegelyk „ gelegenheid hebbende om zyne Lief„ hebbery in den Wapenhandel te oefe„ nen, zy mitsdien verwagten, dat, naa „ deeze Publicatie, geen Genootschappen „ of andere Gewapende Zamenkomsten „ van Burgers en Ingezetenen binnen „ deeze Stad en haare Jurisdictie, 't zy „ met of zonder het roeren van de trom, „ meer zouden plaats hebben; speciaal „ verklaarende, met geene onverschillige „ oogen te zullen aanzien, dat eenige „ Inwoonders van de Stad zich onder „ andere Vaandels vereenigden, dan on„ der die van Schutters Compagnien, „ waar toe ieder behoorde of opgeschree„ ven was, of eenige Veldtekens ge„ bruikten tot onderscheiding van de an„ dere Burgers en Schutters; 't geen zy „ beschouwden als van zeer gevaarlyke „ gevolgen voor de publieke Rust van „ de Stad, voor de vreedzaame Zamen„ leeving, en 't onderling vertrouwen „ van Regenten en Ingezetenen."

XXVII. BOEK. 1785.

Nader Verzoek des Genootschaps, tot intrekking van dit Verbod.

Zulk eene weering van den Wapenhandel des Genootschaps *de Vryheid*, waar mede ook aan een ander, 't geen wy met de naamen van het *Citteriaansche* en het *Avondcorps* bestempeld vinden, dit zelfde ontzegd werd, ontbondt het Ge-

XXVII. BOEK. 1785.

Genootschap in geenen deele, eenige mogten 'er afvallen, de overblyvenden vereenigden zich des te naauwer, en verzogten de intrekking van dit hun zo belemmerend Stadsbesluit, met herhaalde bede om eene gunstige beschikking op het gedaane aanbod om der Regeeringe en de Burgery, by voorvallend Oproer, tot bescherming te strekken, en des den Eed op'enlyk af te leggen. *Zy* betuigden, daar benevens, dat, indien hun Ed. Agtb., niet konden goedvinden aan deeze Verzoeken te voldoen, als dan eenige met naame genoemde Persoonen zich verpligt zouden vinden hun ontslag als Schutters te moeten verzoeken, begrypende dat die Posten niet langer waargenomen konden worden door Persoonen by de Meerderheid van hun Ed. Agtb. mistrouwd, en anderen verzogten, dat, in zodanig een geval, op hun nooit eenige agt in de verkiezing tot Schutters mogt worden geslaagen.

Weigerend Antwoord der Regeeringe.

De *Goesche* Regeering betoonde zich verwonderd over dien handel, en verklaarde geen reden gevonden te hebben tot Intrekking der gedaane Afkondiging; dat zy voor de gedaane Aanbieding bedankten, en daar van geen gebruik konden maaken: dewyl zy dien nieuwen Eed overboodig keurden; en 'er, zo lang de Constitutie der Stad, die de geheele Burgery in zes Compagnien verdeelde, niet werd omgekeerd, geen Genootschap onder een afzonderlyken Eed bestaan kon; dat

dat zy de aanbieding, om in gevalle van Oproer de Regeering en Stad te bescher- men, ook zeer overboodig hielden, naar- dien 'er geen vrees voor Oproer was, en geen zyn kon, zo lang ieder Burger en Ingezeten, zich in eene betaamelyke on- dergeschiktheid gedroeg aan de Bevelen van zyne wettige Overheid, en tragtte mede te werken tot nut en rust zyner Medeburgeren; als mede dat, zo 'er, tegen verwagting, eenige woelzieke Men- schen hunnen pligt zo verre vergaten, dat 'er vrees voor Oproer gebooren wierd, zy zo veel staats maakten op de getrouw- heid en moed van het overige gedeelte der Burgerye, dat het niet moeilyk zou zyn zodanig een Oproer te smooren en de Muitelingen hun verdiende straffe te doen ondergaan. Wat het zich onttrek- ken aan de Schuttery van eenigen betrof, liet de Regeering de gevolgtrekking van 't mistrouwen voor rekening der geenen, die ze als een voorwendzel zouden ge- bruiken, om zich van den last als Schut- ter te ontdoen, en zag zy het aan voor een onberaamden stap; aan het verzoek der zodanigen, die tot geen Schutters begeerden verkooren te worden kon men, ten aanzien der meesten, gemaklyk vol- doen: vermids het verre het grootste ge- tal zich bevondt in eene Profesfie, stand, of omstandigheid, waar uit men nooit gewoon was Schutters te verkiezen. — Ten slot verklaarende wel verre te zyn van den lust tot Wapenhandel te willen

strem-

XXVII. BOEK. 1785. stemmen, in tegendeel zouden zy allen gelegenheid geeven, (waar toe eerstdaags schikkingen met den Krygsraad stonden gemaakt te worden,) dat een ieder, die het verkoos, zich daar in zou kunnen oefenen, op eene wyze met de Constitutie der Stad overeenkomende, bereid om indien de beletzels, die hetzelve verhinderen mogten, hun werden aangeweezen, dezelve uit den weg te ruimen (*).

Voorstel der Volmagten van *Stavoren*, *Workum* en *Harlingen*, twee Artykelen het Reglement Reformatoir betreffende.

Meer trekken van de heerschende gesteltenis deezer dagen leeverde *Friesland* op. De Volmagten van *Stavoren* en *Workum*, waar by zich die van *Harlingen* voegden, deeden, in 't Kwartier der Steden, een Voorstel, twee Artykelen van het Reglement Reformatoir, des Jaars MDCCXLVIII, betreffende, waar over zy zich bezwaard vonden. Het eerste raakte het verkiezen en stemmen tot het benoemen van een Grietman. Volgens het Reglement mogten op die Benoeming niet gebragt worden, dan de zodanigen, die den ouderdom van twintig Jaaren ten vollen vervuld hadden. Ten deezen opzigte was, door den tegenwoordigen Erfstadhouder, eene zogenaamde verzagtinge gemaakt, waar door niet alleen de minderjaarige Zoonen en Afstammelingen van Grietluiden, den gestelden Ouderdom nog niet bereikt hebbende, verkiesbaar wa-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1063—1067. 1328. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 715.

waren verklaard; maar daadlyk tot Griets- XXVII.
luiden verkooren en aangesteld. *Zy* merk- BOEK.
ten op, dat zulks niet alleen het Stemrecht van alle de Ingezetenen van *Friesland* in zyne waarde zeer aanmerkelyk verminderde; maar ook de grond lag tot een onbegrensd en voor den Staat zelve allergevaarlykste *Aristocratie* en *Oliarchie*, en teffens het aangeduide Artykel des Reglements geheel en al omverre wierp. 1785.
Naardemaal zy hun Eed daar op aan den Lande gedaan hadden, vorderden zy, dat de Staaten, als éénige Souverainen van den Lande, deeze Verbreeding geliefden te vernietigen, door zyne Hoogheid kennisse te geeven, dat deeze schikking, als strydig met het Reglement, buiten kragt behoorde gesteld te worden. — Of zy ontheeven van hunnen Eed op dat Reglement gedaan, welken zy anderzins verpligt werden geduurig te overtreeden, en daar en boven, hier door vervallen zouden weezen van hunne Commissien, Magistrature enz., en eindelyk nog zouden moeten blootgesteld blyven aan de Actie van den Procureur Generaal

Het tweede liep over de nog steeds plaats hebbende Generaale Ontvangers Ampten in de Grietenyen, die reeds den tweeden van Wintermaand des Jaars MDCCXLVIII hadden moeten ophouden, met uitdruklyk verbod van dezelve weder te begeeven; zo dat de Dorps-Ontvangers de ingevorderde Penningen recht-

XXVII. BOEK. 1785. rechtstreeks ten Comptoire van de Generaale Ontvangers bragten. Dit Artykel, wel buiten werking geraakt door tusschen beide komende schikkingen, welke zy onvoldoende rekenden, wilden zy in volle kragt hersteld hebben. —— Dan zy konden dit Voorstel zo verre niet brengen, dat het ter beraadslaaging van de Staaten gebragt wierd, en moesten zich vergenoegen met hetzelve in het Kwartiers Resolutie-Boek te doen aantekenen (*).

Verzoek te *Leeuwaarden* om Herstel van het Regeerings Reglement des Jaars 1657.

Over de Regeerings Reglementen eeniger Steden in *Friesland* was, reeds in den voorleeden Jaare, eenig verschil gevallen (†), en hadt een gedeelte der Burgery van *Leeuwaarden* by Staaten van dat Gewest een Verzoekschrift laaten inkomen, dat deeze hun Souverain Gezag wel zouden gelieven aan te wenden, om alle ingesloopene Misbruiken te weeren, de ontvreemde en verloorene Regten en Privilegien, hun weder te rugge te doen ontvangen; en byzonder om het Regeerings Reglement van MDCLVII volkomen te herstellen, met zodanige Verbreedingen, Byvoegzelen, en Veranderingen, als hun Ed. Mog. naar Hoogstderzelver Landsvaderlyke wysheid, naar vereisch van tyd en toedragt van zaaken, op gronden van Regt en Billykheid,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 520.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 36.

heid, ten meesten nutte deezer Landschappe in 't algemeen, inzonderheid van de Stad *Leeuwaarden*, tot herstellinge, vestiginge, en beveiliginge van haare en haarer Burgeren en Ingezetenen, zo oorspronglyke als verkreegene Regten en Privilegien, zouden verstaan te behooren.

XXVII. BOEK. 1785.

Antwoord der Staaten.

Staaten van *Friesland* merkten aan, dat het maaken en vastfiellen van Regeerings Reglementen in de Steden behoorde tot de wetgeevende Magt, welke aan niemand dan aan de Souverain, en dus, in dit Gewest, aan niemand dan alleen aan hun Ed. Mog. toekwam, gelyk ook alle Regeerings Reglementen der Stad *Leeuwaarden*, vroeger dan dat van MDCCLI. gemaakt waren by die, welke de Wetgeevende Magt, of een in dien tyd erkend Regt om dezelve uit te oefenen, in handen hadden, waar onder het Regeerings Reglement van den Jaare MDCLVII (by alle Leden der Regeeringe dier Stad tot het einde des Jaars MDCCXLVIII bezwooren,) mede te rekenen was.

Dat diensvolgens het *Tegenwoordig Regeerings Reglement* in Wintermaand des Jaars MDCCLXVI, *by zyne Hoogheid den Heere Prins Erfstadhouder geëmaneerd, met de Ampliatien en Alteratien van dien, als onwettig moest worden aangemerkt* om reden dat hetzelve by hun Ed. Mogenden, die als Souverain van dit Landschap, alleen de Wetgeevende Magt in handen hadden, noch goedgekeurd, noch bevestigd was, en dat daar uit zou moeten

 vol-

XXVII. BOEK. 1785.

volgen, dat aan het verzoek tot herstel des Reglements van den Jaare MDCLVII zou kunnen worden voldaan.

Doch, in overweeging genomen zynde, dat ten tyde der Erflyke Opdragt van de Magistraats verkiezinge door de Regeering der Stad *Leeuwaarden*, in den Jaare MDCCXLVIII, ten einde die Opdragt te kunnen doen, de Regeering van den Eed op het Regeerings Reglement des Jaars MDCLVII was ontslaagen, en dus de Opdragt voor wettig verklaard, en dat derhalven dat Reglement, als op een geheel anderen voet ingerigt, niet weder kon ingevoerd; maar dat 'er voor die Stad een nieuw Regeerings Reglement zou moeten opgemaakt worden, vonden zy goed om de Magistraat, Vroedschap en Bevelhebberen der Stad *Leeuwaarden* te volmagtigen en te gelasten om een *Concept Regeerings Reglement* voor hunne Stad te vervaardigen.

Bepaalingen der Staaten omtrent het Regeerings Reglement van *Leeuwaarden*.

De Staaten gaven drie Bepaalingen op, onder welke zulks zou moeten geschieden: *Voor eerst*, dat, in dit Concept Reglement, de Erflyke Opdragt der Magistraats verkiezingen aan den Erfstadhouder zou moeten vastslaan. —— *Ten tweeden*, dat in 't zelve de Regten zo van Magistraat, Vroedschap en Bevelhebbers, als van de breede Gemeente, zo veel mogelyk, en in zo verre met de gemelde Opdragt der Verkiezinge zou bestaanbaar zyn, in agt genomen en bewaard werden. —— En *ten derden*, dat, inge-

valle van verschil omtrent de weezenlyke stukken het gevoelen der Meerderheid niet alleen, aan hun Ed. Mogenden werd ingeleeverd; maar ook het begrip der daar van verschillende Leden blyvende de Regeering van *Leeuwaarden* intusschen verbonden aan het tegenwoordige Stads Regeerings Reglement, tot dat by hun Ed. Mogenden een nieuw zou bepaald weezen.

XXVII. BOEK. 1785.

De Burgery opgeroepen.

De *Leeuwaardsche* Regeering, dit Staatsbesluit ontvangen hebbende, meende niet beter aan 't zelve te kunnen voldoen, dan met alle Burgers van den *Gereformeerden Godsdienst*, in deeze zaak, te kennen, en de breede Gemeente op te roepen, aan dezelve dit Staatsbesluit mede te deelen, en te verzoeken om uit hun lichaam, in vyf Espelen verdeeld, Gelastigden te stemmen, en te zenden, om een Ontwerp van een nieuw Regeerings Reglement voor de Stad te helpen bevorderen.

Veele Burgers willen de Verkiezing aan zyne Hoogheid ontnomen hebben. De Staaten wyzen dit van de hand.

Toen dit geschiedde kwam 'er, van wegen de Burgery, een breed Vertoog, getekend door vier honderd *Leeuwaardsche* Burgers, tegen de eerst voorgeschreevene Bepaaling, beweerende, dat de Magistraatsverkiezing een Privilegie der Stad *Leeuwaarden* was, dat door niemand kon of mogt worden weggegeeven, dat dus de Opdragt van dezelve onwettig was geschied, met verzoek, dat de Staaten, door hun hoog Gezag, dit Privilegie aan

XXVII. BOEK. 1785. de Burgery geliefde te doen herstellen en weder te geeven. Dan de Staaten weezen dit verzoek af, volhardende by het Besluit om de Verkiezing aan zyne Hoogheid niet te ontneemen.

Elf Volmagten verzetten zich hier tegen. Elf Volmagten verzetten zich ten ernstigsten hier tegen; en onder deezen, met de meeste heftigheid, de Heer COERT LAMBERT VAN BEYMA, Volmagt van *Westdongradeel*, die reeds te vooren zich daar tegen aangekant en eene tegenverklaaring ingeleeverd hadt, en een veel gerugtsmaakenden Brief aan den Stadhouder schreef over dit onderwerp, 't geen voortgezet werd in 't volgend Jaar, waar van wy, op zyn tyd, den afloop zullen beschryven (*).

Oproerige Beweegingen in *Friesland*. De Geest van Oproer sloeg ook in *Friesland* over. Of de eene opschudding in Louwmaand, by het aangaan der Bedestonde (†), in de Groote Kerk gereezen, in welke veele Goederen verlooren, veele Persoonen door 't gedrang gekwetst, en eenigen verpletterd werden, een gevolg was van deezen tuimelgeest, is nog niet uitgemaakt. Zeker gaat het, dat eenige Boeren te *Blak*, een Vlek in *Gaasterland* op een Marktdag, in een Her-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1475—1478. 1732. 1736. 1743.

(†) Staaten van *Friesland* hadden in January Bedestonden uitgeschreeven; doch deeze werden, in October, tot nader bevel, opgeschort.

Herberg, ten gelage zittende, elk inkomenden afvergden te verklaaren of hy *Prinsgezind*, dan *Patriotsch*, was? Wie voor het eerste uitkwam, begiftigde men met een Oranje lind, en plaatste 't zelve op zyn hoed, terwyl de Schoolmeester van het naby gelegen Dorp *Wyckel* diens naam opschreef, en voor den Schoorsteen ophing. Zulk een onbevoegd onderzoek en vreemde handelwyze baarde noodwendig verdeeldheid en opschudding, die zo hoog liep, dat het Geregt van *Gaasterland* 'er zich mede bemoeide, kundschappen inwon, en dezelve na 't Hof te *Leeuwaarden* afvaardigde. 't Welk terstond een Schout met Geregtsdienaars na *Blak* zondt, die den Schoolmeester, nevens een Boer, welke zich het meest hadt doen zien, zwaar geboeid op het Blokhuis bragten. —— Te *Franeker* bespeurde men ook vroeg in 't Jaar beginzels tot onrustige beweegingen. De Klokkenluider vondt onder de Kerkdeur een Briefje doorgestooken, met deeze woorden; *Wat is het Vrycorps? dient het om het Land te beschermen, of te beveiligen? — Geenzins; maar wel om den Prins en zyne Vrienden te dwarsboomen, en te plaagen.* Daar onder stondt *Vreest God en eert den Koning, Wanneer gy den Prins niet eert, dan werd het gantsche Land verkeerd, Vivat Oranje!* De Magistraat, dit Briefje van den Klokkenluider ontvangen hebbende, zondt het met verhaal van de om-

XXVII. BOEK.
——
1785.

XXVII. BOEK. — 1785. Aanbod van het Vrycorps te *Leeuwaarden* by 's Prinsen komst.

omstandigheden, by het vinden, aan het Hooge Geregtshof (*).

Vóór dat de Stadhouder in *Friesland* kwam, werwaards hy, in den beginne van Wynmaand, verreisde, en een maand vertoefde (†), verscheenen Gelastigden van het gewettigde Vrycorps te *Leeuwaarden* (§) by de Regeering met het verzoekend voorstel, „ dat, volgens het „ jongste Reglement, dit Corps onder„ worpen was aan de Bevelen van de „ Ed. Mog. Heeren Staaten, Hoogstder„ zelver Heeren Gedeputeerde Staaten, „ mitsgaders aan de Ed. Agtb. Magi„ straat der Stad *Leeuwaarden*, en dus „ niet, althans niet *direct*, aan de Beve„ len van het Hof Provinciaal; dat het „ egter eerlang, door de komst van zy„ ne Doorlugtige Hoogheid in deeze „ Provincie, uit wiens tegenwoordigheid „ reeds elders, en meermaalen, oorzaak „ tot Commotie was genomen, van be„ lang zou kunnen worden, tot onder„ houding en handhaaving van de Pu„ blieke Rust, dat ook het Hooggedagte „ Hof *onmiddelyk* omtrent den dienst van „ dit Corps konde gebieden, dat hun „ Ed. Agtb. om deeze en andere ge„ wigtige redenen, mogten goedvinden, „ het

(*) *N. Neder. Jaarb.* 1785. bl. 346. 348. *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 11.

(†) Over deeze Reis, en derzelver oogmerk, werd zeer verschillend gedagt, gesprooken en geschreeven. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 889.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl.

„ het Corps te vergunnen, ten dien einde aan den Hove Provinciaal, deszelfs „ dienst aan te bieden; en dat in gevolge van dien, de daar toe behoorende „ Artykels mogten verbreed worden."

Gewei-gerd.

Gereed was de Regeering met toe te staan, om agter de woorden *Gedeputeerde Staaten* te plaatzen, *het Hof Provinciaal*, onverkort de goedkeuring van hun Ed. Mogenden, of derzelver Gedeputeerde Staaten; doch van deezen ontvingen de Gelastigden van het Vrycorps, op 't verzoek, dat zy het gemelde, en welbepaaldlyk de by de Magistraat gedaane Vermeerdering, geliefden goed te keuren, dit afwyzend berigtschrift, „ in deezen kan „ niet worden getreeden!" (*).

Tweede Eeuwfeest van de Hoogeschool te *Franeker*.

Frieslands Hoogeschool besloten hebbende het tweede Honderdjaarig Jubelfeest haarer Stigtinge, met veel plegtigheids, op den twee en twintigsten van Herfstmaand, te vieren, vonden de Staaten goed den Prins Erfstadhouder, als Afstammeling van Graaf LODEWYK VAN NASSAU, den Grondvester, te noodigen om dit Feest met zyne tegenwoordigheid te vereeren. De toen nog smeulende Keizerlyke Oorlog, wederhieldt hem derwaards te vertrekken; doch haare Koninglyke Hoogheid, met de Vorstlyke Spruiten en verder Gevolg, nam de reis na *Friesland* aan (†) en woonde de pleg-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1731.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1212.

XXVII BOEK. 1785. plegtigheid by deezer Eeuwfeestviering, welker beschryving eene verademing zal schenken, te midden zo veele gebeurtenisfen van eenen anderen aart.

Twee Jachten voerde de Vorstin met haare Kinderen en Stoet van *Leeuwaarden* na *Franeker*. De Heeren Gedeputeerde Staaten waren in een derde Jacht gezeten. Het losbranden van 't Geschut en het luiden der Klokken kondigde de aankomst deezer Jachten aan. De Schuttery en het Genootschap van Wapenhandel, door Gedeputeerde Staaten daar toe verzogt, vertoonden zich in de wapenen, om haare Koninglyke Hoogheid te ontvangen; de Studenten met ontbloot Zydgeweer en met Kokardes van verschillende kleuren, om de Faculteiten te onderscheiden (†), maakten mede hunne opwagting. Zy werden ieder, door den eersten Curator, met een Zilveren Gedenkpenning, op deeze Gebeurtenis geslaagen (§), beschonken. De oudste der Letteroefenende Jeugd de Heer Bruning bedankte, uit aller naam, voor dit

(†) *Wit* was de kleur gekoozen door die in de Godgeleerdheid zich oefenden; *Rood* droegen de Regtgeleerden; *Groen* was het teken der geenen die zich op de Geneeskunde toelagen; *ligt Blaauw* deedt hun kennen, die op de Wysbegeerte en Fraaye Letteren zich bevlytigden.

(§) Op de Voorzyde van deezen Gedenkpenning ziet men *Minerva*, gezeten naast de kolom der Standvastigheid, op welker voetstuk zy met de eene hand steunt, terwyl zy in de andere een open Boek heeft. Zy

dit geschenk. Dit Gedenkstuk in de Academischen Raad overgeleeverd zynde, gingen de Curatoren met den geheelen Academischen Raad, vergezeld van de Pedels in plegtgewaad met de Schepters, begeleid door 't geheele Lichaam van Studenten, na het Stadhuis. Werwaards haare Koninglyke Hoogheid, met de Vorstlyke Kinderen, van de Jachten afgehaald, door de Curatoren gebragt en daar door eenige Vrouwen van aanzien ontvangen werden. De Rector Magnificus verwelkomde deeze hooge Persoonaadien, en

XXVII. BOEK. 1785.

Zy beschouwdt een Wapenschild van *Friesland* gestrikt aan den stam eens Booms, die haar overschaduwt. Haar Schild rust tegen haar Knie. De Uil zit op het Voetstuk, en de Speer rust in haar slinker Arm tegen de Kolom. Hier aan zyn ook gehangen twee Slangen, met den Staart in den Bek, verbeeldende de twee daar door gemaakte Cirkels de twee verloopene Eeuwen. Zy betoont daar voor haare Dankbaarheid, door het Wierookvat, boven op de Kolom gesteld. Tegen het Voetstuk heeft men de Latynsche Zinspreuk der Academie *Fundamentum Dei stat firmum*, dat is, *De Grondslag Gods staat vast*. Onder de Afsnede het Wapenschild der Stad *Franeker*. Tot onderschrift leest men *Procerum sub Tegmine tuta*, dat is, *Onder de Bescherming der Staaten veilig*. Op de Tegenzyde ziet men een rondloopenden Krans van zamengevlogte Lauwrier en Klimop; de twee planten van ouds tot Eerkransen voor de Geleerdheid geheiligd. Binnen den Krans is dit Opschrift, *Actis alteris Academiæ Frisiorum Secularibus, votis pro Tertii Seculi Felicitate conceptis, hoc Mnemosynon decreverunt Ordines* CIↃIↃCCLXXXV, dat is, *Ter Viering van het Tweede Eeuwfeest der Friesche Academie, en onder Heilbede van het welgelukken van de Derde Eeuw, hebben de Staaten dit Gedenkteken uitgedeeld.* 1785.

XXVII BOEK. 1785.

en reikte ieder een Gouden Gedenkpenning toe van den zelfden Stempel als de Zilveren der Academiejeugd geschonken: welke Zilveren ook aan 't Hofgevolg werd uitgedeeld. Onder een ſtaatlyk geleide werden de Gedeputeerde Staaten ten Stadhuize gebragt. Haare Koninglyke Hoogheid verleende Gehoor aan de Magiſtraat en Vroedſchap der Stad *Franeker*, en werd verwelkomd door eene Bezending uit de Studenten, te welker gelegenheid de bovengemelde oudſte Student het woord voerde. Op een gegeeven teken ving het luiden der klokken weder aan, en onder dit gelui, vergaderde, met veel ſtaatlykheids het Vorstlyk Gezin, de Magiſtraat en Vroedſchap, de Gedeputeerde Staaten, de Curatoren en Profesſoren, en een ſtoet van Doctorén, zo uit *Friesland* als van elders zamengevloeid, in de Groote Kerk, waar ook anderen, op 't vertoon van gegeeven lootjes, toegang vonden, en die aan niemand, zich geſchikt gedraagende, geweigerd werd. Een Orchest, voor 't Orgel opgerigt, tegen over de Zitplaats voor haare Koninglyke Hoogheid vervaardigd, hief herhaalde keeren onder het inkomen der vergaderende menigte aan.

Naa een treflyk Voormuzyk betradt de Rector Magnificus S. H. MANGER den Predikſtoel, en ſprak de Gedagtenis Redenvoering uit, terwyl, te zyner verpoozinge en veraangenaaming, by eene gepaste afdeeling, eene beroemde Zangge-

geresse, door veelerlei speeltuig onder- XXVII.
steund, een fraay Gezang aanhief. De Hoog- BOEK.
leeraar T. VAN KOOTEN verving den Re-
denaar met het opzeggen van een Latynsch 1785.
Dichtstuk op dit Eeuwfeest vervaardigd.

In de Kamer van de Academie-Boeke-ry stondt eene Tafel voor meer dan honderd Persoonen aangerigt; doch, eer men van 't Stadhuis, waar heen onder alle eerbetooningen, de Feestvierende aanzienlyke Stoet zich uit de Kerk vervoegd hadt, derwaards ging, bezigtigde haare Koninglyke Hoogheid den Tempel van *Minerva* door de Studenten, te hunnen koste, op de Breede Plaats, met veel smaaks, gebouwd, en met gepaste Zinnebeelden en Opschriften voorzien. Alleen drie byzondere Conditien werden 'er gedronken, toen de Hooge Gasten aan tafel gezeten waren — *de Heeren Staaten van Friesland* —— *zyne Hoogheid en de Vorstlyke Familie*, —— *en het Welzyn van de Hoogeschool.* Zo ras een deezer was ingesteld werden de Klokken geluid het Geschut gelost. Lang genoeg toefde het Vorstlyk Gezin om den heerlyk verlichten Tempel te aanschouwen, en keerde 't zelve, staatlyk uitgeleid, na *Frieslands* Hoofdstad te rugge.

Den volgenden avond werd deeze Tempel andermaal verlicht, naa dat drie Studenten *met de Kap gepromoveerd* waren, onder de daar by gebruiklyke plegtigheden. De Staatlykheid vermeerderde doordien de Schuttery en 't Genootschap van Wapen-

XXVII. BOEK. — 1785. penhandel, de openbaare Statsie met geen minder oplettenheid en waakzaamheid vergezelde dan den voorgaanden Dag (*).

De Predikanten te *Dokkum* gelast de Wapening aan te pryzen. Verbintenis der *Dokkumsche* Burgeren.

Een geheel ander tooneel hadt men in Louwmaand gezien te *Dokkum*, die in veele opzigten vooruitloopende Stad in *Friesland*. De genomene algemeene maatregels ter verdeedigingе (†), zo de Oorlog mogt doorgaan, niet genoegzaam keurende, verzogt de Magistraat en Vroedschap, de Leeraars van ieder Gezindheid om, daar zy den meesten invloed hadden op de Gemoederen, hunne Gemeentens, by alle gelegenheden, te willen voordraagen de verpligting tot den Wapenhandel, zo uit hoofde van hun Eigenbelang, als dat van het lieve Vaderland, en teffens te vermaanen tegen alle zondige, ongeregelde, en schadelyke bedryven, waar toe dezelve aanleiding zou kunnen geeven. — Zy deeden meer en lieten eene openbaare Afkondiging doen van deezen gedenkwaardigen inhoud.

„ De Magistraat en Vroedschap der Stad „ *Dokkum*, bevreesd dat 'er, uit het *Munstersche*, herwaards zullen komen eenige Vyandlyke ligte Troepen, gelyk „ uit het *Drentsche* en *Westerwoldingsche* „ nu, met voorbygang van *Bourtang* en „ *Koeverden*, gemaklyk kan geschieden, „ heb-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1375—1395.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 384.

„ hebben op middelen bedagt geweest „ om ten spoedigsten onderrigt te worden, zo ras men daar omtrent het een „ of 't ander vyandlyks mogt vernee„ men; terwyl zy aanhoudend bezig zyn „ met zich in staat van tegenweer te „ stellen, door het zien magtig worden „ van allerhande soort van Ammunitie ten „ Oorloge, om, onder GODS zegen, zo „ de Stad eens berend mogt worden, „ door behulp der manhafte Schuttery „ en 't lofwaardig Exercitie-genootschap, „ en die zich verder aanbieden, waar „ van de Magistraats- en Vroedschaps „ Persoonen zich niet zullen onttrekken, „ maar manmoedig met de Snaphaan „ op schouder voorgaan, den Vyand te „ doen gevoelen, dat de *Friezen* hunne „ oude Dapperheid niet verlooren, maar „ dat hunne vuisten nog de kragt heb„ ben om den kop hunner onregtvaardi„ ge Aanvalleren te verpletteren. — „ En om hier in malkanderen binnen „ deeze Stad getrouw te zyn en te bly„ ven, is noodig geagt, hoe zeer zy zich „ anders vleyen van de goede welmee„ ninge haarer Ingezetenen, dat men el„ kander den Eed van Getrouwheid zwee„ re, om, indien onverhoopt, de Vyand, „ met ligte of geregelde Troepen, deeze „ Stad mogt naderen en aanvallen, de„ zelve, zo veel in eens ieders vermo„ gen is, het hoofd te bieden, en bui„ ten nood, niet over te geeven; over„ zulks worden de Leden der Schutte-

XXVII. BOEK. 1785.

rye

XXVII. BOEK. 1785.

„ rye, het Exercitie-genootschap, en die „ verder geneegen zyn de Wapenen op „ te vatten, mitsgaders alle Stads Offi- „ cianten en Bedienden verzogt in de „ Kerk te komen, om, in de eerste plaats „ alle de Leden der Regeeringe den „ Eed van Getrouwheid te zien afleg- „ gen: waar op dan zullen volgen de „ manhafte Bevelhebbers met hun onder- „ hoorig Volk, het Exercitie-genoot- „ schap, en allen die zich verder gereed „ bevinden de Wapenen aan te tasten, „ en eindelyk alle Stads Officianten en „ Bedienden."

Deeze Afkondiging, beslooten met een vermaan aan allen, die zich niet in staat bevonden om de Wapenen te behandelen, om ten spoedigsten de behandeling daar van te leeren, hadt ten gevolge dat deeze wederzydsche plegtige Eedzweering, ten bestemden dage, met veel staatlykheids geschiedde, en de wakkerheid der *Dokkdmmeren* bleek in alles met veel drukte tot de Stads verdeediging te verdaardigen (*).

Verdere voortzetting des Wapenhandels in *Friesland*.

Workum wende ook haare poogingen aan om den Wapenhandel in te voeren. Te *Hindeloopen*, als mede op veele Dorpen in *Friesland*, drong de Wapenoefening meer en meer door. In Sprokkelmaand berekende men het getal der Exercitie-genootschappen, in dit Gewest, [illegible] op [illegible]

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 349.

op bykans Veertig, en dat meer dan drie duizend geoefende Vrywilligers de Waperen aangegord hadden. —— Geene geringe kosten gingen met de oprigting dier Genootschappen gepaard, en hadden zy, schoon hier en daar ondersteund en te gemoet gekomen, verderen en duurzaamen bystand noodig. Gelastigden uit de Gewettigde Exercitie-genootschappen te *Leeuwaarden* vergaderd, vonden daarom goed als een Prysvraag, onder toezegging van tien Ducaaten, aan den geenen die best en op de voldoendste wyze daar aan beantwoordde, de Vraag voor te stellen: „Welke zyn de beste middelen om „aan de Burger-vrycorpsen en Exercitie-genootschappen in de Provincie „*Friesland*, een jaarlyks Fonds, tot duurzaame instandhouding van dezelve te „bezorgen, zo egter, dat hier omtrent „geene Belastingen in aanmerking ko„men die het Algemeen drukken?" (*).

XXVII. BOEK. —— 1785.

Verzoekschriften in de Steden van *Overysfel* om Afschaffing van het Regeerings Reglement enz.

Onder alle de Gewesten des Bondgenootschaps hadt *Overyssel*, van vroeg af, in deeze inwendige Staatsonlusten, een ruim aandeel, en deedt men daar groote schreeden om de bedoelde Grondwettige Herstelling te bereiken; zints de Steden op de Ridderschap, wegens Overstemming ze-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 358, 1210. Voor 't Jaar 1786. bl. 739. *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 12. Deeze Vraag werd, in 't volgend Jaar, door een ongenoemden beantwoord. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 739.

XXVII. BOEK. 1785. zegepraalden (*). In de drie Hoofdsteden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* lag een Verzoekschrift ter tekeninge, waar in men niets minder begeerde, op dat wy de Hoofdpunten alleen opgeeven — „ dan „ de Afschaffing des Regeerings Regle„ ments van den Jaare MDCLXXV. — „ Dat de Regeeringen der Steden en „ Meentens uit haar midden, eene Com„ missie zouden formeeren tot het op„ spooren van alle oude Regten en Pri„ vilegien. — Dat de Burgeryen, tot „ het opgeeven hunner Bezwaaren, zou„ den worden opgeroepen. — Dat de „ Meentens de vrye keuze van Schepe„ nen en Raad zouden hebben. — Dat „ de Burgery door Kiezers, uit het mid„ den van hun by looting te verkiezen, „ de Gemeenslieden zouden aanstellen; „ en het Regt aan zich behouden om „ onwaardige Representanten, uit het „ Lichaam der Meentens te verwyderen, „ en af te zetten."

Hoe het daar mede liep. Het kon in een Gewest, waar het Vryheidsvuur dermaate onder de Burgers gloeide, waar zo veele Regenten 't zelve aanblaasden, aan geene Tekenaars ontbreeken; en ontmoette de getekende Verzoekschriften, in deeze drie Hoofdsteden, een allergunstigst onthaal, uit Raad en Gemeente, werd eene Commissie benoemd, om met Gecommitteerden uit de Bur-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 45.

Burgery, een Plan tot een verbeterd Regeerings Reglement te beraamen. Dan het ontbrak niet, inzonderheid te *Zwolle* en *Kampen*, aan lieden, die niets onbeproefd lieten om deeze Onderneeming te dwarsboomen en te ondermynen, door het zaad van tweedragt tusschen Regenten en Regenten, tusschen Burgeren en Burgeren, en tusschen Regenten en Burgeren te zaayen, 't geen weelig opgroeide by het inleeveren en beoordeelen der Bezwaaren; onder de Voorstanders van het Patriottismus heerschte, by wylen eene droevige verdeeldheid (*).

XXVIII. BOEK. 1785.

De Kleine Steden volgen dit spoor.

Veele Burgers der Kleine Steden vervoegden zich mede by Verzoekschriften aan Ridderschap en Steden, om Herziening en Verbetering van het Regeerings Reglement, en van den Lastbrief, waar op de Stadhouder was aangesteld. In Wynmaand hieldt men te *Ommen* eene Vergadering van Afgevaardigden uit de Kleine Steden, om te overweegen, wat men behoorde ter hand te neemen, tot het erlangen van een volkomen Herstel in alle Regten en Vryheden, die Steden deugdlyk toekomende. De Heer J. W. RACHER opende deeze Vergadering met eene gepaste Aanspraak (†).

Hoe

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1215. 1484. 1486. 1495. 1745. *Post van den Neder-Rhyn*, VIII. D. bl. 605. 755. 804.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1496.

XXVII. BOEK. —— 1785.

Publicatie der Staaten van *Overysfel* tegen Oproer en Leuzen.

Hoe wyd Staaten van *Overysfel* met den Stadhouder verfchilden ten aanziene van de beginzelen des Oproers, elders woelende, en ook in dit Gewest aangevangen (*), bleek uit hun fchryven aan den Stadhouder, wanneer deeze eene Publicatie op zyn Naam ter afkondiging gezonden hadt, welke zy weigerden gemeen te maaken (†). In ftede hier van vaardigden zy zelve eene fterke Publicatie uit tegen alles wat daadlyk Oproer was, of daar toe aanleiding kon geeven; inzonderheid het roepen van *Oranje boven! Patriotten onder!* het ophangen, uitfteeken en ronddraagen van Vaandels, en andere Tekenen, aanleidelyk tot opfchudding; als mede het draagen van Leuzen of Teken hoe genaamd, van welk eene kleur ook, in zo verre dezelve zouden dienen om zich daar door van andere Ingezetenen te onderfcheiden, en eenige Partyfchap aan te duiden, in 't byzonder van de daar toe misbruikt wordende Oranje Cocardes, Strikken, Linten, Papieren, of andere Tekenen van dien aart. Onder dit Verbod wilden zy niet begreepen hebben de wettig goedgekeurde Tekenen van Honeur, noch ook het draagen van Vaandels onder Militairen, Schutters en Leden van Exercitie-genootfchappen,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 317.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 59.

pen, of derzelver Zee- en Veldtekenen, als niet geschikt om eenige Partyschap aan te duiden; maar om aan te wyzen tot welke Corpsen zy behoorden: mits die Corpsen van Schutters of Exercitie-genootschappen, als mede derzelver Veldtekens goedgekeurd waren, ten opzigte van de Steden, zo groote als kleine, door derzelver Magistraaten, en ten aanziene van het Platteland, door de Staaten zelve, of hunne gewoone Gedeputeerden (*).

XXVII. BOEK. 1785.

Staatsbesluiten omtrent de Patenten.

Tusschen de Steden en de Meerderheid der Ridderschappe rees verdeeldheid, wegens het gebruik des Krygsvolks, ter betaalinge van *Overysfel* staande, in de geschillen tusschen Regenten en Burgers. Op voordragt van *Deventer* viel het Staatsbesluit dit volstrekt te verbieden, en geen Krygsvolk na Plaatzen, waar deeze ontstaan mogten, te laaten trekken, buiten voorafgaande Raadpleeging en Toestemming van Ridderschap en Steden. Ook werden de Ordinaris Gedeputeerden gelast, wanneer zy Patenten ontvangen mogten op een der drie Hoofdsteden *Deventer*, *Kampen* of *Zwolle*, dezelve niet te tekenen, alvoorens zy aan de Magistraat van zodanig een Stad zouden kennis gegeeven, en antwoord van dezelve ontvangen hebben, dat men het Krygsvolk in het Patent vermeld, daar ter

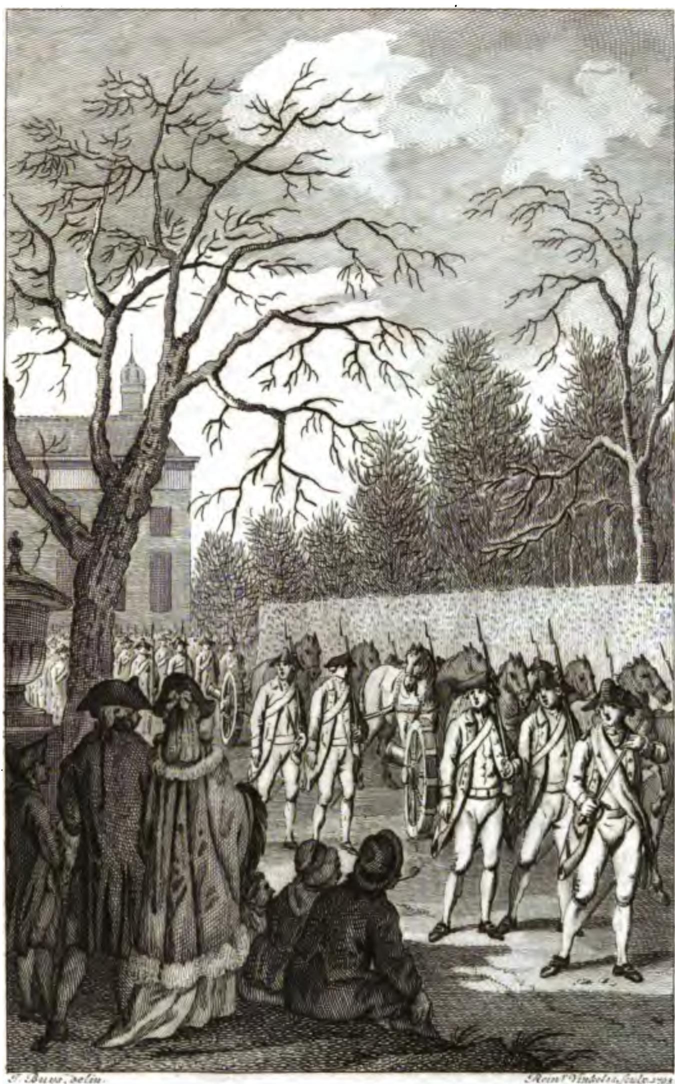
(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 719.

XXVII. BOEK. 1785. ter plaatze zou aanneemen. Alle de Ridders; daar tegenwoordig, verklaarden zich tegen dit Staatsbesluit, behalven PALLANDT TOT ZUITHEM en SLOET TOT MARKSFELD.

De Stem der drie Steden gepaard met die des Drosts van *Ysselmuiden*, haalde het door, dat de Gedeputeerde Staaten last kreegen, om in de Kleine Steden of op het Platteland van *Overysel*, geen Garnisoenen toe te laaten, buiten kennis en toestemming van Ridderschap en Steden. De andere aanweezende Edelen kanten zich hier tegen, en waren desgelyks van begrip, dat eene voorgestelde nadere Opheldering, volgens welke het door *Overyssel* trekkende Krygsvolk hier van zou blyven uitgezonderd, en de Gedeputeerden de Attaches op de Patenten, als voorheen, zonder rugspraak, zouden verleenen, mits niet meer dan één Regiment teffens op het Grondgebied des Gewests toelaatende, niet in overweeging kon komen, als zynde geen punt van Uitschryving geweest: dan de Meerderheid oordeelde; dat het een, een gedeelte van het ander uitmaakte, en de zaak besllooten was, waar van men den Stadhouder kennis moest geeven (*).

Het *Deventersche* Vryecorps haalt twee Onder begunstiging der Regeeringe bloeide het Vrycorps te *Deventer*. Wederzydsche Eer- en gunstbetooningen strikten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1212. 1488. 1495.

J. Buys. delin. Reinr. Vinkeles, sculp. 1791

Twee ſtukken kanon van 't Huis de Gelder gehaald.

XXVII. BOEK. — 1785.

Veldstukjes van de Havezaate des Baron VAN DEDEM.

ten de banden vaster (*). In Louwmaand hadt 'er eene meldenswaardige gebeurtenis voor dit Vrycorps plaats. Ruim honderd man van 't zelve begaf zich, in volle Wapenrusting, vergezeld van Veldmuzyk na den *Gelder*, by het Dorp *Wyhe*, de Havezaate van den Baron VAN DEDEM, toen bestemden Gezant van deezen Staat by de *Ottomannische Porte*. Het oogmerk van deezen optocht was het haalen van twee metaalen Veldstukjes, door den Grootvader van dien Heer, den beroemden Krygsheld DEDEM, op de *Franschen* veroverd. De Heer VAN DEN GELDER hadt deeze Gedenkstukken van voorvaderlyke dapperheid, die omtrent tachtig Jaaren op het voorplein ter zyde van de deur der Ridderlyke Wooning, gestaan hadden, aan de *Deventersche* Vry-burgers ter bewaaring en gebruik vergund, onder voorwaarde van dezelve nimmer buiten *Deventer* te voeren. By de aankomst deezer Burgerbende werden de beide Veldstukjes driemaal gelost. Naderende en voorby het huis trekkende beweezen de Officieren aan den Heer en Vrouwe VAN GELDER, die ter opwagtinge voor de deur stonden, de Krygseere; welke zy, naa op spys en drank getoefd te zyn, nogmaal herhaalden, en den avond medebragten als zy dit Geschut, op de Affuiten, ieder van

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 89.

XXVII. BOEK. 1785.

van vier paarden getrokken, in *Deventer* binnen haalden, onder een grooten toevloed van aanschouweren; deezer hadt het op den Huize *de Gelder* ook niet ontbrooken, van overal was het Volk derwaards heen gevloeid om deeze zeldzaame vertooning te zien (*).

Kampen weigert eene Bende Ruiters in te neemen.

Eer nog het bovengemelde Staatsbesluit, wegens de Patenten, in de drie Hoofdsteden van *Overysfel* genomen was (†) schreef de Magistraat van *Kampen*, wanneer dezelve bemerkte dat een Regiment Ruitery, 't geen eerstdaags in Bezetting stondt te komen, der Burgery onaangenaam zou weezen, den Stadhouder om de Stad daar van te verschoonen, en de Patenten, zo die reeds uitgevaardigd mogten zyn, weder in te trekken.

De Burgery en het Genootschap betrekken de Wagten.

Toen de daar liggende Bezetting na *Nymegen* stondt te gaan, stelde de Burgemeester VESTERINK, als Collonel der Schuttery, den Heer CRAFF, Bevelhebber des Genootschaps van Wapenhandel, voor, dat het der Magistraat aangenaam zou weezen, indien de Wagtvryen van het Genootschap zich aanboden om, tot verligting der Burgerye, als het Krygsvolk was uitgetoogen, eene wagt te bezetten. Dit werd niet voorgesteld of ook daadlyk aangenomen (§).

By

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 358.
(†) Zie hier boven, bl. 307.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1484.

1785.

De Regeeringsverandering te *Kampen* op den ouden voet volbragt.

By een hoogloopend geschil te *Kampen* gereezen tusschen de Magistraat en de Gezwoore Gemeente, over de volvoering van het Reglement van Voogdyschap, was het de eerstgemelde gelukt de Keurpredikatie en den Keurnooten Eed af te schaffen (*). Deeze beide waren, naa een opschorting van vier en twintig Jaaren, in 't jongst verloopen Jaar, weder in zwang gekomen (†) en men hieldt 'er zich op den tegenwoordigen Keurdag aan. Te weeten, op den dag der Regeeringsverandering, vergaderden, ouder gewoonte, alle de Leden van de Magistraat, derzelver Geheimschryvers, nevens de Leden van de Gezwoorene Gemeente, op het Raadhuis, van waar zy zich in staatlyke rangschikking na de Kerk vervoegden, tot het aanhooren eener Leerreden, voornaamlyk ingerigt om aan den Regent, aan de Verkiezers van Regenten, en aan de Burgeren, hunne byzondere verpligtingen voor te draagen. Deeze, vergezeld van de gewoone Godsdienstverrigtingen, geëindigd zynde toogen de gemelde Regeerings Persoonen weder na 't Raadhuis, waar, naa een kort verblyf, de Leden van de Gezwoorene Gemeente de Boonen trokken, en drie Leden uit elk der vier Espelen, aan

wel-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* Wagenaar XXIII. D. bl. 132.

(†) *Keurpredikatie van den Eerw.* J. M. van der Upwich gedaan den 7 Jan. 1784. 't Voorberigt.

XXVII. BOEK. — 1785.

welken de gouden boonen ten deele vielen, den Tytel en Waardigheid van Keurgenooten ontvingen. Dit twaalftal van Keurgenooten lag eerst plegtig den Eed af en nam daar op de Raadzaal in, door de Leden van de Magiſtraat als dan ontruimd. Deeze Keur geſchiedde met eene onbelemmerde Vryheid; dewyl de eertyds plaats hebbende bepaalende Aanpryzingen nu hadden opgehouden. Dit alles ging ongeſtoord toe.

De Leeraar van Doorne doet een Keurpreek

Maar de thans opgetreede Redenaar, de Eerw. Jacobus Johannes van Doorne, hadt eene zeer uitgewrogte Leerreden gedaan, waar in hy zich voorſtelde den Regent by zyne hooge Verordeninge, en den Burger by zynen ondergeſchikten Rang te bepaalen, en om de wederzydſche Pligten daar uit af te leiden; doch, zou de Verbintenis tot die Pligten aan eenen Vryen *Nederlander* onwederſpreeklyk blyken, dan keurde die Leeraar het noodzaaklyk, daar over te ſpreeken overeenkomſtig met de Grondgeſteldheid eener Gemeenebest Regeeringe, waar in de Regent een Regeerend Burger is, die met alle de Medeleden der Maatſchappye aan de Wetten verbonden blyft. —— Met manlyke welſpreekenheid volvoerde hy dit plan, tot genoegen van eene talryke Vergaderinge: in welke men te meer Mannen van aanzien telde; dewyl de Landsdag Vergadering der Staaten van *Overyſſel* daags te vooren begonnen was.

Wel-

Welhaast vernam de Eerw. VAN DOORNE, dat zommige Heeren uit de Ridderschap niet waren gesticht geweest; maar eenige tekens van misnoegen hadden laaten blyken. Dit oppervlakkig berigt herinnerde hem alleen, dat hy deelde in de gewoone ondervinding van Redenaaren, die voor eene talryke Vergadering spreekende, doorgaans te wagten hebben, dat deezen en geenen in denkwyze van hun verschillen. Ook hadt hy zyne Leerreden niet opgesteld om de goedkeurende toejuiching van de Heeren Edelen in te winnen; daar hy zyn Opstel reeds begonnen en bykans geheel ten einde gebragt hadt eer hy eenige kennis kreeg van het houden der Landschaps Vergadering; dan schoon hy des te vooren kennis gedraagen hadt, „ zou hy," om zyne eigene woorden te gebruiken, „ het een voorregt geschat hebben, om, vry van persooneele bedoelingen, zonder eenige agterhoudinge, de taal der Waarheid te spreeken, en om met onbelemmerde Vrymoedigheid, zo wel als met behoorelyke Bescheidenheid, de Pligten en Eigenschappen op te geeven, die hem voor den Regent en den Burger, in een vry Gemeenebest noodzaaklyk scheenen."

Verwekt daar door misnoegen.

Het bleef by deeze loopende maaren van de onvoldaanheid eeniger Heeren uit de Ridderschap niet berusten. Drie hunner vervoegden zich met herhaalde klagten over de beledigingen hun aangedaan in

Hy komt 'er met veel Eers af.

XXVII. BOEK. — 1785.

de Keurpredikatie by den Voorzittenden Burgemeester der Stad, verzoekende, dat de Magiſtraat een blyk van hunne Afkeuring zou geeven. Dan deeze betuigde, by herhaaling, aan het verzoek der Ridderſchap niet te kunnen voldoen: indien dezelve het by zodanig eene Algemeene Aanklagte liet berusten, en niet goedvondt de Bezwaaren ſtuk voor ſtuk op te geeven; in welk laatſte geval de Regeering zich nader zou verklaaren. Van deeze opgave kwam niets, en de Eerw. VAN DOORNE met veel eers van de hem aangedaane onaangenaamheid af, daar zyne in 't licht gegeevene Leerreden (*) met zo algemeene toejuiching geleezen werd als de Vergadering dezelve hoorde uitſpreeken. Men kan, egter, wel nagaan wat zommige *Overysſelſche* Edelen zal geſtooten hebben: immers vloeit de Redenvoering over van Voorſpraak der Vryheid en Doeming der Dwingelandy; van gelykſtelling des Adels, in natuure, met den geringſten Burger; van Aanpryzing des Burgerwapenhandels; men hoort een Loffpraak op den overledenen CAPELLEN TOT DEN POL, op den nog lee-

(*) *De Eigenſchappen van eenen Volksbeſtierder, en de pligtmaatige Onderdaanigheid der Burgeren, afgeleid uit de Godlyke Verordeninge, omtrent de Rangſchikking in de Maatſchappyen; in eene Verhandeling over* ROM. XIII. *vs.* 1. *voorgeſteld op den Keurdag den* 12. *Jan.* 1785. *door* J. J. VAN DOORNE, *Euangelie Dienaar te Kampen.* — *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1296.

leevenden PALLANDT TOT ZUITHEM; en op de aanzienlyke Afgevaardigden uit hun Hoog Mogenden tot vereffening der verschillen over het Regt van Overstemming, toen te *Kampen* en by de zo veel gerugtsmaakende Leerreden tegenwoordig; van welke Bezending de meeste Edelen zich een uitkomst mogten spellen, die met de daad plaats greep (*).

Verzoek en Aanbod des Genootschaps van Wapenhandel te *Zwolle*.

Aan aandrang om de *Zwolsche* Burgery wel gewapend, en in den Wapenhandel afgerigt te zien, hadt het niet ontbrooken (*); doch wel aan de volvoering. Het Genootschap van Wapenhandel was intusschen vlytig voortgegaan en hadt eene bedreevenheid in denzelven gekreegen, die den Leden het bezwaar en de gevaarlykheid deeden opmerken, om met ongeoefenden of zeer gebrekkig kundigen te gelyk, in geval van nood, de wapenen te moeten gebruiken. Zy gaven daar op aan de Regeering kennis van hunne volvaardigheid om van hunne verkreegene kundigheden in den Wapenhandel, ten dienste van de Stad, gebruik te laaten maaken, wel nevens andere Burgeren; doch als een afzonderlyk Corps, gereed om de daar toe op hunnen reeds gedaanen Burger Eed, trouwe aan de Stad en Gehoorzaamheid aan de Bevelen der Regee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 45. enz.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 75.

XXVII. BOEK. vorderd mogt worden, zodanig een Eed af te leggen (*).

1785. Het Exercitie-genootschap te *Almelo* door de Staaten gewettigd.

Het Exercitie-genootschap te *Almelo* groeide tegen de verdrukkingen op, en eene nieuwe gaf 'er de duslang geweigerde Wettiging (†) aan. Wanneer Staaten van *Overyssel*, in de Afkondiging tegen de Oproerleuzen, de Tekenen der Genootschappen, daar van hadden uitgezonderd, vondt de Gravin VAN REGTEREN, Vrouwe van *Almelo*, goed, by het laaten afleezen der Publicatie vóór af te voegen, dat het geschiedde „ onder „ voorbehoud van het Regt der Hoog„ heid deezer Heerlykheid omtrent de „ Approbatie der Corpsen van Schutters „ of Exercitie-genootschappen, als mede „ van derzelver Veldtekenen, aan dezel„ ve Hoogheid competeerende, en in de „ Stad *Almelo* by My, nevens de Magi„ straat, en in de verdere Heerlykheid „ *Almelo* en *Vriezenveen* by My te ver„ zoeken. —— Het Genootschap verzogt by de Regeering goedkeuring van deszelfs Veldtekens. 't Werd afgeslaagen, om dat het verzoek desgelyks niet by de Vrouwe van *Almelo* gedaan was. Niet lang draalde 't zelve om zich by de Staaten te vervoegen om hun Genootschap en Veldteken gewettigd te krygen. De uitslag beantwoordde ten vollen aan den wensch, en werd

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 526.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 92.

werd de Vrouwe van *Almelo* gelast haar vermeend Regt op den volgenden Landdag te bewyzen. —— In het aangaan van plegtige Verbintenisfen, zo tot handhaaving der Republicainfche Conftitutie, als tot Verdeediging des Vaderlands, behoefden de Leden deezes Genootfchaps voor geenen te wyken (*).

XXVII. BOEK. —— 1785.

De Heerendienften door de Vrouw van *Almelo* gevorderd en geweigerd.

In de Afkondiging ter Affchaffinge van de *Drostendienften* in *Overysfel* was de Heerlykheid *Almelo* niet met naame genoemd, in dezelve vonden drukkende *Heerendienften* plaats. Vier Boeren, onder het Landgerigt van *Almelo* woonende, weigerden die te volbrengen, en kreegen daarop eene welfcherpe Dagvaarding t'huis, waar in zy niet alleen gelast werden, binnen den tyd van acht dagen, dit by de Vrouwe van *Almelo* te komen afmaaken, en haar behoorelyke voldoening te geeven; maar ook, binnen dien tyd, te verklaaren, dat zy zich voortaan van zulk een indragt op haar Regt zouden onthouden, en door het volvoeren der gewoone Wagen- en Spandienften, in het ongeftoord bezit daar van zouden laaten verblyven. Hun voorts met geregtlyke vervolging bedreigende. —— Deeze Landlieden, wel verre van voor de Vrouwe van *Almelo* te buigen, noemden, in een Vertoog haar Geregtlyk ter hand

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 722. PAAPE *Gefchiedenis van het Genootfchap te Almelo* bl. 11. 12.

XXVII. BOEK. 1785. handgesteld, de gedaane Dagvaarding buitensporig: dewyl deeze slaafachtige Diensten, zo zy al immer aan den Heere of Vrouwe van *Almelo* mogten toebehoord hebben, ('t geen zy egter niet wilden erkennen,) deeze zo wel als den Drostendiensten door de Staaten in den Jaare MDCCLXXXIII waren afgeschaft. Zy konden niet begrypen hoe men kon vermoeden, dat de meer slaafsche *Heerendiensten* in *Almelo* min afgeschaft zouden weezen dan de *Drostendiensten* in andere gedeeltens des Landschaps, en niet denken dat Ridderschap en Steden hun met een meerderen last zouden bezwaard laaten, terwyl zy andere Ingezetenen van een ligter onthieven. Zy dagten daarom op geen afmaaken, en oordeelden zich geheel ongehouden om eenige der gevorderde Diensten te volbrengen; zo haar Hoog Geboorene niet kon aantoonen, uit anderen hoofde dan het Bezitregt, tot het vorderen van de Diensten bevoegd te zyn, en zy dus tot het volvoeren verpligt (*).

Oproerige Beweegingen te *Meppelt* by de komst van zyne Hoogheid.

De geest van Moedwil en Oproer speelde in het Landschap *Drente*, te *Meppelt*, by het doortrekken des Vorstlyken Gezins uit *Groningen* na het *Loo*, zyne gewoone rolle. De Ingezetenen waren verdeeld in die den Burger-wapenhandel begun-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 902. *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 282.

gunstigden, en in Tegenstreevers van denzelven: de vonken van tweedragt smeulden, en scheen het vuur slegts na eene gelegenheid te wagten om uit te barsten. Het ontbrak niet aan opgerigte Eerebogen en anderen toestel om de blydschap over de komst en het nagtverblyf dier hooge Persoonadien aan den dag te leggen. Uit vrees dat deeze met ongeregeldheden mogten vergezeld gaan, begaf zich de Landdrost, Graave VAN HEIDEN, daags te vooren derwaards om de goede orde te bevorderen en de Ingezetenen te verzekeren dat buitenspoorige Vreugdebedryven, door hunne Hoogheden niet voor waare blyken van Genegenheid beschouwd, maar ten uitersten afgekeurd werden. Het Exercitie-genootschap aldaar opgerigt dagt het zyne tot de rust te zullen kunnen toebrengen, door het verzoek by de Landdrost, om, ten blyke van hunne genegenheid voor het Vorstlyk Huis, hunne Hoogheden, by derzelver aankomst, onder de Wapenen, te mogen ontvangen, en na derzelver verblyf te geleiden. Het werd toegestaan, onder beding dat geen der Leden van eenige, veel min scherpe, Patroonen zou voorzien weezen.

't Genootschap werd, op de aannadering van hunne Hoogheden, in de volvoering van hun voorneemen belemmerd, door de tegenstanders der Wapenoefeninge. Een hoop volks, meest uit Schippers en Scheepstimmerlieden bestaande, welke

XXVII. BOEK. 1785.

geeringe te belooven: of indien dit gewelke met zaagen, bylen en andere Gereedschappen voorzien een byster geraas maakten, omringde, met veel beweegings en gedruis, de Koetzen onder het doorryden tusschen de geschaarde Schutters, en verhinderde deezen de Krygseere, op eene voegelyke wyze, af te leggen. Die terging verbitterde. Wanneer hunne Hoogheden afgetreeden waren, vermeerderde het gedrang, en tevens de verwarring, Van woorden kwam men tot daadlykheden; geene vermaaningen vermogten iets. Welhaast hoorde men eenige schooten, en een der Aanschouweren, die gezegd wordt tot geene Party behoord te hebben, was het ongelukkig slagtoffer deezer verbitteringe.

Sterke Afkondiging in *Drente* tegen Leuzen en Oproer.

Ridderschap en Eigenerfdens, Staaten der Landschap *Drente*, met verontwaardiging vervuld over dus een gedrag, bevalen het Onderzoek der Persoonen, die zich aan deeze verregaande ongeregeldheden hadden schuldig gemaakt, aan den gewoonen Regter; doch om de beginzelen van alle oproerige beweegingen voor te komen en de gestoorde rust onder de Ingezetenen te herstellen, verboden zy, by eene strenge Afkondiging, niet alleen het draagen van alle Tekenen van Onderscheiding in 't algemeen, maar ook van Oranje en andere Leuzen, waar door aan de Verdeeldheid voedzel zou kunnen gegeeven worden in 't byzonder al-

leen

leen veroorloofden zy den Leden der Exercitie-genootschappen door hun gewettigd, als zy zich onder de Wapens bevonden, zwarte Cocarden te mogen draagen. Niemand mogt den ander over het al of niet oefenen van den Wapenhandel in gewettigde Exercitie-genootschappen, waar omtrent elk vryheid gelaaten was, eenigzins met woorden of daaden beledigen. Dan werd het oprigten van tegengestelde of afzonderlyke Exercitie-genootschappen, ter plaatze waar een Gewettigd plaats hadt, geenzins toegestaan.

Vergeefsche pooging in *Drente* om de Gewapende Genootschappen te vernietigen.

De Gewapende Genootschappen werden, egter, ingevolge van het te *Meppelt* gebeurde, met den ondergang gedreigd, op een daar toe uitgeschreeven buitengewoonen Landdag der Staaten van *Drente*. De Meerderheid der Ridderschappe uit vier Edelen bestaande, wilde dat de Gewettigde Exercitie-genootschappen vernietigd; dat de Geweeren aan de Landschap overgegeeven, en de Heeren Officieren en verdere Leden, behoudens Eer, en onder betuiging van niemand belediging te hebben toegebragt, zouden bedankt worden. Dan twee Edelen verzetten zich hier tegen, en verklaarden, dat de Gelegaliseerde, en door den Souverain den twee en twintigsten van Maart deezes Jaars gewettigde, Exercitie-genootschappen stand moesten en zouden houden; in dit gevoelen stonden ook de zes Dingspellen, de overige Leden van der

XXVII. BOEK. 1785. Hoe het te *Groningen* met de Wapenoefening gesteld was.

Staaten vergadering, en werd het zelve gevolgd (*).

De Wapenoefening in *Groningen* maakte vry sterken opgang; de Burger-compagnien waren met Stads Wapenen voorzien; het Genootschap van Wapenhandel, onder de Zinspreuk VOOR ONZE DIERSTE PANDEN, nam in aantal van Leden, en afgerigtheid toe. Hoewel het niet boogen kon op andere byzondere gunstbetooningen der Stadsregeeringe, was het daags vóór de komst van zyne Hoogheid gewettigd, en hun aanbod om vrywillig, zo 'er eenige onrust mogt ontstaan, 't zy door het Gemeen, 't zy door de *Old-Amptsche* Boeren, zulks gewapender hand te keer te gaan, aangenomen, als mede by het verdubbelen der Wagten, aan 't Genootschap eene Alarmplaats aangeweezen.

De rust by de komst van zyne Hoògheid bewaard. Oranjetekens aan de Standaarden der Ruiterye.

Dit, gevoegd by de de verzekering, dat de gedaane Afkondigingen tegen alle Oproerleuzen en oproerig Bedryf (†) ten strengsten zouden worden nagekomen, hieldt alles in eene volmaakte rust; men zag geene Onderscheidings Tekens, en hoorde geen tot balddaadigheid wekkend Geroep. —— Groote verwondering, en geen gering misnoegen baarde het by veelen, dat, daar de de Souverain, de vol-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1748—1753.

(†) Zie deeze nadruklyke Plakaaten in de *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 543. enz.

voldoening genoot van haare bevelen door den Burger en Ingezeten zo geëerbiedigd, en zelfs de anders muitzieke *Old-Amptsche* Boeren (*) onderdaanig te zien, de Standaarden van de Ruitery, over welke zyne Hoogheid den Wapenschouw deedt, met nieuwe breede Oranje linten, bykans een el lang, bestrikt waren; daar deeze, schoon in vroegeren tyde met kleine Oranje strikjes voorzien, in de laatste twee jaaren dezelve geheel derfden (†).

Hoe het met de Wapenoefening in de *Ommelanden* gesteld was; Ongeregeldheden aldaar.

In de *Ommelanden* ging de Wapenoefening zeer ongelyk toe, en de Gezindheden van de Heeren der onderscheide Landschappen openbaarden zich veelal in dit stuk, op eene doorsteekende wyze. By den Landman, heerschte behalven de onkunde, in welke men hem hieldt, en hy ook scheen te willen blyven, een sterk vooroordeel. Veele Landlieden heugden nog te leevendig den tyd vóór de Omwenteling in den Jaare MDCCXLVIII om niet te schrikken tegen Verandering, welke hun, naar hunne meening, in gevaar zou stellen om, op nieuw, onder het Aristocratisch juk van hunne Heeren te geraaken; een juk in die tyden voor hun niet min ondraaglyk, dan de nu afgeschafte Drostendiensten in *Overysel* voor de Boeren in dat Gewest. Aan deeze denkbeelden moest grootendeels worden toe-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 319.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 133. VIII. D. bl. 709.

XXVII. BOEK. 1785. toegefchreeven hunne vooringenomenheid tegen alles wat naar verandering fmaakte; en aan ophitzing der verregaande ongeregeldheden hier en elders gepleegd: als, by voorbeeld, dat men te *Spyk*, op den eigen Zondag toen het Plakaat tegen het draagen der Leuzen in de voormiddags Kerk was afgeleezen, en aan de Kerkdeur aangeflaagen, boven 't zelve een Oranje lint fpykerde, en 's naamiddags met dusdanig lint vercierd, in menigte te Kerk kwam (*).

Men houdt te *Groningen* de Bezetting, en weigert andere in te neemen.

Schoon veelen in *Stad en Lande*, haakten na de Affchaffing der Aanbevelingen tot Ampten door zyne Hoogheid, in eenige andere Gewesten zo fterk voortgezet en doorgedrongen, en klaagden dat dezelve fteeds volduurden; fchoon in *Groningen* zelve het Lichaam van Taalsmannen en Gezwoorenen, die de Gilden en de Burgery vertegenwoordigen, en een Lid der Stadsregeering uitmaaken, 't welk men oordeelde dat zich tegen ingefloopene

(*) Op de Deur van het huis des Predikants te *Spyk*, een Dorpje niet verre van *Appingadam*, las men het volgende kreupel-rym: doch genoeg het Volksdenkbeeld dier plaatzen aanduidende,

De Ingezetenen van *Bierum* en *Spyk*
Jaagen de *Staaten* aan den dyk;
Maaken den Prins tot *Heer* en *Koning* van het Ryk.
De Lichaamen der *Staaten* op ftaaken en de koppen op een pin,
Dan hebben de Ingezetenen van *Bierum* en *Spyk* haar zin.

Post van den Neder-Rhyn als boven.

ne misbruiken kon en moest verzetten, XXVII.
door de aanbevelingen, naar veeler ge- BOEK.
voelen, zo afhangelyk geworden was, dat
het in den Raad niet meer van eenig aan- 1785.
belang gerekend werd, en tot die laagte gedaald was, dat wanneer het door hun Spreeker iets wilde doen voorstellen, hun het stilzwygen opgelegd en het aftreeden bevoolen werd, liet zich, egter, in die Stad, de Volksstem niet altoos te vergeefsch hooren. De Bevelhebber van twee Escadrons Ruiterye, aldaar in Bezetting liggende, hadt in Herfstmaand aanschryving bekomen om zich marschvaardig te houden. Een ontworpen Adres, door twee honderd en zeven en twintig Ingezetenen getekend, aan de Staaten van *Stad en Lande* ingeleeverd, vondt een gunstig gehoor; en wanneer vervolgens Patent kwam, voor de geheele Bezetting om, op zigt, uit te trekken na *Nymegen* en voor de Artillerye na *Koeverden* en de Schanssen, vergaderden 's avonds laat de Gedeputeerde Staaten en de Stadsregeering, nam het veel beduidend en den Burgeren aangenaam Besluit, om de tegenwoordige Bezetting Ruitery, Voetvolk en Artilleristen, te behouden, en de twee andere Escadrons, die reeds tot *Vries*, omtrent vier uuren van *Groningen*, genaderd waren, niet te ontvangen (*).

VA-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 711, 712. 787. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1497.

X 3

VADERLANDSCHE

HISTORIE,

ACHT EN TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XXVIII. BOEK. *Overgang tot de Gebeurtenisſen in het Sticht en te Utrecht. De Eensgezindheid tusſchen de Regeering en Burgery verbrooken. Verzoek van twaalf honderd en vyftien Burgeren omtrent het verkiezen van een Raadslid. Afwyzend Antwoord der Regeering. Misnoegen over de verkiezing van den Heer* SICHTERMAN. *De Inleeveraars van het Verzoekſchrift vraagen en verkrygen Gehoor in de Vroedſchap. Aanſpraak aldaar van* PIETER PHILIP JURIAAN ONDAATJE. *Dit Vertoog ſchriftlyk overgeleeverd. Beſluit der Regeeringe om de gedaane Verkiezing als wettig te laaten gelden. Het gevoelen der Minderheid tegen dit Raadsbeſluit. Nader Gehoor by de Regeering verzogt. Tweede Aan-*

ſpraak

ſpraak van ONDAATJE. *De Vroedſchap bevreesd. Het Gedrag van Utrechts Burgery verſcheiden beoordeeld. De Regeering ziet van de Verkiezing van* SICHTERMAN *af. Aantekening deswegen van verſcheide Regeeringsleden. Bekendmaaking des Beſluits aan de Bezending. Bekendmaaking aan het Volk. Negentien Regeeringsleden leggen hun Ampt neder. Voorſlag aan die Heeren gedaan om van dat Beſluit af te zien. Hoe beantwoord. Groote aandoening, welke dit bedanken te Utrecht verwekt. Middelen ter Bevrediging ontworpen. Verklaaring der Geconſtitueerden ten dien einde. Min vreedzaame taal van vyf Burger-compagnien. Byeenroeping der Staaten. Verzekering dat zy veilig binnen Utrecht konden vergaderen. Verzoek des Hoofdofficiers van Utrecht om de Stukken tot den elfden van Lentemaand betrekkelyk, niet ingewilligd. Voorſtel der Edelen en Ridderſchap, wegens de gehoudene Handelwyze der Utrechtſche Burgeren. Verzoekſchrift van honderd vyf en twintig Burgers en Burgereſſen ter Staatsvergadering ingediend, en den Inleeveraaren beſcherming verleend. Hoe dit in Utrecht werd opgenomen. De Negentien Heeren keeren weder in den Raad. De weg van Bemiddeling thans noodloos gekeurd.* SICHTERMAN, *als wettig verkoozen aangemerkt. Die Heer bedankt. Afkondiging tegen oproerige Zamenkomſten. Zeven honderd en drie en zestig Burgers leeveren een Verzoekſchrift in. 't Zelve afgeweezen.* LIBEHERR *en* ONDAATJE *leggen hun*

 post

XXVIII. BOEK. *post als Geconstitueerden neder. Eisch des Hoofd-officiers om* ONDAATJE *te vatten. De Byeenkomst der Gewapende Genootschappen trekt zich de zaak van* ONDAATJE *aan. Men wil andere Regters in deeze zaak benoemd hebben. Uitstel der Regtzaak van* ONDAATJE. *Ongenoegen deswegen. Ontworpen Afkondiging der Staaten van Utrecht tegen de Verzoekschriften. Wat wegens die Afkondiging by de Regeering voorviel. Verklaaring van den Heer* DE RIDDER *daar tegen. Aanmerking van* VAN HAEFTEN *daarop.* SMISSAERTS *bedenkingen. De Afkondiging geschiedt.*

1785. Overgang tot de Gebeurtenissen in het *Sticht* en te *Utrecht*

Wanneer wy het *Sticht* noemen, en van *Utrecht*, in deezen tyd, spreeken, vertoont zich aan onzen geest een reeks van Gebeurtenissen, zo digt op een gedrongen, dat ze bezwaarlyk te schiften en te scheiden vallen, en, schoon meest in een onmiddelyk verband staande met die wy voorheen te boek stelden, hooger en hooger liepen. Veel, 't geen waare Vryheidsmin niet naalaat goed te keuren en toe te juichen, doet zich op; doch zomtyds te zeer vermengd met omstandigheden en bedryven, die Gemaatigdheid en Bedaardheid moet wraaken; terwyl de Zuiverheid van veeler Oogmerken, te meermaalen in verdenking komt, en de Middelen, ter bereiking van dezelve aangewend, niet altoos even pryswaardig

dig zyn. Van 't een en ander zal de Leezer niet naalaaten overtuigd te worden, als hy de Lotgevallen van het *Sticht* waar van wy met dit Boek een aanvang maaken, zal geleezen hebben.

XXVIII. BOEK. 1785.

De Eensgezindheid tusſchen de Regeering en de Burgery te *Utrecht* verbrooken.

De Verzoeken der *Utrechtſche* Burgeren by den Raad, in de laatst verloopen Jaaren ingediend, hadden altoos een gunſtig onthaal gevonden (*). De Bezwaaren, tot welker opgave zy waren opgeroepen (†), hingen nog onafgedaan, en was dus het ſtuk der Regeeringsbeſtellinge niet bepaald. De tusſchentyds openvallende Vroedſchapsplaatzen te vervullen, hadt de Regeering, op 't verzoek der Burgeren, aan zich behouden, en daadlyk uitgeoefend (§). In 't einde van Sprokkelmaand deezes Jaars viel 'er een Raadsplaats open, en de vervulling van dezelve gaf gelegenheid tot eene ſtoorenis der Eensgezindheid tusſchen de Regeering en de Burgery, zo veel gerugts maakende dat ze het geheele Land doorklonk en aller aandagt trok.

Verzoekſchrift van 1215 Burgeren, omtrent het verkiezen van een Raadslid.

De vier en twintig Geconſtitueerden gaven, zo uit naam van 1215 Burgeren, als van verre het grootſte getal der Schuttery van de acht Burger-compagnien, een Verzoekſchrift aan Burgemeesteren en Vroed-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 317. enz. en IX. D. bl. 4.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 9.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 333. en IX. D. bl. 4.

XXVIII. BOEK. 1785. Vroedschap over; behelzende, dat hun Ed. Groot Agtbaaren by de aanstaande Verkiezing van een Raadslid, het daar heen zouden gelieven te wenden, dat daar toe niet zouden worden benoemd of verkoozen, de zodanigen, welke zich geheel en al niet gemoeid hadden met der Burgeren Bezwaaren, of zich aangekant tegen de Punten tot Herstel derzelven; hoedanig een zy onderrigt waren dat zich onder de Dingers na de opengevallene plaats hadt opgedaan, en hoedanigen zich mogelyk nog meer zouden opdoen: dewyl, uit eene met dit verzoek strydige handelwyze Onaangenaamheden zouden te vreezen zyn: met voorbygang der zodanigen wenschten zy, dat de te verkiezene mogt weezen, een van de notabelste, kundigste, gegoedste, openlyk professie doende van de waare Gereformeerde Christlyke Religie, zynde een goed en getrouw Patriot.

Afwyzend Antwoord der Regeeringe.

De *Utrechtsche* Regeering, wel verre van het oor te leenen aan dit verzoek, gaf ten Antwoord, dat zy, wederom in het Regt hersteld tot het vrylyk en onbekommerd vervullen der tusschentyds openvallende Raadsplaatzen, zulks, op den thans beraamden voet, zouden verrigten, volgens Eed en Pligt, *zonder daar toe eenige Aanmaaning noodig te hebben*, zo lang deswegen geen andere schikking, op eene wettige wyze, was beraamd; verwagtende dat de Inleeveraars zich zouden verlaaten op de Vaderlyke zorg en toe-

toevertrouwd Gezag van hunne Wettige Overheid.

XXVIII. BOEK. 1785. Misnoegen over de Verkiezing van den Heer SICHTERMAN.

By de verkiezing, uit het drietal Heeren, SICHTERMAN, VISSCHER en VAN CLEEF, hadt de eerstgemelde de meerderheid van zestien ſtemmen tegen dertien; en was deeze de Man in 't gemelde Verzoekſchrift bepaaldlyk bedoeld. Zulks verwekte byster misnoegen by een groot gedeelte der Burgerye, voornaamlyk tegen de zestien Heeren, die zich voor hem verklaard hadden (*).

Al-

(*) Deeze zestien waren VERBEEK, VAN DEN BOGAART, VAN DER DOES, ROMOND, DAUNIS, VERSCHOOR, FALCK, VAN DIELEN, ABBEMA, WOORTMAN, DE LEEUW, RAM, VAN DER MEULEN, D. J. MARTENS, en J. A. MARTENS, en VOET. —— Voor den Heer VISSCHER ſtemden de Heeren BERGER, EYCK, VAN SENDEN, DE RIDDER, SMISSAERT, YVOY, VAN HAEFTEN, BURMAN en VAN DAM. —— Voor de Heer VAN CLEEF de Heeren MUSSHENBROEK, BRONKHORST, CRAAYVANGER en EWYK. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 444. —— De reden waarom de Heer SICHTERMAN, by dit gedeelte der Burgerye, gewraakt werd, zal de Aanſpraak door den Heer ONDAATJE gedaan, en onmiddelyk te vermelden, in 't breede opgeeven: en willen wy deeze liever gelooven dan dat zyn Voornaam JONATHAN de Burgery deedt vreezen, dat, zy in zyn Perſoon mogten wederkrygen eenen JONATHAN VAN LUCHTENBERG, (SICHTERMANS Overgrootvader) die, in den Jaare 1674, by de invoering van het Reglement, aan de Stad en Burgery, met zyne verandering van post, tot Secretaris van Staat, hunsoordeels, zeer veel ondiensts gedaan hadt. Men heeft 'er gevonden, die zulk een droevig zwak aan den dag lagen; dan, waar toe vervalt men niet door Partyſchap! Zie *'t Gedrag der Negentien Hee-*

XXVIII. BOEK. 1785.

De Inleeveraars, van het Verzoekschrift vraagen en verkrygen Gehoor in de Vroedschap.

Allerhoogst klom dit misnoegen by de Inleeveraaren des Verzoekschrifts. De daar in voorgestelde *Onaangenaamheden* vertoonden zich weldraa. De Geconstitueerden en Gecommitteerden vergaderden. Dit hadt een voorslag ten gevolge om de Vroedschap te verzoeken, den Heer SICHTERMAN, zo 't mogelyk was, te overreden, voor dit maal, van de Raadsplaats af te zien; of wel, dat het hun Ed. Agtb. mogt behaagen, de Inhuldiging en Beëediging van dien Heer op te schorten, tot dat de vorm, wegens het benoemen en verkiezen van een Nieuwen Raad, zou vastgesteld en bepaald zyn. — Doch deeze voorslag werd verworpen, en by nadere raadpleeging beslooten ter Vergadering der Vroedschap de bezwaaren tegen de verkiezing van den Heer SICHTERMAN by monde in te brengen. Veel overlegs hadt het in, aan die verzogte Bezending gehoor te verleenen: dewyl men, zedert de helft der jongst verloopene Eeuwe, geene voorbeelden hadt van Gehoorverleeningen in den Raad; dan alleen van Kerkenraads Persoonen, by het verzoeken van Handopening, en de begroeting van het *Walsche Synodus*. Dit verwekte by Burgemeesteren zwaarigheid, om, buiten voorafgaande toestemming

Heeren Regenten van Utrechts Raad en dat der Burgerye derzelve Stad, gehouden vóór en naa de Electien van den Heer SICHTERMAN, *ter bescheide Beoordeeling voorgesteld.* 1785.

ming van den Raad, het verzogte Gehoor toe te ſtaan. —— 't Zelve verleend zynde vervaardigden de Verzoekers een Opſtel en verkoozen tot Spreeker, den Heer PIETER PHILIP JURIAAN ONDAATJE, Zoon van wylen den Predikant ONDAATJE op *Batavia*, toen op de Hoogeſchool te *Utrecht* om zyne Letteroefeningen voort te zetten. Vergezeld van zes daar toe benoemde Heeren werd hy, op 't Stadhuis gekomen, door een der Secretarisſen ingeleid, en ſtaatlyk ontvangen. Hy deedt eene Aanſpraak, welke verdient, zo om derzelver inhoud, als om 't geen deswegen vervolgens te doen viel, geheel hier afgeſchreeven te worden.

XXVIII. BOEK. —— 1785.

Aanſpraak aldaar van P.P.J.ONDAATJE.

„ Wel Ed. Groot Agtbaare Heeren! „ De Taal van *Utrechts* Burgerye, ten „ aanhooren van U Wel Ed. Gr. Agtb. „ zal niet minder rond en openhartig „ zyn dan haar Gedrag, ten aanziene „ van heel de Wereld, bezadigd en kloek- „ moedig geweest is, in een tyd, waar „ in elk oogenblik verlooren geagt werd, „ 't geen verzuimd is om beſteed te „ worden, tot herkryging van alle ge- „ miste Regten onzer Burgerlyke Vry- „ heid, waar van het Beeld zelve verre „ te zoeken was; terwyl wy blind genoeg „ waren om ons met derzelver nietige „ Schaduwe te vergenoegen.

„ Wy agten het hier de plaats niet, „ voorwendzels voor den dag te bren- „ gen ter verſchooninge onzer Blind- „ heid. —— Wy ſchaamen ons dezelve

„ ge-

XXVIII. BOEK. 1785. „ genoeg — voor de geschiedenis der lotgevallen onzer, dan hier dan derwaards „ gesleurde en vervolgde Vryheid, is „ een gordyn geschooven — een diepe „ zugt beduidt alles, en 't voorgevoel „ op een heuchlyk aanstaande doet ons „ al 't geleeden ongelyk byna vergeeten, — U Ed. Groot Agtb. zouden „ wy beleedigen, zo wy hier zouden „ willen betoogen, welke de betrekkelyke Regten, welke de betrekkelyke „ Pligten zyn tusschen het Volk en deszelfs Vertegenwoordigers. — Uwe „ Daaden, zyn kenbaar genoeg, zy kunnen den dag, zy kunnen den toets der „ Eerlykheid, Opregtheid en van de blankste Trouw en Vaderlandliefde veelen, „ en, of dit niet genoeg ware, zie daar, „ Wel Ed. Gr. Agtb, Heeren! 't juiste „ oogenblik gebooren, om, voor 't oog „ der Wereld, voor GOD en 't Volk, „ aan den dag te leggen, de waare Beginzels, die U, die Ons beurtling bezield hebben, om, met verzaakinge „ van al 't byzondere, ons alleen op 't „ algemeene Volksheil, de hoogste Wet, „ welke wy in 't Burgerlyke eerbiedigen, toe te leggen, en alles voor onze Burgerlyke Vryheid op te offeren.

„ Het heeft aan de Meerderheid van „ U Wel Ed. Gr. Agtb. goed gedagt, „ by gelegenheid der vervullinge van de „ jongst opengevallene Raadsplaats, te „ stemmen voor den Persoon van JONATHAN SICHTERMAN, een Per-

„ soon

„ ſoon van wien het ons ten uiterſten
„ leed doet, te moeten betuigen, dat hy
„ onder de Voorwerpen niet is behoo-
„ rende, tot welke zich de vereenigde
„ Agting, Vertrouwen, en Liefde van
„ dat gedeelte des Volks bepaalen, 't
„ welk zich regtswegen opgedaan heeft,
„ om, ten koſten van alles, U Wel Ed.
„ Gr. Agtb. te herſtellen in een ſtaat,
„ meer overeenkomſtig aan uwe Verdien-
„ ſten, en meer eersaandoende aan uwe
„ Bedieningen als die van Vrye Volks-
„ vertegenwoordigers, zo min als wy on-
„ derwerpelyk aan de bevelen van Mees-
„ ters, anders dan van Wetten, uit on-
„ zen boezem oorſpronglyk, en ons ei-
„ gen heil, grootheid en beſtendig ge-
„ noegen bedoelende.

„ Een Volksgedeelte, Wel Ed. Gr.
„ Agtb. Heeren! de eerſte en voornaam-
„ ſte roerſels van welks Burgerlievende
„ daaden deeze geweest zyn, om, uwe
„ Onafhangelykheid, vóóraf, tot een grond-
„ ſlag gelegd zynde, onze Burgerlyke Vry-
„ heid op denzelven, als op den eenig-
„ ſten Waarborg voor derzelver eeuwi-
„ ge beſtendigheid, op te rigten, en hier
„ in ten voorbeelde ſtrekken aan den ons
„ omringenden Nabuur, aan wien het
„ eindelyk ook hard begint te vallen,
„ langer de kluisters om te voeren, wel-
„ ker volkomene verbreeking naby is, en
„ ons daarom met des te ſterker yver
„ aanzet, om op 't begonnen voetſpoor
„ kloekmoedig te volharden, en onder
„ de

XXVIII. BOEK. 1785.

„ de vleugelen uwer Onafhangelyke Be„ stuuring, alle onze Dwingelanden ver „ te zwak voor onze Volksmagt reke„ nende, dag aan dag, in den volledigen „ opbouw onzer Burgerlyke Vryheid aan „ te winnen.

„ Een Volksgedeelte, derhalven, Wel „ Ed. Gr. Agtb. Heeren! aan het welk „ Gy, in de eerste plaats, uwe Onaf„ hangelykheid, Wy, daar naa, onze Vry„ heid eerlang zullen hebben dank te „ weeten, ten spyt van alles, dat zich „ tegen U, of Ons, by aanvang, verzet „ heeft, of, by voortgang, stout genoeg „ zal zyn, zich nader te verzetten.

„ Dit Volksgedeelte nu, herhaalen wy „ met ontroering, Wel Ed. Gr. Agtb.! „ weigert zich met hunne vereenigde Ag„ ting, Vertrouwen en Liefde te bepaa„ len op den Persoon van den Heere „ JONATHAN SICHTERMAN. En, „ niet tegenstaande deeze openlyke wei„ gering, zullen wy, evenwel Hem, in „ Uwen Raad, een plaats zien beklee„ den, alleen waardig dien Burgervriend, „ die, met verzaaking van allen eigenbe„ lang, zich geheel en al gewaagd heeft, „ om de eerste steenen te helpen leggen, „ tot het weder opbouwen van iets, zo „ geweldaadig in het voetzand getrapt, „ als geweest is het Heiligdom onzer „ Burgerlyke Vryheid; eenen Burger„ vriend, die dus, by voorkeur aanspraak „ heeft op de bezitneeming van een „ plaats in uwe Orde, die Hy zelve heeft

hel-

„ helpen zuiveren van een dampkring „ zo besmettende voor Uwe Onafhange- „ lykheid, als vergiftigend voor Onze „ Vryheid.

„ Wy beklaagen het Voorwerp meer „ dan wy onmenschlievend genoeg zyn „ om hem te veragten; en konden wy „ Hem nog rangschikken onder die Klein- „ moedigen, die, in tyden van beter „ uitzigt op Herstel, zich zeker een stap- „ je verder by het vuur gewaagd zou- „ den hebben; maar die, hunner eigene „ zwakheid bewust, zich van verre op „ zekeren afstand vertoond, en egter hun „ aandeel aan de gemeene zaak in gee- „ nen deele onttrokken hebben. Maar, „ neen! Wel Ed. Gr. Agtb. Heeren! ee- „ ne zaak van meerder aanbelang doe U „ op deezen JONATHAN SICHTER- „ MAN, meer dan op zulke Kleinmoe- „ digen, uwe aandagt vestigen! Immers „ de bevinding noopt ons, ten zynen „ opzigte, (en dit zy in waarheid met „ hartlyk leedweezen gezegd,) te moe- „ ten betuigen, dat Hy, in 't aandeel „ der gemeene zaak, de zyde gekoozen „ heeft van die geenen uit den Burgerstaat, „ die wel ook hunne betrekkelyke ver- „ diensten hebben; maar noodlottig, meer „ dan opzettelyk, gelyk wy van harten „ gelooven, in de weezenlyke punten „ van Bezwaaren, van oneindig verre „ de Meerderheid onzer Burgerye ver- „ schild hebben, en, even daarom, door

XXVIII. BOEK. — 1785.

„ de laatste, voor partydigen verklaard „ zyn. — En geduurende deeze wederzydsche Partytrekking, waar van de hoop „ op vereffening nader dan de wanhoop „ aan de deur is, waar over wy ons inwendig verheugen, heeft het de Meerderheid van U Wel Ed. Gr. Agtb. „ kunnen behaagen een Persoon te kiezen, die wy met geene menschlyke „ mogelykheid in staat zyn op te dringen aan de Agting, 't Vertrouwen, en „ de Liefde van die Burgery, die, in „ dit geval, wel gewenscht hadt eenen „ anderen verkoozen te zien, ten wiens „ opzigte het vereenigen van die Burgerlyke Genegenheden, buiten de minste „ tegenspraak, van zelve zou geschied „ zyn.

„ Wy bekennen gaarne, Wel Ed. Gr. „ Agtb. Heeren! dat de Stelregel der „ strikste Eerlykheid altyd gebiedt, in „ zaaken van verschil de Onpartydigheid „ zelve te zyn, en verwagten wy de opvolging van deezen Stelregel van iemand, het is van uwe Orde, voor dewelke wy allen eerbied hebben; maar „ 't zy ons vergund hier op te merken, „ dat de bepaalde voorkeuze van de „ Meerderheid Uwer Wel Ed. Gr. Agtb. „ op den Persoon van JONATHAN „ SICHTERMAN, (om het eens vrymoedig, zonder bewimpeling, gelyk „ het aan ronde *Utrechtsche* Burgeren „ past, naar waarheid te verklaaren,) tegen

„ gen de uitgedrukte begeerte onzer Bur-
„ gerye, by 't jongste Request (*), met
„ allen eerbied te uwer kennisse ge-
„ bragt, iets in zich sluit, dat niet by
„ ons, om dat wy van Uwe Edelmoe-
„ dige Characters juist het tegendeel
„ veronderstellen; maar by eene Wereld,
„ van zelve hellende door haare liefde-
„ looze beginzelen, om alle zodanige be-
„ dryven op de lyst der spreekende Par-
„ tydigheid, met den eersten te rang-
„ schikken, voor een trek van Partydig-
„ heid kan gehouden worden, met dat
„ gevolg, dat de Haaters onzer Burger-
„ lyke Vryheid zich van deeze gelegen-
„ heid ryklyk zullen weeten te bedie-
„ nen, om eene anders stille en ergloo-
„ ze Burgery tegen derzelver waardigste
„ Vertegenwoordigers zelve in 't harnas
„ te jaagen, om, Regeering beide en Bur-
„ gery inwendig verdeeld zynde, ryklyk
„ aan het inoogsten te geraaken, en zelfs
„ eene genoegzaame naaleezing over te
„ laaten, voor allen de zulken, die daar
„ van gebruik kunnen maaken, om ons
„ met nienwe Verdeeldheden, dag aan
„ dag, gaande te houden.

„ Behalven dat het van zelve spreekt,
„ dat het Verschil als Verschil, met be-
„ trekking tot het Punt van Electie, of
„ naamlyk het Regt daar van aan den
„ Stadhouder, of wel aan onzen Raad
„ toe-

(*) Zie hier boven bl. 329.

XXVIII. BOEK. 1765. „ toekomt, door den Raad zelve, reeds „ voor lang, beslist is, en dus den Raad „ zelf zich de wederspreeking van dee„ zen JONATHAN SICHTERMAN, „ zelfs naa de beslissing, niet kan laaten „ welgevallen, zonder Hem in deezen „ Party te moeten verklaaren, althans „ om binnen korten tyd de beslissing der „ zaake, ten genoegen van de Regeering „ en de Burgery, by een nader Regee„ rings Reglement, te bekragtigen.

„ En wat het stuk der Gequalificeer„ den uit de Burgery betreft, waar te„ gen dezelve JONATHAN SICHTER„ MAN, zo wel als tegen 't reeds ge„ melde Verschilpunt, zich openlyk ver„ klaard heeft, hangt de zaak nog in „ verschil, en verdient, ten deezen op„ zigte, hier ter plaatze ook de laatste „ aanmerking, zo even ter zaake van de „ Electie aangevoerd.

„ Wel is waar, Ed. G. Agtb. Hee„ ren! dat het dezelfde Partydigheid zou „ schynen in te sluiten, een Voorwerp „ te kiezen, dat in het tegenovergesteld „ denkbeeld van den Heer JONATHAN „ SICHTERMAN verkeerde, alzo die „ dus ook een partydig Regter zou zyn „ in de beslissing onzer Verschilpunten, „ zo het Partydigheid genaamd kan wor„ den, uit kragt onzer Regten en op de „ nadere Uitspraak van U Ed. Gr. Agtb. „ die ten onzen voordeele is uitgevallen, „ te blyven staan, op de bekragtiging van „ 't een en ander by het nader Reglement.

„ En wat het ſtuk der Gequalificeer-
„ den uit de Burgerye aangaat; eene zaak
„ Wel Ed. Gr. Agtb. Heeren! van dat
„ aanbelang — een Waarborg van Uwe
„ Onafhangelykheid tegen alle mogelyke
„ inbreuken van 't Erfſtadhouderſchap op
„ uw permanent Collegie, en gelyktydig
„ eene Waarborg voor onze Burgerlyke
„ Vryheid, tegen 't misbruik, dat mis-
„ ſchien uwe Opvolgers van hun Perma-
„ nentſchap zouden kunnen maaken; dat
„ Verſchilpunt is te teer om 'er ons gee-
„ ne eer van te maaken van jalours en
„ partydig op hetzelve te zyn, en in elk
„ Uwer denzelfden partydigen Regter
„ ten onzen voordeele te veronderſtellen;
„ iets, 't geen zy van den Heer JONA-
„ THAN SICHTERMAN, voor als nog
„ niet veronderſtellen kunnen.

„ Het is, daarom, dat *Utrechts* Bur-
„ gery, by deezen verpligt is, te moe-
„ ten blyven ſtaan op de drangredenen
„ by haar jongſte Request aangevoerd, en
„ nu nader ontwikkeld, inhoudende en
„ nader aandringende op de niet toelaa-
„ ting van al zulken in den Raad, wel-
„ ken zich openlyk tegen ons in deezen
„ verzet hebben, en ingevolge hier, van
„ ook van den Heer JONATHAN SICH-
„ TERMAN, dien het ons leed doet
„ tot zulk eene keuze zich bepaald te
„ hebben, welke by de Burgery de *ee-*
„ *nigſte* hinderpaal is, welke zich tus-
„ ſchen zyn Perſoon en tusſchen de ver-
„ eeniging der opgenoemde Burgerlyke

XXVIII. BOEK. 1785.

„ Genegenheden noodlottig tusſchen ge-
„ legd ziet.

„ Ernſtig, Wel Ed. Gr. Agtb. Hee-
„ ren! is dit de begeerte der Burgerye,
„ voor zo verre zy ons wettig geconſti-
„ tueerd hebben om haare belangen, als
„ eerlyke Medeburgers, te handhaaven! —
„ en zedert de Schutters uit de acht
„ Compagnien onzer Schutterye uit hun
„ midden eenigen gecommitteerd hebben
„ om aan onze regtmaatige begeerte, dat
„ gewigt en dien nadruk by te zetten,
„ die hunne Principaalen begreepen heb-
„ ben, by dezelve onafſcheidelyk te be-
„ hooren, is de zaak niet zo zeer in
„ ernſtigheid, (zulks was 't reeds buiten
„ dat,) dan wel in algemeenheid merke-
„ lyk toegenomen.

„ By de uitkomst deezer zaake is 't
„ Genoegen, of de aanhoudende Mor-
„ ring — de Rust, of de aanhoudende
„ Woeling der Burgery, ten hoogſten ge-
„ moeid. —— Neemt van onzen kant,
„ en dit verwagten wy van uwe Edel-
„ moedigheid, deezen mondelingen Aan-
„ zoek ten goede.

„ Het volk vordert dat van ons, en
„ om deszelfs redelyke Stem te eerbie-
„ digen agten wy ons ten uiterſten ver-
„ pligt, — zo lang deszelfs Stem niet
„ in redelykheid vermindert, blyven wy,
„ als Mannen van eer, voor God en ons
„ Geweeten, getrouw aan onze Belofte
„ van die Stem te zullen doen eerbiedi-
„ gen, daar, en wanneer het behoort,

„ en

„ en hier toe hebben wy ook uwe Hoo-
„ ge Medewerking van nooden: by elke
„ toeneeming van die Stem, blyvende de
„ redelykheid dezelfde, zullen wy toe-
„ neemen en in yver en in kloekmoedig-
„ heid, om alles, wat ons heilig en dier-
„ baar is, hun ten gevalle, op te offeren
„ tot verkryging van die Regten onzer
„ Burgerlyke Vryheid, buiten welke, al
„ wat wy tot dus verre verrigt hebben,
„ Kinderſpel is, of liever, alleen geſchikt
„ om ons van Meesters te doen veran-
„ deren, *en wy kennen geen Meesters, dan*
„ GOD, *'t Volk en de Wetten!*

„ In GODS Naam dan, Wel Ed. Gr.
„ Agtb. Heeren! ziet af van de Electie
„ van JONATHAN SICHTERMAN
„ tot Raad uwer Collegie, vervult, dit
„ bidden wy U; — de openſtaande plaats
„ met eenen Burgervriend, die met daa-
„ den getoond heeft, een goed en ge-
„ trouw Patriot te zyn. —— Geeft ge-
„ hoor aan de regtmaatige begeerte en
„ het uitgedrukte verlangen van de Volks-
„ ſtem, die nu, in de tegenwoordigheid
„ van den GOD onzer Vryheid en On-
„ afhangelykheid, door onzen mond, tot
„ U, als tot onze Vertegenwoordigers,
„ ſpreekt: want Hy is onze Getuige,
„ dat wy U het Regt niet zoeken te
„ betwisten, dat aan Uwe uitvoering,
„ voor als nog, is toevertrouwd, om
„ een Raad te verkiezen; maar wel, dat
„ wy andermaal ernſtig aandringen, op
„ het geen wy U 't laatst eerbiedig ver-

XXVIII. BOEK. 1785.

„ zogt hebben, om naamlyk niemand te „ verkiezen dan die door de Volksſtem „ openlyk erkend wordt voor dien Bur- „ gervriend, die ook alleen Waardig is, „ en die ook alleen ontegenſpreeklyk het „ Regt heeft, om aanſpraak te hebben „ op de opengevallene Raadsplaats. Want „ ook die zelfde God is onze Getuige, „ dat het ook alleen de Volksſtem is, „ die het vuur onzer Burgerliefde, op „ dit oogenblik, op 't kragtigſte doet „ ontbranden, en wil, dat wy U Wel „ Ed. Gr. Agtb. hier heilig en plegtig „ betuigen, dat, daar dit Geval, voor 't „ oog der ganſche Wereld beſlisſen zal, „ of wy ons langer, met vrugt, de ge- „ regte zaak van *Utrechts* Burgeren kun- „ nen aantrekken, Ja, of Neen; dan of „ wy verpligt zullen worden, ons van „ alles te onttrekken, en de Volksſtem „ onmiddelyk tot U te doen ſpreeken, „ of, in hun Naam, de zaak nader in „ dier voege te behandelen, als ons de „ gevoeglykſte en met den Aart en het „ Character van *Vrye Nederlanderen* best „ overeenkomſtige wyze zal voorkomen: „ tot welk laatſte, in plaats van onze Bur- „ gerye, die zich by ons vervoegd heeft „ en het Vertrouwen op ons ſtelt, in „ haare verwagting te leur te ſtellen, wy „ ons, by plegtige Verbonden bepaald „ hebben; en, in gevolge hier van voor- „ neemens zyn, in geval van onvoldoe- „ ning aan de redelykſte begeerte der „ Burgerye, tegen alles wat omtrent de

„ Ver-

„ Verkiezing van den Heer JONATHAN SICHTERMAN besteld of beslooten is, te protesteeren, op uitdruklyken last en wil onzer Principaalen, en daaromtrent nader te zullen beraamen alle zulke behoorelyke Schikkingen, als ons, dan nog, zullen overschieten. XXVIII. BOEK. 1785.

„ Wy hebben reden van te vertrouwen, dat de Heer JONATHAN SICHTERMAN van zelve Edelmoedig genoeg zal zyn, om van deeze Aanstelling, voor dit maal, geen gebruik te maaken, tot Hy, door eenen openbaaren blyk te geeven van zyne Burgerlievende Gevoelens, met spreekende daaden, zich de post, als Volksvertegenwoordiger, waardig gemaakt, ons in staat zal gesteld hebben, om Hem, door de Volksstem, tot die Post verheeven te zien, tot welke niemand anders dan de zulken geregtigd zyn, die de handen met U Ed. Groot Agtb. en met onze Burgerye in één slaan, om de Burgerlyke Vryheid van *Utrechts* Volk op onwrikbaare gronden te vestigen, en ons onverantwoordelyk te stellen van een pligtverzuim, dat ons, nu het den GOD onzer Vryheid en Onafhanglykheid behaagd heeft ons onze Oorspronglyke Waarde te doen gevoelen, en om den natuurlyken Afstand tusschen ons en onze Vertegenwoordigers op 't stiptste te leeren berekenen, by dit en volgende Geslachten, met smaad en schande zal over-

XXVIII. BOEK. 1785.

„ laaden, zo wy ons, in dit geval, laag „ en lafhartig gedraagen."

Dit Vertoog schriftlyk overgeleeverd.

By den mondlyken voordragt van dit sterk Vertoog bleef het niet berusten; men leeverde 'er, volgens beding des Raads, een Afschrift van over, ondertekend door den Voorzitter en Scriba der Geconstitueerden, *uit aller naam;* schoon niet alle Geconstitueerden 't zelve voor 't hunne aangenomen, of zich allen, met den woordlyken inhond, vereenigd hadden (*); de meerderheid van twee derden besloot hetzelve, zo als 't lag, voor te stellen; gelyk ook de Sergeanten der acht Burger-compagnien het onderschreeven.

Hoe door de Regeering opgenomen.

Niet weinig aandoenings verwekte dit stuk by den Raad. En hoe wel de afkeuring zo algemeen en heftig niet moge geweest hebben als zommigen lieten verluiden, wyst het gevolg uit, dat het by lange na niet gunstig werd opgenomen. De Bezending werd, egter, met beleefde woorden door den eersten Burgemeester by het heenen gaan begroet, en kreeg dezelve, naa het scheiden van de Vroedschap, door Burgemeesteren ten antwoord, dat hun Ed. Groot Agtbaaren besloten hadden de Vroedschap tegen Vrydag aanstaanden, (den elfden van Lente-

(*) De Geconstitueerde A. Hoevenaar, betuigde, by eene openlyke bekendmaaking, noch dit, noch een volgend Vertoog goedgekeurd te hebben. *N. Nederl. Jaarb*, 1785. bl. 489.

temaand) 's voormiddags ten negen uuren buitengewoon te doen vergaderen, tot afdoeninge van het Voorstel door de Commisfie in de Vroedschap gedaan. — 't Berigt hier van deedt de Burgery dien dag afwagten. Een dubbel getal Afschriften deezer Aanspraak liet de Vroedschap op de Secretarye, tot onderzoek der Leden, tot dien dag, voorleggen (*).

SICHTERMANS Verdeediging en Voorstel.

De Heer SICHTERMAN, die men wil dat door eenigen zyner Vrienden, nog kort vóór de Verkiezing, zou aangeraaden weezen om van het staan na deeze Raadsplaats af te zien, door de Vroedschap kennis gekreegen hebbende, wegens de Bezwaaren tegen hem ingebragt, diende by den Raad, op den elfden van Lentemaand, een Geschrift in, ter oplossing van dezelve, en ten betooge van zyne bevoegdheid tot de hem opgedraagene Waardigheid: ten slot betuigende, „ dat „ hy, naar zyn inzien, niet zou beant„ woorden aan 't vertrouwen, 't geen „ hun Wel Ed. Groot Agtbaaren, door „ hem tot Raad te verkiezen, in hem „ gesteld hadden, indien hy, door de in „ het Vertoog bygebragte redenen, afza„ ge van de door hun Wel Ed. Groot „ Agtb. op hem gedaane Verkiezing; „ doch

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 441—456. *Het Gedrag der Negentien Regenten van Utrechts Raad ter bescheide Beoordeeling voorgesteld*, bl. 23—32.

XXVIII. BOEK. — 1785.

„ doch waren zy van gedagten, dat het „ kon ſtrekken tot het ophouden van de „ Eer van hunne Vergadering, dat hy „ afzage van de Verkiezing op zyn Per„ ſoon gevallen, dan zou hy, met allen „ verſchuldigden Eerbied, het verklaa„ rend Beſluit deswegen afwagten, en als „ dan terſtond van allen Regt afſtand „ doen."

Beſluit der Regeeringe om die Verkiezing, als wettig, te laaten gelden.

'Er liep een gerugt, dat de Heer SICHTERMAN voor de Verkiezing bedankt hadt. Hier mede was de reeds in menigte voor en om het Stadhuis vergaderde Burgery zeer in haaren ſchik, en vertrouwde daar van alle oogenblikken de bevestiging te zullen verneemen. Doch by 't ſcheiden van den Raad ontdekte dezelve de ongegrondheid deezer verwagtinge, eerst uit het antwoord door den Burgemeester MUSSCHENBROEK aan de Afgevaardigden uit de Geconſtitueerden en Gecommitteerden gegeeven, 't welk hier op neder kwam. „ Dat de „ Vroedſchap, uit hun ingeleeverde Adres „ vernomen hebbende dat 'er niets was „ ingebragt tegen de Qualificatie van den „ Heer SICHTERMAN, om als Vroed„ ſchap te kunnen worden aangeſteld, „ beſlooten hadt te moeten volharden by de „ gedaane Aanſtelling van dien Heer. — „ Nogthans hadt dezelve, het Bezwaar „ der Burgeren inziende, om hunne Be„ kommernisſen te gemoet te komen, be„ paald dat de Opſchorting van Zitting-

„ gee-

„ geeving en in den Eedneeming van dien XXVIII.
„ Heer zou blyven duuren, tot zo lang BOEK.
„ de twee Punten, waar in hy van de
„ Burgeren verschilde, in de Vroedschap 1785.
„ waren afgedaan." — Breeder ontvouwde de Raad, vervolgens, in het geschreevene Vroedschapsbesluit, zyne meening. Dezelve betuigde „ innerlyk gegriefd te „ zyn over het misnoegen, by een groot „ gedeelte der Burgerye, uit hoofde der „ gedaane Verkiezing; daar de Heer JONATHAN SICHTERMAN wettig verkoozen, en door de Geconstitueerden „ en Gecommitteerden niets ten zynen „ laste ingebragt was, waar op dat misnoegen met reden gegrond zou kunnen „ weezen: komende alle grieven tegen „ Hem alleenlyk hier op uit, dat hy, „ nevens alle zyne Medeburgers wettig „ opgeroepen zynde om zyne vrye gedagten en bezwaaren over de Inrigtinge en Bestellinge der Provinciaale en „ Stads Regeering te zeggen, daar in „ niet was te werk gegaan in allen deele „ overeenkomstig de denkbeelden van de „ Meerderheid der geenen, welke hunne „ Bezwaaren in Forme van Redres aan „ de Vroedschap hadden opgegeeven, „ daar Hy, anderzins zich de belangen „ zyner Medeburgeren niet onttrekkende, gelyk een Man van Eer en Cordaatheid betaamt, zyne Gevoelens geuit hadt, met die Vrymoedigheid, welke het egte kenmerk en waardigste ge-

„ deel-

XXVIII. BOEK. 1785.

„ deelte is der Burgerlyke Vryheid, en „ zonder welke 'er geene Vryheid in 't „ geheel is. — Dat de Vroedschap altoos met dankbaarheid zou erkennen „ de volvaardigheid der Burgeren, welke „ ter verdeediging van Regten en Vryheden zich in de bresse gesteld hadden.

„ Doch dat de Vroedschap, nogthans, „ vermeende, ook in dit opzigt, eenig „ Regt te hebben op de erkentenisse der „ Burgeren, wegens yverige poogingen „ der Vroedschap aan de Burgerye wederom te bezorgen die Regten, uit welker bezit zy vervallen was, en dat wel „ met ter zyde stellinge van alle, voor „ het byzonder belang der Raaden, bedenkelyke uitzigten, zynde de Vroedschap zich niet bewust immer in gebreke gebleeven te zyn van, aan alle „ der Burgeren billyke en op eene bescheidene wyze voorgedraagene verzoeken, te voldoen.

„ Dat het, derhalven, de Vroedschap „ niet dan bitter kon vallen, in eene „ wettige Verkiezing, zodanigen Tegenstand van zo een groot gedeelte der „ Burgeren te ontmoeten, en een zo dringend Aanzoek te moeten aanhooren, „ om eene alzins wettig gedaane Verkiezing te vernietigen, en dat in Bewoordingen welke de Vroedschap liefst niet „ wilde inzien, of in aanmerking neemen, „ in die veronderstelling verkeerende, dat

„ de-

„ dezelve niet waren gebruikt uit een „ beginzel van Kleinagting voor den „ Raad, als wilden de Geconſtitueerden „ en Gecommitteerden van een *Gedeelte* „ *des Volks* zich verheffen boven de Ver„ tegenwoordigers van het *Geheele Volk*; „ veel min, dat de Vroedſchap in de „ Geconſtitueerden en Gecommitteerden „ zoude willen veronderſtellen, om, ſpree„ kende alleen uit naam van een *Gedeel*„ *te des Volks* en des over de geheele „ Burgery en haare Vertegenwoordigers „ te heerſchen.

„ Dat de Vroedſchap, om te gemoet „ te komen aan de opgegeevene beden„ kelykheid, welke gebooren ſcheen uit „ het verklaarde gevoelen van den Heer „ SICHTERMAN, nopens de wyze van „ Electie der Raaden in de Vroedſchap „ en het inſtellen van een Collegie van „ Gecommitteerden uit de Burgery, hadt „ goedgevonden, dat de Heer SICH„ TERMAN, als nieuw gekoozen Raad, „ geene Zitting zou neemen, dan naa „ dat de Raadpleegingen van den Raad, „ over die twee gezegde Punten zouden „ zyn afgeloopen. Willende zy het re„ monſtreerend Gedeelte der Burgerye „ vermaand hebben te berusten in het „ geen in deezen door hun Ed. Agtbaa„ ren was beſlooten, terwyl de Vroedſchap „ de Burgery op het plegtigſte verzeker„ de, dat zy, altyd aan haaren Eed en „ Pligt getrouw, de bewaaring van der „ Burgeren Regten en bevordering van

„ haar

XXVIII. BOEK. 1785.

„ haar Welzyn met alle kragt zou blyven behartigen (*).”

'tGevoelen der Minderheid tegen dit Raadsbesluit.

Hoewel eene groote Meerderheid in dit Vroedschapsbesluit instemde, ontbrak het niet aan Tegenverklaaringen. De Heeren VAN SENDEN, DE RIDDER en VAN HAEFTEN, leeverden ze breedvoerig schriftlyk in, en wilden, onder betuiging van niet personeels tegen den Heer SICHTERMAN te hebben, dat die Heer zou geraaden worden van de Verkiezing, voor dit maal, af te zien; of dat men, tot behoud des Vredes, en het voorkomen van de deerlykste gevolgen, aan 't verzoek der Burgery zou voldoen, de gedaane Verkiezing herroepen, en tot eene andere overgaan. Zy althans zouden 'er geen deel in neemen, en de gevolgen aan hunne Mederaaden overlaaten. — De Heer BURMAN, naa op een ernstige Aanspraak vol vraagen, strekkende om den Raad onder 't oog te brengen, hoe onbestaanbaar dezelve handelde met voorgaande gedraagingen, indien men thans der Burgerye niet ten wille ware, geen antwoord bekomen hebbende, liet mede eene klemmende aantekening doen (†).

Nader Gehoor by de Regeering verzogt.

Schoon niet weinigen den middenweg door de Regeering voorgeslaagen, goedkeurden, en op een vreedzaamen afkomst hoop-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 456. enz. *'t Gedrag &c.* bl. 21. en 32.

(†) Men leeze deeze Tegenverklaaringen en Aanspraak in de *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 463—482.

hoopten (*), bleek de onvoldaanheid der Burger-geconstitueerden en Gecommitteerden uit een schriftlyk Verzoek aan Burgemeesteren, om, nog dien eigen dag, en ten spoedigsten, eene Vroedschapsvergadering te beleggen, tot afwagting eener Bezending uit hun midden, om het nader oogmerk en het verlangen der goede Burgery, omtrent de zaak van den Heer SICHTERMAN by de Vroedschap beslooten, voor te draagen; het slot luidde „ dat zy, in gevalle van weigering, „ voor de gevolgen niet konden instaan!"

XXVIII. BOEK.

1785.

Tweede Aanspraak van ONDAATJE.

Aan dit verzoek werd 's avonds ten half zeven uuren voldaan, en voerde de Heer ONDAATJE weder het woord. Naa gedaane betuiging van bevreemding over het Besluit der Vroedschap, liet hy zich in deezer voege woordlyk hooren; „ Wy vinden Ons, op nader en ernstiger aandrang onzer Principaalen, in de „ onvermydbaare noodzaaklykheid gebragt „ om met de Minderheid van U Ed. „ Gr. Agtb. hier mede te protesteeren „ tegen de met Meerderheid genomene „ Conclusie, heden ogtend, houdende „ dezelve voor *onwettig* en alleen voor „ de *Meerderheid* en niet voor de *Minderheid* en *Ons* genomen. Ons onttrekkende even daar om aan de verpligting om den Heer SICHTERMAN „ immer voor Raad in de Vroedschap te er-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 72. enz.

XXVIII. BOEK. 1785.

„ erkennen; protesteerende tegen een zo
„ singuliere Surcheance van Installatie van
„ een Raad, met de gevolgen van dien,
„ als vooren; insteerende eindelyk ten al-
„ ler *ernstigste*, gelyk wy hoopen voor
„ *het laatste*, dat, *zittens deeze Vergade-*
„ *ring*, eene finaale Resolutie worde ge-
„ nomen, waar by de Heer JONATHAN
„ SICHTERMAN, zal worden gedecla-
„ reerd als *niet verkoozen*, en een tyd
„ bepaald tot het eligeeren van eenen
„ anderen Heer in den Raad, *meer naar*
„ *den zin en het verlangen der Burgery;*
„ kunnende de Ondergetekenden (*), in-
„ gevalle van onvoldoening niet instaan
„ voor de *dreigende* en *akelige* Gevolgen,
„ die noodwendig daar uit zullen voort-
„ vloeijen, laatende dezelve alleen over
„ voor rekening en ter verantwoording
„ van de *geheime Bestookers* en *openly-*
„ *ke Bewerkers van dit Spel.* Houdende
„ wy *Ons* en alle de *braave* Leden van
„ den Raad, welken zich met Ons in
„ deezen, ter voldoening eener *redelyke*
„ Volksstem vereenigd hebben, vry van
„ alle voornoemde en *zeker* te wagten
„ Gevolgen. —— In verwagting nu van
„ een *beteren* Uitslag van zaaken en een
„ Antwoord deswegen, vóór en aleer
„ deeze Vergadering zal gescheiden zyn;
„ ten einde daar van behoorelyk Rapport,

zo

(*) Dit nadere Vertoog werd, even als het eerste, geschreeven en getekend overgeleeverd.

„ zo aan de hier *vergaderde Menigte*, als XXVIII.
„ aan onze Refpective Conftituenten, te BOEK.
„ doen."

Was de toeloop des Volks, by de over- 1785.
leevering van het eerfte Verzoekfchrift De Vroed-
groot geweest, thans wrogt de avond- fchap be-
ftond, waar op een ieder buiten zyn werk vreesd.
en bezigheden was, met de nieuwsgierigheid en woelende drift om den uitflag te verneemen mede, om die menigte ontzaglyk te doen aangroeijen. Deeze, gevoegd by de taal in de Tegenverklaaringen eeniger Raadsleden, die voor een *Bloedbad* vreesden, en de meer dan ingewikkelde Bedreigingen van iets euvels, zo 'er geen ander en voldoend Befluit mogt genomen worden, in den even naderen opgegeevene Voorflag, baarde vrees voor het ergfte. Eene vrees vermeerderd, wanneer, op het gemompel der aandringende menigte, en derzelver verklaard oogmerk, om, indien de Raad van de gedaane Verkiezing niet afzage, onmiddelyk 's Volks wil aan hunne Reprefentanten bekend te maaken, de Heer SMISSAERT by de Bezending in de Groenekamer zynde, zeide, *zouden zy binnen wel weeten dat de zaak zo zit!* en gefcheld hebbende, met den Secretaris VAN VOORST te rug kwam, die in den Raad verklaarde, uit den mond van den Heer ONDAATJE verftaan te hebben. „ Dat het
„ tegenwoordig de Crifis van zaken was,
„ dat het thans moest decideeren of de
„ Volksftem zou gehoord worden, en,

XXVIII. BOEK. 1785.

„ of dezelve in haare billyke verzoeken „ zou ſlaagen, dan wel afgeweezen wor- „ den; in welk geval niet alleen de Stad en „ Provincie; maar de ganſche Republiek, „ 'er van waagen zou. —— Dat de Bur- „ gery aan 't woelen was, en de Gecon- „ ſtitueerden genoodzaakt hadt, om hun- „ ne Vergadering van heden morgen van „ acht uuren af te continueeren. —— „ Dat zy abſolut afdoening in de zaak „ van SICHTERMAN begeerden. — Dat „ de toegangen van het Stadhuis van al- „ le kanten, bezet waren met een me- „ nigte Volks, die, offchoon ongewa- „ pend, niet zouden gedoogen, dat de „ Raad van het Stadhuis zou gaan; ten „ zy men van de Deſpectie van den Heer „ SICHTERMAN hadt afgezien, of wel „ denzelven finaal hadt aangeſteld. —— „ Dat zy Geconſtitueerden, in het laatſte „ geval, niet wilden aanſpraaklyk zyn „ voor de droevige gevolgen, die zoda- „ nige Concluſie zou naa zich ſleepen; „ en dat zy als dan verzogten, dat de „ Vroedſchap deszelfs Reſolutie immedi- „ aat aan het Volk, en niet aan hun Ge- „ conſtitueerden, wilde bekend maaken; „ vermids zy zich de zaak onttrekken „ wilden, en niet meer als Mediateurs „ voorkomen." Ten ſlot zeggende, „ dat „ het Volk verklaarde, dat hunne oogen „ geopend waren, en dat zy niet als „ *Acht en veertigers* maar als *Vyf en tach-* „ *tigers* hunne Regten zouden doen gel- „ den, en ſtaande houden."

Het

Het gedrag van *Utrechts* Burgery verscheiden beoordeeld.

Het gedrag der *Utrechtsche* Burgerye op dien dag, en byzonder op dien avond, werd van deezen als een blyk van standvastigen Moed gepreezen; door anderen als smaakende na Oproer, zo geen daadlyke Muitery, en dwingen der Regeering, afgeschilderd. Bezaadigden oordeelden, dat by een groot aantal Regenten meer Voorzigtigheids, en by eene menigte Burgers en Ingezetenen, meer Bedaardheids en Eerbieds hadt behooren plaats gegreepen te hebben: dat woorden of daaden van één of eenigen, niet moesten gezet worden op rekening van veelen, veel minder van allen (*). De Vroedschap VAN HAEFTEN, schryft dien stap, door een groot gedeelte der Burgerye gedaan, aan een *onberaaden drift* toe (†).

De Regeering ziet van de Verkiezing van SICHTERMAN af.

't Besluit der Vroedschap in die omstandigheden genomen, was woordlyk, „ dat zy, tot Voorkoming van schroomlyke gevolgen en onheilen, goedgevonden hadt de Resolutie van heden morgen, omtrent de Electie van den Heer SICHTERMAN te altereeren, en van de gedaane Electie van zyn Ed. als nieuw verkoozen Raad, af te zien; zynde tevens geresolveerd om aan meergemelde Geconstitueerden en Gecommitteerden, in de de Raadkamer monde-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 77.

(†) Zie zyne Aanspraak in de Vergadering der Officieren van de acht Compagnien Schutters in den *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 87.

XXVIII. BOEK. 1785.

„ deling te doen verklaaren en bekend „ te maaken de volgende Resolutie. —— „ De Vroedschap gehoord de mondelin- „ ge Propositie en Remonstrantie door Ge- „ constitueerden van twaalf honderd en „ vyftien Burgeren en Gecommitteerden „ uit de acht Schutters Compagnien, schrift- „ lyk overgegeeven, heeft geresolveerd van „ de gedaane Dispectie en Electie van den „ Heer J. SICHTERMAN tot Raad en Vroed- „ schap deezer Stad, af te zien; zullen- „ de ten dien einde Maandag gepropo- „ neerd worden, om eenen dag te be- „ paalen tot vervulling der openstaande „ Vacature, alzo dit, volgens ordre van „ Regeering op een ordinaire Vergade- „ ring geschieden moet. —— En is, wy- „ ders, de Secretaris VAN VOORST „ verzogt, nog deezen avond, van het „ voorgevallene aan den Heer SICHTER- „ MAN kennisse te geeven, en dat de „ Meerderheid van den Raad *genoodzaakt* „ *is geworden*, van de Electie, op hem „ *wettig* gevallen, af te zien."

Aanteke-ning des-wegen van verscheide Regee-ringsleden.

Met hoe veel spyts en ongenoegen men tot dit Raadsbesluit kwam kan worden opgemaakt uit de Aantekeningen van de Burgemeesteren VAN MUSSCHENBROEK, VERBEEK, den Oud Burgemeester VAN DEN BOGAERD, benevens de Raaden VAN BRONKHORST, VAN DER DOES, VAN ROMOND, DAUNIS, CRAAYVANGER, FALCK, VAN EWYK, RAM, VAN DER MEULEN, VAN DIELEN, D. J. MARTENS,

J H.

J. H. MARTENS, en VOET VAN WINSSEN, waar in die Heeren onder anderen verklaaren „ in deeze Resolutie „ niet vrywillig, en uit eigene beweeging, te hebben ingestemd; maar tot „ het condescendeeren in dezelve, door „ sterke Instantien, en *overmagt van het* „ *Volk*, te zyn gedwongen, en daar toe „ genoodzaakt en overgehaald te zyn, om „ de Leden van den Raad en Burgery „ te bewaaren voor Insultes en schroom- „ lyke Gevolgen.” XXVIII. BOEK. 1785.

Wanneer het gedeelte des Raadsbesluits, voor de wagtende Bezending geschikt, aan dezelve was voorgeleezen, voegde de Burgemeester VAN MUSSCHENBROEK 'er nevens, *Myne Heeren! Gy ziet de Condescendance van de Vroedschap voor de goede Burgery van Utrecht. Wy verwagten nu dat gy dit aan het Volk zult mededeelen, en haar voorhouden om rustig en vreedig na huis te gaan.* — De Woordvoerder ONDAATJE gaf hier op te verstaan; *Ed. Groot Agtb. Heeren! Die trek van Edelmoedigheid frappeert ons; dit edelmoedig gedrag van de Vroedschap, gevoegd by het cordaat gedrag van* Utrechts *Burgery, zal een eeuwig Monument voor dit en de volgende Geslachten zyn! Wy recommandeeren de goede Burgery in de Protectie van U Ed. Groot Agtbaaren!*

Bekendmaaking des Besluits aan de Bezending.

Ingevolge van het verzoek deelde die Heer, by het uittreeden, het Raadsbesluit aan de zamengevloeide groote menig-

Bekendmaaking aan het Volk.

XXVIII. BOEK. 1785. nigte mede, met deeze bewoordingen, *De Vroedſchap heeft, uit Condeſcendance voor de goede Burgery van* Utrecht, *geresolveerd af te zien van de Electie van* Jonathan Sichterman, *en zal, aanſtaanden Maandag, een naderen tyd bepaalen om tot eene nieuwe Electie over te gaan!* Het verrukte Volk wilde een Hoezee! aanheffen; doch de Spreeker verzogt ſtilte: dewyl hy hun nog iets te zeggen hadt; waar op hy, voortſpreekende, zeide, *Gy ziet hier uit de Edelmoedigheid van uwe Vroedſchap; dit gedrag van de Vroedſchap, gevoegd by de Cordaatheid van zulke braave Burgers, zal een eeuwigduurend Monument voor dit en volgende Geſlachten zyn. Gaat ſtil en rustig na huis, vertelt dat aan uwe Vrouwen en Kinderen, en prent uwe Kinds Kinderen in, hoe de Harmonie tusſchen zulke braave Regenten en de Burgers alles vermag!* — Het bedwongen Hoezee! werd hervat en deedt de lugt weergalmen. De menigte ſcheidde bedaard uit een. Het uitgeſtrooide gerugt, dat verſcheide Regeeringsleden, by het vertrek der Vroedſchap, van het Stadhuis afgaande, veele onbeſchoftheden, als vloeken, ſtooten, ſtompen, van eenigen der vergaderde menigte zouden hebben moeten, ondergaan, is ongegrond bevonden; zelfs één der Regenten, die anders het gedrag der *Utrechtſche* Burgeren op dien avond als hoogst oproerig afmaalde, geeft getuigenis, dat zy ſtil en vergenoegd

noegd over de kennisgeeving na huis gingen (*).

Korte dagen daar naa bleek hoe een aanzienlyk gedeelte der *Utrechtsche* Vroedschap, zeer onvoldaan was over het voorgevallene op dien onrustigen avond. Niet minder dan Negentien Heeren verklaarden, ter oorzaake daar van, hunne Raadsplaatzen neder te leggen, en de Commissien daar uit voortkomende ter beschikking van de Vroedschap te stellen, met verzoek om uit den Eed als Raaden ontslaagen te worden: naamlyk de Burgemeester VERBEEK, de Oud Burgemeester VAN DEN BOGAARD, de Raaden VAN BRONCKHORST, VAN DER DOES, VAN ROMOND, DAUNIS, CRAAYVANGER, VERSCHOOR, VAN EWYK, ABBEMA, DE LEEUW, RAM, VAN DIELEN, J. A. MARTENS, VOET VAN WINSSEN, FALCK; WOERTMAN, YVOY en D. J. MARTENS (†). Vyftien Burger-officieren oordeelden zich mede verpligt hun ontslag te neemen.

XXVIII. BOEK. 1785. Negentien Regeeringsleden leggen hun Ampt neder.

Dit bedanken onderging, zo ten aanziene van de Raaden, als van de Burger-officieren, eene zeer onderscheide oordeelvelling, eenigen mispreezen het ten sterksten, anderen billykten 't zelve

Voorslag aan die Heeren om van dit Besluit af te zien.

(*) Aanspraak van P. H. J. YVOY by 't nederleggen van zyn Ampt. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 494.

(†) De Brieven en verklaaringen door deeze Heeren ingeleeverd zyn voorhanden in den *Vrye Nederlander* No. 5. bl. 68—112.

XXVIII. BOEK. — 1785. ve (*). Dan laaten wy bezien hoe 't zich in deeze verwarring toedroeg. De Raad, het bedanken hunner Mede-raadsleden, in zulk een getal, en in deeze tydsomstandigheden, met een duister oog inziende, als geschikt om onoverzienlyke, onuitdrukbaare onheilen en verwarringen zo voor de Administratie van de Politie; Justitie, en Financie, als voor de goede Burgery, te wege te brengen, kon niet van zich verkrygen dit bedanken aan te neemen; maar vondt zich gedrongen 't zelve veertien dagen buiten Beraadslaaging te houden, in hoope dat, in dien tusschen tyd, een voeglyken weg zou worden uitgedagt, langs welken die Heeren, op eene *honorable*

(*) Eene menigte van Geschriften, voor en tegen, zagen welhaast het licht; om een en ander der voornaamste te noemen, welke wy ook in het opstellen geraadpleegd hebben, — *Het Gedrag der Negentien Heeren Regenten van Utrechts Raad en dat der Burgery derzelve Stad, gehouden vóór en naa de Electie van den Heer* JONATHAN SICHTERMAN *ter bescheide beoordeeling voorgesteld.* —— *Utrechtsche Brieven onder de Zinspreuk* Noch wyfelen, noch wanhoopen, (aan den Heer ONDAATJE toegeschreeven.) —— *Vertoog over het voorgevallene vóór en naa den* 11. *Maart* 1785. *naar waarheid voorgesteld door een Utrechts Burger.* Dit Vertoog is voornaamlyk ingerigt tegen het gemelde Geschrift *Het Gedrag der Negentien Heeren.* En eindelyk van den zelfden Stempel, *Vertrouw, maar zie aan wie; of het Gedrag van Utrechts Groot Agtbaare Vroedschap, mitsgaders van de Burger-geconstitueerden, by gelegenheid der Verkiezing van Mr.* JONATHAN SICHTERMAN *tot Mederaad aan Utrechts Burgery, naar waarheid, voorgesteld.*

ble wyze, zouden kunnen overgehaald worden om van hun oogmerk af te zien. Ter bereiking hier van werden de Burgemeesters VAN MUSSCHENBROEK en BERGER, benevens één der Secretarisſen, verzogt, die Negentien Heeren te gaan ſpreeken, en, te betuigen het innig leedweezen en de grievende ſmerte, welke de overige Leden van den Raad gevoelden, wegens de gedaane verklaaringen, met verzekering, dat zy allen afkeurden en verfoeiden de hoonende Aanſpraak der Geconſtitueerden en Gecommitteerden, nevens al het voorgevallene op den avond van elf Maart, en hun op het nadruklykst te verzoeken het genomen beſluit te laaten vaaren: immers den tyd van veertien dagen te willen verbeiden, en; onverminderd hun genomen beſluit, de Commisſien, tot dien tyd, waargenomen, te blyven volvoeren; in hoope van eene voeglyke ſchikking.

XXVIII. BOEK. 1785.

Hoe beantwoord.

Verſcheiden Heeren verklaarden genegen te zyn aan dat verzoek te voldoen; en, tot voorkoming van de uiterſte verwarringen, voor eenige dagen de Commisſien op hun berustende te willen waarneemen; dan allen bleeven zy volharden by hun beſluit om hun ontſlag te neemen, „ in gevalle 'er geen ſterke Pro„ poſitien tot Redres van de aan den „ Raad gedaane Inſultes, en Beledigin„ gen werden voorgeſlaagen; ten welken „ einde eenigen hadden aangenomen zo„ danige voorſlagen af te wagten als 'er

„ mog-

XXVIII. BOEK. — 1785.

„ mogten gedaan worden, om de Agtbaarheid van den Raad te herstellen, „ en, in 't vervolg, niet weder bloot te „ staan voor dergelyke periculeuse oogen„ blikken, als waar in zy zich op dien „ Avond bevonden hadden."

Groote aandoening welke dit bedanken te *Utrecht* verwekte.

Het kon niet missen of de gedaane stap der Negentien Regenten verwekte by de Ingezetenen van *Utrecht* groote aandoening. Deeze vermeerderde door dien eenigen der bedankt hebbende Heeren om klem by te zetten, aan het betuigde voorneemen, hunne Huizen te huur of te koop stelden, verstrekte Gelden deeden opzeggen, en Rekeningen opeischen, als stonden zy gereed om met hunne Familien *Utrecht* te verlaaten.

Middelen ter Bevrediging ontworpen.

De Geconstitueerden uit de Burgery, onderrigt van de deerlyke scheuring tusschen de Raaden der Stad, en niets vuuriger wenschende, dan de goede Eensgezindheid tusschen Allen, zonden eenigen, om zich by de aangebleevene Raadsleden te vervoegen, met verzoek dat zy 'er uit hun midden zouden benoemen; op dat eene Commissie van Geconstitueerden daar door gelegenheid mogt hebben van hun gehouden gedrag, voor zo veel hun Geconstitueerden aanging, naar waarheid open te leggen, en onderling middelen te beraamen, die eene heilzaame Bevrediging mogten te wege brengen. — In dit plan traden ook de Gecommitteerden uit de acht Burger-compagnien. Dit voorstel werd door de aangebleeven Raad gesteld

in

in handen van de Heeren VAN EYCK, VAN WESTRENEN, VAN SENDEN, DE RIDDER, SMISSAERT, NAHUIS, BURMAN en VAN DAM, benevens één der Secretarisſen, met verzoek om te overleggen en zodanige geſchikte middelen uit te denken, en aan de Vroedſchap voor te draagen, welke zy oordeelden te kunnen ſtrekken tot herſtellinge van de geſchondene Agtbaarheid van den Raad, als welke dienstbaar zouden kunnen zyn om genoegen te geeven aan de Leden van den Raad, die hun Ontſlag verzogt en genomen hadden. XXVIII. BOEK. —— 1785.

Naa herhaalde Byeenkomſten en Overleggingen, op verre na niet alle van even vriendlyken en vertrouwlyken aart (*), gaven Geconſtitueerden en Gecommitteerden eene Verklaaring van deezen inhoud; „ Dat het nimmer hun oogmerk geweest „ was, zo den Raad, als eenig byzon„ der Lid van denzelven, te beledigen; „ maar, in tegendeel, dat zy, in al hun „ verrigtte, zo vóór als naa, en inzon„ derheid op den elfden Maart jongstle„ den, niet anders hadden bedoeld dan „ den Raad en de byzondere Leden van „ dien, te bevryden van alle mogelyke „ onaangenaamheden, welke zy bedugt „ waren, dat hun mogelyk zouden heb„ ben kunnen bejegenen; dat dit, (op „ de

Verklaaring der Geconſtitueerden en Gecommitteerden, ten dien einde.

(*) Men vindt ze voorgeſteld in de *Utrechtſche Brieven*, onder de Spreuk *Nooh wyfelen, noch wanhoopen*, bl. 146—158.

XXVIII. BOEK. 1785.

„ de uitdruklyke en dringende begeerte, „ van de des morgens vergaderde Menigte,) alleen de rede was geweest, „ waarom zy zich in de noodzaake gebragt vonden, om te verzoeken, dat „ de Raad *op nieuw* dien Dag weder vergaderde, tot volkomen afdoening der „ zaake van den Heer J. SICHTERMAN. —— Dat zy dus, uit hoofde „ der omſtandigheden, waar in zy zich „ bevonden, by hun laatſten aandrang, „ zich hadden bediend van zodanige uitdrukkingen als zy meenden te kunnen „ ſtrekken om uit te drukken de verlegenheid waar in zy verkeerden. —— „ Eene omſtandigheid in welke zy buiten ſtaat waren, die accuratesſe in hunne woorden in agt te neemen, welke „ zy, in bedaarder omſtandigheden, zouden hebben betragt, en zy even min „ in het ſtellen derzelve eenig *Animus Injurandi* (Toeleg van Belediging,) hadden gehad — dat zy met de woorden „ *Geheime Aanſtookers van dat Spel*, daar „ in voorkomende, niet hadden gezien „ op eenige Leden van den Raad; maar „ alleen op hun onbekende Perſoonen buiten denzelven; kwaadwilligen, welken „ zy bedugt waren, dat welligt deeze „ gelegenheid mogten aangrypen om „ kwaad zaad te zaaijen. Dat, wat betrof de over en weder gewisſelde woorden in de Groenekamer tusſchen den „ Secretaris VAN VOORST en byzon-

„ dere

„ dere Leden uit hunne Commissie (*), XXVIII.
„ dezelve alleen gesprooten waren uit de BOEK.
„ verlegene omstandigheid, en de Leden
„ der Commissie in hunne Vergadering 1785.
„ hadden verklaard dat dezelve zeer verre van accuraat, in tegendeel, in veele opzigten, tegen hunne uitdrukking en oogmerk in de Notulen van hun Ed. Groot Agtb. (uitwyzens de *Utrechtsche Courant* van den één en twintigsten deezer) gesteld waren, en zy dus zo min als de Secretaris VAN VOORST aan die Woorden, derzelver betekenis en uitleg wilden gehouden zyn.

„ Dat zy voorts, niet verantwoordelyk konden weezen voor het geen, door de vergaderde Menigte in of omtrent het Stadhuis mogt zyn verrigt, dat hun geene hoegenaamde Insolentien, of Onbehoorlykheden, aan iemand gepleegd, waren ter kennisse gekomen — veel min was hun gebleeken, dat zich eenige Schutters, in den omtrek van de Raadkamer, of het Stadhuis, *gewapend* zouden geplaatst hebben.

„ Zy wenschten dat deeze hunne opregte en welmeenende Verklaring, van die uitwerking zou mogen weezen, dat daar door niet alleen hun waar Oogmerk in het rechte daglicht zou worden gesteld; maar ook den Raad die Voldoeninge verschaft, welke met des-

„ zelfs

(*) Zie hier boven bl. 355.

XXVIII. BOEK. 1785.

„ zelfs Hoogheid en Agtbaarheid over„ eenkwam, te welker behoudenis zy, „ en zo zy met grond vertrouwden hun„ ne Committenten hun Goed en Lee„ ven veil hadden.

„ Het was om die reden ook, en om „ alle verdere onaangenaame herdenkin„ gen, zo veel mogelyk, uit den weg „ te ruimen, dat zy de Vryheid namen „ van voor te ſtellen om het by hun Ed. „ Gr. Agtb. daar heen te helpen wen„ den, dat al het genotuleerde van den „ elfden Maart, betreffende de Heer J. „ SICHTERMAN, uit de Acta, des „ mogelyk, geligt zou worden en het „ deswegen gereſolveerde buiten effect „ geſteld, en gebragt in dien ſtaat, in „ welke de zaak vóór dien dag zich be„ vondt; zo nogthans, dat als dan de „ Heer J. SICHTERMAN, ingevolge „ van zyne eigene aanbieding en over„ eenkomſtig het voorſtel van eenige Le„ den uit den Raad zelve, van zyne ver„ kiezing alvoorens afſtaa, als met de „ Agtbaarheid des Raads beſtaanbaar; en „ om des Volks wille en om de rust en „ eendragt beſtendig aan te kweeken, des„ zelfs plaats worde vervuld met zoda„ nig een, als waar in de Burgery, in „ deeze tydsomſtandigheid vooral, haar „ vertrouwen kan ſtellen, op dat de goede „ Harmonie tusſchen Regeering en Burge„ ry onverbreeklyk bevestigd blyve (*).”

Dus

(*) *Vervolg van het Gedrag der Negentien Heeren* enz. bl. 22. 25. 48. 51.

Minvreedzaame taal van vyf Burgercompagnien.

Dus tragtte Bezadigdheid tusschen beiden te treeden, de zaak te bemiddelen, en alle verdere scheuring voor te komen; doch dat allen in *Utrecht* dusdanige maatregelen niet goedkeurden, en een steiler weg op wilden, bleek uit de taal die vyf der acht Burger-compagnien voerden, en naar de opgave van een der Voorstanderen dier stoutere stappen, op deeze trant, hun genoegen over het gehouden gedrag der Geconstitueerden en Gecommitteerden deeden blyken. „ Daar de verder-„ vende hand haare listige aanslagen tot „ het verpletten onzer ontluikende Vry-„ heid hervat, om, ware het mogelyk, „ ons in onze naauwlyks ontwrongen „ kluisters te doen wederkeeren — daar „ de vuile laster, te zwak, haare vergif-„ tigde pylen op UEd., onze geagte „ Vrienden, tragt aan te voeren — zo „ hebben Burgers en Schutters onzer „ Compagnien, aan uwe trouw en de „ standvastige uitvoering hunner zaake „ herdenkende, Ons gecommitteerd om „ aan U kort en hartlyk te verklaaren, „ dat zy, in het midden der woelingen „ in deeze dagen, niet stilzwygende kon-„ den voorbygaan, het gehouden Gedrag „ van Geconstitueerden en Gecommitteer-„ den niet alleen goed te keuren; maar „ den wel verdienden lof toe te zwaai-„ jen, van harten dankende voor hun yve-„ rige en welmeenende poogingen, ver-„ rigtingen, en cordaate besluiten, tot „ welzyn van de Burgery in 't gemeen

XXVIII. BOEK. 1785.

„ en in 't byzonder van de Compagnien „ pryzende ook hun yver en cordaatheid „ in het spreeken voor onze onbetwist- „ baare Regten, en in het belangloos uit- „ oefenen van het algemeene Belang, dat „ ook aan hunne zorg was aanbevolen — „ biddende dat onzer Vaderen GOD U „ nog lange bewaare, om voor onze be- „ langen, die wy in Uwe handen heb- „ ben toevertrouwd, en welke wy aan „ geen beter handen zouden hebben kun- „ nen opdraagen, en aan welker zorg wy „ als nog onze Eischen opdraagen, zorg- „ vuldig te waaken; dat hy steeds in „ uwe Vergadering zy en uw Gedrag „ met den stempel zyner Goedkeuringe „ bekroone, en U eindelyk op onze „ Vryheids-schenders moge doen zege- „ praalen, en onze Lasteraars van schaam- „ te doe bloozen —— biddende wy U, „ dat gy, als waare Voorstanders van „ onze geheiligde Regten, op dat zelfde „ Vryheidlievende spoor, 't geen gy door „ spreekende daaden getoond hebt te be- „ wandelen, gerust en welgemoed voort- „ gaat, zo zal uw aandenken onder ons „ altyd in zegeninge zyn.

„ Laat U door niets afschrikken —— „ denkt om wat zaake gy spreekt, en „ om die, die u zenden —— de zaak „ is regtvaardig, die u zenden zyn dap- „ per, welgemoed, trotseerende de Ari- „ stocraaten en alle Dwingelandy —— „ vertrouwt op onze Eensgezindheid, en „ zo u, onverhoopt, om onze geregte

zaak,

„ zaak, op uwen weg iets mogt overko„ men, of zo gy, door een opgeruide „ en kwalyk gezinde hoop, op de eene „ of andere wyze in ongelegenheid ge„ raakt, of benadeeld of belemmerd word, „ het zal tot onze kennisse niet geko„ men zyn, of wy zullen tot uwe hul„ pe vliegen, als eenpaarig gezind zyn„ de u tegen alle kwaade Bestookers on„ zer Vryheid, en 't Geweld, 't welk „ U Ed. als beschermers der Vryheid „ zou willen aanvallen, te beschermen; „ en met Goed en Bloed tot den laat„ sten ademsnik by te springen, en langs „ dien weg te toonen dat *Utrechts* Bur„ gery, niet ontaart van het bloed haa„ rer Vaderen, noch door lafheid over„ meesterd, een Gewapende Arm is en „ blyft. —— Verzekert ook aan de *thans* „ *zittende* Vroedschap, dat zy ons niet „ wantrouwe; maar gerust onze belan„ gens uitoefene, dat wy haar met onzen „ Gewapenden Arm zullen dekken.

„ En, zo onverhoopt de Negentien „ afgeweeken Heeren zich niet gelieven te „ verklaaren tegen aanstaanden Dingsdag „ om weder in den Raad te komen, zo „ verzoeken wy u, het daar heen te „ wenden, dat dan de tegenwoordige „ Raad, die openstaande Plaatzen vacant „ zal verklaaren, om dezelve, by de „ eerste gelegenheid, met Mannen, naar „ genoegen der Burgerye, te vervul„ len —— of, zo onverhoopt die Hee„ ren eenig voorbeding willen maaken af

XXVII^T^. BOEK. 1785.

„ eer zy weder in den Raad zitting wil-
„ len neemen, — het zy by de gedaa-
„ ne Verkiezing van SICHTERMAN te
„ blyven — het Genootſchap uit den
„ weg te ruimen — het vierde Hoofd-
„ ſtuk van de Bezwaaren agterwege te
„ laaten — de Vergadering van *Serjean-*
„ ten te vernietigen, en wat meer zou
„ kunnen gevorderd worden, zo zullen
„ Geconſtitueerden, uit onzen naam *juist*
„ *het tegenovergeſtelde* door die Heeren
„ doen belooven, eer zy weder in den
„ Raad mogen verſchynen (*)."

Byeenroeping der Staaten.

Te midden dier bedryven, deeze ſtrekkende om de zaak onderling te vinden, geene om de ſcheuring te verwyderen, kwam een Brief van de Ordinaris Gedeputeerden der Staaten, tot eene Byeenroeping derzelven, die, wel verre van de gemoederen te leenigen, verharding te wege bragt: dezelve ſprak van *groote Ongeregeldheden* in *Utrecht* voorgevallen; waar men zich niet ontzien hadt de *wettige Regeering*, op eene verregaande wyze, *te hoonen*, derzelver Raadpleegingen *te ſtremmen*, *te dwingen*, en *te noodzaaken* tot het neemen van zodanig een Beſluit als men, den *Naam van 't Volk misbruikende*, goedvondt dezelve voorteſchryven; 't welk ten gevolge gehadt hadt, dat zeer veele Regenten, deezen *openbaaren hoon* niet kunnende verdraagen, verkoozen hadden hunne Posten neder

te

(*) *Utrechtſche Brieven*, bl. 110—112.

te leggen, en de Regeering te verlaaten: waar door het welligt zou kunnen gebeuren dat de Stad zonder *wettige Regeering*, zonder *Justitie* en zonder *Bescherming* geraakte. — Om in dit alles te voorzien, en het Vaderland van de hulp zo veeler *braave* en *kundige Regenten*, niet verstooken te laaten, schreeven zy eene buitengewoone Staatsvergadering uit. XXVIII. BOEK. 1785.

Verzekering dat zy veilig binnen *Utrecht* konden vergaderen.

Ten meerderen blyke van hunne opgevatte vrees voor de zo sterk uitgedrukte Ongeregeldheden, deeden zy voor af naaspeuring, of de Heeren Staaten hunne Vergadering veilig binnen *Utrecht* zouden kunnen houden. Zy bekwamen een geheel gerustſtellend antwoord, en de verzekering van vier in deeze Vroedschaps vergadering tegenwoordige Hoofdmannen der Schuttery, om, op den eersten wenk, hunne Burger-compagnien in de wapenen te doen komen tot bescherming en beveiliging van hun Ed. Mogenden tot afkeering en voorkoming van alle wanorder en moeilykheden. — In deeze Vroedschapsvergadering was vastgesteld, dat ter verzogte buitengewoone Staatsvergadering geene Punten de Stad en de Stads Regeering in 't byzonder betreffende, zouden verhandeld of in overweeging genomen worden: dewyl de Staaten geen Regtsgebied in de Stad hadden.

Verzoek des Hoofd-Officiers om destukken tot den 11 Maart

Eer nog de Staatsvergadering by een kwam, verzogt de Hoofd-officier, Grave van ATHLONE, dat hem in die hoedanigheid inzien vergund en Afschrift mogt geleeverd

XXVIII. BOEK. 1785. betrekkelyk, niet ingewilligd.

verd worden van alle Stukken, die betrekking hadden tot het voorgevallene op den elfden van Lentemaand; ten einde de Voorstemmende Leden niet in het Stadsbestuur kwamen. Tegen deezen Voorslag verzette zich de Oud-Burgemeester BERGER met allen ernst; en de Vroedschap, in aanmerking neemende, dat 'er reeds eene Commissie uit den Raad benoemd was om het voorgevallene ten dien dage te herstellen, werd dit verzoek afgeslaagen, of althans in naderen raadslag gehouden.

Voorstel der Edelen en Ridderschap.

Gansch ongunstig voor de *Utrechtsche* Burgery was het ter Staatsvergadering voorgedraagene Besluit der Edelen en Ridderschap. Zy hadden met de grootste aandoening vernomen, de *onbetaamelyke Handelwyze van eenigen zich noemende Gequalificeerden*, van twaalf honderd en vyftien Burgers, nevens eenige *Gecommitteerden uit de Schutteryen*, tegen de wettige Magistraat gepleegd. Te meer hadt dit hun gesmert, daar zulks was uitgevoerd, ook door Persoonen, welke zich aan het hoofd en in het bestuur van eene aanzienlyke Gewapende Burger-magt geplaatst hebbende, wegens derzelver yver en onvermoeiden arbeid, ter aanmoediging van eenen zo nuttigen Wapenhandel, voor genoegzaam alle Schutteryen in het Vaderland, ten voorbeelde verstrekt hadden, en zeker zou hebben blyven strekken, indien de bescherming van de Stad *Utrecht*, en de Provincie, en van derzelver wettige Regeering,

ring, zo wel als de bevordering der daar toe dienende Wapenoefeningen, het *eenige* oogmerk van alle hunne daaden en verrigtingen hadt blyven uitmaaken. —— Eene handelwyze, daar en boven, die, daar dezelve uit haaren aart ſtrekken moest tot *omkeering van alle goede Orde en van eene behoorelyke Ondergeſchiktheid*, zonder welke geene Maatſchappy beſtaan kan, zeer geſchikt zou zyn, zo wanneer men dezelve haaren vryen loop liet houden, *om de vrye Raadzaalen van 's Lands Regeerders in tooneelen van Geweld en Dwingelandy* te veranderen. —— Eene handelwyze, eindelyk, die, daar dezelve onder alle beſchaafde Natien, hoogst ſtrafbaar was, ook door hun Ed. Mog. niet ongemerkt kon of mogt voorbygegaan worden. Zy hielden zich verzekerd, dat dezelve alleen, *door eenige weinige heethoofdige en onrustige Menſchen, misbruik maakende van derzelver invloed op het Volk*, uitgedagt en aangeſtookt was. En rekenden zich verpligt om de Agtbaarheid en het Gezag der Regeering van *Utrecht*, op *Conſtitutioneele gronden*, te helpen herſtellen, zonder 't welk zy begreepen, dat de Afgegaane Heeren niet bewoogen zouden kunnen worden om hunne Posten te hervatten. —— Twee middelen ſtelden zy voor: *dat men dit Herſtel door zich zelven tragtte te wege te brengen*, of, indien zulks onmogelyk mogt bevonden worden, *dat men de hulp en adſiſtentie der Bondgenooten, inriepe*; dan dit laatſte al-

XXVIII. BOEK.

1785.

XXVIII. BOEK. 1785. alleen in den uiterften nood. — 't Scheen hun onmogelyk de zaaken weder in orde te brengen en de wettige Regeering in haar Gezag te herftellen, zo niet de *Auteurs en geheime Aanftookers der gepleegde Excesfen ontdekt en de Stad van dezelve gezuiverd wierd;* ten welken einde zy van gedagten waren, dat aan Schout, en die van den Geregte der Stad, behoorde te worden aangefchreeven, des *behoorelyk Onderzoek te doen, en, zonder aanzien van Perfoon, Juftitie te adminiftreeren, en vervolgens van het verrigtte aan han Ed. Mog. kennisfe te geeven.* —— Zy oordeelden, dat van wegen de Staaten, of de voorftemmende Leden, aan de Vroedfchap der Stad *Utrecht* behoorde te worden aangeboden, gelyk zy Edelen by deezen deeden, hunne goede dienften, bemiddeling of tusfchenfpraak om de breuke in hunne Vergadering, op de gevoeglykfte en fpoedigfte wyze, te herftellen. —— En, zo deeze aanbieding vrugtloos mogt weezen, behoorden hun Ed. Mogenden aan zich te behouden zodanig nader te befluiten als zy ten beste van de Provincie, de Stad en Burgery best oordeelden; ten flot wilden zy de Ordinaris Gedeputeerden verzogt en gevolmagtigd hebben om, wanneer vervolgens, tegen alle verwagting, zich eenige vrees mogt opdoen van ftooring of belemmering hunner Ed. Mog. vrye Raadpleegingen binnen de Stad *Utrecht* als dan de Staaten te befchryven op zodanig eene andere Plaats

in

in de Provincie als zy het geschiktst keurden. — De Afgevaardigden van *Utrecht*, als mede die van *Wyk* en *Montfoort*, namen alles over; doch die van *Amersfoort* en *Rheenen* stemden, schoon ongelast, daar mede in; alleen het aanbod van Bemiddeling overneemende (*). XXVIII. BOEK. 1785.

Te deezer Staatsvergaderinge werd een Verzoekschrift ingediend, door honderd en vyf en twintig Burgers en Burgeressen van *Utrecht* getekend, in 't welk zy zich beklaagden over de woelingen, veroorzaakt door de onderscheide Plans van Verbetering in het Staats- en Stadsbestuur, waar in men de paalen van Bescheidenheid wel eens overtreeden hadt, en hunne berusting betuigden in 't geen daar op, door hun Ed. Mog. en hun Ed. Groot Agtb. zou worden besloten —— als mede hun leedweezen te kennen gaven over het gedrag van een gedeelte der Burgery, om aan de Regeering voor te schryven, welke Persoonen zy onbevoegd hielden tot het vervullen eener opengevallene Vroedschapsplaats; vervolgens de gedaane keus te wraaken, en den Raad te dwingen dezelve te vernietigen. Zy zagen dit in als geschikt om *Vryheid* en *Veiligheid* te verbannen, en elk in 't gevaar te brengen om *Eer*, *Leeven*, of *Goed* te verliezen; eene *Regeeringloosheid* en

Verzoekschriften ter Staatsvergadering ingeleverd en bescherming verleend.

(*) Men vindt dit Besluit geheel in 't *Vervolg van 't Gedrag der Negentien Heeren* enz. bl. 32 enz.

XXVIII. BOEK. — 1785. en volſtrekte ruïne van de Stad te veroorzaaken. Dewyl de Magiſtraat door den dwang, waar onder dezelve gebukt ging, zich buiten ſtaat bevondt om hun tegen Geweld behoorelyk te beſchermen verzogten zy de Beſcherming van hun Ed. Mogenden. — Hunne *Souveraine Protectie* verleenden hun Ed. Mogenden, en namen nog een dergelyk Verzoekſchrift tot het verkrygen van Rust en Veiligheid aan (*).

Hoe dit in *Utrecht* werd op genomen. Beide deeze Verzoekſchriften ſtelden zy in handen der *Utrechtſche* Regeering, om 'er berigt op te ontvangen. — Met welk een oog deeze dezelve inzag blykt uit het Verſlag door Negen Heeren tot het onderzoek benoemd, als die hunne hooggaande verwondering niet konden ontveinzen, hoe de Ondertekenaars en Ondertekenaareſſen tot den ſtap konden komen om, met voorbygang des Raads, dit Verzoekſchrift aan hun Ed. Mogenden aan te bieden: dewyl de Vroedſchap geen reden, hoe genaamd daar toe hadt gegeeven: naardemaal, zo verre zy wisten, tot heden toe, geen Mensch aangetast, geen geweld ergens aan Huizen of Goederen gepleegd; en de Stad nooit Regeeringloos geweest was; en de Vroedſchap zich te over in ſtaat bevondt om den Ingezetenen rust, veiligheid en beſcherming te bezorgen. Weshalven hun Ed.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 497.

Ed. Mogenden geene maatregelen daar toe, noch ook Stads Burgers en Inwoonders in hunne byzondere Bescherming, wat de Stad en Vryheid van dezelve betrof, behoefden te neemen, om daar door de Ondertekenaars van opgevatte en ingebeelde vreeze te ontheffen. —— Daar en boven was het verleenen van Bescherming binnen Stads muuren en Vryheid, en het beraamen van middelen tot rust, een ſtuk van Stads byzondere Regten; en kon by geen Beſluit ter Staatsvergadering verleend worden door de Twee Voorſtemmende Leden zonder inbreuk op Stads Regt; ook was de toegezegde Protectie niet ten uitvoer te brengen: dewyl hun Ed. Mogenden zelve, en nog veel minder Twee Staatsleden, eenige Jurisdictie binnen de Stad of derzelver Vryheid hadden. Zy wilden daarom die Verzoekſchriften van de hand geweezen, en het Regt der Stad ter Staatsvergadering ten ſterkſten verdeedigd hebben (*).

De Negentien Heeren keeren weder in den Raad.

Niets werd agterwege gelaaten om de Negentien uitgeweeken Heeren van hun beſluit te doen afzien, en hunne wederverſchyning in den Raad te bewerken. Zy keerden den negen en twintigſten van Lentemaand weder, met verzekering, dat zulks

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 509. Dan het Verzoekſchrift van honderd en vyf en twintig Ingezetenen, werd den 11 April, door de Meerderheid der Vroedſchappe, voor goed en regt gedaan verklaard. *Ald.* bl. 689.

XXVIII. BOEK. 1785. zulks aan geen veranderde denkwyze was toe te schryven; maar aan het verzoek der Bezendinge uit de Vroedschap, aan den verklaarden aandrang van de goede weldenkende Burgery, als mede van een zeer groot getal van de aanzienlykste Inwoonderen, zo wel Adelyke als Burgerlyke Familien der Stad, allen de voorgevallene *Disorders* en *onwettige Demarches* afkeurende; en boven dien het vereerend zo wel als verpligtend bewys van het verlangen der Twee Voorstemmende Staatsleden. —— „ Doch zy verschee„ nen in den Raad," gelyk zy zich uitdrukten, „ in dat billyk uitzigt en ver„ trouwen, dat zy, als eerlyke en cor„ daate Regenten, vry, ongestoord en „ onbeschroomd zouden kunnen advisee„ ren en delibereeren, en hunne Gevoe„ lens, over voorkomende zaaken, naar „ hunne beste kennis en wetenschap, „ volgens Eed en Pligt, uiten. — Ver„ seerende zy in die zekere verwagting, „ dat alle de verdere Leden van den „ Raad, met hun de harten en handen „ zouden ineenslaan, en vereenigen, om „ op alle mogelyke en meest geschikte „ wyzen, de Rust en het Welvaaren „ van deeze Stad en de Agtbaarheid van „ deezen Raad te helpen herstellen, con„ serveeren en bevorderen, en nimmer „ toelaaten, dat, onder *den naam van* „ *Vryheid* de grootste *Dwang* wierd inge„ voerd, of ook eene onbevoegde Menigte „ de wettige Besluiten van den Raad op de on-

„ onwettigste wyze zou tegengaan en doen „ altereeren."

1785.

Ten deezen dage bragt de Commissie der Negen Heeren benoemd om met Geconstitueerden en Gecommitteerden uit de Burgery te handelen, Verslag in, hoe verre zy het gebragt hadden, en deelden de reeds door ons gemelde Betuiging mede (*). Dan de Meerderheid begreep, dat de Middelen, by dat Verslag, voorgedraagen, voor 't grootste gedeelte, van geene toepassing meer waren, en het oogmerk nu reeds daadlyk plaats hadt. Ook betuigden de Negentien Raadsleden, dat niet hunne Persoonen; maar de Agtbaarheid van den geheelen Raad geschonden zynde, zy op geene Persoonlyke Voldoening aandrongen; maar alleen op middelen tot handhaaving van 't Gezag des Raads en der Stedelyke Rust.

De weg van bemiddeling thans noodeloos gekeurd.

Veel, egter, verschilde het eerste bedryf der weder voltallig gewordene Vroedschapsvergaderinge van te beantwoorden aan het dus ter zyde gelegde Verslag en de Verklaaring der Burger-geconstitueerden en Gecommitteerden, en was het verre van in de gevolgen de rust te bevorderen. Immers, op het voorstel des Burgemeesters Verbeek, dat het Besluit, op den elfden van Lentemaand 's avonds niet *vrywillig*, maar door *dwang* en *overmagt* genomen, als niet genomen moest aan-

Sichterman als wettig verkoozen aangemerkt. Hy bedankt.

(*) Zie hier boven, bl. 365.

XXVIII. BOEK. 1785.

aangemerkt worden; en hy zich hier om, tot soutien van de goede Orde en het wettig Gezag der Vergaderinge, verpligt vondt het Besluit van 's Morgens met betrekking tot de wettig gedaane Verkiezing van den Heer J. SICHTERMAN, weder te doen stand grypen; met vernietiging van het *afgeperste* Besluit, stemde de Meerderheid daar in toe. De Raaden EYCK, VAN SENDEN, DE RIDDER, VAN HAEFTEN en BURMAN verklaarden 'er zich tegen. —— De Heer SICHTERMAN van Vroedschaps wege kundschap ontvangen hebbende van deeze Besluitsverandering ten zynen opzigte, bedankte voor de hem opgedraagene Waardigheid. Waar op hun Ed. Groot Agtb. vaststelden, met de vervulling dier Vroedschapsplaatze te verwylen, tot dat het Punt der Bezwaaren, raakende het Aandeel 't geen de Burgery zou hebben in de Aanstelling haarer Regenten, zou geregeld zyn (*).

Een

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 503—509. en 688. Men wil, dat deeze Vroedschapsplaats tot in Wynmaand opengebleeven, den Heer SICHTERMAN, door zyne Hoogheid werd aangeboden, onder de gewoone bepaaling, het bezweeren van het Regeerings Reglement des Jaars 1674; doch dat deeze Heer hier op zou geantwoord hebben „ dat, gelyk hy, volgens zyn gewisse aan zyne Hoogheid de Electie „ van eenen nieuwen Raad, uit een bepaald getal „ hadt toegekend; hy even zo, zich overtuigd hieldt „ van de Onwettigheid van het Regeerings Regle„ ment van 1674; op het welk hy niet begeerde „ aan-

Een tweede bedryf was verre van de ontruste Gemoederen tot bedaaren te brengen. 't Zelve bestondt in eene Afkondiging tegen *Oproerige Zamenkomsten*; waar in het gedrag der *Utrechtsche* Burgeren 's avonds den elfden van Lentemaand als zodanig, en aanleidelyk tot het doen dier strenge Afkondiging, opgegeeven werd. Zeven honderd drie en zestig Burgers, het niet kunnende verdraagen dat zy, voor 't oog der wereld, in het haatlyk licht van Oproermaakers, Vertreeders van den Eerbied aan de Magistraat verschuldigd, en Muitzugtigen, werden afgeschilderd, leeverden een Verzoekschrift in, om van die blaam, van welke zy zich poogden te zuiveren, ontheeven te worden, en daar de Raad YVOY (*), huns oordeels, door zyne valsche beschuldigingen aanleiding gegeeven hadt om, waare het mogelyk veele Burgers, zo voor zich als hun Naakroost, ongelukkig te maaken, verzogten zy de Regeering dien Heer te noodzaaken, om der Burgerye eene alleszins geëvenredigde Voldoening te bezorgen, of hem, by weigering van die, van

XXVIII. BOEK. 1785. Afkondiging tegen Oproerige Zamenkomsten. 763 Burgers leeveren een Verzoekschrift in; 't zelve afgeweezen.

„ aangesteld te worden, weshalven hy zyne Hoogheid „ voor de aangebodene Raadsplaats bedankte." *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 746. en 818.

(*) Men zie diens Aanspraak in de *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 490. De Officieren en Bestuurders des Genootschaps van Wapenhandel *Voor Vaderland en Vryheid*, hadden terstond eene Bekendmaaking in de Dagpapieren daar tegen geplaatst. *Ald.* bl. 693.

XXVIII. BOEK. 1785. van zyn Post als Raad af te zetten: dewyl hy den billyken haat der Burgeren zich op den halze gehaald, en allen ontzag en vertrouwen verbeurd hadt. —— Op dit ſterk opgeſteld Verzoekſchrift, het beloop van al 't gebeurde, zints den elfden tot den negen en twintigſten van Lentemaand ophaalende, en in een ander licht zettende dan het door de Meerderheid der Regeerings Leden, en inzonderheid van de Heer Yvoy was voorgeſteld, verklaarde de Vroedſchap, dat zy nimmer het gebeurde op den elfden van Lentemaand, beſchouwd hadt als voortgevloeid uit het Lichaam der gezamenlyke Burgeren, veel min bedoeld dat de Voorzieningen daar tegen op de Burgery in 't algemeen toepasſelyk zouden weezen. Doch betuigden zy wyders de Inleeveraars aan te merken, als onbevoegd om uit den naam der geheele Burgerye iets te verzoeken, en tevens derzelver Verzoek te houden voor ongegrond, en de wyze waar op het was voorgedraagen voor onberaaden, waarom in 't zelve niet zou worden getreeden: verzendende ieder der Verzoekeren, die zich door den Raad Yvoy, of een der andere Heeren Raaden, beledigd mogt oordeelen na den Geregte der Stad, als den bevoegden Regter in deezen (*).

Ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785, bl. 868—880, 956.

Verre van voldoende was dit antwoord. De Gecommitteerden uit de acht Schutters Compagnien, benevens een groote menigte zich daarby gevoegd hebbende Uitkoopers, mitsgaders Wagtvrye Burgers en Ingezetenen van *Utrecht*, ten getale van drie duizend en ruim drie honderd, vervoegden zich by de Vroedschap, en gaven te kennen, dat het gestelde in de Afkondiging op de geheele Burgery paste, en zy zich zulks moest aantrekken; waarom zy aandrongen om vry verklaard te worden van muitzugtige en oproerige beweegingen, op of naa den elfden van Lentemaand; en ten opzigte van den Heer YVOY was de taal hunner Committenten, „ dat zy lang over de valsche en „ verraadlyke Accusatien, door den Raad „ YVOY gepleegd, gedagt hadden, of „ door middel van hunne Representanten, „ of van den Heer YVOY zelve, voldoening te zullen hebben verkreegen; „ doch, daar in te leur gesteld, was de „ éénige weg voor hun open, zich zelven voldoening te verschaffen; doch, „ alvoorens, daar omtrent eenige middelen in het werk te stellen, den Heer „ YVOY niet langer als Raad, of hun „ Representant, te erkennen, of te kunnen erkennen, als wiens Verraad en valsche Beschuldigingen den dag ontvlooden, en voor welker boosheid ieder „ verstomd moest staan — des zy daarom de Raadsplaats, benevens de andere Commissien daar aan verbonden van „ den

XXVIII. BOEK.

1785.

Verzoekschrift van 3300 om de Afzetting van YVOY.

XXVIII. BOEK. —— 1785.

„ den Heer YVOY, voor vacant verklaar-
„ den: dewyl zy niet dulden konden,
„ dat de Raadkamer, daar alleen Regt
„ en Geregtigheid moet worden uitge-
„ oefend, door een Vertrapper van 't
„ zelve, langer betreeden wierd, om
„ daar door de Stoelen der Eere niet te
„ besmetten: waar om zy op diens Ont-
„ slag en Weering uit de Raadzaal aan-
„ drongen (*)."

LIBEHERR en ONDAATJE leggen hun post als Geconstitueerden neder.

De toedragt der zaaken binnen *Utrecht* bewoog twee der vuurigste *Geconstitueerden*, LIBEHERR en ONDAATJE, om deeze hunne post neder te leggen, met een openlyk gedrukt Afscheid, waar in zy zeer sterke taal voeren en de laatstgemelde, onder andere betuigt. „ Ik voel
„ my te zwak om my langer, met vrugt,
„ de geregte zaak van *Utrechts* Burgers
„ te kunnen aantrekken. —— GOD re-
„ geert! —— Gy bezwykt niet; maar
„ blyft standvastig! —— aan beide laat
„ ik de Herstelling onzer Burgerlyke Vry-
„ heid gerustlyk over. —— Ik verkies
„ stil te zitten, en als een vergeeten Bur-
„ ger te leeven —— en aan myne vyan-
„ den het laatste genoegen niet te beny-
„ den van my, *éénmaal* mededoogenloos
„ aangevallen, *andermaal* dapper te kun-
„ nen verguizen. Dit getroost ik my
„ veel liever, dan, door myne aange-
„ boorene Openhartigheid, in het voor
„ de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1104.

„ vuist uitkomen voor myne Gevoelens,
„ de Predikers en Voortplanters der laf-
„ fe Leere eener *Lydelyke Gehoorzaam-*
„ *heid* in eene geduurige beweeging te
„ brengen —— dit myn laatste Geschrift
„ zal dien byna afgewerkten drom van
„ vleyers der *Aristocratie* beweeging ge-
„ noeg verschaffen; maar 't is ook myn
„ *Ultimatum* —— Voor my, die nim-
„ mer laag genoeg geweest ben, om in
„ den *Regent te pryzen*, het geen ik in
„ den *Stadhouder* gelaakt heb — voor my
„ strekt alle daar om verdiende Laster
„ tot Eere! —— Myne bedoeling is nim-
„ mer geweest om *van Meesters te ver-*
„ *anderen!*

Eisch des Hoofd-officiers om Ondaatje te vatten.

Welhaast verzogt de Hoofd-officier van *Utrecht* tegen deezen Kamper, dien hy beschuldigde van openbaar Geweld de Magistraat aangedaan, strekkende tot omkeering van alle goede Orde en Onderdaanigheid, en tot ontbinding van de allernoodzaaklykste banden der Maatschappye — daaden, die anderen ten afschrik, noodwendig aan den den Lyve behoorden gestraft te worden — by den Geregte der Stad, volmagt om hem in persoon te vatten. —— Dagvaarding in Persoon werd hem verleend.

De Gewapende Genootschappen trekken zich de zaak van Ondaatje aan.

Ten deezen dage was in *Utrecht* eene talryke Byeenkomst van Gelastigden uit verscheide Gewapende Genootschappen en Schutteryen des Gemeenebests, die eene allerplegtigste Verbintenis beraamde tot handhaaving der Republikeinsche Consti-

XXVIII. BOEK. 1785.

tutie (*). Deeze merkte het gebeurde aan „ als het openlyk veragten der Volks„ ftem." Uit dezelve vervoegde zich eene Bezending na de Vergadering der Geconftitueerden, die den Eisch tegen ONDAATJE gedaan betuigden te befchouwen „ als de zaak van het gansche „ Volk van *Nederland!*" Aangenaam was deeze boodfchap; men bepaalde over dit ftuk in onderhandeling te treeden; de Heer ONDAATJE kreeg des berigt.

Men wil andere Regters in deeze zaak benoemd hebben.

Veel twyfels viel 'er hoe in deeze netelige zaak te handelen. Eenigen der Vrienden van den Gedagvaarden beweerden, dat dezelve, als hangende tusfchen het Volk en den Raad, alwaar geen Regtbank is, en dus Politiek, zou moeten worden afgedaan. Doch anderen hielden ftaande, dat de Gevolmagtigden niet het Volk zelve; maar ook Vertegenwoordigers van het Volk waren, even als de Raaden, en dus twee Lichaamen die het Volk vertegenwoordigden. Eindelyk kwam men tot het befluit, dat de Heer ONDAATJE, vergezeld van Geconftitueerden en Gecommitteerden, een Verzoekfchrift zou inleeveren. — In 't zelve wordt de Heer ONDAATJE, fchoon alleen in Perfoon door den Hoofd-officier gedagvaard, aangemerkt als Mede-geconftitueerde, die alles in naam en op last der Mede-inleeveraaren gedaan hadt; de zaak betrof zyn Perfoon niet meer dan anderen, wier last hy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 31.

hy volvoerde. —— Het voorgevallene wees uit, dat de Negentien wedergekeerde Heeren, zich, ter zaake van het voorgevallene op den elfden van Lentemaand, in dier voege Partyen gesteld hadden, dat zy 'er, als Regters, niet over konden zitten. Behalven de beide Heeren Burgemeesters bevonden zich in dit geval Negen Schepenen (*), die, (zo niet bereids door de verleende Dagvaarding,) ten minsten door de aanstaande Regtsgedingen Regters stonden te worden in eene zaak, waar in en waar over zy als Partyen, die post niet onpartydig konden bekleeden. —— Hierom weigerden zy deeze Heeren als Regters te erkennen, en verzogten, dat, in derzelver plaats, nevens den Oud-Burgemeester BERGER, en de Schepenen THOMAS ADRIAAN BODDENS en JAN JACOB VAN WESTRENEN, zo veele neutraale, onpartydige en des kundige Persoonen mogten worden aangesteld om die zaak tot beslissing te brengen. —— Niets kwam hun, ingevolge van het erkende Regt den Stadhouderen in den tyd toebehoorende, meer met den aart der zaake, in dit allerbyzonderst geval, overeen, dan

XXVIII. BOEK.

1785.

(*) Deeze Negen Heeren waren REINIER VERSCHOOR, CORNELIS VAN EWYK, ANDRIES SYBRAND ABBEMA, JAN JACOB WOERTMAN, PHILIP RAM, JAN CAREL VAN DER MEULEN, WILLEM JAN BAPTIST VAN DIELEN, PAULUS HENDRICUS JUSTUS YVOY en DAVID JAN MARTENS.

XXVIII. BOEK. 1785.

dan dat de Raad Negen dusdanige Perſoonen zou benoemen, terwyl zy Inleeveraars des Verzoekſchrifts 'er desgelyks Negen zouden voordraagen; dit Achttiental zou den Stadhouder worden toegezonden om 'er Negen uit te kiezen, die in deeze zaak, een zo groot aantal Burgers betreffende, tot de functie van Schepenen in derzelver plaats zouden worden benoemd. —— Verzoekende uitſtel van Regtsgeding tot dit zou zyn geſchiedt.

Uitſtel der Regtszaake van ONDAATJE. Ongenoegen deswegen.

Staaten des Lands van *Utrecht* wilden, ſchoon de Geëligeerden daar in niet toeſtemden, het aangevangen Regtsgeding tegen ONDAATJE, hangende hunne Raadpleegingen, tot nadere aanzegginge, geſtaakt hebben: hier van deedt de Hoofdofficier hem geregtlyk de weete. — Deeze Opſchorting, zonder tydsbepaaling, hadt ten gevolge een nader Adres van ONDAATJE en de Geconſtitueerden en Gecommitteerden, waar in zy hunne hoogstgaande verwondering betuigden over zulk een verwyl, 't welk een Geconſtitueerde van een Burgery, met zyne Mede-geconſtitueerden en de Gecommitteerden van de acht Burger-compagnien, die niets onbehoorelyks verrigt hadden, onder het bezwaar liet van eene ſchandvlekkende Dagvaarding, en gebukt onder eene Beſchuldiging, zonder te weeten, of, en wanneer, dezelve zou worden opgeheeven. Eene handelwyze in Regtszaaken, waar ſchuld of onſchuld van zo veele Perſoonen moest blyken, onverantwoor-

woordelyk. Ook wilden zy niet gehouden worden toegestemd te hebben in de bevoegdheid, door twee Leden van Staat uitgeoefend, om in de Stad *Utrecht* eene daad van Regtspleeging te volvoeren, gelyk zy door het verleenen van Opschorting goedgevonden hadden den loop des Regts, zonder tydsbepaaling, te stremmen; iets waar aan men zich, ten nadeele van het duidelyke Regt der Stad, niet kon of behoorde te gedraagen. Waarom zy Burgemeesters en Vroedschap der Stad *Utrecht* verzogten, Burgemeesters en Oudburgemeesters, in wier handen hun voorgaand Verzoekschrift gesteld was „ te in„ jungeeren om nog heden, zittens de „ Vergadering, in deeze zaak, Rapport en „ Advys uit te brengen, of, by onver„ hoopte ontstentenis van 't zelve, die „ Heeren te præfigeeren, den tyd om „ zulks heden acht dagen peremtoir te „ doen, en dat dan ook by hun Ed. Gr. „ Agtb. op 't verzoek van de Supplian„ ten mede heden acht dagen uiterlyk „ zou worden gedisponeerd, zodanig, „ dat de geëntameerde Procedures niet „ langer, tot groot præjudicie van de ge„ zamenlyke Supplianten, en hunne daar „ by geintresseerd zynde Principaalen, „ door onnoodige Delayen werden opge„ houden en geprotraheerd. — By een uitgebragt Verslag met betrekking tot de herhaalde Verzoekschriften, om voortgang en afdoening in de zaak van den Heer ONDAATJE, vondt men geraaden

XXVIII. BOEK. 1785.

Ontworpen Afkondiging der Staaten van *Utrecht* tegen de Verzoekschriften.

het Geregt aan te schryven tot een Opschorting van zes weeken onder voorlegging van dit Verslag, geduurende acht dagen (*).

Het inleeveren van Verzoekschriften, 't algemeen Staatsbestuur betreffende, op welker Tekening veel te zeggen viel, gaf aanleiding tot een Raadslag by Staaten van *Utrecht* tot het bepaalen der Verzoekschriften, en het ontwerpen van een Afkondiging daar tegen; waar in zy eenige Verzoekschriften, die als 't waare een Voorschrift inhielden op welk eene wyze, naar de gedagten der Ondertekenaaren, voor 's Lands Welzyn door de Staaten behoorde gewaakt, en langs welke wegen, volgens hun gevoelen, den Ondergang van dit Gemeenebest kon voorgekomen worden, aanmerkten, als onder voorwendzel van zorge voor 't algemeen belang, verscheide klagten en begeertens op eene wyze te verstaan te geeven, die ten vollen toonde, dat de Instellers en Bevorderaars van derzelver Ondertekening het genoegzaam Vertrouwen op Hun, de Wettige Overheid, als mede de behoorelyke Agting voor dezelve, en andere aanzienlyke Vergaderingen en Persoonen van Regeering verlooren hadden. —— Daarenboven was hun, gelyk zy spraaken, by onderzoek gebleeken, dat de Aanzoekers en Bevorderaars der Ondertekening, in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 695. 699. 861. 867. 899. 957. 964. 1098. 1135. 1171.

in zommige ſtreeken van het *Sticht*, niets onbeproefd gelaaten hadden, om, 't zy door hun zelven, of door anderen, veele In- en Opgezetenen te doen tekenen van onbevoegden ouderdom, en der zaake geheel onkundig: ook was het niet onduidelyk te bemerken geweest, dat de Rondloopers en Aanvoerders de Ondertekening alleen bevorderd hadden om hunne byzondere Oogmerken te bereiken, en aan hunne gemaakte *Liaiſons* te voldoen.

Offſchoon het zeker was, dat, in alle welbeſtuurd wordende Landen en ook byzonder in dit ons Vry Gemeenebest, de toegang tot de Hooge Overheid, en de onderſcheide Regeerings Vergaderingen, aan geen In- en Opgezeten kon of behoorde belet of moeilyk gemaakt te worden; mits zulks geſchiedde op eene wyze, overeenkomſtig met den Eerbied en Gehoorzaamheid, aan de Wettige Overheid verſchuldigd, en door de zodanigen, die kennis droegen van 't geen zy verzogten, zonder dat zy in deezen konden volſtaan met zich te beroepen op de kundigheid van anderen, onbevoegd om de In- en Opgezetenen te vertegenwoordigen, of, op hunnen naam, de algemeene belangen te behartigen; zo kon, nogthans, het opſtellen en ter tekening leggen, voordraagen, of inleeveren van Verzoekſchriften, door zo veele ongequalificeerden, en der zaake geheel onkundige Perſoonen, enkel en alleen in naavolging van anderen, en ten gevalle van eenige

XXVIII. BOEK. 1785. weinigen, die, ter bereiking van hunne byzondere Inzigten, hunne Begrippen, door zodanige Verzoekschriften, gaarne voor de algemeene en waare Volksstem zouden tragten te doen doorgaan, ondertekend, niet anders worden aangemerkt, dan enkel ingerigt om de openbaare Rust te stooren, Mistrouwen tusschen Regenten, Op- en Ingezetenen te verwekken, Twist en Tweedragt te bevorderen, en daar door aanleiding te geeven tot Verwarringen, Haatlykheden en Vyandschappen; al het welk in 't einde, ten gevolge moest hebben een onherstelbaar Bederf der goede In- en Opgezetenen, en een volslaagen Ondergang van 't geheele Gemeenebest.

Waar om Staaten van *Utrecht*, hoe zeer geneegen om al het voorleedene, ten opzigte van die Verzoekschriften, voor dit maal, aan te merken, als meer geschied uit onkunde of misleiding, dan uit een boos opzet, nogthans het noodig oordeelden daar tegen de Op- en Ingezetenen van de Stad, Steden en Landen van *Utrecht* te waarschuwen, en, voortaan een iegelyk, van wat Rang of Staat ook, te verbieden eenige zodanige Verzoekschriften ter tekening op eenigerlei wyze aan te bieden: zullende allen, die, strydig dit Verbod, bevonden worden gehandeld te hebben, aangemerkt en zonder eenige verschooning gestraft worden, als Verstoorders van de Gemeene Rust,

Be-

Bevorderaars van Tweedragt en Verbreeking van het Vertrouwen en den Eerbied aan de wettige Overheid verschuldigd. Gelyk zy ook een ieder het tekenen daar van verboden, zullende, dusdanige Mede-tekenaaren, ieder in 't byzonder aansprakelyk en verantwoordelyk gehouden worden wegens alles daar in vervat (*).

Wat, wegens die Afkondiging, by de Regeering van *Utrecht* voorviel.

Zodanig eene Afkondiging, waar aan beide de Voorstemmende Leden terstond hun zegel hingen, en *Amersfoort* in toestemde, was wel verre van aan alle Leden der *Utrechtsche* Regeering te behaagen, door eene kleine Meerderheid der Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge werd dezelve overgenomen, en ter overweeginge van de Stads Regeeringe gebragt, waar ze sterken wederspraak ontmoette, inzonderheid van de Heeren DE RIDDER, VAN HAEFTEN, en SMISSAERT, die, in hunne uitgewerkte tegenverklaaringen, het Regt der Ingezetenen beweerden om by Verzoekschriften hunne Gevoelens over 's Lands algemeene Belangen, voor te draagen.

Verklaaring van DE RIDDER daar tegen.

Den eerstgemelden kwam een Verbod van dien aart voor „ eene zaak te zyn „ zonder voorbeeld, zelfs onder de *Spaansche* Overheersching; eene Aanmaatiging van een willekeurig Gezag, strydig

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 881. 901.

XXVIII. BOEK. 1785.

„ dig met de gezonde Rede, met de „ Regten des Lands, tegen eertyds in „ deeze Republiek goedgekeurde daaden, „ ja tegen de Vryheid des Volks, moe„ tende, volgens zyn vooruitzigt, uitloo„ pen op het ſmooren van de Volksſtem; „ ja van de geheele Natie in het toeko„ mende. Ik vrees," luidt zyne taal wyders, „ naa dat dit zal te wege gebragt „ zyn, dat men ook de Vryheid der „ Drukperſse, het als dan nog éénige „ bolwerk der Burgerlyke Vryheid, zal „ aanvallen: en als dan die twee zaaken „ eens met elkander zyn opgeruimd, dan „ vrees ik geweldig, (en GOD geeve „ dat myne vrees ydel zy!) dat men, „ in vervolg van tyd, zal ondervinden, „ dat eene ondraaglyke Ariſtocratie, wel„ ke oorzaak is geweest, in de Jaaren „ MDCLXXIV en MDCCXLVIII, van „ ons ongeluk, en een Vry Volk niet „ kan verdraagen, maar tragt en getragt „ heeft, op die tyden te ontgaan, aan„ grypende in den nood dat hun best „ voorkwam ons en ons Naageſlacht, in „ de ondraaglykſte banden, waar uit als „ dan geen redding weezen zal, zal kluis„ teren. En, zo dit, by vervolg van tyd „ gebeurt, of ondervonden wordt, zou „ ik dan de verfoeijing niet zyn van „ myn Naageſlacht, wanneer ik, dit voor„ uitziende, begon met, ongelukkiglyk „ toeſtemmende in die Publicatie, den „ eerſten ſteen te leggen tot het funda-

„ ment

„ ment, waar op naderhand het Gebouw XXVIII.
„ der Overheerſching kan voltooid wor- BOEK.
„ den. —— Als ik met een vooruitzie- ——
„ nend oog nagaa, 't geen in deeze da- 1785.
„ gen in *Utrecht* is voorgevallen, moet
„ ik my verwonderen over 't geen ik
„ hoor en zie; en zo ik al het zelve
„ beſchouw als opgeregte bakens, langs
„ welken ik tragt af te zien, wat my in
„ 't verſchiet, ſchoon mogelyk nog maar
„ aan den Gezichteinder ſchynt op te ko-
„ men, dan ryst in my, ik kan het niet
„ ontveinzen, de allerakeligſte vreeze,
„ ja het ſchrikverwekkend denkbeeld, dat
„ ik mogelyk met deeze Publicatie zou
„ helpen leggen het fundament van dat
„ Altaar, waar op, vroeg of laat, de
„ Vryheid van ons Vaderland eens ſtaat
„ opgeofferd te worden!" — Noch voor
de Stad, noch voor het Gewest wilde
hy 'er deel aan hebben.

Zyn Mede-raad VAN HAEFTEN liet zich, onder andere, dus hooren. „ Dat den Ingezetenen een blind vertrouwen op alle daaden der Regenten, zodanig moet worden ingeboezemd, dat, indien zy zich by hunne Vertegenwoordigers vervoegen, omverregaande ja kleine Misbruiken te voorkomen, zy als dan de agting voor de Hooge Overheid ſchenden, is eene Stelling zo geheel afwykende van de waare Vryheid, dat ik voor my betuige in dezelve nimmer te kunnen inſtemmen. —— Den

Aanmerking van VAN HAEFTEN daar op.

In-

XXVIII. BOEK. 1785.

„ Ingezeten te verbieden Verzoekschriften ter Tekeninge te leggen, en andere ter Tekeninge te verzoeken, „ is eene zaak van welke ik zulk eenen „ afkeer hebbe, als, myns oordeels, met „ de waare Vryheid strydende, dat ik „ dezelve nimmer zal toestemmen, alzo „ daar door eene willekeurige Aristocratie zou gebooren worden, en het Volk „ belet, in het vervolg ook, als eigenaars „ der Regten, hunne stemmen over dezelve uit te brengen; daar het nogthans zeker is, dat, zonder tusschenkomst van het Volk niet kan beslooten „ worden."

Smissaerts bedenkingen.

De Heer Smissaert merkte op, dat, indien 'er ongeregeldheden hadden plaats gegreepen ten aanziene van de Requestranten van *Montfoort* en het *Neder-Kwartier* (*), 'er dan nog geen reden was om eene Publicatie van dien aart betrekkelyk te maaken tot het geheele Gewest, en de Burgers van *Utrecht* daar in te begrypen, hun een Verbod en Bedreigingen te doen, welke zy niet verdiend hadden. —— „ Zodanig eene Publicatie," zegt hy, „ moet noodzaaklyk als vernederende worden aangemerkt voor eene „ Burgery als die van *Utrecht*, die in deezen niet heeft misdreeven, die in de eerste plaats onze Vryheid en Grootheid be-

(*) Deeze waren met naame genoemd.

„ bedoeld heeft, en welker Verzoekschriften, ons voorheen zo veel genoegen gaven als dezelve nu aan de Meerderheid deezer Vergaderinge schynen te mishagen; terwyl ook hun Ed. Mogenden geen het minste Regtsgebied over de Stads Burgeren toekomt. —— Ik voorzie, dat deeze scherpe Publicatie geene andere dan facheuse gevolgen kan te wege brengen, al was het alleen een steeds toeneemend ongenoegen by zeer veele goede Burgeren en Ingezetenen, het welk waarlyk in deezen tyd niet behoeft gevoed of aangezet te worden, terwyl het niemand onbekend is waar toe eene misnoegde en zich getergd agtende Burgery, ten eenigen tyde, zou kunnen overgaan (*).

De Afkondiging geschiedt.

Dan deeze Heeren konden het afkondigen binnen *Utrecht* zo min beletten, als de Burgemeester HAANTJES het te *Wyk by Duurstede* weeren, waar het, naa eenig verwyl, met toestemming van de Meerderheid der Vroedschappe, geschiedde; doch hier tegen leeverden de Geconstitueerden en Gecommitteerden uit de Schuttery, eene uitdruklyke Tegenver-

(*) Zie deeze Stukken geheel in den *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 732. en 376. Die Publicatie gaf veel stoffe tot het ontvouwen der denkbeelden aangaande der Burgeren Vryheid in deezen. Zie gemelden *Post* VII. D. bl. 363—371. VIII. D. bl. 491.

XXVIII. BOEK. 1785. verklaaring in (*). —— Het breed beloop der *Utrechtsche* en *Stichtsche* zaaken, zal voor den Leezer eene verpoozing vorderen, weshalven wy het verdere Verhaal tot een volgend Boek uitstellen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 898. 901. 1077. *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 376.

Einde van het Tiende Deel.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Acte tot handhaaving der Republikeinsche Constitutie te *Utrecht* ontworpen, 221. Hoe het met derzelver tekening toeging, 224.

Admiraliteit in *Friesland*, hoe deerlyk ten agteren, 14. Te *Amsterdam* trekt det Begeeving der Ampten aan zieh, 181. Voorstel by de Admiraliteit op de *Maaze*, dat geen Amptenaaren te gelyk Regeeringsposten zouden bekleeden, 202. Onder eenige bepaalingen in een besluit veranderd, 203.

Alkmaar, Prysvraag door een Genootschap daar uitgeschreeven, 212. De Wapenhandel aldaar verder begunstigd, 213.

Almelo (Het Exercitie-genootschap te) door de Staaten gewettigd, 316. Hoe de Vrouw van *Almelo* zich hier in gedroeg, *Ald.* Heerendiensten door haar gevorderd, en van vier Boeren geweigerd, 317.

Amsterdam, verschillende gevoelens te dier Stede over het Commando in den *Haage*, 113. De Wapening bloeit aldaar, 174. Arends de Boekverkooper in de Gevangenis gezet, en in eene Geldboete beslaagen, 175. Verlem en Hespe gevangen, *Ald.* Vonnis over hun uitgesprooken, 176. Schuurman in boete geslaagen en gebannen, 180. Regenten uit verscheide Gewesten houden 'er eene talryke Vergadering, *Ald.* De Admiraliteit trekt te Begeeving der Ampten aan zich, 181.

Arends (De Boekverkooper)

gevangen en in eene Geldboete beslaagen, 175.
Arnhem, Verzoeken van den Burger-krygsraad, 244. Onlusten tusschen de Burgery en het Krygsvolk, 245. Vergadering van den Volksinvloed voorstaande Regenten daar gehouden, 255.

B.

Balk, Oproerige Beweegingen in dat Vlek, 292. Hoe tegengegaan, 293.
BEYMA (C. L. VAN) schryft een Brief aan zyne Hoogheid, 292.
Bommel, hoe het daar met den Wapenhandel ging, 269.
BRENDER à BRANDIS, Stedehouder des Baljuws van *Rhynland*, in zyn Ampt geschort, 172.
Brielle, Oneenigheden aldaar over den Wapenhandel, 210.
Burger-Societeiten (Kort verslag van de) 225. Onderscheiden beoordeeld, 226. Hoe men oordeelde dat ze moesten zyn geschetst, *Ald.* Wat men van derzelver waarde of onwaarde te houden hebbe, 230,

C.

CAPELLEN TOT DE MARSCH keurt het Antwoord van *Holland* aan den Koning van *Pruissen* goed, 109. Zyne sterke verklaaring wegens het los gemaakt houden van het *Geldersche* Regeerings Reglement, 247. Hy herhaalt dezelve, tot groot misnoegen van veelen, 263. Zyne Verklaaring by het mislukken van zyn Voorslag om zyne Hoogheid, ten *Gelderschen* Landdag te noodigen, 265.
CHASTELEIN (C. P.) neemt afscheid van het Genootschap van Wapenhandel te *Leyden*, 153.
Commando over het Krygsvolk in *'s Haage*, zie *'s Gravenhaage*.
CROOKCEUS (F. G. J.) door zyne Hoogheid tot Gemeensman te *Zutphen* aangesteld, en wat deswegen by Staaten van *Gelderland* te doen viel, 248. enz.

D.

Dank Vast en Bede-dags Uitschryving geeft hoop op Vrede, 23.
Delft, het Genootschap van Wapenhandel aldaar ontmoet veel tegenstands, 140. Nadere Verbintenis der Leden, 141. Ongunstige en streelende Bejegeningen des Genootschaps, 143. Een ander tegen het eerste overgestelde Genootschap van Wapenoefening opgerigt, 144. Oneenigheden over het draagen van zwarte Cocardes, *Ald* Voorstel des *Delfschen* Genootschaps op eene Vergadering der Schutteryen en Genootschappen te *Leyden*, 154.

154. 't Zelve vondt ingang, en werd het *Leydsche Ontwerp* daar uit gebooren, 155. Verslag der *Delfsche* Gelastigden, wegens de tweede Vergadering der Schutters en Genootschappen te *Utrecht*, 217.

Deutichem Bezwaaren daar ingeleeverd, 274.

Deventer (Twee Metaalen Veldstukjes door het Vrycorps te) van den *Gelder*, de Havezaate des Barons VAN DEDEM gehaald, en met veel vreugde in de Stad gevoerd, 309.

DOES (VAN DER) Heer van *Noordwyk*, verzoekt verschooning aan de Regeering te *Leyden*, over het inbrengen van Gevangenen met Krygsvolk, 172.

Dokkum (De Predikanten te) gelast de Wapening aan te pryzen, 300. Sterke Verbintenis der *Dokkumsche* Magistraatsleden en Burgeren, *Ald.*

DOORNE (J. J. VAN) doet te *Kampen* een Keurpreek, 312. Verwekt daar door veel misnoegen by eenige Ridders, 313. Met hoe veel Eers hy daar van afkwam, 314.

Dordrecht, de Goede Luiden van Achten willen de verkiezing eens Burgemeesters aan zich behouden, 135. Werkzaamheden van het Genootschap *de Vryheid*, en Eere 't zelve door de Synode aangedaan, 137. Staat der *Dordrechtsche* Schutteryen, 138. Het Genootschap met dezelve vereenigd, 139.

Drente, Sterke Afkondiging in dit Landschap tegen Leuzen en Oproer, 320. Vergeeefsche poogingen om de Gewapende Genootschappen aldaar te vernietigen, 321.

E.

Eede, Oproerigheden, hoe door den Schoolmeester en Predikant aangestookt, 275. Optocht der *Eedesche* Boeren na *Renswoude*, 276. Scherpe Afkondiging daar gedaan, *Ald.*

Elburg (De Gemeenslieden te) onvrede over de Heeren ter Landschapsvergadering gezonden, 257.

F.

Franeker, zonderling Briefje daar gevonden, 293. Tweede Eeuwfeest der Hoogeschoole gevierd, 295. Gedenkpenning te dier gelegenheid geslaagen en uitgedeeld, 296.

FREDERIK DE II. Brief diens Konings aan hun Hoog Mogenden, en aan Staaten van *Holland*, wegens het Commando des Krygsvolks in *'s Haage*, 91. Hoe opgenomen door hun Ed. Gr. Mogenden, 95. Staaten van *Holland* beantwoorden den Brief des Konings, 99. Zyne

ne Geraaktheid over dit Antwoord, 103 Gevoelens eeniger Gewesten over het beantwoorden van deezen Brief, 108.

Friesland (Elendige ſtaat der Admiraliteit in) 14. Raadſlag eens Lids der *Frieſche* Staatsvergadering, over de Publicatie door zyne Hoogheid gezonden, 63. Voorſlag der Volmagten van *Stavoren*, *Workum* en *Harlingen*, twee Artykelen het Reglement Reformatoir betreffende; Voor eerst de aanſtelling van Minderjaarigen tot Grietluiden, en ten anderen de Generaale Ontvangers in de Grietenyen betreffende, 286. Vrugtloos gedaan, 288. OproerigeBeweegingen, 292 Voortzetting des Wapenhandels in *Friesland*, 302. Prysvraag om de middelen te vinden tot het in ſtand houden der Burger-vrycorpſen en Exercitie-genootſchappen, 303.

——— (Staaten van) beantwoorden het Vertoog van zyne Hoogheid te zyner Verdeediging by hun Hoog Mogenden ingeleeverd, 38. Hoe zy over het beantwoorden van den Koning van *Pruisſen* en het Commando over de Troepen in den *Haag* dagten, 110. Bepaalingen omtrent het Ontwerp eens Regeerings Reglements voor de Stad *Leeuwaarden*, 290. Wyzen het begeerde ontneemen der Verkiezinge aan zyne Hoogheid van de hand, 219. Elf Volmagten verzetten zich hier tegen, 292.

G.

Gardes du Corps, Beſluit over over den Eed van dezelven aan zyne Hoogheid gedaan, 117.

Gelderland (Wat Staaten van) over den Brief aan den Koning van *Pruisſen* oordeelen 109. Bezending uit dit Gewest na *'sGravenhaage*, 236. Verzoekſchriften by de Staaten ingeleeverd, *Ald.* Hoe men met het onderzoek der Tekenaaren te werk ging in de Steden, 238. Hoe ten Plattenlande, 239. Een Verzoekſchrift van eenen tegenovergeſtelden aart, 240. De Wapening ten Plattenlande voorgeſtaan en wederſtreefd, 241. De *Zutphenſche* Regeering beklaagt zich by de Staaten over de Stads Gemeenslieden, 256. Beſluit der Staaten omtrent de zaak van *Zutphen*, 256. Tegenverklaaringen op 't zelve, 257. Publicatie van dit Staatsbeſluit te *Zutphen*, 258. Poogingen tot verydeling, en nadere Publicatie des Hofs van *Gelderland*, *Ald.* Geſchillen over de Herziening van het Regeerings Reglement, 261. Eeni-

nige Ridders wilden zyne Hoogheid ter Staatsvergadering verzogt hebben, 263. Wat uitwerking die Voorslag baarde, 264. Sterke Verklaaring van CAPELLEN TOT DE MARSCH deswegen, 265. Drie Leden der Vergadering betuigen met CAPELLEN TOT DE MARSCH zich niet meer aan het tegenwoordig Regeerings Reglement gehouden te rekenen, 269.

GEVERS, Hoofd-officier te *Rotterdam*, oordeelde dat de Verkiezingen van Regenten naar de oude Privilegien en Octroyen moesten geschieden, 205. Aandrang van dit Voorstel, door de Meerderheid van de hand geweezen, 206.

Goederen (Onderzoek wegens de Agterstallen van de zogenaamde *Konings*) aangeraaden, 127. Welk een som dezelve beliepen; hoe zeer *Dordrecht* daar op aandrong, *Ald.* Verslag van dit Onderzoek, 128.

Goes (Raadslag der Stad) wegens eene gezondene Publicatie van zyne Hoogheid, 64.

—— Het Genootschap doet der Regeering een Voorstel omtrent de Burgerwagten, 279. De Burgery door de Regeering opgeroepen, 280. Antwoord van de Meerderheid der Burgerye tegen het betrekken der Burgerwagten, 282. Het Genootschap den Wapenhandel verbooden, *Ald.* Nader verzoek der Genootschapsleden tot Intrekking van dit Verbod, 283. Weigerend antwoord der Regeeringe, 284.

Gouda, het Voorstel van DE LANGE VAN WYNGAARDEN omtrent de Regeeringsbestelling heeft geen opgang, 181. 182. Gunstig besluit om de Ampten aan Inboorelingen te geeven, 183. Het Ontwerp om een Corps Stads Artilleristen op te rigten gelukt niet, *Ald.*

's Gravenhaage, eene Publicatie tegen Oproer en Leuzen daar mishandeld en afgescheurd, 72. Medailles, als Leuzen gebruikt, aldaar en te *Rotterdam* verboden, 74. Voorzorgen gedraagen tegen den Verjaardag van haare Koninglyke Hoogheid, 75. Oproerige Beweeging den 4 van Sept., 76. Twee Pensionarissen DE GYZELAAR en VAN BERCKEL, nevens hun Gezelschap, door Krygsvolk begeleid, 80. Drie Huizen de Glazen ingesmeeten, 81. Raadslag over de beveiliging van de Hofplaats by Staaten van *Holland*, *Ald.* Schikking op het doen van Ronden gemaakt door Gecommitteerde Raaden, 82. Verschil met zyne Hoogheid over het Commando des Krygsvolks, 85. Nadere be-

schikking op de Wagten, door Gecommitteerde Raaden, 86. Verslag wegens het Commando by Staaten van *Holland* uitgebragt, 93. Briefwisseling daar over met den Koning van *Pruissen*, 91—108. Brief van zyne Hoogheid het Commando betreffende aan Staaten van *Holland*, 110. De Staaten volharden in hun Besluit, 113. De Stadhouder merkt het aan als nooit genomen, of ingetrokken, 115. Gedagten over de geringe Meerderheid met welke het genomen was, 116. Een Verzoekschrift, om de wederkomst van zyne Hoogheid in *'s Haage* te bewerken, komt niet tot stand, 125. Het Genootschap *Voor 't Vaderland* ontmoet tegenkanting van het Hof en de Magistraat, 130. Uitslag des Verzoekschrifts van het Genootschap by het Hof en de Magistraat, 133.

Groningen, hoe het met de Wapenoefening aldaar gesteld was, 322. Het Genootschap van Wapenhandel, te dier Stede gewettigd, *Ald.* De rust by de komst van zyne Hoogheid bewaard, en geene Leuzen gedraagen, *Ald.* Oranjelinten aan de Stadaarden der Ruiterye, 323. Tot welk eene laagte het lichaam der Taalsmannen en Gezworenen aldaar vernederd was, 324.

H.

Haarlem (Afgevaardigden van) leeveren by Staaten van *Holland* een Raadslag in over de beveiliging van *'sGravenhaage*, 82.

HAEFTEN (VAN) diens Aantekening op de ontworpen Afkondiging tegen de Verzoekschriften door Staaten van *Utrecht*, 397.

Harderwyk weigert Paardenvolk in te neemen, 273. Adres aldaar over de Herziening van het Regeerings Reglement, 274.

Hattem, de Gezwoore Gemeente op herstel bedagt, 274. H. W. DAENDELS by zyne Hoogheid aangepreezen, *Ald.*

HESPE (J. C.) gevangen gezet, 175. Vonnis over hem uitgesprooken, 176. Vervoegt zich by 't Hof en Staaten van *Holland*. Geslaakt, 178. Voordeelen en Eerbetooningen hem verleend, 178. Hoe hy zich, geslaakt zynde, gedroeg, 179.

Holland (Staaten van) Nadruklyke taal door dezelve gevoerd over de Consenten en Furnissementen in de Petitien, 16. Schets van de akelige gesteldheid des Lands, 20. Voorstel van zyne Hoogheid aan hun, met een ontworpen Publicatie des Stadhouders, 48 en 51. Ter zyde gelegd, 59. Volmagt aan Gecommitteerde Raaden gegeeven om een naauwkeuri-

rig onderzoek op de oproerige Beweegingen te doen, 65. Om de Heer J. G. LUYKEN aan te stellen tot Advocaat Fiscaal, en het beraamen van andere middelen ter voorziening, 66. Nadere en striktere Publicatie tegen de oproerige Beweegingen en Leuzen, 70. Mishandeling deezer Publicatie in *'s Gravenhaage*, 74. Raadslag door de Afgevaardigden van *Holland* ingeleeverd over de Beveiliging van den *Haag*, 82. Staatsbesluit daar mede overeenkomstig, 83. Schikking dienvolgens gemaakt op het doen van Ronden, door Gecommitteerde Raaden, 84. Beklag des Stadhouders daar over by Staaten van *Holland*, 85. Blyven by hun Besluit, 88. Nadere Schikking op de Wagten gemaakt, *Ald.* Keuren de Bepaalingen van Gecommitteerde Raaden, ten opzigte van de Attaches en Patenten goed, 90, Ontvangen een Brief van den Koning van *Pruissen*, wegens het voorgevallene omtrent het Commando in *'s Haage*, 89. Verslag wegens dit Commando op dien Brief uitgebragt, 95. Beantwoorden den Brief des Konings, 99. Geraaktheid des Konings over deezen Brief, 103. Oordeelen dat deeze zaak dit Gewest alleen betrof, en niet ter tafel van hun Hoog Mogenden behoorde, 107. Gevoelens van eenige Gewesten, 108. Memorie van Consideratie met een Brief van zyne Hoogheid by hun ingeleeverd, 111. Zy blyven by het genomen Besluit, 113. Zyne Hoogheid houdt het als nooit genomen of ingetrokken, 115. Gedagten over de geringe Meerderheid met welk het genomen was, 116. Besluit omtrent den Eed van de *Garde du Corps*, 117. Omtrent de Vaandels en Ringkraagen, 120. Tekens van Souverainiteit by hun aangenomen, 122. Ontworpen *Nationaal Adres* aan de Staaten, 219.

Hoorn, een Genootschap van Wapenhandel komt 'er tot stand, met toestemming der Regeering, 214.

K.

Kampen weigert eene Bende Ruiters in te neemen, 310. De Burgery en het Genootschap betrekken de Wagten, 311. De Regeeringsverandering op den ouden voet gebragt, *Ald.* 't Voorgevallene wegens de Keurpreek van den Eerw. VAN DOORNE, zie VAN DOORNE.

KEMP (FR. AD. VAN DER neemt afscheid als Honorair Lid des Genootschaps van Wapenhandel te *Leyden*; Re-

dengeeving van dit zyn gedrag, 150. 151.

L.

LANGE (De) VAN WYNGAARDEN doet te *Gouda* een Voorstel wegens de Regeeringsbestelling, 181. Het heeft geen doorgang, 182.

Leeuwaarden (Verzoek te) om Herstel van het Regeerings-Reglement van den Jaare 1557, 288. Antwoord der Staaten, 289. Bepaalingen der Staaten, omtrent een Ontwerp van een Regeerings Reglement, 290. De Burgery opgeroepen, 291. Veele Burgers willen de Verkiezing aan zyne Hoogheid ontnomen hebben. De Staaden wyzen dit van de hand, *Ald.* Elf Volmagten verzetten zich daar tegen, 292. Aanbod van het Vrycorps te *Leeuwaarden* by 's Prinsen komst, 294. Geweigerd, 295.

Leyden, een Adres door 311 Burgers ontworpen, kan de onderfteuning der Vroedschap niet verwerven, 147. Misnoegen deswegen, 149. P. VAN SCHELLE neemt daar om affcheid van 't Genootschap des Wapenhandels, *Ald.* Dit doet ook F. A. VAN DER KEMP, 150. C. P. CHASTELEIN doet het desgelyks, 153. Men vaart te dier Stede voort met het bewerken der Grondwettige Herstelling, 153. Voorstel van *Delft*, op eene Vergadering van Schutteryen en Genootschappen te *Leyden*, 154. 't Zelve vondt een gunstigen ingang, *Ald.* 't *Leydsche* Ontwerp hier uit gebooren, 155. Inhoud van 't zelve, 156. Artykelen daar in ter overweeging voorgesteld, 157. enz. Onderscheiden beoordeelingen van dit Ontwerp, 167. Adres der *Leydsche* Burgeren om A. D. VAN DEN SANTHEUVEL tot Raad te verkrygen, 169. Zonder Inleevering van 't zelve tot Raad verkozen, 170. Het Voorstel om de Stem der Raadsleden voor de Burgery geheim te houden, verworpen, 171. VAN DER DOES, Heer van *Noordwyk* verzoekt verschooning aan de Regeering van *Leyden*, over het inbrengen van Gevangenen met Krygsvolk, 172. De Schuttery krygt van de Regeering Nieuwe Vaandels, 173. De Studenten rigten een afzonderlyk Genootschap van Wapenhandel op, *Ald.*

LIBEHERR legt zyn post als Geconstitueerde te *Utrecht*, neder, 386.

Lochem, de Wapenhandel aldaar doorgezet, 270. Klagten der Regeering by het Hof over Burger-gecommitteerden, 271. De Wapenhan-

handel, des ondanks, herhaald en verboden, 272.
LUYKEN (JOANNES GERARDUS) tot Advocaat Fiscaal aangesteld, 65. Hy aanvaardt die post, 67.

M.

Medailles met de afbeelding des Stadhouders in *'s Haage* en te *Rotterdam* verboden, 74.
MEER (VAN DER) tot Drost van Gecommitteerde Raaden benoemd, 68.
Memorie van Considerationen op de Memorie van Consideratien en Elucidatien, door den Raad van Staaten ingeleeverd, door de daar toe Gelastigden van *Holland* vervaardigd; doch niet ingediend. Verslag vàn dezelve, 13. Waarom agter gehouden, *Ald.*
Meppelt (Oproerige beweegingen te) by de komst van zyne Hoogheid, 318.
Middelburg (De Wapenhandel te) aangemoedigd, 276.
MULDER (CATHARINA) of CAAT MOSSEL, wat te *Rotterdam* met die Gevangene gebeurde, 193.

N.

Nymegen, Verzoek aldaar om een Genootschap van Wapenhandel, 242. 't Zelve niet aangenomen. Beschikking op den Wapenhandel, 243. Oranjetekenen den Soldaaten verboden, 44.

O.

Ommelanden, in dezelve gaat de Wapenoefening zeer ongelyk toe, 323. Waar aan de afkeer van Verandering onder de *Ommelandsche* Boeren moet worden toegeschreeven, *Ald.* Oproerige Bedryven aldaar, 324.
Ommen (Afgevaardigden uit de Kleine Steden van *Overysfel* houden te) een Vergadering, 305.
ONDAATJE (P. P. J.) Aanspraak in *Utrechts* Vroedschap, over de verkiezing van den Heer SICHTERMAN, 333. Doet eene tweede Aanspraak, 353. Zyne taal in de Groenekamer van 't Stadhuis, 355. Wat hy op de Bekendmaaking des Besluits, dat de Raad van SICHTERMANS verkiezing afzag, der Regeeringe te gemoet voerde, 359. Hoe hy dit Besluit den Volke bekend maakte, *Ald.* Legt zyn post als Geconstitueerde neder, 386. Eisch des Hoofdofficiers om hem te vatten, 387. De Byeenkomst der Gewapende Genootschappen trekt zich zyne zaak aan, *Ald.* Men wil andere Regters in deeze zaak benoemd hebben, 388. Uitstel der Regtzaake van ONDAATJE, 390. Ongenoegen deswegen, *Ald.*
Oproeren ten Plattenlande. Gecommitteerde Raaden, door Staaten van *Holland* gelast,

om op 't gehouden gedrag der Baljuwen te letten, 66. Nadere Schikking omtrent de Regtsbehandeling der Oproerigen ten Plattenlande, 69. Nadere en ſtriktere Publicatie van Staaten van *Holland* deswegen, 70. Mishandelingen dezelve in '*sHaage* aangedaan, 74. Ten Plattenlande in *Gelderland*, 275. In *Drente*, 320. In *Groningen*, 322. In de *Ommelanden*, 323.

Overyſſel (Staaten van) ſchryven een Brief aan zyne Hoogheid, over eene Publicatie op zynen Naam gezonden, en betuigen die niet te zullen doen afkondigen, 59. Verzoekſchriften in de Hoofd-Steden om Afſchaffing van het Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXII, 303. Hoe het daar mede afliep, 304. De Kleine Steden volgen in 't begeeren van Herſtel de Groote, 305. Vergadering door dezelve te *Ommen* gehouden, *Ald.* Staatsbeſluiten omtrent de Patenten, 307.

P.

Petitien voor 't Jaar 1785, Bedenkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten by het doen derzelve voorgedraagen, 8. Op welk een voet zes Gewesten bewilligen, 16. Nadruklyke taal van *Holland* te deezer gelegenheid gevoerd over de Conſenten en Furnisſementen, *Ald.*

R.

Raad van Staaten, Bedenkingen van deezen en zyne Hoogheid by het overleeveren der Petitien voor 1785, 8. Zy beroepen zich op de Memorie van Confideratien en Elucidatien voorheen ingediend, 13. Verslag van eene *Memorie van Conſideratien* op dezelve vervaardigd, maar ter Staatsvergadering van *Holland* niet inleeverd; en reden van dit agterhouden, *Ald.*

Raaden (*Gecommitteerde*) maaken ſchikkingen op het doen van Ronden, 84. Op de Wagten, 88. Op de Attaches en Patenten, 90.

RIDDER (DE) diens verklaaring op de ontworpen Afkondiging tegen de Verzoekſchriften te *Utrecht*, 395.

Ringkraagen der Officieren van de *Hollandſche* Gardes te voet, veranderd, 120. 122.

Rotterdam, Medailles met de Afbeelding van zyne Hoogheid te draagen, aldaar verboden. 75. Het Jacht dier Stad komt met een *Staaten* in ſtede van een *Prinſen* vlag in den *Haage*, 123. De Commisſie klaagt over het weinige 't geen zy kon uitvoeren, 184. Staatsbeſluit ten haaren voordeele, 186.

186. De Oproerigheden daar eene wyl voorgekomen, 188. Oproerige beweegingen by de aankomst van haare Koninglyke Hoogheid, 188. Oproerigheden by de komst van zyne Hoogheid, 191. Wat'er omtrent de Gevangene CATH. MULDER gebeurde, 193. De eisch tegen CLASYN VERRYN niet uitgevoerd, 295. Waarschuwing en Voorzie ning afgekondigd, ook tegen het Brandstigten, *Ald.* Het verbeteren der Schuttery door veelen noodig gekeurd, 196. De daar toe gemaakte Schikkingen door anderen gewraakt, 198. De verandering, komt, naa veel vertraagens, tot stand, 196. 't Genootschap van Wapenhandel *de Palmboom* opgerigt, 200 Een Genootschap van Aankweekelingen vuurt af, 201. De Burgers verrigten den openbaaren Wapenhandel, met goedkeuring der Regeering, *Ald.* Voorstel der Admiraliteit op de *Maaze*, dat geene Amptenaaren te gelyk Regeeringsposten zouden bekleeden, 202. Onder eenige bepaalingen in een Besluit veranderd, 203. Een verder strekkend Verzoek omtrent de Regenten en Amptenaaren niet ingewilligd, 204. GEVERS oordeelt, dat de Verkiezingen der Regenten naar de oude Privilegien en Octroyen moesten geschieden, 205. Aandrang van dit Voorstel; door de Meerderheid van de hand geweezen, 206.

S.

SANDOZ (De' Luitenant Generaal) last aan hem gegeeven, 82. Gehoorzaamt aan de bevelen van de Gecommitteerde Raaden, 84. 89.

SANTHEUVEL (A. D. v. D.) Adres der *Leydsche* Burgery om hem tot Raad te krygen, 179. Zonder inleevering van 't zelve tot Raad verkoozen, 170.

SCHELLE (P. van) neemt afscheid van het Genootschap des Wapenhandels te *Leyden*. Zyne verklaaring deswegen, 149.

Scheveningen, Ruitery derwaards gezonden om oproerige Beweegingen te voorkomen, 90.

Schiedam, Raadslag dier Stad over het Voorstel en de Publicatie van zyne Hoogheid, by Staaten van *Holland* ingeleeverd, 56.

SIEHTERMAN (JONATHAN by meerderheid tot Raad van *Utrecht* verkoozen, 331. Misnoegen deswegen, en ongegrond opgegeeven reden daar van, *Ald.* Aanspraak van ONDAATJE in de Vroedschap over die Verkiezing, 333. Waar om gewraakt, 337. SICHTERMAN

MANS Verdeediging en Voorstel, 347. Besluit der Regeeringe om die Verkiezing als wettig te laaten gelden, 348. 't Gevoelen der Minderheid daar tegen, 352. 't Gedrag der *Utrechtsche* Burgery en van ONDAATJE om deeze Verkiezing vernietigd te krygen, 353. De Regeering ziet van deeze Verkiezing af, 357. Gevolgen daar van, 358. Zie verder *Utrecht*. SICHTERMAN, weder als wettig verkoozen aangemerkt, bedankt 381. Wordt gezegd voor de Vroedschapsplaats, hem door zyne Hoogheid aangeboden, bedankt te hebben, 382.

SMISSAERTS Bedenkingen op de ontworpen Afkondiging tegen de Verzoekschriften door Staaten van *Utrecht* 398.

SPAAN (REINIER VAN) tot Secretaris van het Officie Fiscaal aangesteld, 68.

Spyk, Kreupel-rym aldaar op de Deur van 's Predikants Huis aangeplakt, 324.

Stad en Lande (Staaten van) wat zy over het geschil wegens het Commando in den *Haage* oordeelen, 108.

——— (Verzoekschrift by de Staaten van) ingeleeverd, wegens niet laaten trekken des daar zynde Krygsvolks en het weigeren van anderte ontvangen, krygt gehoor, 325.

T.

Thiel Afkondiging daar gedaan om zich met geene Regeeringszaaken te bemoeijen, 275.

U.

Utrecht, Tweede Vergadering van Schutters en Genootschappen aldaar, 217. Verslag deswegen door de Gelastigden van *Delft*, *Ald.* Nationaal Adres aan Staaten van *Holland* daar ontworpen, 219. Derde Vergadering. Acte van Verbintenis tot handhaaving der Republikeinsche Constitutie, 221. Hoe het met derzelver ondertekening toeging, 224. De Eensgezindheid tusschen de Regeering en Burgery verbrooken, 329. Verzoekschrift van 1215 Burgeren omtrent het verkiezen van een Raadslid, *Ald.* Afwyzend Antwoord der Regeeringe, 330. Misnoegen over de Verkiezing van den Heer SICHTERMAN, 331. Lyst der Heeren die voor hem stemden, *Ald.* Vreemde opgegeeven reden waarom de Burgery hem weigerde, *Ald.* De Inleeveraars van het Verzoekschrift vraagen en verkrygen gehoor in de Vroedschap, 332. Aanspraak in dezelve door P. P. J. ONDAATJE, 333. Dit Verzoek schriftlyk overgeleeverd, 346. Hoe door

de

de Regeering opgenomen, *Ald.* SICHTERMANS Verdeediging en Voorstel, 347. Besluit der Regeering om die Verkiezing als wettig te laaten gelden, 348. 't Gevoelen der Minderheid tegen dit Raadsbesluit, 252. Nader Gehoor by de Regeering verzogt, *Ald.* Tweede Aanspraak van ONDAATJE, 354. De Vroedschap bevreesd, 355. Het Gedrag der *Utrechtsche* Burgery verscheiden beoordeeld, 357. De Regeering ziet van de Verkiezing van SICHTERMAN af, *Ald.* Aantekening deswegen van verscheide Raadsleden, 358. Bekendmaaking des Besluits aan de Bezending, 359. ONDAATJE maakt het Besluit aan het Volk bekend, *Ald.* Negentien Regeeringsleden leggen hun Ampt neder, 361. Voorslag aan die Heeren gedaan om van dit Besluit af te zien, *Ald.* Hoe beantwoord, 363. Groote Aandoening, welke dit bedanken te *Utrecht* verwekte, 364. Middelen ter Bevrediging ontworpen, *Ald.* Verklaaring der Geconstitueerden en Gecommitteerden, ten dien einde, 365. Min vreedzaame Taal van vyf Burger-compagnien, 369. Byeenroeping der Staaten, 372. Verzekering dat zy veilig binnen *Utrecht* konden vergaderen, 373. Verzoek des Hoofd-officiers om de Stukken tot den 11 Maart behoorende, niet ingewilligd, *Ald.* Voorstel der Edelen en Ridderschap, wegens het gedrag der Burgeren in *Utrecht*, 374. Verzoekschriften ter Staatsvergadering ingeleeverd en door de Staaten Bescherming verleend, 377. Hoe ongunstig te *Utrecht* dit word opgenomen en gewraakt, 378. De Negentien Heeren keeren weder in den Raad, 379. Onder welke betuiging, 280. De weg van Bemiddeling thans noodloos gekeurd, 381 SICHTERMAN als wettig gekoozen aangemerkt. Hy bedankt, 381. Afkondiging tegen oproerige Zamenkomsten, 383. Zevenhonderd drie en zestig Burgers leeveren een Verzoekschrift in, 't zelve afgeweezen, *Ald.* Verzoekschrift van 3300 Burgers om de Afzetting van YVOY, 385. LIBEHERR en ONDAATJE leggen hun post, als Geconstitueerden neder, 386. Eisch des Hoofd-officiers om ONDAATJE te vatten, 387. Een Byeenkomst der Gewapende Genootschappen trekt zich de zaak van ONDAATJE aan, *Ald.* Men wil andere Regters in deeze zaak benoemd hebben, 388. Uitstel der Regtszaake van ONDAATJE en misnoegen deswegen,

gen, 390. Ontworpen Afkondiging der Staaten van *Utrecht* tegen de Verzoekschriften, 392. Wat wegens die Afkondiging by de Regeering voorviel, 395. Verklaaring van DE RIDDER daar tegen, *Ald.* Aanmerking van VAN HAEFTEN daar op, 397. SMISSAERTS bedenkingen, 398. De Afkondiging geschiedt, 396.

V.

Vaandels van de *Hollandsche* Gardes te voet, welke veranderingen daar in met den tyd gekomen waren, 120. Nieuwe Vaandels gegeeven, 122.

Veere met *Goes* maakt zwaarigheid om aan 't verzoek des Stadhouders, in het afkondigen eener Publicatie, te voldoen, 65.

VERLEM (J.) gevangen, 175. Vonnis over hem geveld, 176. Vervoegt zich by het Hof en Staaten van *Holland* 178. Geslaakt, *Ald.* Voordeelen en Eerbetooningen hem verleend, *Ald.* Hoe hy zich naa de Slaaking gedroeg, 179.

VERRYN (CLASYN) den Eisch tegen haar niet uitgevoerd, 195.

Verzoekschriften, (Ontworpen Afkondiging der Staaten van *Utrecht* tegen de) 392. Wat deswegen voorviel, 395. Verklaaringen van drie Regenten daar tegen, 395. enz. Zie *Utrecht*.

Vianen (Het voorgevallene te) omtrent het Vaandel des Genootschaps, 215. Welke aanmerkingen men maakte op de Beeldtenis en de Zinspreuk, 216.

W.

WILLEM DE V. leevert een Vertoog te zyner Verdeediging in by hun Hoog Mogenden, 25. Inhoud van 't zelve, *Ald.* Middelen tot 's Lands verdeediging door Hem opgegeeven, 35. Hoe verschillend men dit Vertoog beoordeelde, 38. Beantwoording van dit Vertoog door Staaten van *Friesland*, 38. enz. Voorstel by Staaten van *Holland*, 48. Ontworpe Publicatie nevens 't zelve gezonden, 51. Ook aan andere Gewesten afgevaardigd, 56. Deeze vergroot het misnoegen. *Schiedams* Raadslag daar over, *Ald.* De Gezwoore Gemeente te *Zwolle* verzet zich tegen het laaten doen dier Publicatie, 59. Staaten van *Overysfel* schryven deswegen aan den Stadhouder, *Ald.* Raadslag van een Lid der *Friesche* Staatsvergadering over dezelve, 63. Hoe *Zeeland*, zich daar omtrent gedroeg, 64. *Goes* en *Veere* weigerend, 65. Beklaagt zich by Staaten van *Holland*

over

over de Schikking door Gecommitteerde Raaden omtrent het Krygsvolk in den *Haage* gemaakt, 87. Vordert 'er niets mede, 88. Zendt een Bode na *Berlyn*, 91. De Koning van *Pruissen* schryft ten zynen voordeele, aan hun Hoog Mogenden en Staaten van *Holland*, *Ald.* Hoe dit by Staaten van *Holland* wordt opgenomen, 95. Brief aan Staaten van *Holland* en de stemmende Steden met een Memorie van Consideratie, betreffende het *Commando* in den *Haage*, 111. Deeze werkt niets uit, 113. Hy houdt dit Besluit als nooit genomen, of ingetrokken, 115. Trekt na *Breda* en vervolgens na *Friesland*, 124. Oproerige Beweegingen by zyn Vertrek en Waarschuwing daar tegen, 125. Een vervaardigd Verzoekschrift om zyne wederkomst in den *Haage*, komt niet tot stand, 126. Onderzoek, wegens de Agterstallen van de zogenaamde *Konings Goederen* aangeraaaden, en uitslag van 't zelve, 128. Bedenking op andere Staatsschulden van het Stadhouderlyk Huis, 129. Zyne Hoogheid bedankt voor zyne beurt in de begeeving der Ampten by Gecommitteerde Raaden, 130. Eenige Ridders in *Gelderland* willen hem op den Landdag verzogt hebben, 263. Dit voorstel gaat niet door, 265.

Wyk by Duurstede, De Afkondiging der Staaten van *Utrecht* tegen de Verzoekschriften geschiedt 'er, met wederstreeving, 399.

Y.

YVOY (Verzoekschrift eeniger *Utrechtsche* Burgeren, dat de Raad) hun eene evenredige Voldoening zou geeven, of van zyn Raadsplaats ontzet worden, afgeslaagen, 384. Verzoekschrift van 3300 Burgers om de Afzetting van YVOY, 385.

Z.

Zeeland (Wat in) weges eene gezondene Publicatie van zyne Hoogheid voorviel, 64. Vry van Onlusten en Oproerigheden: hoe het daar met de Wapenoefening gesteld was, 276.

——— (Staaten van) wat dezelve over den Brief des Konings van *Pruissen* en het Besluit by *Holland*, wegens het Krygsvolk in den *Haag*, oordeelden, 108.

Zierikzee wil den Brief des nings van *Pruissen* op den voet van *Holland* beantwoord hebben, 108. Steekt in den Wapenhandel uit, 277.

ZILLESEN (C.) zyn schryven van zeker Werkje beoordeeld, 178.

Zut-